

SOCIAL STUDIES

CLASS VI

Government of Telangana

Department of Women Development & Child Welfare - Childline Foundation

When abused in or out of school.

To save the children from dangers and problems.

When the children are denied school and compelled to work.

When the family members or relatives misbehave.

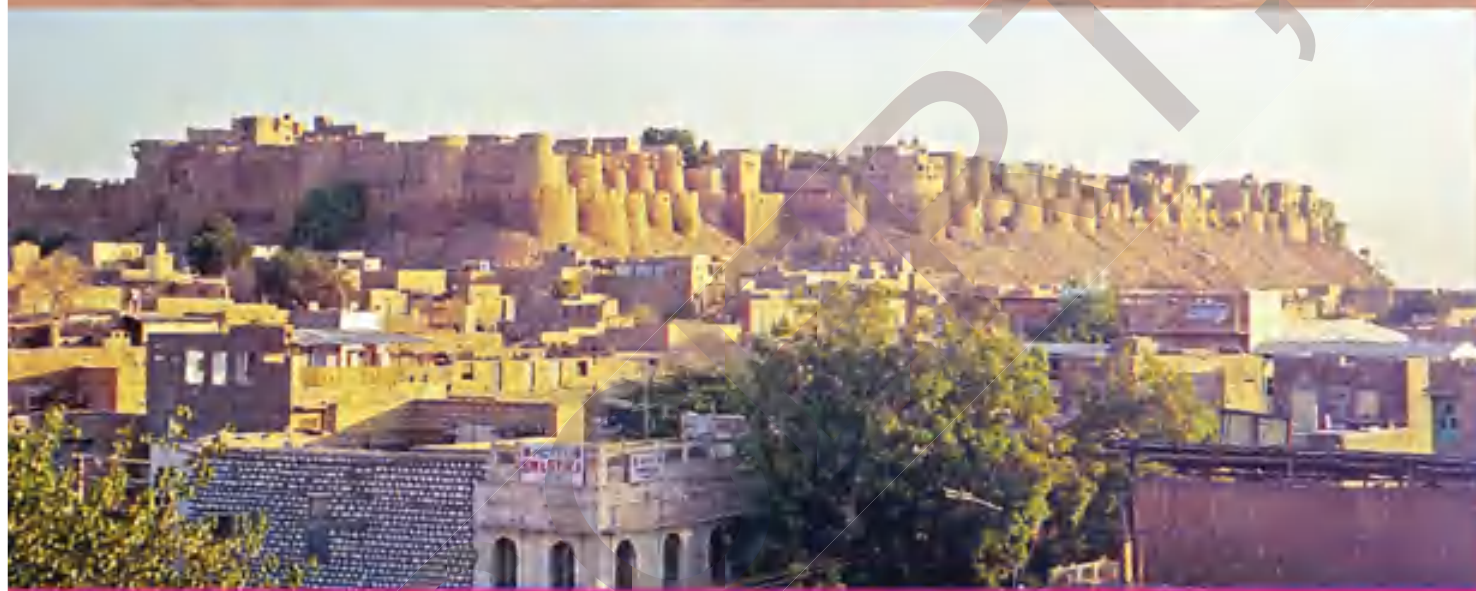

1098 (Ten...Nine...Eight) dial to free service facility.

State Council of Educational Research and Training, Telangana, Hyderabad

IN ANY EMERGENCY
DIAL
100
 TELANGANA POLICE
www.tspolice.gov.in
 @Telangana State Police

Free distribution by T.S. Government

SOCIAL STUDIES

Part-2

సాంఘిక శాస్త్రం

భాగం-2

Free

CLASS VI ఆరో తరగతి

Social Studies

సాంఘిక శాస్త్రం

CLASS VI

ఆరో తరగతి

Part-2

భాగం-2

Published by
The Government of Telangana,
Hyderabad

Free distribution by T.S. Government

FUNDAMENTAL DUTIES

Fundamental duties ... It shall be the duty of every citizen of India-

1. to abide by the Constitution and respect its ideals and institutions, the National Flag and the National Anthem;
2. to cherish and follow the noble ideals which inspired our national struggle for freedom;
3. to uphold and protect the sovereignty, unity and integrity of India;
4. to defend the country and render national service when called upon to do so;
5. to promote harmony and the spirit of common brotherhood amongst all the people of India transcending religious, linguistic and regional or sectional diversities; to renounce practices derogatory to the dignity of women;
6. to value and preserve the rich heritage of our composite culture;
7. to protect and improve the natural environment including forests, lakes, rivers and wild life, and to have compassion for living creatures;
8. to develop the scientific temper, humanism and the spirit of inquiry and reform;
9. to safeguard public property and to abjure violence;
10. to strive towards excellence in all spheres of individual and collective activity so that the nation constantly rises to higher levels of endeavour and achievement.
11. who is a parent or guardian, to provide opportunities for education to his child or, as the case may be ward between the age of six and fourteen years.

- Constitution of India,
Part IV A (Article 51 A)

భారత రాజ్యాంగము - పౌర విధులు

1. రాజ్యాంగమునకు బద్ధుడై వుండుట, దాని ఆదర్శాలను, సంస్థలను, జాతీయ పతాకమును, జాతీయ గీతమును గౌరవించుట;
2. జాతీయ స్వాతంత్ర్య పోరాటమునకు స్ఫూర్తినిచ్చిన ఉన్నతాదర్శములను మనస్సుయందు ఉంచుకొని వాటిని అనుసరించుట;
3. భారత సార్వభౌమత్వం, ఐక్యత, అఖండతను సమర్థించుట మరియు సంరక్షించుట.
4. దేశమును రక్షించుట మరియు కోరినపుడు జాతికి సేవ చేయుట;
5. భారత ప్రజల మధ్య మత, భాష, ప్రాంతీయ, వర్గ వైవిధ్యములను అధిగమించి, సామరస్యమును, సోదర భావమును పెంపొందించుట, స్త్రీల గౌరవం తగ్గించు ఆచారములను విడనాడుట;
6. మన ఉమ్మడి సంస్కృతినీ, సుసంపన్న సంప్రదాయాలను గౌరవించి రక్షించుట;
7. అడవులు, సరస్సులు, నదులు, అడవి జంతువులతో సహా ప్రాకృతిక పరిసరాలను కాపాడి అభివృద్ధి చేయుట మరియు సమస్త జీవుల యెడల కరుణార్థత కలిగి వుండుట.
8. శాస్త్రీయ దృక్పథాన్ని, మానవతావాదాన్ని, జిజ్ఞాసను, సంస్కరణ తత్వాన్ని పెంపొందించుకొనటం;
9. ప్రజల ఆస్తిని సంరక్షించుట, హింసను విడనాడుట;
10. ప్రయత్నాలు, సాధనల ఉన్నతస్థాయిలను నిరంతరం అందుకొనునట్లుగా వైయక్తిక, సమిష్టి కార్య రంగాలన్నింటిలో శ్రేష్ఠత కోసం, కృషి చేయుట ప్రాథమిక కర్తవ్యమై వుండవలెను.
11. ఆరు నుండి పద్నాలుగు సంవత్సరముల వయస్సు కలిగిన బాలునికి లేదా బాలికకు తల్లి తండ్రి లేదా సంరక్షకునిగావున్న వ్యక్తి తనబిడ్డ లేదా సందర్భానుసారము తన సంరక్షితునికి విద్యార్జనకు అవకాశములు కల్పించవలెను.

- భారతరాజ్యాంగము,
భాగము IV A (ఆర్టికల్ 51 A)

విద్యా హక్కు చట్టం

6 నుండి 14 సంవత్సరముల పిల్లలందరికి ఉచిత నిర్బంధ ఎలిమెంటరీ విద్యనందించడానికి ఉద్దేశించబడినవి. ఇది ఏప్రిల్ 1, 2010 నుండి అమల్లోకి వచ్చింది.

చట్టంలోని ముఖ్యాంశాలు:

పిల్లలందరికి అందుబాటులో పాఠశాలలను ఏర్పాటుచేయాలి.

పాఠశాలలకు మౌలిక వసతులను కల్పించాలి.

పిల్లలందరిని వయస్సుకు తగిన తరగతిలో చేర్పించాలి.

వయస్సుకు తగ్గ తరగతిలో చేర్చిన తర్వాత తోటి వారితో సమానంగా ఉండటానికి ప్రత్యేకశిక్షణ ఇప్పించాలి.

ప్రత్యేక అవసరాలు కలిగిన పిల్లలకు సాధారణ పిల్లలతోపాటు విద్యకొనసాగించడానికి తగువసతులు ఏర్పాటు చేయాలి.

బడిలో చేర్చుకోడానికి ఎలాంటి పరీక్షలు నిర్వహించరాదు. ఎటువంటి రుసుము, చార్జీలు వసూలు చేయరాదు.

బడిలో చేరిన పిల్లల పేరు తీసివేయడం, అదే తరగతిలో కొనసాగించడం చేయరాదు.

పిల్లల్ని శారీరకంగా, మానసికంగా హింసించరాదు.

వయస్సు నిర్ధారణ పత్రం, ఇతర ధృవీకరణ పత్రాలు లేవనే కారణం చేత పిల్లలకు బడిలో ప్రవేశాన్ని నిరాకరించరాదు.

తగిన అర్హతలున్న వారిని మాత్రమే ఉపాధ్యాయులుగా నియమించాలి.

పిల్లలు నిర్దేశించిన సామర్థ్యాల సాధించేలా బోధనాభ్యసనం, మూల్యాంకనం ఉండాలి.

ఎలిమెంటరీ విద్య పూర్తయ్యేవరకు పిల్లలకు ఎలాంటి బోర్డు పరీక్షలు నిర్వహించరాదు.

పద్నాలుగు సంవత్సరాలు పూర్తయినప్పటికీనీ, ఎలిమెంటరీ విద్య పూర్తయ్యేవరకు పాఠశాలలో పిల్లలు కొనసాగవచ్చును.

బలహీన వర్గాలకు, ప్రతికూల పరిస్థితులను ఎదుర్కొంటున్న బృందాలకు చెందిన పిల్లలు ఏ విధమైన వివక్షతకు గురికాకుండా చూడాలి.

రాజ్యాంగంలో పొందుపరిచిన విలువలకు అనుగుణంగా, విద్యార్థులను భయం, ఆందోళనకు గురిచేయని రీతిలో వారి సర్వతోముఖాభివృద్ధికి తోడ్పడే పాఠ్యప్రణాళిక రూపొందించాలి.

SOCIAL STUDIES - PART-2

Class VI

Editors

Sri C.N. Subramanyam,
Eklavya, Bhopal, M.P.

Prof. I. Laxmi, Dept. of History,
Osmania University, Hyderabad.

Prof. M. Kodandaram, Dept. of Political
Science, P.G. College, Sec'bad, Hyd.

Prof. K. Vijaya Babu, Dept. of History,
Kakatiya University, Warangal.

Dr. M.V. Srinivasan, Asst. Prof.
DESSH, NCERT, New Delhi.

Dr. M.V.S.V. Prasad, Asst. Prof.
DESSH, NCERT, New Delhi.

Dr. C. Dayakar Reddy, Asst. Prof.
University College for Women, Koti, Hyd.

Sri K. Suresh,
Manchi Pustakam, Hyderabad.

Prof. G. Omkarnath, Dept. of Economics,
University of Hyderabad, Hyderabad.

Prof. S. Padmaja, Dept. of Geography,
Osmania University, Hyderabad.

Prof. A. Satyanarayana (Retd.), Dept. of
History, Osmania University, Hyderabad.

Dr. K.K. Kailash, Dept. of Political Science,
HCU, Hyderabad.

Sri Aravind Sardana, Director,
Eklavya, Bhopal, M.P.

Dr. K. Narayana Reddy,
Asst. Prof. Dept. of Geography, O.U., Hyd.

Sri Rammurthy Sharma,
Dept. of Education, Govt. of Punjab.

Sri Alex. M. George,
Eklavya, Bhopal, M.P.

Textbook Development Committee

Sri B. Seshu Kumari, Director,
SCERT, Telangana,
Hyderabad.

Sri B. Sudhakar, Director,
Govt. Textbook Printing Press,
Telangana, Hyderabad.

Dr. N. Upender Reddy,
Professor & Head C&T Dept.,
SCERT, Telangana, Hyderabad.

QR CODE TEAM

Published by Government of Telangana, Hyderabad.

Respect the Law
Get the Rights

Grow by Education
Behave Humbly

© Government of Telangana, Hyderabad.

First Published 2012

New Impressions 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022

All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior permission in writing of the publisher, nor be otherwise circulated in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

The copyright holder of this book is the Director of School Education, Hyderabad, Telangana.

We have used some photographs which are under creative common licence. They are acknowledged at the end of the book.

This Book has been printed on 70 G.S.M. Maplitho
Title Page 200 G.S.M. White Art Card

Free distribution by TS Government 2022-2023

తెలంగాణ ప్రభుత్వం వారిచే ఉచిత పంపిణీ 2022-23

Printed in India
at the Telangana Govt. Text Book Press,
Mint Compound, Hyderabad,
Telangana.

— 0 —

SOCIAL STUDIES - PART-1

Class VI

WRITERS

- Dr. K. Laxma Reddy**, Sr.Lecturer, DIET, Karimnagar.
Sri M. Narasimha Reddy, G.H.M, Z.P.H.S, Peddajangampally, Y.S.R Kadapa.
Sri K. Laxminarayana, Lecturer, DIET, Krishna.
Sri K. Subrahmanyam, Lecturer, DIET, Kurnool.
Sri M. Papaiah, Lecturer, SCERT, A.P. Hyderabad.
Smt T.S. Malleswari, Lecturer, SIET AP, Hyderabad
Sri Korivi Srinivasa Rao, S.A, M.P.U.P school, P.R Palli, Srikakulam
Sri U. Anandkumar, S.A, Z.P.H.S, Pathapalvancha, Khammam.
Sri B. Srinivasu, S.A, Z.P.H.S, Savel, Nizamabad.
Sri Shaik. Rahamathulla, S.A, Z.P.H.S Bhakarapeta, Y.S.R Kadapa.
Sri Ch. Radha Krishna, S.A, Z.P.H.S, Venkatapuram, Srikakulam.
Smt. B. Sarala, S.A, Z.P.G.H.S, Indukurupet, P.S.R Nellore.
Sri B. Shankar Rao, S.A, Z.P.H.S Devupalli, Vizianagaram.
Sri Mohan Reddy, S.A, Z.P.H.S Yenmangandla, Mahabubnagar.
Sri Ayachithula Laxmana Rao, SA, GHS Dhangarwadi, Karimnagar.
Dr. R. Ganapathi, SA, ZPHS Ladella, Atmakur, Warangal.
Sri Gaddameedi Rathanga Pani Reddy, SA, Z.P.H.S Janampet, Moosapet, Mahabubnagar.
Sri Vanguri Gangi Reddy, SA, Z.P.H.S Kondurg, Mahabubnagar.
Dr. Chakinala Srinivas, GHM, G.H.S Durgammagadda, Karimnagar.
Sri N.C. Jagannath, G.H.S Kulsumpura, Hyderabad.
Smt. Hemakhatri, IGNI, Hyderabad. **(Proof reading)**

Coordinators

- Sri J. Raghavulu**, Prof. SCERT, Telangana, Hyderabad.
Sri M. Papaiah, Lecturer, SCERT, Telangana, Hyderabad.
Sri S. Vinayak, Coordinator C&T Dept. SCERT, Telangana, Hyd.
Sri M. Narasimha Reddy, G.H.M, Z.P.H.S, Peddajangampally, Y.S.R Kadapa.
Sri Korivi Srinivasa Rao, S.A, M.P.U.P school, P.R Palli, Srikakulam

Illustrators

- Sri Kurella Srinivas**, S.A. ZPHS, Pochampally, Nalgonda.
Sri B. Kishore Kumar, SGT, M.P. U.P.S, Alwala, Anumula, Nalgonda.
Sri P. Anjaneyulu, Geomapper, CESS-DCS, Hyderabad

DTP & Design

- Sri Kannaiah Dara**, Computer Operator, SCERT, Telangana, Hyderabad.
Smt. K. Pavani, Graphic Designer, Hyderabad.

Energized Text Books facilitate the students in understanding the concepts clearly, accurately and effectively. This book has been “Energized” with QR (Quick Response) Codes. Content in the QR Codes can be read with the help of any smart phone or can as well be presented on the Screen with LCD projector/K-Yan projector. The content in the QR Codes is mostly in the form of videos, animations and slides, and is an additional information to what is already there in the text books.

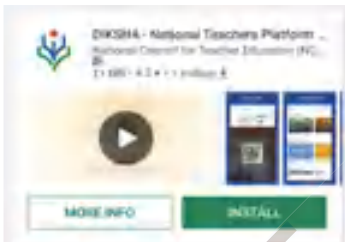

This additional content will help the students understand the concepts clearly and will also help the teachers in making their interaction with the students more meaningful.

At the end of each chapter, questions are provided in a separate QR Code which can assess the level of learning outcomes achieved by the students.

We expect the students and the teachers to use the content available in the QR Codes optimally and make their class room interaction more enjoyable and educative.

Let us know how to use QR codes

In this textbook, you will see many printed QR (Quick Response) codes, such as Use your mobile phone or tablet or computer to see interesting lessons, videos, documents, etc. linked to the QR code.

Step	Description
A.	Use Android mobile phone or tablet to view content linked to QR Code:
1.	Click on Play Store on your mobile/ tablet.
2.	In the search bar type DIKSHA .
3.	
	will appear on your screen.
4.	Click Install
5.	After successful download and installation, Click Open
6.	Choose your preferred Language - Click English
7.	Click Continue
8.	Select Student/ Teacher (as the case may be) and Click on Continue
9.	On the top right, click on the QR code scanner icon and scan a QR code printed in your book
	OR
	Click on the search icon and type the code printed below the QR code, in the search bar. (Q)
10.	A list of linked topics is displayed
11.	Click on any link to view the desired content
B.	Use Computer to view content linked to QR code:
1.	Go to https://diksha.gov.in/telangana
2.	Click on Explore DIKSHA-TELANGANA
3.	Enter the code printed below the QR code in the browser search bar (Q)
4.	A list of linked topics is displayed
5.	Click on any link to view the desired content

ఎన్డెక్స్ టెక్స్ బుక్ - ఈ పాఠ్యపుస్తకంలోని భావనలను స్పష్టంగా, నిర్దిష్టంగా, ప్రభావవంతంగా అర్థం చేసుకోవడానికి QR (Quick Response) కోడ్లతో బలోపేతం చేయడం జరిగింది. QR కోడ్లో చేర్చబడిన అంశాలను స్మార్ట్ ఫోన్లో చూడవచ్చు లేదా LCD ప్రాజెక్టర్ / కె-యాన్ ప్రాజెక్టర్ ద్వారా తెరపై ప్రదర్శించవచ్చు. QR కోడ్లలో ఉన్న సమాచారం చాలా వరకు వీడియోలు, యానిమేషన్స్ మరియు స్టైల్ రూపంలో ఉంటుంది. అంతేకాకుండా ఈ సమాచారం, పుస్తకంలో ఉన్న సమాచారానికి అదనమైనది.

ఈ అదనపు సమాచారం ద్వారా విద్యార్థులు భావనలను స్పష్టంగా అర్థం చేసుకోవడానికి మరియు ఉపాధ్యాయులు తాము నిర్వహించే బోధనా కృత్యాలు అర్థవంతంగా జరగడానికి తోడ్పడతాయి.

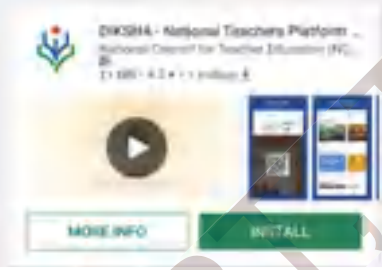

ప్రతి అధ్యాయం చివరన ఒక అదనపు QR కోడ్లో ప్రశ్నలు ఇవ్వబడినాయి. ఇవి, విద్యార్థుల అభ్యసన ఫలితాలను ఏమేరకు సాధించారో మదింపుచేయడానికి తోడ్పడతాయి.

విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు QR కోడ్లలో ఇవ్వబడిన సమాచారాన్ని విరివిగా ఉపయోగించి తరగతిగదిలోని ప్రక్రియలను మరింత ఆనందదాయకంగా, విద్యావంతమైనవిగాను మలచుకుంటారని ఆశిస్తున్నాము.

క్యూఆర్ (QR) కోడ్లను ఎలా వాడాలి తెలుసుకుందాం!

ప్రస్తుత పాఠ్య పుస్తకంలో ఈ విధంగా ఉండే క్యూఆర్ కోడ్లను పొందుపరచబడినవి.

ఈ క్యూఆర్ కోడ్లను ఉపయోగించి ఆసక్తికరమైన పాఠాలను, వీడియోలను, డాక్యుమెంట్స్ మొదలగు వాటిని మీవద్దగల మొబైల్, ట్యాబ్లెట్ లేదా కంప్యూటర్ ద్వారా వీక్షించండి.

దశ	వివరణ
అ)	క్యూఆర్ కోడ్లో లింక్ చేయబడిన విషయాలను ఆండ్రాయిడ్ మొబైల్ లేదా ట్యాబ్లెట్లో వీక్షించుటకు :
1	మీ యొక్క మొబైల్ / ట్యాబ్లెట్లోని Play Store పైన క్లిక్ చేయండి.
2	సెర్చ్బార్లో DIKSHA ను టైప్ చేయండి.
3	
4	తెరపైన ఇలా కనిపిస్తుంది.
5	INSTALL పైన క్లిక్ చేయండి.
6	విజయవంతంగా INSTALL చేసిన తరువాత యాప్ ను తెరవడానికి OPEN పైన క్లిక్ చేయండి.
7	'తెలుగును ఎంపికచేసుకొని క్లిక్ చేయండి.
8	'కొనసాగించడానికి' క్లిక్ చేయండి.
9	విద్యార్థి/ ఉపాధ్యాయులు రెండింటిలో మీకు చెందిన దానిని ఎంపిక చేసుకోండి.
10	కుడివైపున ఉన్న క్యూఆర్ కోడ్ చిహ్నం స్కానర్ ను క్లిక్ చేయండి. తరువాత మీ పాఠ్యపుస్తకములో ముద్రించబడిన క్యూఆర్ కోడ్ ను స్కాన్ చేయండి. (లేదా) సెర్చ్ బార్ నందు (Q) క్యూఆర్ కోడ్ క్రింద ముద్రించబడిన కోడ్ ను టైపు చేయండి.
11	క్యూఆర్ కోడ్లో జతచేయబడిన విషయాలు కనిపిస్తాయి.
బ)	క్యూఆర్ కోడ్లో లింక్ చేయబడిన విషయాలను కంప్యూటర్ నుండి వీక్షించుటకు -
1	https://diksha.gov.in/teLANGANA అను లింక్ ను ఓపెన్ చేయండి.
2	Explore DIKSHA-TELANGANA పైన క్లిక్ చేయండి.
3	పాఠ్యపుస్తకము నందు ముద్రించబడిన క్యూఆర్ కోడ్ క్రింద ఉన్న కోడ్ ను టైపు చేయండి.
4	ఈ కోడ్ కు జతచేయబడిన విషయాలు కనిపిస్తాయి.
5	కావలసిన విషయాలను వీక్షించుటకు లింక్ పై క్లిక్ చేయండి.

Letter to students

“As my mother lies down too tired to move after a full day of work in the fields and at home, I sit beside her and wonder, why is life so difficult for women? If I set out of my home I find so many different people – people who speak such different languages and follow such different customs, I wonder who they are and why there are such different kinds of people.

I read newspapers and find out that so many of our farmers who grow our food with such effort are distressed out of desperation. I wonder, what has made them so desperate and feel so hopeless. As I walk in the streets of a town, I see such large and beautiful buildings and roads and temples, mosques and churches. I wonder who built them and at what cost. I also see slums in which thousands live in conditions most unfortunate and I wonder, why don't they have a good place to live in cities with such beautiful buildings.

My elders too discuss some of these problems and talk of voting and electing the right people to rule and I wonder who rules us and how do they rule us? My grandparents tell me tales of olden days when there were kings and queens and of times when gods and saints walked among us people. I wonder if such things were really possible.

I have so many questions that I often wonder if anyone has answers to them at all. Perhaps no one person knows all the answers and perhaps no one may know the answers to some of the questions. Perhaps I need to find out myself. How can I find out? Who will help me?”

Dear Friends,

The questions that are arising in your minds are some of the most important questions which everyone needs to find some answers. They are not at all easy to answer for most of them do not have any one definite answer. In fact many questions will be answered differently by different people. So perhaps you too will have your own answer after you have studied the problem carefully. Social Sciences try to understand the society we live in – by asking questions and working out methods for answering them. It also seeks to help us to understand why different people answer the questions differently- for example if you ask anyone, why are there very few girls in colleges compared to schools, you will get different answers from different kinds of people. If you ask why the slums are not cleaned like the colonies, you will again get very different answers. Why do people answer these questions differently? Social Sciences try to understand this problem too.

Social Sciences do not merely compile different answers to a problem. They try to bring a rigorous method to study them. They try to understand the problem by seeing how it developed – and how and why it has changed; they try to see if it is similar all over the earth or it changes in different parts of the world; and they try to understand the different points of view about it. Have there been fewer girls in colleges in the past? Is it that all over the world there are fewer girls in colleges? Why? What prevents girls from attending colleges? What do parents who don't send their daughters say? What do parents who send their daughters say? What do the girls say? What do the teachers say? Social Scientists put together all these before answering the main question. But no Social Scientist can give you the final or definite answer and it is you who have to decide which answer you find more convincing and useful for you to act.

- Editors

విద్యార్థులకు ఉత్తరం

రోజంతా పొలంలో, ఇంట్లో పని చేసి అలసిపోయిన అమ్మ చెంతనే కూర్చొన్న నాకు ఆడవారి జీవితంలో ఇంత కష్టమెందుకు అనే ఆలోచన కదలాడింది. నేను ఇంటి నుండి బయలు దేరిన వేళ వివిధ రకాల బాషలు మాట్లాడేవారు, ఆచారాలను పాటించేవారు తారసపడుతుంటే ఎవరు వీరు? ఎందుకు ఇన్ని రకాల ప్రజలు, అనే భావన నన్ను అలుముకుంటుంది.

కష్టపడి సేద్యం చేసే రైతులు నిరాశ, నిస్పృహలకు లోనవుతున్నారన్న వార్తలను వార్తా పత్రికలో చూసి కలవర పడుతుంటాను. పట్టణంలోని వీధులలో నేను వస్తున్నప్పుడు విశాలమైన రోడ్లను, నమున్నతమైన కట్టడాలను, గుడి, చర్చి, మసీదులను చూసినప్పుడు ఎవరు కట్టించారబ్బా! ఎంత వెచ్చించారబ్బా! అని ఆశ్చర్యానికి లోనౌతుంటాను. అందమైన హార్బాలతో కూడిన ఈ పట్టణాలలో నివసించడానికి స్థలం లేక వేలకొద్ది మనుషులు దుర్భర పరిస్థితులలో నివసిస్తున్న తీరు నన్ను విస్మయ పరుస్తుంటుంది.

మంచి వాళ్లకు ఓటేసి ఎన్నుకోవాలని పెద్దవాళ్లు మాట్లాడుతుంటే విని, మనలను ఎవరు పరిపాలిస్తున్నారు? ఎలా పరిపాలిస్తున్నారనే ఆసక్తి కలిగింది.

గతంలో రాజులు, రాజ్యాలను పరిపాలించే వారని, దేవుళ్లు, యోగులు మన మధ్య తిరిగారని అమ్మమ్మలు, నాయనమ్మలు, తాతయ్యలు చెప్పగా విని నిజంగా అలా జరగడానికి అవకాశం ఉందా అనే భావన నాలో కలుగుతుంది. ఈ విధంగా నాలో రోజూ ఎన్నో ప్రశ్నలు, సందేహాలు ఉదయిస్తుంటాయి.

ఈ ప్రశ్నలకు, సమాధానం ఎక్కడ దొరుకుతుందని ఆలోచిస్తుంటాను. బహుశ ఏ ఒక్కరో నా ప్రశ్నలన్నింటికి సమాధానం ఇవ్వలేరేమో, లేక నా ప్రశ్నల్లో కొన్నింటికి జవాబులు కొందరు చెప్పలేరని అనిపిస్తుంది. వీటికి సమాధానాలన్ని నేనే అన్వేషించుకోవాలి? అది ఎలా? నాకు సహాయపడేదెవరు?

ప్రియమైన స్నేహితులారా!

మీ మస్తిష్కంలో కదలాడుతున్న ముఖ్యమైన పై ప్రశ్నలకు ప్రతి ఒక్కరు సమాధానాలన్నీ కనుగొనవలసిన అవసరం ఉంది. ఇవి సులభమైన ప్రశ్నలు కావు. ఈ ప్రశ్నలలో దేనికి కూడా నిర్దిష్టమైన సమాధానం లేదు. నిజానికి వివిధ వ్యక్తులు ఈ ప్రశ్నలకు వివిధ పరిష్కారాలను సూచిస్తారు. ఈ సమస్యలను క్షుణ్ణంగా, జాగ్రత్తగా చదివిన తరువాత మీరు కూడా స్వయంగా కొన్ని పరిష్కారాలను సూచించ గలుగుతారు. సమాజాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి కొన్ని ప్రశ్నలను వాటి పరిష్కారానికి కొన్ని పద్ధతులను మన ముందుంచాయి. పాఠశాలల్లో కంటే కళాశాలల్లో తక్కువ మంది ఆడపిల్లలు ఎందుకు చదువుతున్నారని ప్రశ్నిస్తే వివిధ రకాల ప్రజల నుండి వివిధ రకాల జవాబులు లభిస్తాయి. అలాగే ధనికులు నివసిస్తున్న కాలనీలు శుభ్రంగా ఊడ్చే విధంగా మురికి వాడలు ఎందుకు శుభ్రంగా ఊడ్చరని తర్కం ఎన్నో జవాబులు మీ ముందు ఉంటాయి. పై ప్రశ్నలన్నింటికి ప్రజలు వివిధ సమాధానాలు ఎందుకు ఇచ్చారు? ఈ సమస్యలను అర్థం చేసుకోవడానికి సాంఘిక శాస్త్రం ప్రయత్నిస్తుంది.

ఒక సమస్యకు వచ్చే వివిధ జవాబులను క్రోడీకరించడమే సాంఘిక శాస్త్రపు పని కాదు. సమస్యకు పరిష్కారాన్ని కనుగొనడానికి సమర్థవంతమైన పద్ధతిని రూపొందించి అధ్యయనం చేస్తుంది. సమస్య ఏ విధంగా మొదలైంది, ఎలా అభివృద్ధి చెందింది, ఎందుకు, ఎలాంటి మార్పులకు లోనైంది, ప్రపంచ వ్యాప్తంగా సమస్య స్వభావం ఒకే విధంగా ఉందా? మారుతూ ఉందా? వంటి విభిన్న కోణాలలో సమస్యను చూసే ప్రయత్నం చేస్తుంది. మన తొలి ప్రశ్ననే తీసుకుంటే కళాశాలల్లో గతంలో కూడా తక్కువ మంది ఆడపిల్లలే చదువుకునే వారా? ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఇదే బాణీ ఉండేదా? ఎందుకు? ఆడపిల్లలు కళాశాలకు వెళ్లకుండా నిరోధించిన అంశాలు ఏమిటి? కళాశాలల్లో ఎందుకు వీళ్ళు లేకుండా పోతున్నారు? కళాశాలలకు ఆడపిల్లలను పంపని, పంపించే తల్లిదండ్రులు ఏమంటున్నారు? ఆ పిల్లల సమాధానం ఏమిటి? అధ్యాపకులు ఏమంటున్నారు? సాంఘిక శాస్త్రవేత్తలు సమస్యకు సమాధానం చెప్పే ముందు వీటన్నింటిని సమగ్రంగా పరిశీలిస్తారు. అలాగని ఏ సాంఘిక శాస్త్రవేత్త ఇదే ఖచ్చితమైన పరిష్కారమని గాని, ఇదే తుది లేక కచ్చితమైన జవాబు అని గాని తెలియజేయలేదు. ఏ సమాధానాన్ని లేక పరిష్కారాన్ని ఆమోద యోగ్యమయినదిగా భావిస్తారో మీరే నిర్ణయించుకోవాలి.

- సంపాదకులు

About this book

This book is a part of your Social Science Curriculum or a part of various things you would be doing to study the society around you. However, remember that it is only one small part of that curriculum. The Social Science Curriculum requires you to analyse and share in the classroom what you know. It requires you above all to ask questions – think why things are the way they are. It also requires you and your friends to go out of the classroom to the market, to the Panchayat or municipality office, to the village fields, to temples and mosques and museums and find out various things. You will have to meet and discuss with a number of people, farmers, shopkeepers, officials, priests, and so on.

This book will introduce you to a range of problems and enable you to study them and arrive at your own understanding of them. So, the most important thing about this book is that it does not have answers. In fact, this book is not really complete. It can only be completed when you and your friends and teachers bring their own questions and experiences and discuss everything threadbare in the class. You may disagree with many things in this book - do not be afraid to say so - only give your reasons. Your friends may disagree with you, but try to understand why they have a different view. Finally arrive at your own answers. You may not even be sure of your answer - you may want to find out more before you make up your mind. In that case list your questions carefully and request your friends, teachers or elders to help you to find out.

This book will help you to study different aspects of our social life - about diversity of land and people, about how people get their livelihoods, how people provide for their common needs and manage them, how all people in our society are not equal and how people try to bring about equality, how people worship different gods in different ways, and finally how they communicate with each other and build a culture which is shared by them.

To understand some of these matters you may have to study about the earth - the hills, plains and rivers and seas; to understand others you may have to know what happened hundreds or even thousands of years ago; but most of all you may have to go out and talk to different kinds of people around you.

As you study this book in the class room, you will come across many questions - do stop and try to answer those questions or do the activity suggested before you proceed ahead. It is not so important to finish the lesson fast as it is to discuss the questions and do the activities.

Many lessons will suggest projects which may take a few days to do. These projects will enable you to develop skills of social science enquiry and analysis and presentation - these are more important than remembering what is written in the lessons.

With an intention to help the students to improve their understanding skills in both the languages i.e. English and Telugu, the Government of Telangana has redesigned this book as bilingual textbook in two parts. Part-1 comprises 1 to 10 lessons and Part-2 comprises 11 to 21 lessons.

- We can use content related maps, tables & graphs other than text book for practice and evaluation.
- Discussions, conducting interviews, debates and projects are given in the middle of the running lesson and after the improve your learning. To develop social consciousness, sensitivity and positive attitude among the children is the purpose. Hence these must be taken up.

Director,
SCERT, Telangana, Hyderabad.

ACKNOWLEDGEMENT

We would like to acknowledge the contributions of Dr. K.N.Anandan, Linguist, Kerala, Sri Jitender, Cover Page Designer, Eklavya, Dr. P. Dakshina Murthy, Retd. Dy. Director, Telugu Academy, Sri A.R.K. Murthy, Retd. Dy. Director, Telugu Academy, Deepa Srinivasan, Krithika Vishwanath and Sri Ramamurthy Sharma who participated in our workshops and contributed in improving the quality of the textbook and who provided the support for layout and design. Our utmost respects to Archaeological Museum Dept. Govt. of Andhra Pradesh. Some of the photographs used in the book are taken from flickr or other internet sources, under creative commons licence. All photographs were accessed before 28 Feb, 2012.

We gratefully acknowledge the feedback received from a large number of school teachers, academics and others, which has helped us to update and revise the books. In particular we would like to acknowledge the detailed review of the textbooks by Indian History Awareness & Research (IHAR), Houston Texas, USA which enabled us to improve the textbook.

ఈ పుస్తకం గురించి.....

మీ చుట్టూ ఉన్న సమాజాన్ని అధ్యయనం చేసే ప్రక్రియలో భాగంగా, సాంఘిక శాస్త్ర విద్యా ప్రణాళికలో భాగంగా ఈ పుస్తకం రూపొందింది. ఇది ఆ విద్యా ప్రణాళికలో ఒక చిన్న భాగం మాత్రమే. సాంఘిక శాస్త్ర విద్యా ప్రణాళిక మీకు తెలిసిన అంశాలను తరగతి గదిలో నలుగురితో పంచుకోవడానికి, విశ్లేషించుకోవడానికి దోహదపడుతుంది. సమాజంలోని వివిధ అంశాలను అలా ఎందుకు ఉన్నాయని ప్రశ్నించడానికి, సమస్యలు ఇలా ఎందుకున్నాయి అని ఆలోచించడానికి సాంఘికశాస్త్రం ఉపయోగపడుతుంది. మీరు మీ స్నేహితులు తరగతి గది నుండి బాహ్య ప్రపంచంలోని బజారు, పంచాయితీ, మున్సిపాలిటీ, పల్లె సీమలోని పొలాలు, దేవాలయాలు, మసీదులు, వస్తు ప్రదర్శనశాలలు (మ్యూజియం), ఇంకా ఎన్నో అంశాలను తెలుసుకోవడానికి పురి కొల్చుతుంది. రైతులు, దుకాణదారులు, ఉద్యోగులు, దైవ కార్య నిర్వాహకులు మొదలైన వారందరితో కలిసి చర్చించే అవకాశాన్ని ఈ పుస్తకం కల్పిస్తుంది.

ఈ పుస్తకం మీముందు ఎన్నో సమస్యలను ఉంచి వాటిని అధ్యయనం చేసి అర్థం చేసుకునే అవకాశాన్ని ఇస్తుంది. ఈ పుస్తకంలో అన్ని ప్రశ్నలకు జవాబులు ఉండవు. మీరు ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు కనుగొనాలి. నిజానికి ఇది సంపూర్ణమైన గ్రంథం కాదు. మీ స్నేహితుల, ఉపాధ్యాయుల అనుభవాలు, సందేహాలను విడమర్చి చర్చించి జోడించినప్పుడు పరిపూర్ణత్వం కలుగుతుంది. పుస్తకంలోని చాలా అంశాలతో మీరు విభేదించవచ్చు, సంకోచం లేకుండా కారణాలను తెలపవచ్చు, చివరగా స్వయంగా పరిష్కారాన్ని పొందవచ్చు. అలా పొందిన సమాధానాన్ని తరచి చూడాలనిపిస్తే ప్రశ్నలన్నింటినీ జాగ్రత్తగా ఒక పట్టికగా తయారు చేసి స్నేహితుల, ఉపాధ్యాయుల, పెద్దవాళ్ళ సహాయాన్ని ఆర్థించి స్థిరమైన నిర్ణయాన్ని తీసుకొనండి.

సామాజిక జీవనంలో విభిన్న పార్శ్వాలను అధ్యయనం చేయడానికి ఈ పుస్తకం దోహదపడుతుంది. భూస్వరూపాలు, ప్రజల భిన్నత్వం, ప్రజల జీవనాధారాలు, ప్రజల సామూహిక అవసరాలను, వాటి నిర్వహణను, అసమానత్వంతో కూడిన సమాజంలో సమానత్వ సాధన ఎలాగో, వివిధ దేవుళ్లను, వివిధ మార్గాలలో పూజించే విధానం చివరగా ఒకరితో ఒకరి సంబంధ బాంధవ్యాలను, ఫలితంగా పంచుకునే సంస్కృతిని ఆకళింపు చేసుకోవడానికి, సమాచారం పంచుకోవడానికి ఈ పుస్తకం కల్పిస్తుంది.

పై అంశాలలో కొన్నింటినీ అవగాహన చేసుకోవడానికి గాను మనం భూమి, కొండలు, పీఠభూములు, మైదానాలు, నదులు, సముద్రాలు మొదలైన వాటి గురించి అధ్యయనం చేయవలసి ఉంటుంది. కొన్ని వేల సంవత్సరాల క్రితం ఏమి జరిగిందో, తరచి చూస్తే గాని మరికొన్ని విషయాలను అవగాహన చేసుకోలేం. మొత్తం మీద విభిన్న రకాల ప్రజల వద్దకు వెళ్లి వారితో సంభాషిస్తే కాని సామాజిక జీవనం అర్థం కాదు.

ఈ పుస్తకంలోని పాఠాలను త్వరితంగా పూర్తి చేయడం కంటే ఇచ్చిన ప్రశ్నలు, కృత్యాలను సమర్థవంతంగా నిర్వహించడం అవసరం. ఈ పాఠ్య పుస్తకాన్ని చదువుతున్నప్పుడు మీకు ఎన్నో ప్రశ్నలు, కృత్యాలు ఎదురవుతుంటాయి. ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానాలకోసం ప్రయత్నించాలి. ఇచ్చిన కృత్యాలను, ప్రాజెక్టులను చేసిన తరువాతనే తదుపరి పాఠ్యాంశంలోకి వెళ్ళాలి.

విద్యార్థులు రెండు భాషలలో అనగా తెలుగు మరియు ఆంగ్ల భాషలలో అవగాహన నైపుణ్యాలను పెంపొందించుకోగలుగుతారనే ఉద్దేశ్యంతో తెలంగాణ ప్రభుత్వం వారి ఆదేశానుసారంగా ద్వితీయ పుస్తకంగా రెండు భాగాలుగా పునఃరూపకల్పన చేయడం జరిగింది. భాగం-1 లో 1 నుండి 10 పాఠాలు మరియు భాగం-2లో 11 నుండి 21 పాఠాలు ఉన్నాయి.

- సమాచార నైపుణ్యాలలో పట్టికలు, గ్రాఫ్లు, పటనైపుణ్యాలలో పటం చదవడం, పటం గుర్తించడం వంటివి కూడా పాఠ్యాంశాలకు అనుగుణంగా పుస్తకంలో లేనివి కూడా అభ్యాసం/మూల్యాంకనంలో ఇవ్వవచ్చు.
- చర్చించడం, ముఖాముఖి నిర్వహించడం, డిబేట్స్, ప్రాజెక్టులు వంటివి పాఠాల మధ్యలో, మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరచుకోండి తర్వాత ఇవ్వబడినవి. ఇవి పిల్లల్లో సామాజిక స్పృహను, సున్నితత్వాన్ని పెంపొందించి సమస్యల పట్ల సానుకూల వైఖరిని అలవర్చుటకు ఉద్దేశించబడినవి. కావున తప్పక నిర్వహించాలి.

- సంచాలకులు,

రాష్ట్ర విద్యా పరిశోధన శిక్షణా సంస్థ, తెలంగాణ, హైదరాబాద్

కృతజ్ఞతలు

ఈ పాఠ్యపుస్తక రచన ఉత్తమంగా తీర్చిదిద్దడానికి సహకరించిన డా॥ కె.ఎన్.ఆనందన్, భాషావేత్త, కేరళ, శ్రీ జితేందర్, కవర్ డిజైన్, ఏకలవ్య డా॥ పి. దక్షిణామూర్తి, బొంబాయి ఉపసంచాలకులు, తెలుగు అకాడమి, శ్రీ ఎ.ఆర్.కె. మూర్తి, బొంబాయి ఉపసంచాలకులు, తెలుగు అకాడమి, దిశా శ్రీనివాసన్, శ్రీతిక బి.శ్యాంకర్, రెండుమూర్తి శర్మలకు కృతజ్ఞతలు. డిజైనింగ్ మరియు లేఅవుట్ సహకారాన్ని అందించిన వెంకటేశ్వర్లు, తెలంగాణ రిస్క్ ఫ్రెండ్స్ మ్యూజియం వెంకటేశ్వర్లు ధన్యవాదాలు. ఈ పుస్తకంలోని కొన్ని చిత్రాలను ఫ్లిక్డర్, ఇతర అంతర్జాల వనరుల నుండి క్రియేటివ్ కామన్స్ లైసెన్స్ కింద తీసుకున్నాం. ఈ ఛాటర్లన్నింటినీ ఫిబ్రవరి 28, 2012కు ముందు తీసుకున్నాం.

అనేక మంది పాఠశాల ఉపాధ్యాయులు, విద్యార్థులు మరియు ఇతరులు తమ సలహాలు, సూచనల ద్వారా పాఠ్యపుస్తకాలను సమీక్షించుటలో దోహదపడినందులకు వెంకటేశ్వర్లు కృతజ్ఞతలు తెలుపుచున్నాము. పాఠ్యపుస్తకాలను పూర్తి స్థాయిలో సమీక్షించి మెరుగుపరచుటలో సహకరించిన Indian History Awareness & Research (IHAR) డోక్టర్, టెక్నో, అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రాల వెంకటేశ్వర్లు కృతజ్ఞతలు తెలుపుచున్నాము.

OUR NATIONAL ANTHEM

- Rabindranath Tagore

Jana-gana-mana-adhinayaka, jaya he
Bharata-bhagya-vidhata.
Punjab-Sindh-Gujarat-Maratha
Dravida-Utkala-Banga
Vindhya-Himachala-Yamuna-Ganga
Uchchhala-jaladhi-taranga.
Tava shubha name jage,
Tava shubha asisa mage,
Gahe tava jaya gatha,
Jana-gana-mangala-dayaka jaya he
Bharata-bhagya-vidhata.
Jaya he! jaya he! jaya he!
Jaya jaya jaya, jaya he!!

PLEDGE

- Pydimarri Venkata Subba Rao

“India is my country; all Indians are my brothers and sisters.
I love my country, and I am proud of its rich and varied heritage.

I shall always strive to be worthy of it.

I shall give my parents, teachers and all elders respect,
and treat everyone with courtesy. I shall be kind to animals.

To my country and my people, I pledge my devotion.

In their well-being and prosperity alone lies my happiness.”

జాతీయ గీతం

- రవీంద్రనాథ్ ఠాగూర్

జనగణమన అధినాయక జయహే!

భారత భాగ్యవిధాతా!

పంజాబ, సింధ్, గుజరాత, మరాఠా,

ద్రావిడ, ఉత్కళ, వంగ!

వింధ్య, హిమాచల, యమునా, గంగ!

ఉచ్చల జలధి తరంగా!

తవ శుభనామే జాగే!

తవ శుభ ఆశిష మాఁగే

గాహే తవ జయగాఢా!

జనగణ మంగళదాయక జయహే!

భారత భాగ్య విధాతా!

జయహే! జయహే! జయహే!

జయ జయ జయ జయహే!!

ప్రతిజ్ఞ

- పైడిమర్రి వెంకట సుబ్బారావు

భారతదేశం నా మాతృభూమి. భారతీయులందరూ నా సహోదరులు. నేను నా దేశాన్ని ప్రేమిస్తున్నాను. సుసంపన్నమైన, బహువిధమైన నా దేశ వారసత్వ సంపద నాకు గర్వకారణం. దీనికి అర్హత పొందడానికి సర్వదా నేను కృషి చేస్తాను.

నా తల్లిదండ్రుల్ని, ఉపాధ్యాయుల్ని, పెద్దలందరినీ గౌరవిస్తాను. ప్రతివారితోను మర్యాదగా నడుచుకొంటాను. జంతువులపట్ల దయతో ఉంటాను.

నా దేశంపట్ల, నా ప్రజలపట్ల సేవానిరతితో ఉంటానని ప్రతిజ్ఞ చేస్తున్నాను.

వారి శ్రేయోభివృద్ధులే నా ఆనందానికి మూలం.

Contents

S.No.	Content	Page	Month
Theme -III: Political Systems and Governance			
11.	First Empires	2 - 20	September
12.	Democratic Government	22 - 38	October
13.	Village Panchayats	40 - 54	November
14.	Local Self – Government in Urban Areas	56 - 68	November
Theme -IV: Social Organisation and Inequities			
15.	Diversity in Our Society	70 - 84	November
16.	Towards Gender Equality	86 - 100	December
Theme - V: Religion and Society			
17.	Religion and Society in Early Times	102 - 122	December
18.	Devotion and Love towards God	124 - 138	January
Theme -VI: Culture and Communication			
19.	Language, Script and Scriptures	140 - 152	January
20.	Sculptures and Buildings	154 - 176	February
21.	Greenery in Telangana	178 - 199	February
Revision and Annual Examinations			March

విషయ సూచిక

క్ర.సం.	విషయం	పేజీ నెం.	నెల
III రాజకీయ వ్యవస్థలు, పరిపాలన			
11.	మొదటి సామ్రాజ్యాలు	3 - 21	సెప్టెంబరు
12.	ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వం	23 - 39	అక్టోబరు
13.	గ్రామ పంచాయతీలు	41 - 55	నవంబరు
14.	పట్టణ ప్రాంతంలో స్థానిక స్వపరిపాలన	57 - 69	నవంబరు
IV సామాజిక వ్యవస్థీకరణ, అసమానతలు			
15.	మన సమాజంలో వైవిధ్యం	71 - 85	నవంబరు
16.	స్త్రీ, పురుష సమానత్వ దిశగా పయనం	87 - 101	డిసెంబరు
V మతం, సమాజం			
17.	ప్రాచీనకాలంలో మతం - సమాజం	103 - 123	డిసెంబరు
18.	దేవుని యందు భక్తి మరియు ప్రేమ	125 - 139	జనవరి
VI సంస్కృతి, సమాచారం			
19.	భాష, లిపి మరియు గొప్ప గ్రంథాలు	141 - 153	జనవరి
20.	శిల్పం మరియు కట్టడాలు	155 - 177	ఫిబ్రవరి
21.	తెలంగాణలో పచ్చదనం	179 - 200	ఫిబ్రవరి
రివిజన్ మరియు వార్షిక పరీక్షలు			మార్చి

THE CONSTITUTION OF INDIA

PREAMBLE

WE, THE PEOPLE OF INDIA, having solemnly resolved to constitute India into a **SOVEREIGN SOCIALIST SECULAR DEMOCRATIC REPUBLIC** and to secure to all its citizens :

JUSTICE, social, economic and political;

LIBERTY of thought, expression, belief, faith and worship;

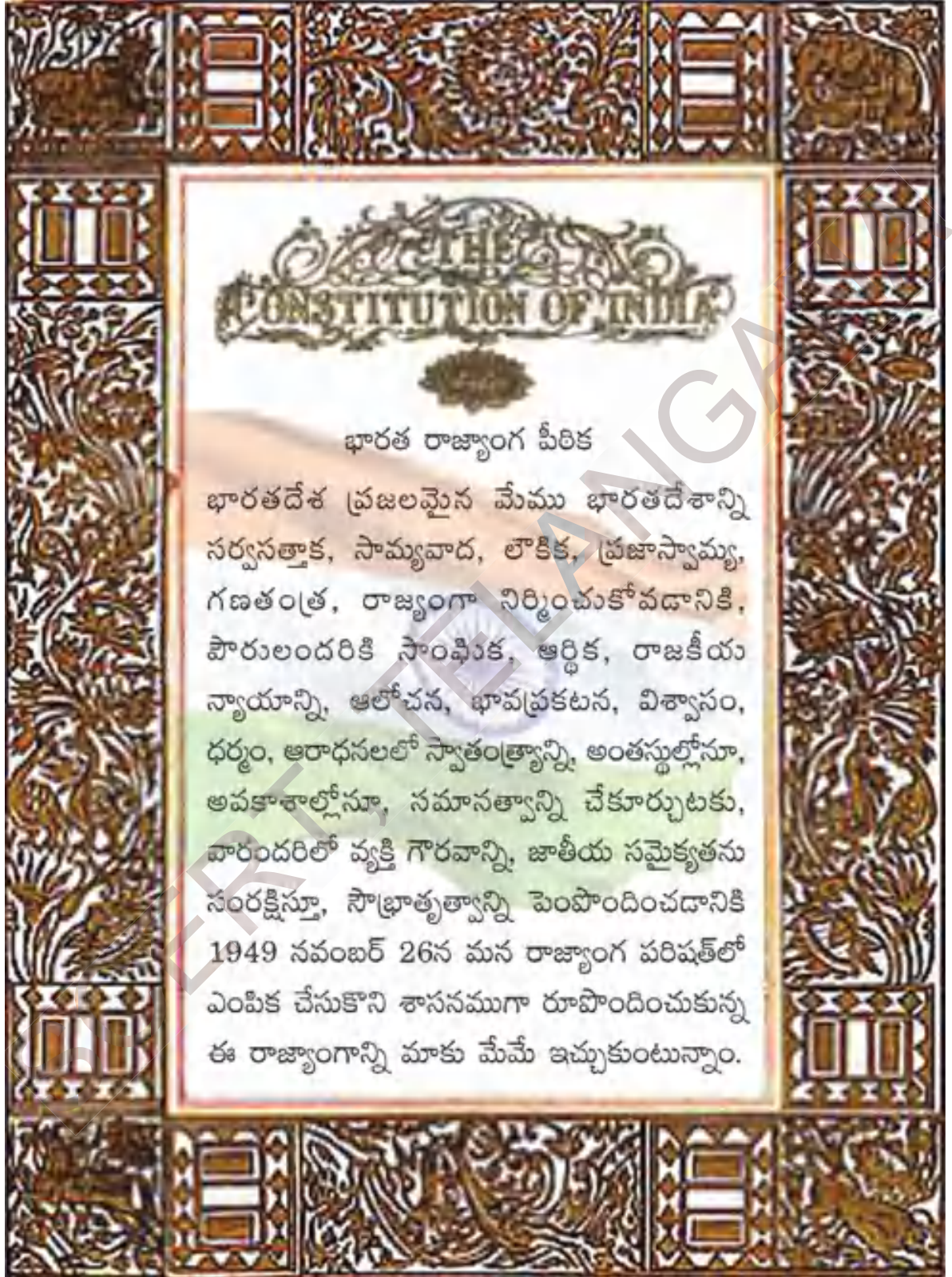
EQUALITY of status and of opportunity; and to promote among them all

FRATERNITY assuring the dignity of the individual and the unity and integrity of the Nation;

IN OUR CONSTITUENT ASSEMBLY this twenty-sixth day of November, 1949, do **HEREBY ADOPT, ENACT AND GIVE TO OURSELVES THIS CONSTITUTION.**

Subs. by the constitution [Forty-second Amendment] Act, 1976, Sec.2, for "Sovereign Democratic Republic" (w.e.f. 3.1.1977)

Subs. by the constitution [Forty-second Amendment] Act, 1976, Sec.2, for "Unity of the Nation" (w.e.f. 3.1.1977)

THE
CONSTITUTION OF INDIA

భారత రాజ్యాంగ పీఠిక

భారతదేశ ప్రజలవైన మేము భారతదేశాన్ని సర్వసత్తాక, సామ్యవాద, లౌకిక, ప్రజాస్వామ్య, గణతంత్ర, రాజ్యంగా నిర్మించుకోవడానికి, పౌరులందరికి సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ న్యాయాన్ని, ఆలోచన, భావప్రకటన, విశ్వాసం, ధర్మం, ఆరాధనలలో స్వాతంత్ర్యాన్ని, అంతస్తుల్లోనూ, అవకాశాల్లోనూ, సమానత్వాన్ని చేకూర్చుటకు, ఛార్టర్‌లో వ్యక్తి గౌరవాన్ని, జాతీయ సమైక్యతను సంరక్షిస్తూ, సౌభ్రాతృత్వాన్ని పెంపొందించడానికి 1949 నవంబర్ 26న మన రాజ్యాంగ పరిషత్‌లో ఎంపిక చేసుకొని శాసనముగా రూపొందించుకున్న ఈ రాజ్యాంగాన్ని మాకు మేమే ఇచ్చుకుంటున్నాం.

Subs. by the constitution [Forty-second Amendment] Act, 1976, Sec.2, for "Sovereign Democratic Republic" (w.e.f. 3.1.1977)
 Subs. by the constitution [Forty-second Amendment] Act, 1976, Sec.2, for "Unity of the Nation" (w.e.f. 3.1.1977)

First Empires

Some years after Mahapadma Nanda, a young man called Chandragupta Maurya became the king of Magadha. He started the Maurya dynasty (a family whose members become the rulers one after the other). Chandragupta's son Bindusara and grandson Ashoka ruled over the Mauryan kingdom and extended it to include most of the Indian subcontinent. Look at the map 1 of India to see the extent of the kingdom – it extends from the modern Afghanistan to Karnataka in the South and Bengal in the East.

Mauryan Empire

Large kingdoms are called empires and their kings are called emperors. We can even say that Chandragupta Maurya was among the earliest emperors of Indian subcontinent. In the beginning, the Magadha kingdom was confined to Magadha and nearby areas. But later it included all the mahajanapadas of those times. It had the Hindukush Mountains in the north west, the Great Indian Desert, Gujarat, the Indus and Ganges valley, the plateau of Malwa, the vast forests of central India, the Krishna-Tungabhadra valley and also the Godavari valley. Can you imagine the vastness of the empire and the different kinds of people who lived in it! Some of these areas like the Ganges Valley, the Krishna river Valley, Malwa, Gujarat and Punjab were very fertile and had densely settled villages and towns. Some other areas were important for trade and crafts: through them passed important routes which connected large cities, sea ports and other countries. Some regions

were important for the mining of precious metals like gold and gem stones.

From what sources do we learn about the Mauryan Empire?

Identify the trade routes of the Mauryan Empire. Why were the trade routes important for the emperors?

What are the differences between the mahajanapadas and the empires?

The Mauryan emperors were able to get resources and taxes from all these different kinds of places and people. How did the emperors rule such a vast empire? Suppose, some villages on the Krishna River refused to pay taxes, how would the Emperor sitting in Patna get to know of it? How would he give orders to his army to punish them? How would the army go all the way to Krishna valley and find out those villages and punish them? How long would all this take?

పాఠం

11

మొదటి సామ్రాజ్యాలు

మహాపద్మనందుని తరవాత కొన్ని సంవత్సరాలకు యువకుడైన మౌర్య చంద్రగుప్తుడు మగధకు రాజు అయ్యాడు. అతనే మౌర్య సామ్రాజ్యాన్ని స్థాపించాడు (ఒక కుటుంబ వ్యక్తులు వారసత్వంగా రాజులైతే దాన్ని వంశపాలన అంటారు). చంద్రగుప్తుని కొడుకు బిందుసారుడు, మననడు అశోకుడు మగధ సామ్రాజ్యాన్ని విస్తరించి, భారత ఉపఖండంలో చాలా భాగాన్ని పరిపాలించారు. భారతదేశ పటం 1 లో మౌర్య సామ్రాజ్య విస్తరణను చూడండి. ఇది నేటి ఆప్టనిస్టాన్ నుంచి దక్షిణాన కర్ణాటక వరకు, తూర్పున బెంగాల్ వరకు విస్తరించి ఉంది.

మౌర్యసామ్రాజ్యం

పెద్ద రాజ్యాలను సామ్రాజ్యాలు అంటారు. వాటి రాజులను చక్రవర్తులు అంటారు. భారత ఉపఖండంలోని తొలి చక్రవర్తుల్లో చంద్రగుప్తు మౌర్యుడిని ఒకరిగా పేర్కొంటారు. ప్రారంభంలో మగధ దాని చుట్టుపక్కల ప్రాంతాలకే పరిమితమై ఉండేది. కాని, కొంత కాలానికి అది ఆనాటి అన్ని మహాజనపదాలనూ కలుపుకొని విస్తరించింది. ఆ సామ్రాజ్యంలో హిందూకుష్ పర్వతాలు, భారతదేశపు అతి పెద్ద ఎడారి (థార్), గుజరాత్, గంగా-సింధునదీ లోయలు, మాళ్వా పీఠభూమి, అతి విస్తారమైన మధ్యభారతదేశపు అడవులు, కృష్ణా, తుంగభద్ర లోయ, గోదావరిలోయ ఉన్నాయి. ఈ సువిశాలమైన సామ్రాజ్యాన్ని, అక్కడ జీవించిన వివిధరకాల ప్రజలను ఊహించుకోండి. వీటిలో గంగాలోయ, కృష్ణానది లోయ, మాళ్వా, గుజరాత్, పంజాబ్ ప్రాంతాలు చాలా సారవంతమైన అధిక జనసాంద్రత గల గ్రామాలతో ఉండేవి. వ్యాపారానికి, చేతివృత్తులకు ఇతర ప్రాంతాలు ప్రసిద్ధి పొందాయి. వీటినుంచి పెద్ద నగరాలను, ఓడరేవులను, ఇతర దేశాలను కలుపుతూ

ముఖ్యమైన వ్యాపారమార్గాలు ఉండేవి. కొన్ని ప్రాంతాలు విలువైన బంగారం, రత్నాల గనులకు ప్రసిద్ధి చెందాయి.

మనం మౌర్యసామ్రాజ్యాన్ని గురించి ఏయే ఆధారాల ద్వారా అధ్యయనం చేయగలం? మౌర్యసామ్రాజ్యంలోని వ్యాపారమార్గాలను గుర్తించండి. వ్యాపార మార్గాలు చక్రవర్తులకు ఏవిధంగా ముఖ్యమైనవి? మహాజనపదాలకు, సామ్రాజ్యాలకు గల తేడాలు ఏమిటి?

మౌర్యచక్రవర్తులు వివిధ ప్రాంతాలనుంచి, ప్రజల నుంచి వనరులు, పన్నులు పొందేవారు. ఇంతటి విశాల సామ్రాజ్యాలను చక్రవర్తులు ఎలా పరిపాలించారు? ఉదాహరణకు కృష్ణానది ప్రాంతంలోని గ్రామాల ప్రజలు పన్నులు చెల్లించటానికి నిరాకరిస్తే, పాట్నాలో కూర్చొన్న చక్రవర్తికి ఆ విషయం ఎలా తెలుస్తుంది? వారిని శిక్షించమని సైన్యానికి ఆజ్ఞలు ఎలా జారీచేస్తారు? సైన్యం కృష్ణా ప్రాంతానికి వెళ్లి ఆ గ్రామాలను ఎలా గుర్తిస్తారు? పన్ను కట్టనివాళ్లని ఎలా శిక్షిస్తారు? దీనికంతా ఎంత సమయం పడుతుంది?

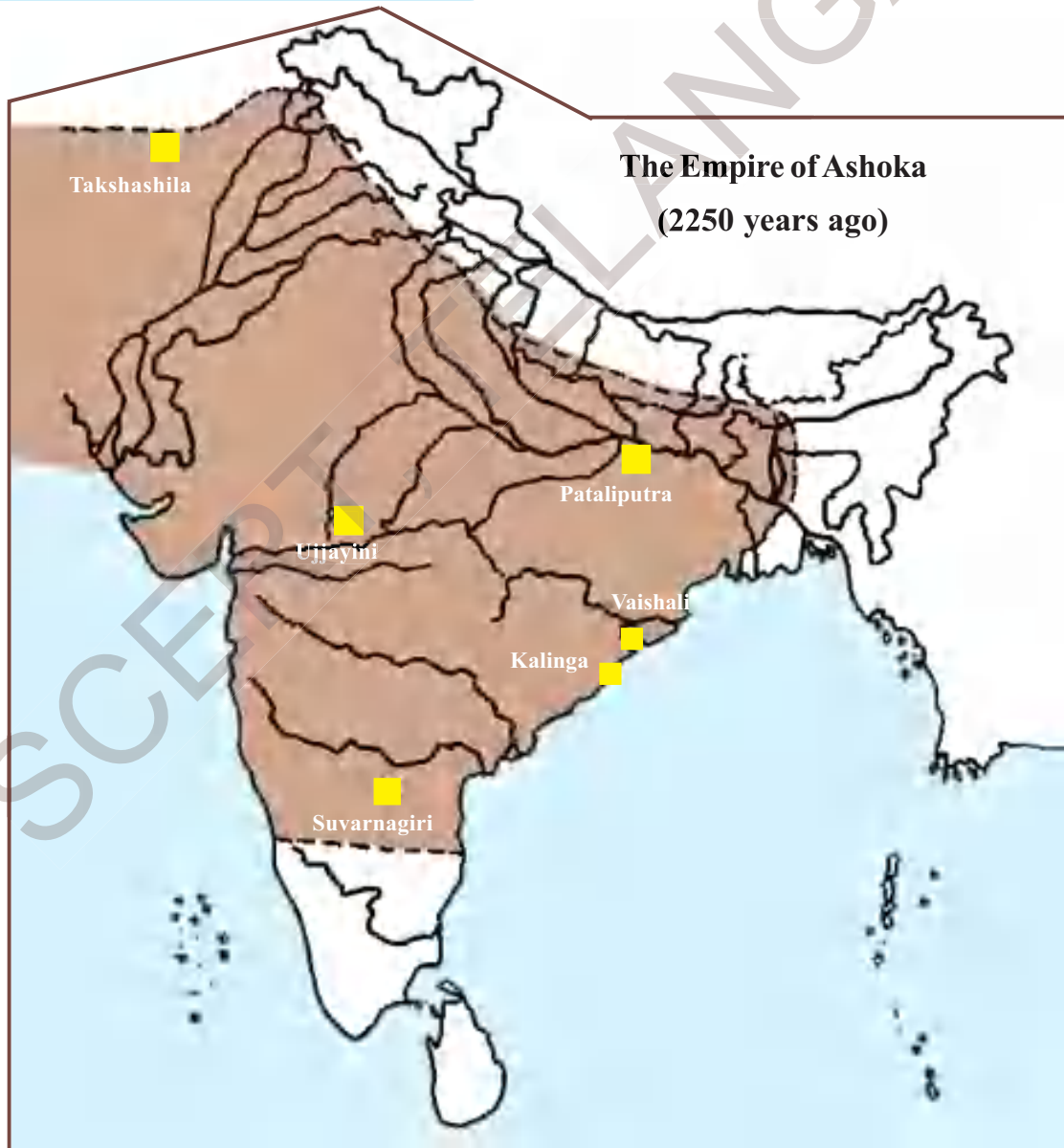
How do we know?

We come to know about this empire from several books written around this time. One important book is Arthashastra written by Kautilya, a minister of Chandragupta.

Another was Indica written by Magasthenese, an ambassador of a Greek King in the court of Chandragupta. We also learn a lot about these times from inscriptions engraved in various parts of Ashoka's empire.

Arthashastra

It is said that Kautilya, who is also known as Chanakya, wrote a very important book 'Arthashastra' on how to conquer and rule kingdoms. This book advises kings on how to protect themselves from conspiracies, how to tax different kinds of professions, and gives information about various resources available in different parts of the Indian subcontinent.

Map 1: Map of India showing important cities and sites of Mauryan Empire

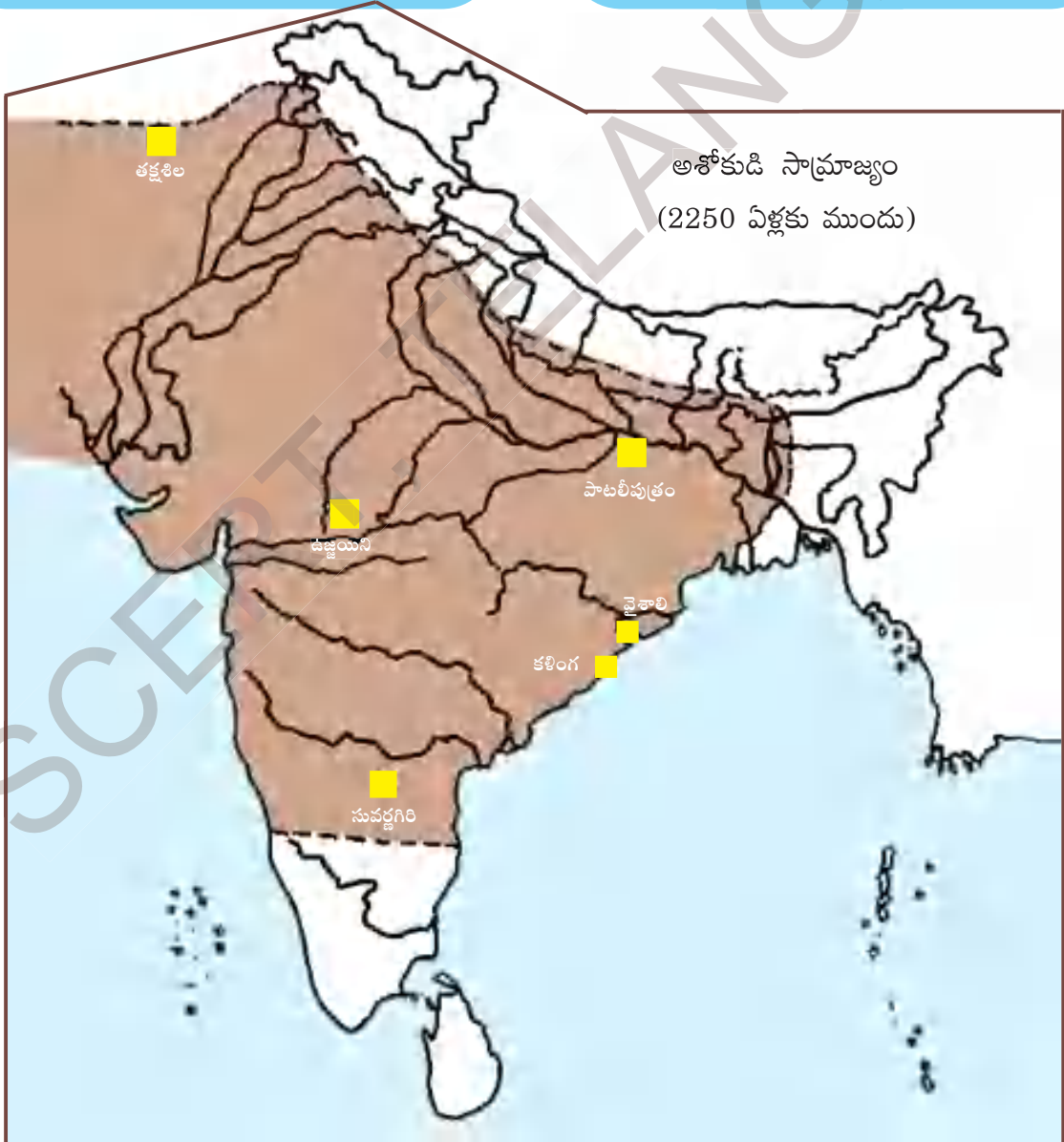
ఎలా తెలుసుకుంటాం?

ఈ సామ్రాజ్యాన్ని గురించి తెలుసుకోవాలంటే అప్పటి కాలాన్ని గురించి రాసిన చాలా పుస్తకాలు మనకు ఉపయోగపడతాయి. చంద్రగుప్తుడి మంత్రి అయిన కౌటిల్యుడు రాసిన 'అర్థశాస్త్రం' అన్న పుస్తకం చాలా ముఖ్యమైనది.

చంద్రగుప్తుని ఆస్థానంలో గల గ్రీకు రాయబారి మెగస్తనీస్ రాసిన 'ఇండికా' మరొక ముఖ్యమైన పుస్తకం. అంతేగాక అశోకుని కాలంలో వివిధ ప్రాంతాలలో వేయించిన శాసనాల ద్వారా మనకు ఆనాటి సంగతులు తెలుస్తాయి.

అర్థశాస్త్రం

చంద్రగుప్తుని మంత్రి అయిన చాణక్యుడు (కౌటిల్యుడు) 'అర్థశాస్త్రం' అనే పుస్తకంలో రాజు రాజ్యాలను ఎలా జయించాలో, వాటిని ఎలా పరిపాలించాలో తెలియజేశాడు. అంతేగాక రాజ్యాన్ని కుట్రలు, కుతంత్రాల నుంచి ఎలా కాపాడుకోవాలో, వివిధ వృత్తుల వారి నుంచి పన్నులు ఎలా వసూలు చేయాలో, భారత ఉపఖండంలో లభించే వివిధ వనరులు ఏమిటో వివరించాడు.

పటం 1: మౌర్యసామ్రాజ్యంలోని ముఖ్యమైన నగరాలను, ప్రాంతాలను చూపే పటం

The Mauryans ruled different parts of the empire differently. The area around Pataliputra was under the direct control of the emperor. He appointed officials to collect taxes from the people and punished those who disobeyed the royal orders. There were also spies who collected information on what was going on and how the officers were working and reported to the emperor. The emperor issued orders which were carried by messengers to the officials. The emperor supervised them with the help of ministers and members of the royal family.

What methods were used by the Emperor to control the area under his direct control?

Why do you think the emperor needed spies within the empire?

There were other areas or provinces which were ruled from provincial capitals like Takshashila, Ujjain or Suvarnagiri. These were ruled by royal princes who were sent as governors. They could take decisions about their provinces and probably had their own officials and army to help them. The emperor would also send instructions to them through messengers. The governors also took the help of important families of the region who knew the customs and rules followed in the province.

Between these provinces, there were vast areas which were forested and did not have many villages or cities. But these areas were important as they had the roads on which traders, armies and messengers had to travel. The Mauryans probably made special arrangements to control them.

Through these roads, the Mauryans reached areas like Suvarnagiri where gold mines were situated, or Takshashila from where they could get goods from other countries. They collected taxes and tributes from these areas also probably in the form of hides, wild animals, precious stones, gold etc. Probably, the forest tribes were allowed to live without much interference.

Why do you think the Mauryan emperors needed such diverse resources from various regions?

What do you think the farmers, craftsmen, traders, forest dwellers and herders got in return for the taxes they paid?

In what way do you think cities like Takshashila, Suvarnagiri were important for the Mauryans?

Why did the Emperors rule the region around Pataliputra, the provinces and the forests differently? Could they have made common rules or laws for all the three regions?

Ashoka - A unique ruler

The most famous Mauryan ruler was Ashoka. He was the first ruler who tried to take his message to the people through inscriptions. Most of Ashoka's inscriptions were in Prakrit and were written in the Brahmi script.

Ashoka's war in Kalinga

Kalinga is the ancient name of coastal Odisha (see Map 1). Ashoka fought a war to conquer Kalinga. However, he was so horrified when he saw the violence and the bloodshed

సామ్రాజ్యంలో వివిధ ప్రాంతాలను వివిధ రకాలుగా మౌర్యులు పరిపాలించేవారు. పాటలీపుత్రం, దాని చుట్టూ ఉన్న ప్రాంతం అంతా చక్రవర్తి ప్రత్యక్ష నియంత్రణలో ఉండేది. ప్రజల దగ్గర నుంచి పన్నులు వసూలు చేయటానికి, రాజాజ్ఞలను పాటించనివారిని శిక్షించటానికి అధికారులను నియమించేవారు. రాజ్యంలో జరిగే విషయాలను, అధికారులు ఎలా పనిచేస్తున్నారు అనే సమాచారాన్ని వేగులు రాజుకు అందించేవారు. చక్రవర్తి సందేశాలను అధికారులకు దూతలు చేరవేసేవారు. మంత్రులు, రాజకుటుంబ సభ్యుల సహకారంతో అధికారుల పనితీరును చక్రవర్తి పర్యవేక్షించేవాడు.

చక్రవర్తి తన ప్రత్యక్ష నియంత్రణలో ఉన్న ప్రాంతాలను అదుపు చేయటానికి ఎటువంటి విధానాలను ఉపయోగించేవాడు? సామ్రాజ్యంలో చక్రవర్తికి వేగుల అవసరం ఏమిటి?

ఇతర ప్రాంతాలను, ప్రదేశాలను, తక్షశిల, ఉజ్జయిని, సువర్ణగిరి వంటి ప్రాదేశిక రాజధానుల నుంచి పరిపాలించేవారు. వీటిని పరిపాలించడానికి రాజకుమారులను పంపేవారు. వారిని పాలకులు (గవర్నర్లు) అని పిలిచేవారు. ఆ ప్రదేశాలకు సంబంధించిన విషయాల్లో అన్ని రకాల నిర్ణయాలు తీసుకునే అధికారం వారికి ఉండేది. అంతేకాకుండా వారికి సొంత సైన్యం, అధికారులు ఉండేవారు. వారికి కూడా చక్రవర్తి తన సూచనలను దూతల ద్వారా పంపేవాడు. ఆ ప్రదేశంలో ఆచారాలు, నియమాలు తెలిసిన ముఖ్యమైన కుటుంబాలనుంచి కూడా పాలకులు సహాయం పొందేవారు.

ఈ ప్రాదేశిక పట్టణ ప్రదేశాల మధ్యన ఎక్కువ గ్రామాలుగానీ, పట్టణాలుగానీ లేని విశాలమైన అడవులు ఉండేవి. వ్యాపారస్థులు, సైన్యం, దూతలు ప్రయాణించేసే ముఖ్యమైన రహదారులు ఈ ప్రాంతాలలో ఉండేవి. వీటిని నిర్వహించడానికి

మౌర్యులు ప్రత్యేకమయిన ఏర్పాట్లు చేశారు. వీరు ఈ రహదారులగుండా బంగారు గనులు గల సువర్ణగిరి, విదేశీ వస్తువులు దొరికే తక్షశిల ప్రాంతాలకు చేరుకునేవారు. ఈ అటవీ ప్రాంతాలనుంచి బంగారం, విలువైన రాళ్లు, అడవి జంతువుల చర్మాల రూపంలో పన్నులు, బహుమానాలు పొందేవారు. బహుశా ఈ ప్రాంతంలోని ఆటవిక తెగల జీవితాలతో అంతగా జోక్యం చేసుకునేవారు కాదేమో!

మౌర్యచక్రవర్తులు వివిధ ప్రాంతాలనుంచి వివిధ వనరులను సేకరించాల్సిన అవసరం ఏమిటి? రైతులు, చేతివృత్తులవారు, వ్యాపారస్థులు, అటవీ వాసులు, పశువుల కాపరులు తాము చెల్లించిన పన్నులకు బదులుగా ఏమి పొంది ఉంటారని మీరు భావిస్తున్నారు?

- తక్షశిల, సువర్ణగిరి వంటి నగరాలు మౌర్యులకు ఏవిధంగా ముఖ్యమైనవి? మౌర్యులు చక్రవర్తి పర్యవేక్షణలో ఉన్న పాటలీపుత్రం చుట్టూ ఉన్న ప్రాంతాలను, ప్రాదేశిక ప్రాంతాలను, అటవీ ప్రాంతాలను వేరువేరుగా పరిపాలించటానికి కారణాలు ఏమిటి? ఈ మూడు ప్రాంతాలకూ ఒకే విధంగా చట్టాలు, నియమాలు తయారుచేసి ఉంటారని మీరు భావిస్తున్నారా?

అశోకుడు - విశిష్ట పాలకుడు

మౌర్యులలో ప్రసిద్ధిచెందిన పాలకుడు అశోకుడు. శాసనాలద్వారా వర్తమానాన్ని ప్రజలకు చేరవేసిన మొట్టమొదటి రాజు అతను. అశోకుని శాసనాలు చాలావరకు ప్రాకృత భాషలో, బ్రాహ్మీలిపిలో ఉన్నాయి.

అశోకుడు - కళింగ యుద్ధం

కళింగ అనేది తీర రాష్ట్రమైన నేటి ఒడిశా పాతపేరు (పటం 1 చూడండి). కళింగను జయించటానికి అశోకుడు యుద్ధం చేశాడు. యుద్ధంలో జరిగిన హింస, రక్తపాతం చూసి అతడు దుఃఖించాడు. దాంతో

that he decided not to fight any more wars. He is the only king in the history of the world who gave up conquest after winning the war.

Ashoka's inscription describing the Kalinga war

This is what Ashoka declared in one of his inscriptions:

“Eight years after becoming the king, I conquered Kalinga. About one lakh people died and about one and a half lakh people were captured.

This filled me with sorrow. Why?

Whenever an independent land is conquered, lakhs of people die, and many are taken prisoners. Brahmins and monks also die. People who are kind to their relatives, friends, slaves and servants too die, or lose their loved ones.

That is why I am sad. I have decided to observe dhamma and teach it to others as well. I believe that winning people through dhamma is much better than conquering them through force.

I am inscribing this message for the future, so that my son and grandson should not think about war. Instead, they should try to think about the ways to spread dhamma.”

(‘Dhamma’ is the Prakrit word for the Sanskrit term ‘Dharma’).

How did the Kalinga war bring about a change in Ashoka's attitude towards war?

Why do you think he inscribed his feelings about the Kalinga war on the rocks?

What would have been the impact of stopping all wars on the people living in the subcontinent?

What was Ashoka's dhamma?

Ashoka's dhamma did not involve worship of a god, or performance of sacrifice. He felt that just as a father tries to teach his children, he had a duty to instruct his subjects. He was also inspired by the teachings of the Buddha.

There were a number of problems that troubled him. People in the empire followed different religions and this sometimes led to conflict. Animals were sacrificed. Slaves and servants were ill treated. Besides, there were quarrels in families and amongst neighbours. Ashoka felt it was his duty to solve these problems. So, he appointed officials, known as the ‘dhamma mahamatra’ who went from place to place teaching people about dhamma. Besides, Ashoka got his messages inscribed on rocks and pillars, instructing his officials to read them to those who were illiterate.

Fig. 11.1: King Ashoka replica of Kanaganahalli in Karnataka

ఇక ముందు యుద్ధం చేయనని ప్రకటించాడు. ప్రపంచ చరిత్రలో యుద్ధంలో విజయాన్ని పొంది, యుద్ధాలకు స్వస్తి పలికిన ఒకే ఒక రాజు అశోకుడు.

కళింగ యుద్ధాన్ని తెలిపే అశోకుని శాసనం

ఈ శాసనంలో అశోకుడు ఇలా ప్రకటించాడు:

చక్రవర్తి అయిన 8 సంవత్సరాలకు నేను కళింగను జయించాను. ఈ యుద్ధంలో లక్షా ఏబైవేలమంది బందీలయ్యారు. లక్షకు పైగా సైనికులు చనిపోయారు.

ఇది నాలో దుఃఖాన్ని నింపింది. ఎందుకని?

ఒక స్వతంత్ర ప్రాంతం జయించబడినపుడు లక్షలాదిమంది చనిపోతారు. చాలా మంది యుద్ధ ఖైదీలుగా బంధింపబడతారు. బ్రాహ్మణులు, సన్యాసులు మృత్యువాత పడతారు. బంధువులు, స్నేహితులు, బానిసలు, సేవకులతో దయగా ఉండేవారు కూడా చనిపోతారు. లేదా వారికి ప్రియమైన వాళ్లను కోల్పోతారు.

అందుకే నేను దుఃఖిస్తానను. ఈనాటి నుంచి ధర్మాన్ని పాటించాలని నిర్ణయించుకున్నాను. దాని గురించి ప్రచారం చేస్తాను. బలం ద్వారా గెలవడం కంటే ధర్మ (ధర్మం) ద్వారా గెలవడం మేలని నేను నమ్ముతున్నాను.

భవిష్యత్తులో నా కొడుకులు, మనమళ్లు నా తర్వాత యుద్ధాన్ని గురించి ఆలోచించకుండా ఉండేందుకు, దానికి బదులు ధర్మ ప్రచారం ఎలా చెయ్యాలని ఆలోచించడం కోసం ఈ సందేశాన్ని రాతిమీద చెక్కిస్తున్నాను. వాళ్లు కూడా యుద్ధానికి బదులు ధర్మ ప్రచారం చెయ్యాలి (ధర్మ అనే ప్రాకృత పదానికి సంస్కృతంలో సమాన పదం - ధర్మం).

యుద్ధంపట్ల అశోకుని దృక్పథాన్ని కళింగ యుద్ధం ఎలా ప్రభావితం చేసింది?

కళింగ యుద్ధంపట్ల తన భావాలను అతడు రాతిమీద ఎందుకు చెక్కించాడు?

అన్ని యుద్ధాలూ ఆపేసిన తర్వాత అశోకుని ప్రభావం ఉప ఖండంలోని ప్రజలపై ఎలా ఉంటుంది?

అశోక ధర్మం అంటే ఏమిటి?

అశోకుని ధర్మంలో దేవతలకు పూజలు, బలులు ఇవ్వడం అనేవి లేవు. తండ్రి తన పిల్లలకు నేర్పినట్లే, అతడు తన ప్రజలకు బోధించాలనుకున్నాడు. అశోకుడు బుద్ధుని బోధనల ద్వారా ప్రభావితుడయ్యాడు. అనేక సమస్యలు అతన్ని వేధించాయి. సామ్రాజ్యంలోని ప్రజలు అనేక మతాలను పాటించేవారు. కొన్ని సందర్భాలలో వారిమధ్య గొడవలు కూడా జరిగేవి. కొందరు జంతువులను బలి ఇచ్చేవారు. బానిసలను, సేవకులను వేధించేవారు. దీనికి తోడు కుటుంబాలలో ఇరుగుపొరుగువారితో కూడా గొడవలు జరుగుతూ ఉండేవి. ఈ సమస్యలను పరిష్కరించటం తన విధి అనుకున్నాడు అశోకుడు. దీనికోసం అతడు 'ధర్మమహామాత్రులు' అనే అధికారులను నియమించాడు. వారు రాజ్యంలోని వివిధ ప్రాంతాలకు వెళ్లి ప్రజలకు ధర్మప్రచారం చేసేవారు. ఇంతేగాక, అశోకుడు తన సందేశాలను శాసనాల రూపంలో రాళ్లపైన, స్తంభాలపైన చెక్కించాడు. చదువురానివారికి వాటిపైనున్న సందేశాలను చదివి వినిపించాలని అధికారులను ఆదేశించాడు.

11. 1: అశోకచక్రవర్తి

కర్ణాటకలోని కనగనహళిలో ఉన్న అశోకచక్రవర్తి ప్రతి రూపం (Replica)

Ashoka also sent messengers to spread ideas about dhamma to other lands, such as Syria, Egypt, Greece and Sri Lanka.

He built roads, dug wells, and built rest houses. Besides, he arranged for medical treatment for both human beings and animals.

Ashoka's messages to his subjects:

“People perform a variety of rituals when they fall ill, when their children get married, when children are born, or when they go on a journey. These rituals are not useful. If instead, people observe other practices, this would be more fruitful. What are these other practices?”

“They are: being gentle with slaves and servants; respecting one's elders; treating all creatures with compassion; giving gifts to brahmins and monks.

“It is wrong to praise one's own religion or to criticize other's religion. Each one should respect the other's religion.

“If one praises one's own religion while criticising others, one is actually doing greater harm to one's own religion.

“Therefore, one should try to understand the main ideas of other's religion, and respect it.”

What were the problems that Ashoka wanted to solve by introducing Dhamma?

Why do you think slaves and servants were ill treated? Do you think the measures taken by the emperor would have improved their

condition? Give reasons for your answer.

What did Ashoka do to spread dhamma among the common people?

What did Ashoka promote instead of rituals?

Locate the countries mentioned above on a map and describe the route from Patna to these countries.

Kingdoms and Empires in the Deccan

Around the time the Mauryans conquered the Deccan (from the Godavari River to the Krishna-Tungabhadra River valleys), large parts of the region had developed village settlements and small towns in which iron tools and other items were made and sold. In some areas, they also mined gold and made ornaments. However, most of the other areas must have been forests with hunter-gatherers and herders living in small settlements.

Probably each of these areas was inhabited mainly by a group of people closely related to each other through birth and marriage. Such groups are called clans. Some important persons among these clans may have emerged as powerful headmen who led them and settled their internal disputes. They gradually grew wealthy and powerful, and ruled the clan area.

A large number of these early towns had strong fortifications. What threat would they have faced? Why do you think they needed this?

What similarities between the

అశోకుడు తన ధర్మాన్ని సుదూర ప్రదేశాలైన సిరియా, ఈజిప్టు, గ్రీస్, శ్రీలంకలకు వ్యాప్తి చేయటానికి రాయబారులను పంపించాడు.

అతడు రోడ్లను నిర్మించాడు. బావులను తవ్వించాడు. సత్రాలను కట్టించాడు. మనుషులకే కాక జంతువులకు కూడా వైద్యసదుపాయాలను ఏర్పాటు చేశాడు.

ప్రజలకు అశోకుడు ఇచ్చిన సందేశం

“జబ్బుపడినప్పుడు, పెళ్లిళ్లు జరిపేటప్పుడు, పిల్లలు మట్టినప్పుడు, వ్రయాణం మీద బయలుదేరేటప్పుడు ప్రజలు అనేక ఆచారాలను పాటిస్తారు. ఈ ఆచారాల వల్ల ప్రయోజనం లేదు. వాటికి బదులు ప్రజలు ఇతర పద్ధతులు పాటిస్తే ఉపయోగకరంగా ఉంటుంది. అవి ఏమిటి?”

“అవి: బానిసలు, సేవకులతో సౌమ్యంగా వ్యవహరించడం, పెద్దలను గౌరవించడం, అన్ని జీవుల పట్ల దయతో ఉండటం, బ్రాహ్మణులకు, సన్యాసులకు కానుకలు ఇవ్వడం.”

“తమ మతాన్ని పొగడటం, ఇతరుల మతాన్ని విమర్శించడం రెండూ తప్పే. ప్రతి ఒక్కరూ ఇతరుల మతాన్ని గౌరవించాలి.”

“తమ మతాన్ని పొగడి, ఇతరుల మతాన్ని విమర్శించేవారు తమ మతానికి తీవ్రహాని చేస్తున్నారు.”

“అందుకే ఇతర మతాల ముఖ్యమైన అంశాలను తెలుసుకుని వాటిని గౌరవించడం నేర్చుకోవాలి.”

ధర్మాన్ని ప్రచారం చేయడం ద్వారా ఏయే సమస్యలను పరిష్కరించాలని అశోకుడు కోరుకున్నాడు?

ప్రజలు బానిసలను, సేవకులను తక్కువగా చూడడానికి కారణాలను చెప్పండి. చక్రవర్తి శాసనం ద్వారా వారి పరిస్థితి ఏమైనా

మెరుగయిందా? మీ సమాధానానికి కారణాలు చెప్పండి.

సామాన్య ప్రజల మధ్య అశోకుడు ధర్మాన్ని ప్రచారం చేయడానికి ఏమి చేశాడు?

ఆచారాల స్థానంలో అశోకుడు దేన్ని ప్రోత్సహించాడు?

సిరియా, ఈజిప్టు, శ్రీలంక దేశాలను పటంలో గుర్తించండి. పాట్నా నుంచి ఈ దేశాలకు మార్గాలను కనుక్కోండి.

దక్కనులోని రాజ్యాలు - సామ్రాజ్యాలు

మౌర్యులు దక్కన్ జయించిననాటికి (గోదావరి నది నుంచి కృష్ణ, తుంగభద్రా నదీలోయల వరకు) చాలా ప్రాంతాలలో గ్రామాలు, చిన్న పట్టణాలు ఉండేవి. వాటిలో ఆనాటికే ఇనుముతో తయారుచేసిన వస్తువులను, ఇతర వస్తువులను అమ్మేవారు. కొన్ని ప్రాంతాలలో బంగారు గనుల నుంచి బంగారం తీసి ఆభరణాలు తయారు చేసేవారు. మిగతా ప్రాంతాలు చాలా వరకు అడవులుగా ఉండేవి. వాటిలో వేట, ఆహారసేకరణదారులు, పశుపాలకులు చిన్న చిన్న ఆవాస ప్రాంతాల్లో నివసిస్తూ ఉండేవారు.

బహుశ పుట్టుక, వివాహం వంటివాటితో దగ్గర బంధుత్వం కలిగిన ప్రజల సమూహాలు, ఈ ప్రాంతాలలో ఉండేవి. ఇలా సంబంధాలున్న సమూహాలను తెగ అంటారు. ఈ బృందాలలో ముఖ్యమైనవారు బలమైన నాయకులుగా వాటికి నాయకత్వం వహించేవారు. క్రమేపి వాళ్లు సంపదను కూడగట్టుకుని, బలవంతులై తెగ ప్రాంతాన్ని పాలించేవారు.

అనేక నగరాలకు బలమైన కోటలు ఉండేవి.

నగరాలు ఎదుర్కొన్న విపరీత పరిస్థితులు ఏమిటి? కోటల అవసరం ఏమిటి?

గంగా-సింధులోయ, కృష్ణా-తుంగభద్ర లోయల

Indo-Gangetic Valley and the Krishna-Tungabhadra Valley led to the establishment of villages and towns there?

Soon after the Mauryan empire ended, many headmen of such clans emerged as small kings. Among them were the **Satavahanas**, who managed to build a large kingdom which extended from the banks of the Narmada River to the Krishna-Godavari delta. The most important Satavahana kings were Gautamiputra Satakarni, Vashishtiputra Pulumavi and Yajnasri Satakarni. They ruled for about 200 years around 2000 years ago. Some of them also made Dhanyakataka, on the banks of river Krishna near Amaravati, their capital. The Satavahanas tried to bring the various clan headmen and small kings under their control, but allowed them to function within their clan areas without any interference.

Many of these headmen, women of their families, traders etc. contributed to the Buddhist Monasteries and Stupas built in Amaravati, Bhattiprolu, Vadlamanu etc. The

Fig. 11.2: Gautamiputra Satakarni portrayed on coins

Satavahana kings made large donations of land to the Brahmins and Buddhist monks. These lands were made tax free. No tax was to be collected from them. During this time, trade with distant places like Bengal and even Rome became very important. We

find a large number of coins including Roman coins and pots made in Roman style. Merchandise was probably transported in boats along the sea coast and over the Krishna River to the interior towns like Amaravati.

Kotilingala in Satavahana Times

Kotilingala is situated at the confluence of Peddavagu and river Godavari in Jagtial district in Telangana upstream side of Sri Pada Yellampally Project. It was the capital of Asmaka Janapada, one of the 16

Fig. 11.3: Kotilingala Coins

Mahajanapadas of Ancient India. It was the first capital city of Sathavahana dynasty. During excavations, it yielded a good number of Silver punch marked Pre Sathavahana, Sathavahana and Ikshwaku period coins, valuable antiquities such as pottery, terracotta figurines, and a large quantity of ceramic ware. A ring well constructed with kiln bricks was also found. Several coins of Simuka, the founder of Sathavahana dynasty, and those of other early rulers like Kanha and Satakarni were found. It had a mud fort with several gates and watch towers on four corners.

Fig. 11.4: Kotilingala - Pottery

మధ్య ఉన్న ఏ పోలికలు అక్కడ గ్రామాల, నగరాల అభివృద్ధికి దారితీశాయి.

మౌర్యసామ్రాజ్యం పతనం చెందిన తరువాత తెగల నాయకులు చిన్న రాజులుగా అవతరించారు. వారిలో శాతవాహనులు నర్మదానది నుంచి కృష్ణా, గోదావరి డెల్టా వరకు విస్తరించి ఉన్న విశాల సామ్రాజ్యాన్ని ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. శాతవాహనులలో గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి, వశిష్ఠీపుత్ర పులోమావి, యజ్ఞశ్రీ శాతకర్ణి గొప్ప రాజులు. 2000 సంవత్సరాల క్రితం 200 సంవత్సరాలపాటు వారి పాలన సాగింది. కొంతమంది రాజులు కృష్ణానది తీరానగల అమరావతి దగ్గర ఉన్న ధాన్యకటకాన్ని రాజధానిగా చేసుకుని పాలించేవారు. గ్రామపెద్దలను, చిన్నరాజులను వారి ఆధీనంలో తెచ్చుకున్నప్పటికీ, వారి పరిపాలనలో శాతవాహనులు జోక్యం చేసుకునేవారు కాదు.

చాలా మంది గృహపతులు, వారి కుటుంబంలోని మహిళలు, వ్యాపారస్థులు అమరావతి, భట్టిప్రోలు, వడ్లమాను మొదలైన చోట్ల బౌద్ధ ఆరామాలు, స్తూపాలు నిర్మించటానికి సహకరించారు. శాతవాహనుల రాజులు బ్రాహ్మణులకు బౌద్ధ సన్యాసులకు చాలా భూములను దానంగా ఇచ్చారు. వీటికి ఎలాంటి పన్ను చెల్లించాల్సిన అవసరం లేదు. ఈ కాలంలో దూరప్రాంతాలైన బెంగాల్ తోను, రోమ్ తోను వ్యాపారం ప్రాముఖ్యాన్ని సంతరించు కున్నది. రోమన్ నాణాలతో పాటు, రోమన్ శైలిలో చేసిన కుండలు ఇక్కడ దొరికాయి. వ్యాపారులు సముద్రాల మీదుగా సరుకు రవాణా చేసేవారు. కృష్ణానది మీద పడవల్లో అమరావతి వంటి సుదూర పట్టణాలకు సరుకు రవాణా జరిగేది.

చిత్రం 11.2: నాణాలపై చిత్రించిన గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి

చాలా మంది గృహపతులు, వారి కుటుంబంలోని మహిళలు, వ్యాపారస్థులు అమరావతి, భట్టిప్రోలు, వడ్లమాను మొదలైన చోట్ల బౌద్ధ ఆరామాలు, స్తూపాలు నిర్మించటానికి సహకరించారు. శాతవాహనుల రాజులు బ్రాహ్మణులకు బౌద్ధ సన్యాసులకు చాలా భూములను దానంగా ఇచ్చారు. వీటికి ఎలాంటి పన్ను చెల్లించాల్సిన అవసరం లేదు. ఈ కాలంలో దూరప్రాంతాలైన బెంగాల్ తోను, రోమ్ తోను వ్యాపారం ప్రాముఖ్యాన్ని సంతరించు కున్నది. రోమన్ నాణాలతో పాటు, రోమన్ శైలిలో చేసిన కుండలు ఇక్కడ దొరికాయి. వ్యాపారులు సముద్రాల మీదుగా సరుకు రవాణా చేసేవారు. కృష్ణానది మీద పడవల్లో అమరావతి వంటి సుదూర పట్టణాలకు సరుకు రవాణా జరిగేది.

శాతవాహనుల కాలంలో కోటిలింగాల

కోటిలింగాల, తెలంగాణలోని జగిత్యాల జిల్లాలో గోదావరినది, పెద్దవాగు కలిసేచోట శ్రీపాద ఎల్లంపల్లి

చిత్రం 11.3: కోటిలింగాల నాణేలు

ప్రాజెక్టుకు ఎగువన ఉంది. ఇది ప్రాచీన భారతదేశంలోని 16 మహా జనపదాలలో ఒకటైన 'అస్మక' జనపదానికి రాజధాని నగరంగా ఉండేది. శాతవాహనుల వంశస్థులకు కోటిలింగాల తొలి రాజధాని. అక్కడ జరిగిన శ్రవ్యకాలంలో శాతవాహనుల ముందు కాలానికి చెందిన, శాతవాహనుల, ఇక్ష్వాకుల కాలానికి చెందిన వెండినాణేలు, విలువైన మట్టిపాత్రలు, పింగాణీ పాత్రలు, పెద్ద మొత్తంలో బయల్పడినవి. బట్టి ఇటుకలతో చుట్టు గోడ నిర్మించిన గుండ్రని బావి కూడా బయల్పడింది. శాతవాహనుల వంశస్థాపకుడైన శ్రీముఖుడు, ఆ తర్వాత పాలకులైన కన్వా శాతకర్ణి కాలానికి చెందిన ఎన్నో నాణేలు బయల్పడినవి. కోటిలింగాలలో అనేక ద్వారములుగల మట్టికోట, నాలుగువైపుల బురుజులు కన్పిస్తాయి.

చిత్రం 11.4: కోటిలింగాల కుండ పెంకులు

Besides, Kotilingala stupas, viharas, chaityas of Buddhist monks are found at Phanigiri, Nelakondapally, Kondapur, Dhulikata, Peddabankur and Kesaragutta in Telangana state.

Do you use baked bricks to build houses? Do you also have ring wells and underground pipes to carry dirty water?

Have you seen any blacksmith's workshop? Describe it in the class room.

Imagine yourself to be a trader who is taking products of Peddabankur to Rome. Write a story based on it.

How did the headmen of some clans become small kings?

Stone Inscription from Myakadoni village in Bellary district

Read this stone inscription, probably belonging to the period of Satavahanas.

In the 8th year of the reign of the King of Satavahanas, Sri Pulumavi, in his mahasenapati Skandanaga's janapada, located in Satavahana district, in the village Vepura headed by Kumaradatta, a gahapati named Samha, who was a resident of this village and from the Kaunta clan got this tank excavated.

1. Which clan lived in Vepura village?
2. Who was its headman?
3. Who was in charge of the janapada in which the village was situated?
4. Why do you think Gahapati Samva built the tank?

Fig. 11.5: Vashishtiputra Sri Pulumavi portrayed on coins

Sometime after the end of the Satavahana kingdom, *Ikshvakas* assumed royal titles and established a kingdom with its capital in Vijayapuri, which was probably

located near Nagarjunakonda on the banks of river Krishna. The important kings of this dynasty are Shantamula and Virapurushadatta. These kings tried to bring together the various headmen and small chiefs by marrying people from other tribes. At the same time, they sought to show their distinctiveness by performing yagnas like Ashvamedha, Vajapeya etc. and made large donations to Brahmins. They also claimed to be the descendents of Lord Rama of the Ramayana. Interestingly, the women of the Ikshvaka family were devoted to Buddhist saints and made large donations to the famous Stupa and monasteries of Nagarjunakonda. A very large monastery and Stupa were built in this place.

Some Important Empires of the Indian subcontinent

Kushans

The Kushanas originally migrated from China and gradually established an empire with its centre in Afghanistan more than two thousand years ago. The most famous Kushana king was Kanishka who ascended the throne in 78 CE. They controlled a large territory in present day Pakistan and India upto Mathura and Prayagraj.

అంతేకాకుండా రాష్ట్రంలోని ఘణిగిరి, నేలకొండపల్లి, కొండాపూర్, దూలికట్ట, పెద్దబంకూర్, కీసరగుట్టలలో బౌద్ధస్థూపాలు, విహారాలు, చైత్యాలు బయట పడినాయి.

మీరు కూడా ఇల్లు కట్టడానికి కాల్చిన ఇటుకలను వాడుతారా? మురికి నీరు పోవడానికి మురుగు నీటి సంపులు అంతర్భాగ పైపులు కూడా ఉన్నాయా?

మీరు ఏదైనా కమ్మరి కొలిమిని చూశారా? దాని గురించి తరగతిలో వర్ణించండి.

మీరు వర్తకునిగా ఊహించుకొండి. పెద్దబంకూరు నుండి రోముకు ఉత్పత్తులను ఎవరు తీసుకెళ్తున్నారు. దీన్ని ఆధారం చేసుకొని ఒక కథ రాయండి.

కొంతమంది నాయకులు చిన్నరాజులుగా ఎలా ఎదిగారు?

కర్ణాటకలోని బళ్లారి జిల్లాలో మ్యాకదోని గ్రామంలో లభించిన శిలాశాసనం.

శాతవాహనుల కాలనాటి శిలాశాసనంగా భావిస్తున్న దీన్ని చదవండి.

“శాతవాహనుల రాజు శ్రీపులోమావి 8వ సంవత్సరం పాలనలో అతడి మహాసేనాపతి స్కందనాగ జనపదంలోని శాతవాహన జిల్లాలో, కుమారదత్త అధిపతిగా ఉన్న వేపుర గ్రామంలో కాంత తెగకి చెందిన సమ్మ అనే గహపతి ఈ చెరువును తవ్వించాడు.”

1. వేపుర గ్రామంలో ఏ తెగ నివసించేది?
2. దాని అధిపతి ఎవరు?
3. వేపుర గ్రామం ఉన్న జనపదానికి ఎవరు నాయకత్వం వహిస్తున్నారు?
4. గహపతి సమ్మ చెరువు ఎందుకు తవ్వించి ఉంటాడు?

చిత్రం 11.5: నాణెంపై చిత్రించిన వశిష్టీపుత్ర శ్రీపులోమావి

శాతవాహనుల సామ్రాజ్యం అంతమైన కొంతకాలం తరువాత ఇక్ష్వాకులు రాజరిక బిరుదులను పొంది రాజులయ్యారు. కృష్ణానదీ తీరంలోని నాగార్జున కొండకు దగ్గరలోని విజయపురిని రాజధానిగా చేసుకుని వారు ఇక్ష్వాకు సామ్రాజ్యాన్ని నెలకొల్పారు. ఈ వంశంలోని

ముఖ్యమైన రాజులు శాంతమూలుడు, వీరపురుష దత్తుడు. ఈ రాజులు ఇతర తెగలవారిని వివాహాలు చేసుకోడం ద్వారా వివిధ తెగల పెద్దలను, చిన్న రాజులను కలిపే ప్రయత్నం చేశారు. అదే సమయంలో అశ్వమేధం, వాజపేయ వంటి యాగాలను చేసి, బ్రాహ్మణులకు విరివిగా దానధర్మాలు చేసి తమ ప్రత్యేకతను చాటుకునే ప్రయత్నం చేసేవారు. రామాయణంలోని రాముని వంశానికి చెందినవారమని చెప్పుకున్నారు. ఆసక్తికరమైన విషయం ఏమిటంటే ఇక్ష్వాకు కుటుంబాలలోని మహిళలు బౌద్ధగురువులను ఆరాధిస్తూ బౌద్ధారామాలు, స్తూపాల నిర్మాణానికి (నాగార్జునకొండ) అధిక మొత్తంలో విరాళాలు ఇచ్చేవారు. మీరు నాగార్జునకొండలో అతి పెద్ద ఆరామం, స్థూపం నిర్మించారు.

భారత ఉపఖండంలోని కొన్ని ముఖ్యమైన సామ్రాజ్యాలు

కుషానులు

రెండువేల సంవత్సరాలకు పూర్వమే కుషానులు చైనా నుండి వలస వచ్చి క్రమక్రమంగా ఆఫ్ఘనిస్తాన్ కేంద్రంగా తమ సామ్రాజ్యాన్ని స్థాపించారు. కుషాను రాజులలో ప్రఖ్యాతిగాంచిన రాజు కనిష్కుడు. డెబ్బది ఎనిమిది (CE 78)లో సింహాసనాన్ని అధిష్టించాడు. ప్రస్తుత పాకిస్తాన్ నుండి భారతదేశంలోని మధుర, ప్రయాగ్ రాజ్ వరకు ఉన్న విశాల భూభాగాన్ని

Besides large parts of Afghanistan, the Kushanas also controlled regions upto the Oxus river. They effectively controlled the major trade routes passing between India, China, Iran and Rome. This was the era of great expansion of trade between these countries and movement of religious preachers, scientists and artists. People across these countries came to know about each other, their customs, religious and philosophical thinking, their art and building style besides of course buying each others' produce. As a result of this trade, urban centres all over India expanded and gold flowed into India. This can be seen in the large number of gold coins etc from this period.

Shaka Era

Seventy Eight CE, the year of ascension of emperor Kanishka became the beginning of what came to be called the Shaka Era or *shakabda*. Many south Indians to this day use this calendar. This era is seventy eight years behind the Common Era in normal use.

Gupta empire

The Gupta dynasty kings began their rule of a small kingdom in modern Bihar and within three generations gained control over most of Northern India from Gujarat to Bengal and Delhi to present day Madhya Pradesh. Some of the most famous kings of this dynasty were Chandra Gupta I, Samudra Gupta, Chandra Gupta II, Kumara Gupta and Skanda Gupta. The Gupta kings are famous for two major new developments in Indian political system. Firstly, when they conquered a new kingdom they allowed the old king to continue to rule on the condition that they accept the

superior status of the Gupta kings and follow their orders. Thus, many old dynasties continued to rule in many areas, especially in south India despite being defeated. However, the Gupta kings retained full control over many parts of North India. Secondly, some Gupta kings and many of their subordinate kings and kings friendly to them gave villages to Brahmins with full administrative rights. Thus, these villages did not have to pay any taxes to the king or obey the orders of provincial officers who could not even enter these villages. Brahmins settled in these villages and performed yagnas and taught Vedas to young Brahmins, Kshatriyas and Vaishyas. They taught Ithihasas, Puranas to all.

Mehrauli pillar

The famous Mehrauli Iron pillar now in Qutub Minar complex in Delhi was probably set up by Chandra Gupta II who was also called Vikramaditya. This pillar is famous for the fact that it has not rusted despite standing in open air for the last seventeen hundred years.

Fig. 11.6: Mehrauli iron pillar

పరిపాలించాడు. అష్టనిస్తాన్‌లోని అతిపెద్ద ప్రాంతాలనే కాక, ఆక్స్ నది పరివాహక ప్రాంతం వరకు కుషానులు పరిపాలించారు. భారతదేశం, చైనా, ఇరాన్, రోమ్‌లను కలిపే అతిపెద్ద వ్యాపార మార్గాలకు చాలా సమర్థవంతంగా నిర్వహించారు. పై దేశాల మధ్య వ్యాపారం గొప్పగా వ్యాప్తి చెందిన యుగంగా వీరి కాలాన్ని పరిగణిస్తారు. అంతేగాక మతబోధకులు, శాస్త్రవేత్తలు, కళాకారుల రాకపోకలు జరిగాయి. ఒకరి ఉత్పత్తులు మరొకరు కొనుక్కొవడమే కాకుండా, ఆయా దేశాల ప్రజలు ఒకరినొకరు తెలుసుకొనుటకు, వారి వారి ఆచారాలు, మతం, శాస్త్రీక ఆలోచనలు, వారి కళలు, వాస్తు శిల్ప రీతులు తెలుసుకొనుటకు వీటి ద్వారా అవకాశం కలిగింది. దీని ఫలితంగా భారతదేశంలోని పట్టణ కేంద్రాలన్నింటిలో వ్యాపారం విస్తరించి, తద్వారా బంగారం ప్రవహించింది. అతిపెద్ద సంఖ్యలో బంగారు నాణెలు లభించడమే ఇందుకు నిదర్శనం.

శకయుగం

CE78లో కనిష్కుడు చక్రవర్తిగా పట్టాభిషేకం చేసుకొని, అధికారంలోకి వచ్చిన సంవత్సరం నుండి శక సంవత్సర ప్రారంభం అయింది. దీన్నే శకయుగం లేదా శకాబ్ది అంటారు. చాలా మంది దక్షిణ భారత ప్రజలు ఈ యుగాన్ని ఉపయోగిస్తున్నారు. ఇది సాధారణ యుగం (CE)కు 78 సంవత్సరాల తర్వాత ఉంటుంది.

గుప్త సామ్రాజ్యం

గుప్త సామ్రాజ్య రాజులు నేటి బీహారులో ఒక చిన్న రాజ్యాన్ని పరిపాలించడం ద్వారా వారి పాలనను ప్రారంభించారు. మూడు తరాలలో ఉత్తర భారతదేశంలో గుజరాత్ నుండి బెంగాల్ వరకు, ఢిల్లీ నుండి నేటి మధ్యప్రదేశ్ వరకు పూర్తి ఆధిపత్యాన్ని వహించారు. మొదటి చంద్ర గుప్తుడు, సముద్ర గుప్తుడు, రెండవ చంద్ర గుప్తుడు, కుమార గుప్తుడు, సుందర గుప్తుడు ఈ సామ్రాజ్యానికి చెందిన కొంతమంది ప్రసిద్ధి చెందినరాజులు. భారత రాజకీయ వ్యవస్థలో రెండు కొత్త విధానాలను ప్రవేశపెట్టిన వారుగా ప్రసిద్ధి గాంచారు. అందులో ఒకటి, వారు ఏదైనా రాజ్యాన్ని జయిస్తే, అక్కడ ఓడిన రాజునే తిరిగి కొనసాగిస్తూ,

గుప్తుల ఆజ్ఞలు పాటిస్తూ, వారికి సామంతులుగా ఉండేలా చూసేవారు. ఈ విధంగా ప్రత్యేకంగా భారత దేశంలో పాత రాజవంశాలే యుద్ధాలలో ఓడినా కూడా చాలా ప్రాంతాలను పరిపాలించాయి. అయినప్పటికీ గుప్తురాజులు ఉత్తరభారత దేశంలోని చాలా ప్రాంతాలను తిరిగి తమ ఆధీనంలో ఉంచుకున్నారు. రెండవది, కొంతమంది గుప్తురాజులు, వారి సామంత రాజులు వారితో స్నేహంగా ఉన్న వారికి, బ్రహ్మణులకు పూర్తి పరిపాలన అధికారాలతో గ్రామాలను ఇచ్చేవారు. ఇటువంటి గ్రామాలు రాజుకు ఎటువంటి పన్నులు చెల్లించే అవసరం లేదు, ప్రాదేశిక అధికారుల ఆజ్ఞలు కూడా పాటించనవసరం లేదు. అంతేగాక కనీసం వారు ఈ గ్రామాలలోకి వచ్చేది కూడా లేదు. బ్రహ్మణులు ఈ గ్రామాలలో ఉంటూ, యజ్ఞాలు చేస్తూ, వేదాలను యువ బ్రాహ్మణులకు, క్షత్రియులకు, వైశ్యులకు, పురాణ ఇతిహాసాలను ప్రజలందరికీ బోధించేవారు.

మెహ్రాలి ఇనుప స్తంభం

ఢిల్లీలో కుతుబ్‌మీనార్ ప్రాంగణంలో వున్న ప్రఖ్యాతి చెందిన మెహ్రాలి ఇనుపస్తంభాన్ని రెండవ చంద్రగుప్తుడు ఏర్పాటు చేశాడు. గత పదిహేడు వందల సంవత్సరాలుగా బయట గాలిలో నిలువబడి వున్నప్పటికీ అది తుప్పు పట్టక పోవడం చేత ఇది అత్యంత ప్రాముఖ్యతను సంతరించుకున్నది.

చిత్రం 11.6: మెహ్రాలి ఇనుప స్తంభం

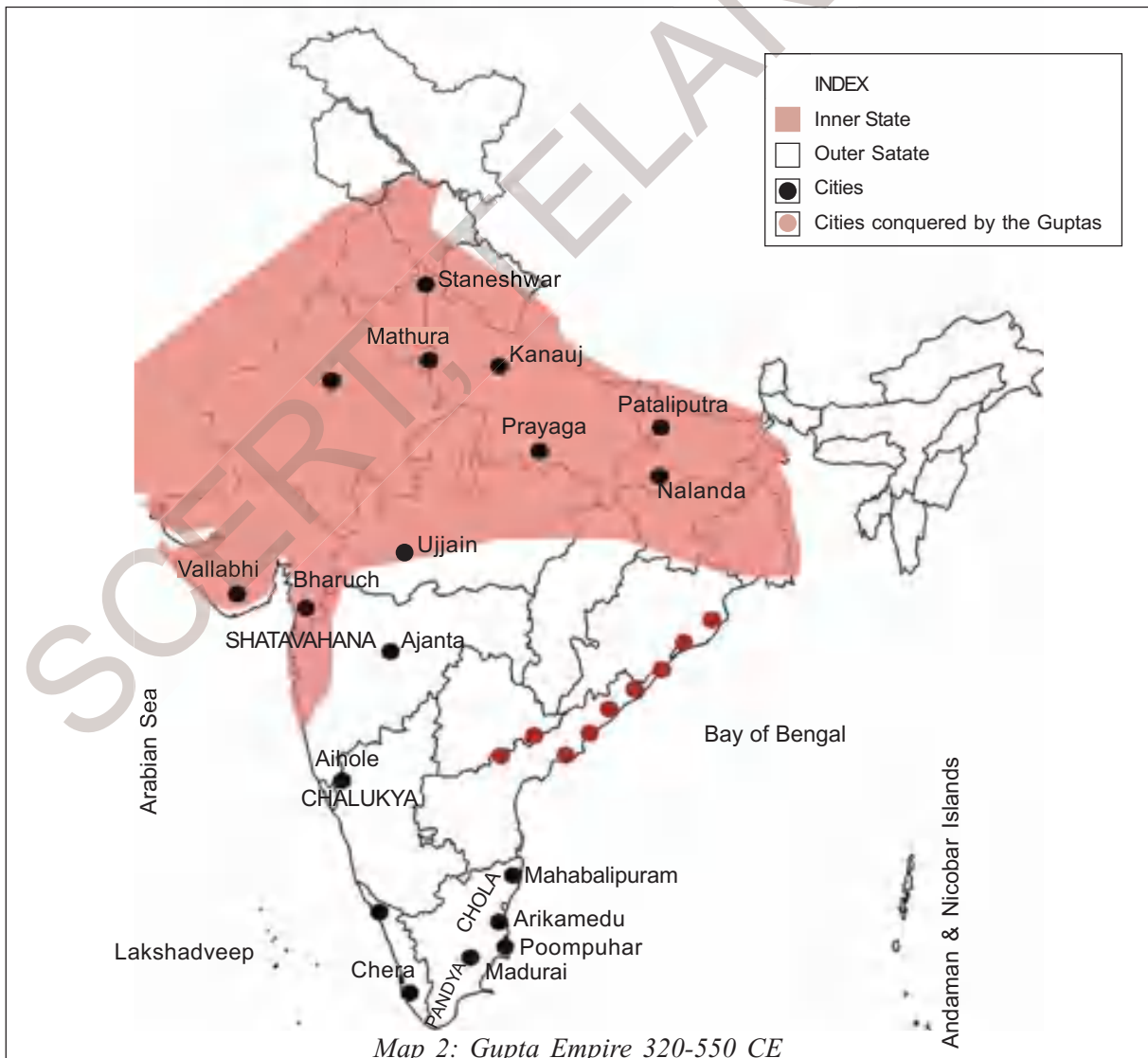
Look at the map and find out if Telangana was ever under Gupta empire?

Why do you think the Gupta rulers allowed old rulers of South India to continue to rule even after being defeated?

In what ways do you think giving villages to Brahmins would have helped the Gupta Kings and their allies?

The Gupta kings were also great patrons of Vedic religious practices like

Ashwamedha sacrifice. They also practised Puranic traditions, especially, Vaishnavism and Shaivism by building temples devoted to the various avatars of Vishnu, Shiva and Durga and making endowments for worship in them. Such patronage of Gupta kings is said to have strengthened the process of integration of various elements like Yagnas, worship of a large number of local gods as manifestation of Shiva, Vishnu or Durga, temple worship, gifts to Brahmins, etc. into Hindu religion. The Gupta kings also patronised and gave grants to Buddhist stupas like Sanchi stupa and Jaina monasteries.

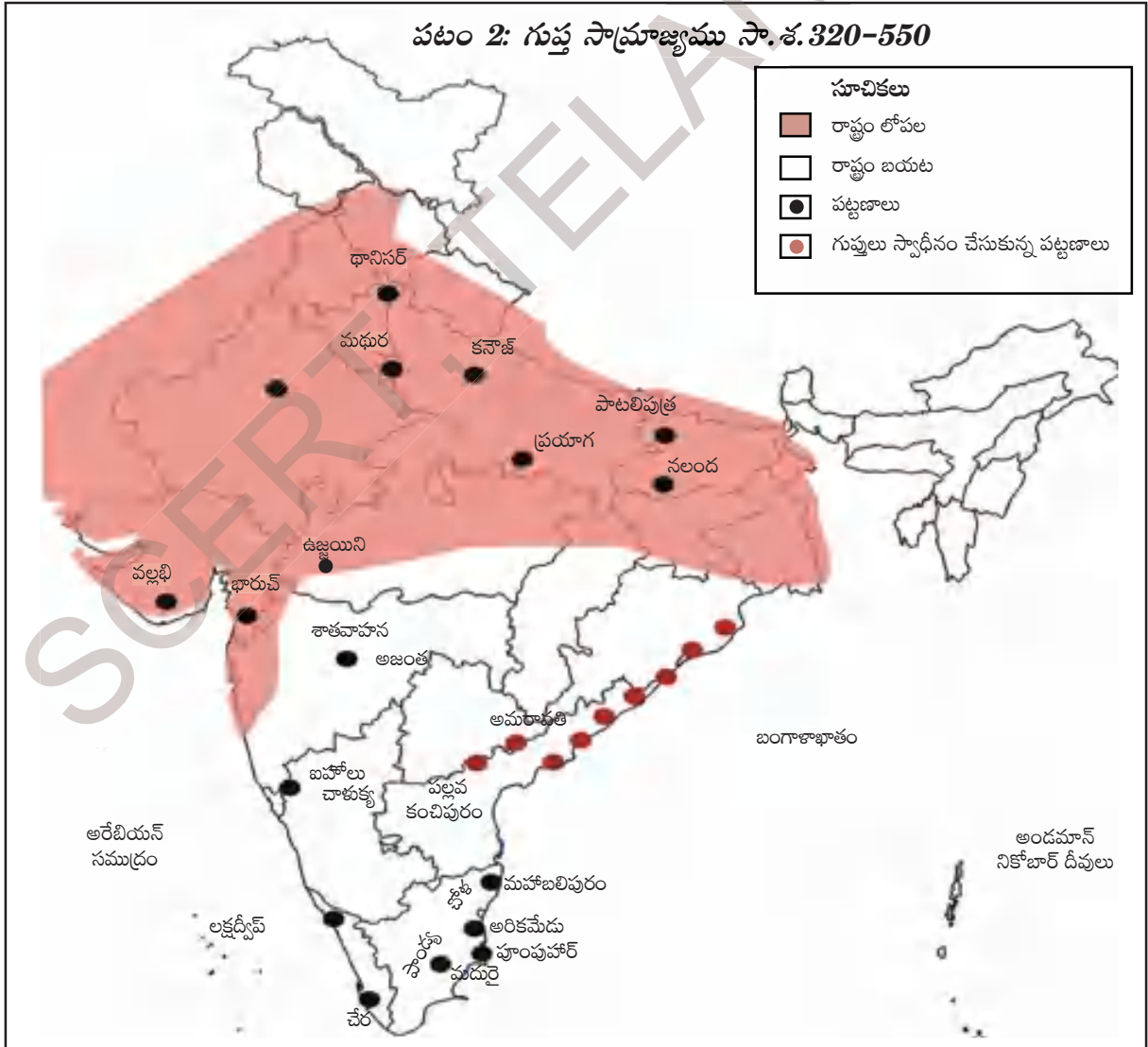
క్రింది పటాన్ని పరిశీలించి తెలంగాణ గుప్త సామ్రాజ్యంలో భాగంగా ఉండినదా? తెలుసుకోండి.

గుప్త పాలకులు దక్షిణ భారతదేశ రాజులను ఓడించిన తరువాత కూడా ఓడిన రాజులనే పరిపాలకులుగా ఉంచడానికి ఎందుకు అనుమతించి ఉంటారు?

గ్రామాలను బ్రాహ్మణులకు ఇవ్వడం ద్వారా గుప్త రాజులకు ఏ విధంగా మేలు జరిగిందని అనుకుంటున్నావు?

గుప్తరాజులు కూడా వైదిక మతాచారాలైన అశ్వమేధయాగం లాంటి వాటిని ప్రముఖంగా

పోషించారు. ఇదే కాక పౌరాణిక సాంప్రదాయాలను పాటిస్తూ, ప్రత్యేకించి వైష్ణవ మరియు శైవ మతాలను పోషిస్తూ విష్ణువు, శివ, దుర్గామాతల అవతారాలకు సంబంధించిన దేవాలయాలను నిర్మించి, వాటిలో నిత్య పూజలు జరిగేటట్లు చూశారు. గుప్తుల ఈ మతాచారాల పోషణ యజ్ఞక్రతువులను శివ, విష్ణు, దుర్గామాతల అవతారాలైన స్థానిక దేవతలను పూజించే విధానంను, దేవాలయాలకు వెళ్ళిపూజలు నిర్వహించే విధానంను, బ్రాహ్మణులకు మాణ్యాలు ఇవ్వడాన్ని బలపరిచింది. ఇదేకాక గుప్తులు జైన ఆరామాలు, సాంచి స్థూపం వంటి బౌద్ధ స్థూపాలకు కూడా నిధులను కేటాయించి వాటిని పోషించారు.

Several beautiful temples were built during the rule of the Gupta kings and some of them can even be seen today in Deogarh and Udayagiri in Madhya Pradesh, Bhitragoan and Eran in Uttar Pradesh. They contain some of the most beautiful stone sculptures made in India. While these were dedicated to Vishnu and Shiva, the Gupta period is also famous for some of the best sculptures of the Buddha from Sarnath.

Why do you think the Gupta Kings supported Vedic sacrifices, temple worship and Buddhist and Jaina monasteries?

Keywords

Empire	Yagnas
Monastery	Dharmamahatras
Subcontinent	Spies
Arthashastra	Dhamma

Improve your learning

1. What did the Ikshvaka rulers do to get acceptance from the various clan headmen?
2. Why do you think Ashoka was a unique ruler?
3. What enabled the establishment of kingdoms in the Deccan 2000 years ago?
4. Identify three rivers and two territorial capitals in map 1?
5. After the war of Kalinga, King Ashoka decided not to fight any more wars. Do you think these types of decisions promote world peace? How?
6. Locate the following in the world map.
 - a) Syria
 - b) Egypt
 - c) Greece
 - d) Sri Lanka
 - e) India
7. Hereditary ruling was prevalent at the time of King Ashoka. How is present ruling different from that time?
8. Read the para under the title 'Ashoka's message to his subjects' in page 194 and comment on it.
9. Discuss what were the social policies during the Gupta period?

Project:

If you find any old inscription in your neighborhood, get some more information about it.

గుప్తరాజులు వారికాలంలో అనేక అందమైన దేవాలయాలను నిర్మించారు. మధ్యప్రదేశ్ లోని దియోగర్, ఉదయగిరి, ఉత్తర ప్రదేశ్ లోని బిటర్ గాం, ఎరాన్ లలో నేటికీ మనం గుప్తులు నిర్మించిన దేవాలయాలను చూడగలం. భారతదేశంలోనే అతి అందమైన రాతి శిల్పాలను కొన్ని ఇవి కలిగి ఉన్నాయి. గుప్తుల కాలంలోని దేవాలయాలు చాలా వరకు విష్ణు, శివునికి చెందినవైనప్పటికీ, బౌద్ధ శిల్పానికి చెందిన సారనాథ్ కూడా ప్రఖ్యాతి గాంచింది.

గుప్త రాజులు వైదిక కర్మలు, దేవాలయాలలో పూజలతో పాటు బౌద్ధ, జైన ఆరామాలకు ఎందుకు సహాయం అందించారు?

కీలకపదాలు

సామ్రాజ్యం	యజ్ఞాలు
ఆరామాలు	ధర్మ మహా మాత్రులు
ఉపఖండం	వేగులు
అర్థశాస్త్రం	ధమ్మ

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

1. వివిధ తెగల పెద్దల ఆమోదంకోసం ఇక్ష్వాకులు ఏమి చేసేవారు?
2. అశోకుడు విశిష్ట పాలకుడని ఎందుకు అనుకుంటున్నారు?
3. 2000 సంవత్సరాల క్రితం దక్కనులో రాజ్యాల అవతరణకు దారితీసిన పరిస్థితులేమిటి?
4. పటం 1లో మూడు నదులను, రెండు ప్రాదేశిక రాజధానులను గుర్తించండి?
5. అశోకుడు కళింగ యుద్ధం తరువాత ఇకముందు యుద్ధం చేయకూడదని నిర్ణయించుకున్నాడు. ఇలాంటి నిర్ణయాలు ప్రపంచ శాంతికి దోహదపడతాయని నీవు భావిస్తున్నావా? ఎలా?
6. ప్రపంచ పటంలో ఈ కింది దేశాలను గుర్తించండి.

అ. సిరియా	ఆ. ఈజిప్ట్	ఇ. గ్రీసు
ఈ. శ్రీలంక	ఉ. భారతదేశం	
7. అశోకుని కాలంలో వారసత్వ పాలన ఉండేది. ప్రస్తుత పాలన ఆనాటి పాలనకు ఏవిధంగా భిన్నమైనది?
8. పేజీ నెం. 195 లోని ప్రజలకు 'అశోకుడు ఇచ్చిన సందేశం' చదివి, వ్యాఖ్యానించండి.
9. గుప్తుల కాలనాటి సాంఘిక విధానాల గురించి చర్చించండి.

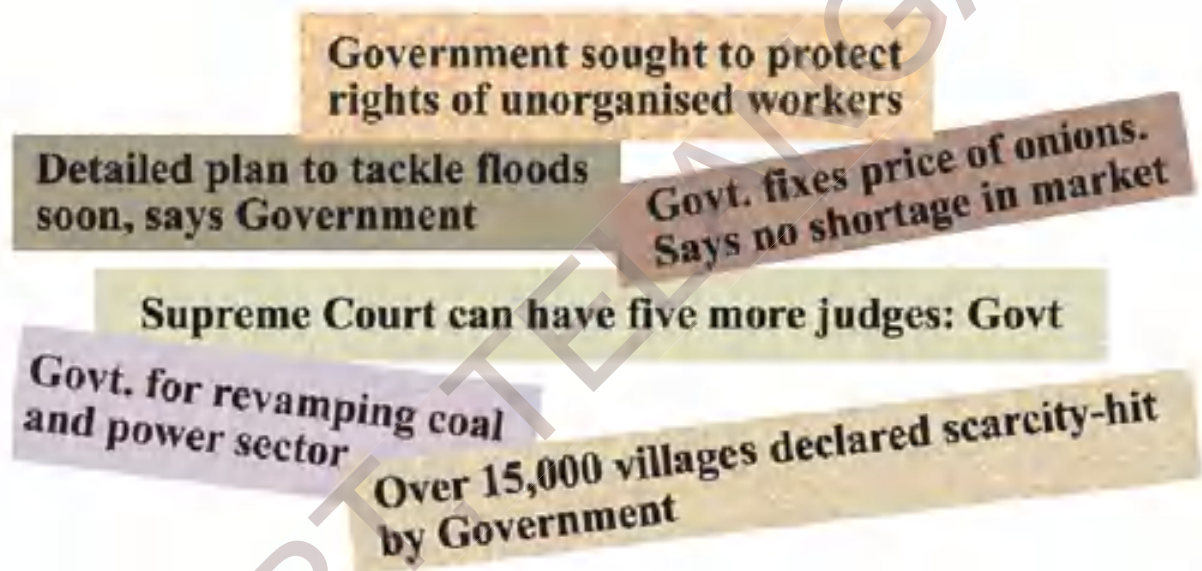
ప్రాజెక్టు

మీ ప్రాంతంలో ఏదైనా పాత శాసనం ఉంటే దాన్ని గురించి మరిన్ని వివరాలు తెలుసుకోండి.

Democratic Government

Look at the following headlines from newspapers. You will find reports of governments doing different things. Most of these relate to managing public affairs of the country.

What does a Government do?

In our times, every country needs a government to make decisions and get things done. These decisions can be about where to build roads and schools, or how to reduce the price of onions when they get too expensive or ways to increase the supply of electricity. The government also takes action on many social issues. For example, it has several programmes to help the poor. It does other important things such as running postal and railway services.

The government also has the job of

protecting the boundaries of the country and maintaining good relations with other countries. It is responsible for ensuring that all its citizens have enough to eat and have good health facilities. When there are natural disasters like a cyclone or an earthquake, it is the government that mainly organises aid and assistance for the people. If there is a dispute or if someone has committed a crime, people go to a court. Courts are also a part of the government. Perhaps you are wondering how governments manage to do all this? and why it is necessary for them to do so? When human beings

పాఠం

12

ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వం

వార్తా పత్రికల్లో వచ్చిన కింది పతాకశీర్షికలను చూడండి. ప్రభుత్వం చేస్తున్న వివిధ కార్యకలాపాలను మీరు గమనించగలరు. వీటిలో అధికభాగం దేశంలో ప్రభుత్వ నిర్వహణాతీరుకు సంబంధించినవి.

అవ్వవస్తీకృత రంగంలోని పనివారి హక్కులకు
ప్రభుత్వ రక్షణ

వరదలను అరికట్టటానికి విస్తృతమైన
ప్రణాళిక : ప్రభుత్వం

ఉల్లిగడ్డలకు ధర నిర్ణయించిన ప్రభుత్వం.
మార్కెట్లో ఉల్లిగడ్డల కొరత లేదు

సుప్రీంకోర్టులో మరో ఐదుగురు న్యాయమూర్తులు : ప్రభుత్వం

బొగ్గు, విద్యుత్ రంగాలను
పునర్వ్యవస్థీకరిస్తున్న ప్రభుత్వం

15000 గ్రామాలు కరువు ప్రాంతాలుగా గుర్తింపు

ప్రభుత్వం ఏం చేస్తుంది?

ఈ రోజుల్లో నిర్ణయాలు తీసుకోవడానికి వాటిని అమలు చేయడానికి ప్రతి దేశానికి ఒక ప్రభుత్వం అవసరం. రోడ్డు వేయడానికి, పాఠశాల భవనాలు నిర్మించడానికి, బాగా పెరిగిన ఉల్లి ధరలు తగ్గించడానికి, సరిపడా విద్యుత్ సరఫరా చేయడానికి నిర్ణయాలు తీసుకుంటుంది. అంతేకాకుండా ప్రభుత్వం ఎన్నో సామాజిక అంశాలపైన నిర్ణయాలు తీసుకుంటుంది. ఉదాహరణకు ప్రభుత్వం వివిధ కార్యక్రమాల ద్వారా పేదలకు అండగా ఉంటుంది. అలాగే తపాల సర్వీసులు నిర్వహించడం, రైల్వే వ్యవస్థ నిర్వహణ వంటి పనులను కూడా ప్రభుత్వం చూస్తుంది.

అంతేకాకుండా దేశ సరిహద్దులను కాపాడుతూ,

ఇతర దేశాలతో సత్సంబంధాలు ఏర్పరచుకొని ఉండటానికి ప్రయత్నిస్తుంది. దేశప్రజలందరికీ సరైన ఆహారం అందేటట్లు చూడడమేగాక, వారి ఆరోగ్యం పట్ల బాధ్యత వహిస్తుంది. ఎప్పుడైనా ప్రకృతి విపత్తులు (ఉదా: సునామి, భూకంపాలు) వచ్చినప్పుడు ముఖ్యంగా ప్రభుత్వం ప్రజలకవసరమైన సహాయం అందిస్తుంది. ప్రజల వివాదాలను న్యాయస్థానాలు పరిష్కరిస్తాయి. ఈ న్యాయస్థానాలు ప్రభుత్వంలో భాగమే. ఇవన్నీ ప్రభుత్వం ఎలా నిర్వహిస్తుంది? ఈ పనులు అన్నీ ఎందుకు చేస్తుంది అని మీరు అనుకుంటున్నారా? ఎందుకంటే సమాజంలో కలిసి

live and work together, they need an organisation to take decisions for their common good. Some rules have to be made that apply to everyone. For example, there is a need to control resources and protect the territory of a country, so that people can feel secure. Governments do this on behalf of their people by exercising leadership, taking decisions and implementing them among all the people living in their territory.

Who runs your school?

List a few activities of the government that you know.

Types of Government

In Chapter 9, we learnt about how the people of a tribal society govern themselves – how male members of different families of the tribe gather to discuss and decide and how the headman implements those decisions etc. This system works well in situations where the number of people is less. But do you think it will work if the society had thousands or lakhs of families? No, it's not.

Fig. 12.1: Railway station, Kachiguda

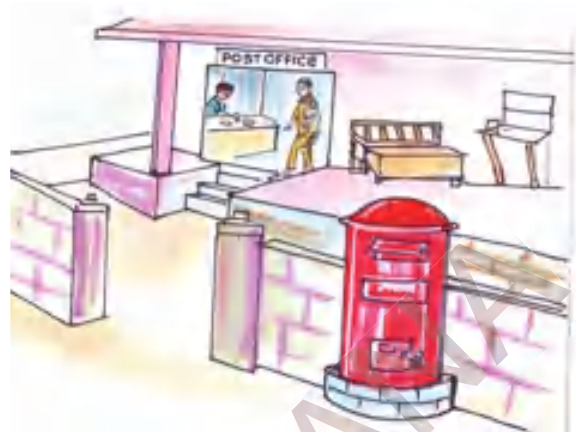

Fig. 12.2: Post Office

Fig. 12.3: Supreme Court

Some examples of institutions that are a part of the Government.

What kind of problems will they face? Similarly, this kind of arrangement worked if all members of the society had the same cultural background (religion, caste, language etc.) as the rules of behaviour would be agreeable to all.

However, if a society has people of different cultures, it will not work? Moreover, the tribal arrangement worked where the interests, ambitions and life styles of the people were similar. There were no classes like the rich and the poor.

నివసిస్తున్నప్పుడు అందరి కోసం నిర్ణయాలు తీసుకోవడానికి ఒక వ్యవస్థ ఎంతైనా అవసరం. ఆ వ్యవస్థ కొన్ని నియమాల ద్వారా, నిబంధనల ద్వారా సమాజం సక్రమంగా అభివృద్ధి చెందడానికి తోడ్పడుతుంది. ఆ వ్యవస్థే ప్రభుత్వం. ఇందుకుగాను అందరికీ వర్తించే విధంగా కొన్ని నిబంధనలు రూపొందించుకొనవలసి ఉంటుంది. ఉదాహరణకు వనరుల నియంత్రణద్వారా, సరిహద్దులను పరిరక్షించటం ద్వారా ప్రజలకు భద్రత భావాన్ని కల్పించడానికి ప్రజల తరపున నాయకత్వం వహించి ప్రభుత్వం ఈ పనులను చేస్తుంది. తన పరిధిలో జీవిస్తున్న ప్రజల కోసం నిర్ణయాలుచేసి, అమలు చేస్తుంది.

మీరు చదువుతున్న పాఠశాలను ఎవరు నిర్వహిస్తున్నారు?
ప్రభుత్వం చేస్తున్న కొన్ని పనులను రాయండి.

వివిధ రకాల ప్రభుత్వాలు

మనం 9వ పాఠంలో గిరిజన సమాజం ఏవిధంగా పనిచేస్తుందో చదివాం. అక్కడ పురుషులు ఒక చోట సమావేశమయిన తరువాత ఏవిధంగా నిర్ణయాలు తీసుకుంటారో, గిరిజనులలో పెద్ద ఏవిధంగా ఆ నిర్ణయాలను అమలు చేస్తాడో, ఆ విధంగా చేయటంలో కొందరు ఆయనకు ఏవిధంగా సహాయపడతారో తెలుసుకున్నాం. సమాజం చిన్నగా

చిత్రం 12.1: కాచిగూడ రైల్వే స్టేషన్

చిత్రం 12.2: తపాలా కార్యాలయం

చిత్రం 12.3: సర్వోన్నత న్యాయస్థానం

ప్రభుత్వంలో భాగంగా నడిచే కొన్ని సంస్థలకు ఇవి ఉదాహరణలు.

ఉన్నప్పుడు అటువంటి వ్యవస్థ సరిగా పనిచేస్తుంది. కాని ఇప్పటి సమాజంలో ఇలా సాధ్యమా? జనాభా వేలల్లో లేదా లక్షల్లో ఉన్నప్పుడు అందరూ ఒక చోట సమావేశమై నిర్ణయాలు తీసుకోవడం సాధ్యమా? కాదు కదా!

వాళ్ళు ఎటువంటి సమస్యలు ఎదుర్కొంటారు? గిరిజన సమాజంలాగ ప్రజలంతా ఒకే సమూహానికి, ఒకే సంస్కృతి (మతం, కులం, భాష)కి చెందినవారైతే అందరికీ ఆమోదయోగ్యమైన ప్రవర్తనా నియమావళి తయారుచేయడానికి సాధ్యమవుతుంది.

కానీ ఇప్పటి సమాజంలో విభిన్న సంస్కృతుల ప్రజలకు ఇది పనిచేయదు. గిరిజన సమాజాలలో ప్రజల ఆకాంక్షలు, జీవన విధానం ఒకేలా ఉంటాయి. వారిలో ధనవంతులు, బీదవారు అనే భేదం ఉండదు.

But in societies with varying interests and various classes like farmers, traders, moneylenders, industrialists, workers without land or other resources, etc, there would be so many differences that they would not be able to arrive at a common solution to a problem.

Fig. 12.4: Modern statue of Shalivahana king

In historic times, kings, queens and emperors made the laws and implemented them with the help of armies and officials. They also decided where to build roads, how much tax was to be collected etc. If people did not agree with them or did not follow their orders, they punished them. No one could question their authority and disobey their orders. Many kings were not satisfied with ruling their own kingdom and constantly waged wars to expand their kingdoms. This form of government is called monarchy. The monarch is (king or queen) may have a small group of people

Fig. 12.5: Assembly

to discuss matters with but the final decision-making power remains with the monarch. Monarchs do not have to explain their actions or defend the decisions they take.

Compare tribal democracy with monarchy on the following aspects.

- i. Which of the two systems respects the opinion of the people more?
- ii. Which of them do you think can work in a large society or a society of people with different interests and customs.?
- iii. Which of them has the danger of the rulers becoming oppressive and unjust?

Can you think of a system of government which can handle the needs of a large and complex society and yet not become unjust or oppressive?

In which system were there more wars, monarchy or tribal society? Give reasons.

కాని రైతులు, వ్యాపారులు, వడ్డీ వ్యాపారులు, పారిశ్రామిక వేత్తలు, భూమిలేని కూలీలు మొదలయిన వారు నివసిస్తున్న బహుముఖ సమాజంలో అందరూ ఆమోదించే విధంగా ఒక సామాన్య పరిష్కారంగానీ, ప్రవర్తనా నియమావళి గానీ రూపొందించడం సాధ్యం కాదు.

చిత్రం 12.4: శాలివాహన చక్రవర్తి

ఇంతకుముందు చరిత్రలో చక్రవర్తులు, రాజులు, రాణులు వారు అనుకున్నదే చట్టం, వారు చెప్పిందే న్యాయం కావటం మనం చూశాం. ప్రజలపై పన్ను విధించడంలో వారు చెప్పిందే తుది నిర్ణయం. ఎవరైనా రాజుల నిర్ణయానికి వ్యతిరేకంగా పోయినా, ధిక్కరించినా వాళ్ళకు రాజులు కఠిన శిక్షలు విధించేవారు. ఎక్కువ మంది రాజులు రాజ్యపరిపాలన కంటే రాజ్యాన్ని విస్తరించటంపైనే ఎక్కువ సమయాన్ని వెచ్చించేవారు. ఇటువంటి ప్రభుత్వాన్ని రాజరికం అంటారు. రాజు లేక రాణి కొన్ని సమయాలలో నిర్ణయాలు తీసుకునేటప్పుడు ఇతరులను సంప్రదించేవారు. కాని తుది నిర్ణయం మాత్రం

చిత్రం 12.5: శాసనసభ

రాజుడే. రాజులు తాము తీసుకున్న నిర్ణయాలకు వివరణ ఇవ్వాలి అవసరం లేదు.

గిరిజన ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థను రాజరిక వ్యవస్థతో పోల్చండి.

1. ఈ రెండింటిలో ప్రజల అభిప్రాయానికి విలువనిచ్చేది ఏది?
2. పెద్ద సమాజం లేదా విభిన్న వ్యక్తులను సమాజంలో ఏ వ్యవస్థ సమర్థంగా పనిచేస్తుంది?
3. ఏ ప్రభుత్వ వ్యవస్థలో పాలకులు క్రూరులుగా మారి ప్రజలపట్ల అధర్మంగా ప్రవర్తించే అవకాశం ఉంది?

పెద్ద సంక్లిష్ట సమాజానికి ఏ ప్రభుత్వం ఉంటే బాగుంటుందని భావిస్తున్నారు? అది ప్రజలను అన్యాయానికి, అణచివేతకు గురికాకుండా పాలించేదై ఉండాలి.

యుద్ధాలు రాజరిక వ్యవస్థలో ఎక్కువగా ఉండేవా? గిరిజన సమాజంలో ఎక్కువగా ఉండేవా? కారణాలు తెలపండి.

Democratic Governments

One of the ways to accommodate the views of all kinds of people living in the society and prevent oppressive and unjust forces from controlling the government is the democratic government. It was made possible because of the struggles of people all over the world against monarchies and their firm resolve to develop a form of government which will be in harmony with people's wishes.

Today, India is a democratic country. Should our government function according to the wishes of the people who have such divergent cultures and interests.

There are millions of people living in our country. The participation by all citizens in taking decisions may lead to countless number of opinions. These processes may consume more time without arriving at any consensus. Moreover, not all citizens are in a position to spend time, money, and energy for participating in public affairs. How can we solve this problem?

Abraham Lincoln defined 'democracy' as "a government of the people, by the people and for the people." Think over these words and see if you agree with him.

Fig. 12.6:
Abraham
Lincoln

We do this with the help of two principles – 'representative democracy' and 'rule of the majority'. Let us understand these two ideas better.

Democratic governments in our times are usually referred to as representative democracies. In representative Democracies, people choose their representatives through an election process. A village, for example, will have about two to five thousand people. It is divided into different wards consisting of about a hundred or two hundred persons. Each ward will elect one person to represent them. All adults over 18 years of age, whether men or women, rich or poor, literate or illiterate, irrespective of their religion or language, vote in these elections. The person who gets the largest number of votes becomes the representative of the entire group. These elected representatives meet and make decisions on behalf of the entire population.

Fig. 12.7: Voting in Rural Area: A mark is put on the finger to make sure that a person casts only one vote

ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వాలు

విభిన్న ప్రజల విభిన్న అభిప్రాయాలను ఇముడ్చుకుంటూ సమాజంలో అన్యాయం, అణచివేతకు పాల్పడే శక్తులను నియంత్రించగలిగే ప్రభుత్వమే ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వం. ప్రపంచవ్యాప్తంగా ఎన్నో ఉద్యమాలు రాచరికానికి వ్యతిరేకంగా జరిగిన ఫలితంగా ప్రజల ఆకాంక్షలకు అనుగుణంగా పనిచేసే ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వ వ్యవస్థ ఏర్పడింది.

భారతదేశం ప్రజాస్వామ్య దేశం. విభిన్న మతాలు, భావాలు, విభిన్న సంస్కృతులు, ఆకాంక్షలు గల సమాజంలో ప్రజలందరి అవసరానికి అనుగుణంగా ప్రభుత్వం పనిచేయవలసి ఉంటుంది.

భారతదేశంలో కోట్లాది ప్రజలు నివసిస్తూ ఉన్నారు. పౌరులందరూ నిర్ణయాలు తీసుకోవడంలో పాలుపంచుకుంటే అసంఖ్యాకమైన అభిప్రాయాలు వెలువడతాయి. ఇది నిర్ణయాలు తీసుకోవడంలో జాప్యానికి కారణమవుతుంది. అంతేకాకుండా అందరూ పౌరులు ప్రభుత్వ కార్యక్రమాల మీద సమయం, డబ్బు, శక్తి వెచ్చించే అవకాశాలు తక్కువ. ఇటువంటి పరిస్థితులలో సమస్యల పరిష్కారం ఎలా జరుగుతుంది?

ప్రజాస్వామ్యానికి అమెరికాకు చెందిన అబ్రహాం లింకన్ ఇచ్చిన నిర్వచనం “ప్రజలయొక్క ప్రజలచేత, ప్రజల కోసం నడిచే ప్రభుత్వం.” ఈ నిర్వచనాన్ని గురించి ఆలోచించండి. మీరు దానితో ఏకీభవిస్తారా? ఎందుకు? చర్చించండి.

12. 6:
అబ్రహాం
లింకన్

ఇందుకుగాను మనకు రెండు మార్గాలు ఉన్నాయి. ఒకటి ప్రాతినిధ్య ప్రజాస్వామ్యం. రెండోది మెజారిటీ పరిపాలన. ఈ రెండింటి భావాన్నీ మొదట తెలుసుకుందాం.

ఈ రోజుల్లో ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వాలన్నీ ప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వాలే. ఈ విధానంలో ప్రజలు తమ ప్రతినిధులను ఎన్నికల ప్రక్రియ ద్వారా ఎన్నుకుంటారు. ఉదాహరణకు ఒక గ్రామంలో 2000 నుంచి 5000 వరకు జనాభా ఉంటే ఆ గ్రామాన్ని వార్డులుగా విభజిస్తారు. ఒక్కొక్క వార్డుకు వంద నుంచి రెండు వందల ఓటర్లు ఉంటారు. ప్రతి వార్డు నుంచి ఒక ప్రతినిధిని (వార్డు సభ్యుడు) ఎన్నుకుంటారు. ఈ ఎన్నికలలో గ్రామంలోని వయోజనులు అంటే 18 సంవత్సరాలు నిండి ఓటరుగా నమోదు అయిన ప్రతివ్యక్తి, పేద, ధనిక, స్త్రీ, పురుష, మత, భాష, నిరక్షరాస్యులు, విద్యాధికులు అనే భేదాలు లేకుండా ఓటు వేస్తారు. అందరికంటే ఎక్కువ ఓట్లు వచ్చిన వారిని ప్రతినిధులుగా పిలుస్తారు. ఎన్నికైన ప్రతినిధులు సమావేశాల ద్వారా ప్రజల పక్షాన నిర్ణయాలు తీసుకుంటారు.

చిత్రం 12. 7: గ్రామప్రాంతంలో ఓటింగ్ ప్రక్రియ: రెండవ ఓటు వేయకుండా ఉండటానికి చేతివేలిపై చెరిగిపోని సిరా గుర్తును వేస్తారు

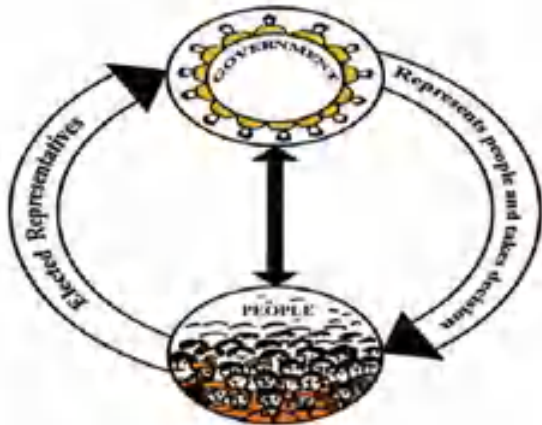

Fig. 12.8: Representative Democracy

Thus, a free and fair election of representatives is the basis of our democratic system. Prior to the elections, people are expected to think and discuss the issues on which a government has to act. Different persons or parties advocating different points of view openly discuss their views. This will enable the voters to decide on the candidate they would like to represent them. The representatives are expected to stick to the viewpoints expressed by them and keep the promises made by them. They are also expected to consult the people from time to time to know about their view points and problems. The representatives are elected for a fixed period, usually for five years. After that, fresh elections are conducted and people elect their representatives once again.

Why do you think is it important for people to know the views of the different candidates in elections?

What will happen if the representatives are elected forever?

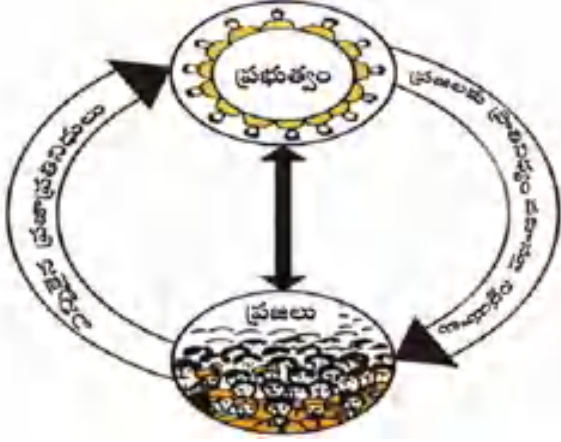
Do you think it is possible for the representatives to go against the wishes and interests of the people who elected them?

As you may have noted, the election of the representatives is done by a simple majority. This means, the one who gets more votes, even if it is a difference of one vote, will get elected. Those who voted for the other candidates will have to accept this and abide by the decision of the majority. Similarly, most decisions of the elected representatives are validated based on the same principle of majority. If a decision is supported by more than half of the members, it will be implemented.

Example: If there are twenty members in a village panchayat and a proposal is supported by just eleven persons, it will be passed and implemented even if nine members opposed it. Thus, modern democracies go by the decision of the majority.

Fig. 12.9: Mass demonstration against price rise

చిత్రం 12.8: ప్రాతినిధ్య ప్రజాస్వామ్యం

ఎన్నికల ముందు ప్రజలు ఆలోచించి, చర్చించి ఏ ఏ అంశాల ఆధారంగా ప్రభుత్వం నడుచుకోవాలో నిర్ణయించుకొని ఓటేయాలి. ఎన్నికల ముందు వివిధ అభ్యర్థులు లేదా పార్టీలు తాము ఎన్నికైతే చేపట్టబోయే కార్యక్రమాల జాబితాను (Manifesto) ఓటర్ల ముందు ఉంచుతారు. ఎవరిని తమ ప్రతినిధిగా ఎన్నుకోవాలో నిర్ణయించుకోడానికి ఓటర్లకు ఇది ఉపయోగపడుతుంది. ఎన్నికైన ప్రతినిధులు తాము చేసిన వాగ్దానాలు, హామీలకు కట్టుబడి ఉండి ప్రజల మనోభావాలను, నమస్యలను ఎప్పటికప్పుడు గమనించవలసి ఉంటుంది. ఈ ప్రతినిధులు ఒక నిర్ణీత కాలానికి (సాధారణంగా 5 సంవత్సరాలు)

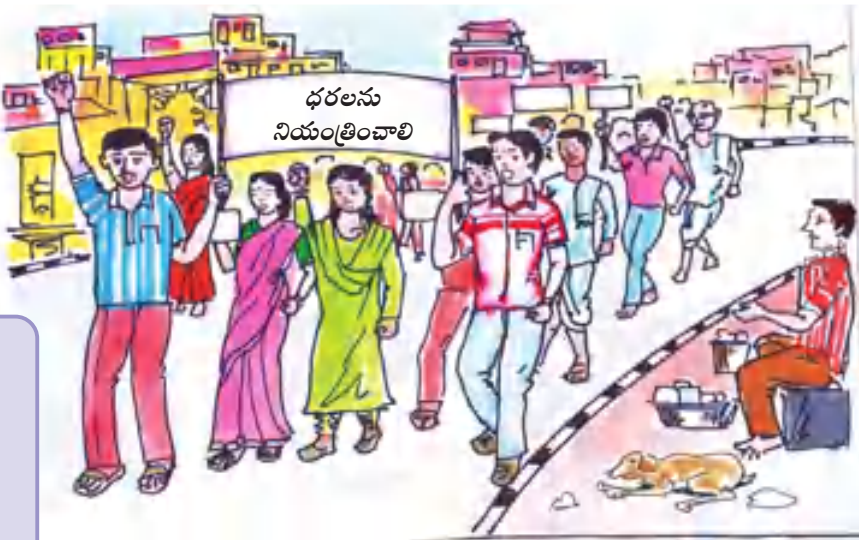
ప్రతినిధిగా ఉంటారు. భారతదేశంలో 5 సంవత్సరాలకు ఒకసారి ఎన్నికలు జరుగుతాయి. ప్రజలు తమ ప్రతినిధులను ఎన్నుకొంటారు.

పోటీ చేస్తున్న అభ్యర్థుల అభిప్రాయాలను ప్రజలు తెలుసుకోటం ఎందుకు అవసరం?

శాశ్వత ప్రాతిపదికన సభ్యులు ఎన్నికయితే ఏమి జరుగుతుంది?
ప్రజల ఆలోచనలకు, అవసరాలకు వ్యతిరేకంగా ప్రజాప్రతినిధులు పనిచేస్తారని మీరనుకుంటున్నారా?

ప్రాతినిధ్య ప్రజాస్వామ్యంలో సాధారణ మెజారిటీ (Simple majority) ద్వారా కూడ ప్రతినిధులు ఎన్నికవుతారు. ఒక్కోసారి ఒక్క ఓటు ఎక్కువ రావడంవల్ల కూడ ఎన్నిక జరగవచ్చు. అటువంటప్పుడు వేరే అభ్యర్థికి ఓటు వేసినవారు కూడా ఈ నిర్ణయాన్ని ఒప్పుకోవలసిందే! ఆ విధంగా ఎన్నికైన ప్రజాప్రతినిధులు కూడా నిర్ణయాలు తీసుకునేటప్పుడు మెజారిటీ విధానాన్ని అమలు పరుస్తారు.

ఉదాహరణకు: ఒక గ్రామ పంచాయతిలో 20 మంది వార్డు సభ్యులు ఉంటే 11 మంది ఒక ప్రతిపాదనను సమర్థిస్తే అది ఆమోదం పొందుతుంది. మిగతా 9 మంది అభిప్రాయాలకు విలువ ఉండదు. అలా ఆధునిక ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వాలు మెజారిటీ నిర్ణయానికి కట్టుబడి పనిచేస్తాయి.

చిత్రం 12.9: అధిక ధరలకు వ్యతిరేకంగా ప్రదర్శన

Many people believe that by this system of ignoring the views of the minority (those who are less in number), our democratic system can become oppressive for them.

Do you think the above mentioned statement is correct? Discuss with the help of some examples.

Form a Students' Council (Bal Parishad) in the class and form rules of behaviour in the class. Try both a system in which all students participate in decision making and a system in which students elect representatives to the Council. Let all the children prepare their own reports of this experience.

Checks on elected representatives

How do we ensure that the elected representatives do not become oppressive or ignore the interests of the minority who do not agree with them?

In a democracy, the authority of the people who get elected is also regulated by certain principles which are stated in the constitution of the country. If they go against these principles or procedures, the courts can disallow their decisions. Those who disagree with the elected representatives can freely express their views and criticise their actions. This can be done through meetings, TV, newspapers, etc.

Equality and democracy

Democracy requires that all people – men and women, literate and illiterate, rich and poor, beggars and officers, spare some

time to understand public matters. It also requires that they have access to all the required information about the activities of the government so that they can take proper decisions. It further requires them to exercise their vote with freedom and without any interference. Unfortunately, this is not always completely possible in most of the countries. For example, many people do not have even the minimum education needed to read newspapers. Most of the people are not using the Right to Information Act effectively to check the functioning of different systems. Its effective use ensures proper functioning of the machinery. Many people, especially women and the poor, just do not have the time or facility to take part in these public matters – they are either too busy earning their livelihoods or working for their families. In many cases, the powerful or the rich try to influence the voting by forcing the people or by giving them small gifts before the elections. Sometimes, people are persuaded not to decide for themselves but vote according to their caste or religion. All these factors prevent people from using their democratic right of voting after giving due consideration to the issues and candidates.

Find out from your parents about the problems they see in the electoral system and prepare a report for your class. Discuss in your class and find solutions for these problems. What do you understand by 'inequality'? Illustrate with examples.

మరి మెజారిటీ నిర్ణయానికి కట్టుబడి ఉండడంవల్ల మైనారిటీ నిర్ణయాలు అణగదొక్కినట్లవుతుందా? ఇది సమంజసమేనా?

పైన పేర్కొన్నది నిజమని భావిస్తున్నారా? కొన్ని ఉదాహరణల ద్వారా చర్చించండి. మీ తరగతిలో బాల పరిషత్తు ఏర్పాటు చేయండి. తరగతిలో ఎలా ఉండాలి అని కొన్ని నియమాలు ఏర్పాటు చేసుకోండి. తరవాత బాల పరిషత్కు ఎన్నికలు నిర్వహించండి. నిర్ణయాలు తీసుకునేటప్పుడు ప్రతి విద్యార్థి పాల్గొనేటట్లు చూడండి. ప్రతి విద్యార్థి స్వంతంగా తరగతి నివేదికను తయారుచేసేటట్లు చూడండి.

ఎన్నికైన ప్రజాప్రతినిధులమీద నియంత్రణ

ఎన్నికైన ప్రజాప్రతినిధులు ఎవరిమీదా పెత్తనం చెలాయించకుండా ఉండడానికి మనం ఏంచేయాలి?

ప్రజాస్వామ్యంలో ఎన్నికైన ప్రజాప్రతినిధులమీద నియంత్రణ చేయడానికి రాజ్యాంగచట్టంలో కొన్ని నిబంధనలను పొందుపరిచారు. వారు ఆ నిబంధనలకు వ్యతిరేకంగా పోయినప్పుడు న్యాయస్థానాలు రాజ్యాంగ ప్రకారం వారిని అసర్దులుగా ప్రకటించే అవకాశముంది. అలాగే ప్రజలు ఎవరైనా, ఎప్పుడైనా ప్రజాప్రతినిధుల పనులను విమర్శించవచ్చు. ఈ ప్రక్రియ సమావేశాల ద్వారా కాని, టెలివిజన్ ద్వారా కాని, వార్తా పత్రికల ద్వారా కాని తెలియజేయవచ్చు.

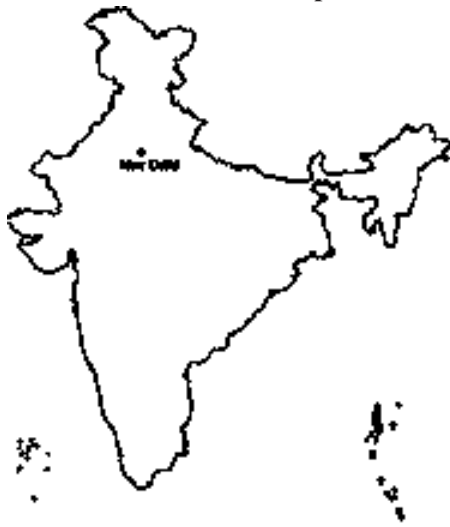
సమానత్వం - ప్రజాస్వామ్యం

ప్రజాస్వామ్యంలో పురుషులు, స్త్రీలు, అక్షరాస్యులు, నిరక్షరాస్యులు, యువకులు, వృద్ధులు, ధనవంతులు, పేదవారు, అధికారులు ప్రతి ఒక్కరూ కొంచెం సమయం వెచ్చించి ప్రజావసరాలను అర్థంచేసుకోవాలి.

ప్రభుత్వం చేస్తున్న ప్రతిపనిపట్లా వాళ్ళకు అవగాహన ఉండాలి. నరైన నిర్ణయాలు తీసుకోడంలో సహకరించాలి. ఓటు వేసేటప్పుడు నిర్భయంగా, ప్రలోభాలకు లోనుకాకుండా ఓటు వెయ్యాలి. దురదృష్టవశాత్తు అన్ని సమయాలలో ఇలా జరగడం లేదు. ప్రజలకు ప్రజాస్వామ్య విలువలపట్ల అవగాహన లేకపోవడానికి నిరక్షరాస్యత కూడా ఒక కారణమే. వివిధ విభాగాలలో జరిగే విషయాలను తెలుసుకోవడానికి చాలా మంది ప్రజలు సమాచార హక్కు చట్టాన్ని సక్రమంగా ఉపయోగించుకోవడం లేదు. ముఖ్యంగా స్త్రీలు, పేదవారు సరియైన అవగాహన లేక ప్రజాస్వామ్యంపట్ల, ప్రజావసరాలపట్ల సరిగా స్పందించడం లేదని చెప్పవచ్చు. వారు వారి వారి పనులలో ఎక్కువ సమయం వెచ్చించడం కూడా ఇందుకు ఒక కారణమని చెప్పవచ్చు. చాలా సందర్భాలలో వీళ్ళను ఎన్నికల సమయంలో చిన్న చిన్న ప్రలోభాలకు గురిచేసి ధనవంతులు ఎన్నికలలో గెలిచే ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. కొన్ని సందర్భాలలో కులం, మతం కూడా ఎన్నికల సమయంలో ప్రజలమీద ఎక్కువ ప్రభావం చూపుతోంది. అప్పుడు ప్రజలు తమ ఇష్టాలకు వ్యతిరేకంగా ఓటు వేసే అవకాశాలు ఎక్కువ. ఈ కారణాల వల్ల ప్రజలు ప్రజాస్వామ్య విలువలను పక్కనబెట్టి, ఇతర కారణాలవల్ల అభ్యర్థులను ఎన్నుకొంటున్నారు.

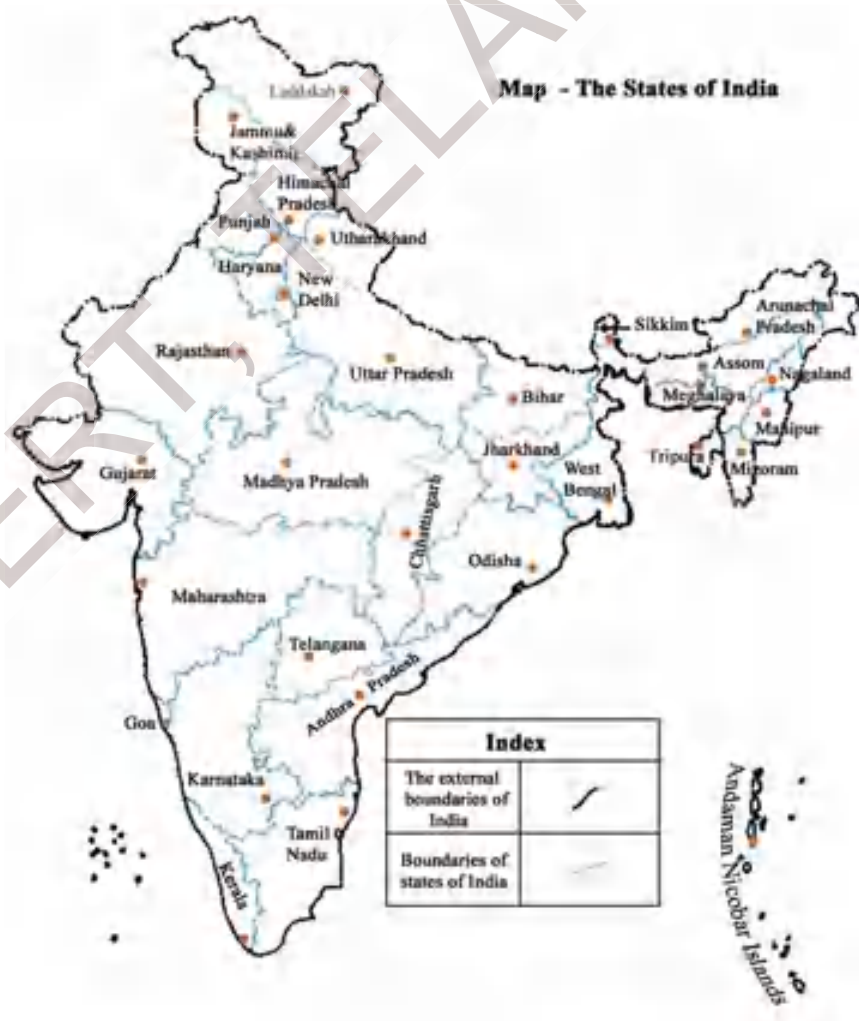
మీ తల్లిదండ్రులను అడిగి ఎన్నికల ప్రక్రియలో గల సమస్యలను తెలుసుకోండి. ఈ సమస్యల పరిష్కారానికి మీ తరగతి గదిలో చర్చించండి. ఒక సమాచార జాబితా తయారుచేయండి. అసమానతలు అంటే మీరు ఏమి అర్థం చేసుకున్నారు? ఉదాహరణలతో వివరించండి.

Map - Showing National Capital

● Map 1: Government at National Level

Map - The States of India

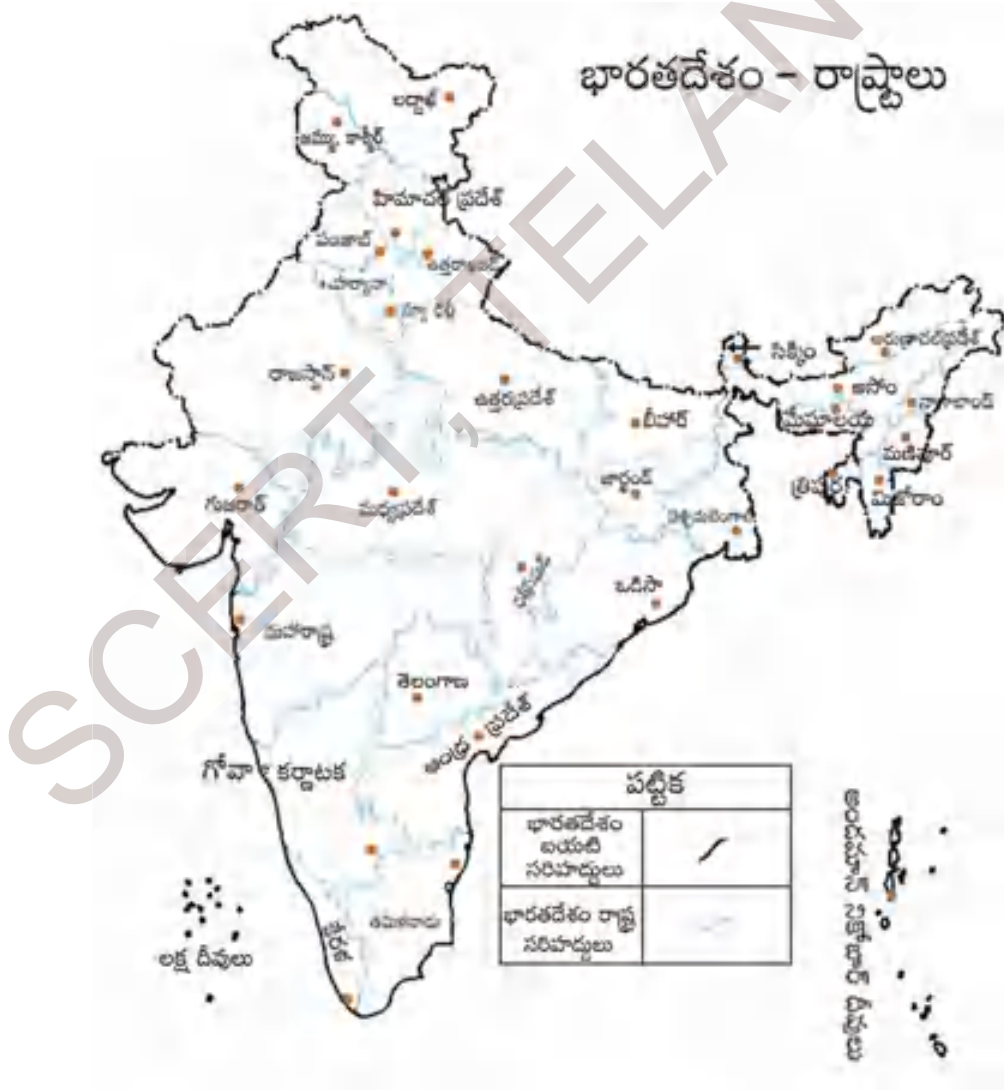

● Map 2: Governments at State Level

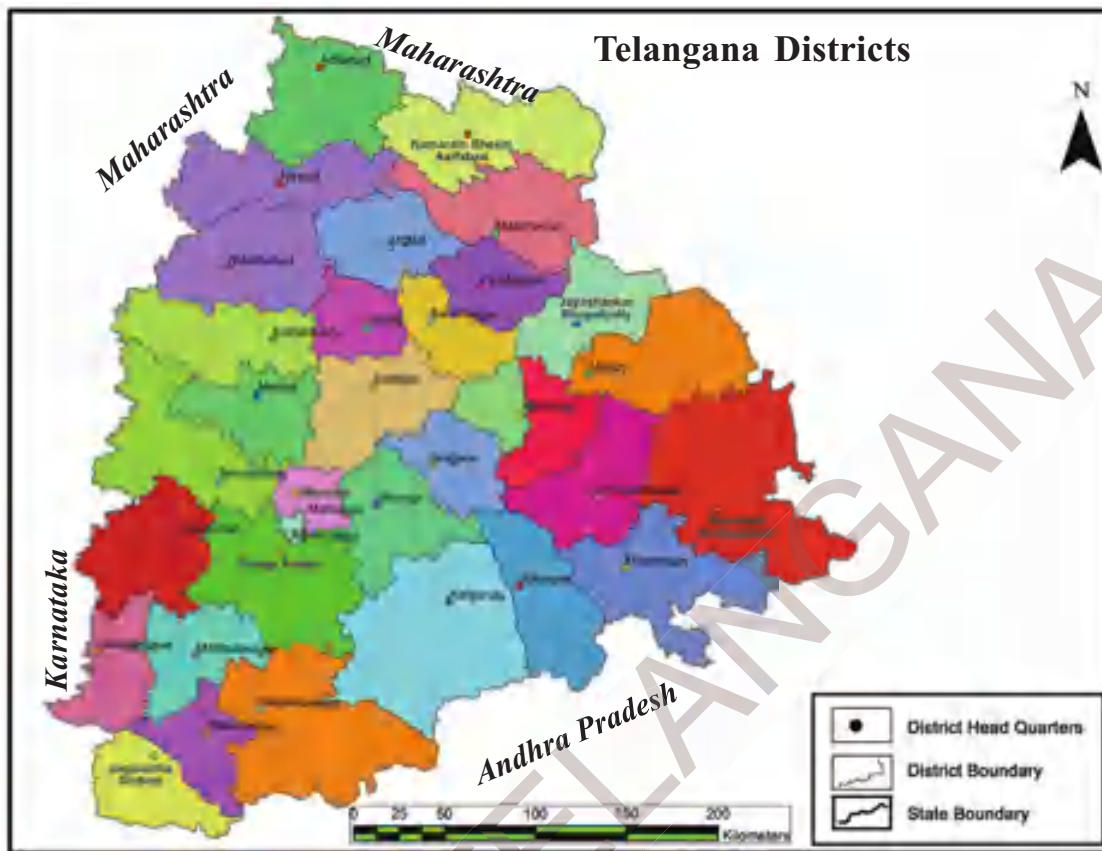
పటం - భారతదేశ రాజధాని

పటం 1: జాతీయ స్థాయి పరిపాలన

పటం 2: రాష్ట్ర స్థాయి పరిపాలన

Map 3: Government at District Level

What do you think are the main interferences faced by people in choosing the right candidate?

Government at different levels

The government works at different levels: at the local level, at the level of the state and at the national level. The local level means the government in your village, town or locality; the state level government works for an entire state like Telangana or Assam; and the government at the national level represents and works for the entire country. Later in this book, you will read about how local level government functions and when you go to the next classes you will learn about how governments function at the state and central levels.

Organise three or four teams of students and give each of them one of the following themes to perform a role play or a skit:

An election meeting and discussions with the candidates.

How people who may not have proper information take their decisions regarding voting.

Difference between democratic and monarchic government.

How rich and powerful people in the villages try to influence the voters.

పటం - తెలంగాణ జిల్లాలు

పటం 3: జిల్లా స్థాయి పరిపాలన

సరైన అభ్యర్థిని ఎన్నుకోవడంలో ప్రజలు ఎదుర్కొంటున్న ముఖ్య అడ్డంకులు ఏమిటి?

వివిధ స్థాయిలలో ప్రభుత్వం

ప్రభుత్వం వివిధ స్థాయిలలో పనిచేస్తుంది. స్థానికంగాను, రాష్ట్రస్థాయిలోను, జాతీయ స్థాయిలోను పనిచేస్తుంది. స్థానికంగా అంటే మనం ఉన్న ప్రాంతంలో మనకోసం పనిచేసేది. రాష్ట్రస్థాయిలో అంటే రాష్ట్రానికి మొత్తంగా పనిచేసేదాన్ని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అంటారు. ఉదా: తెలంగాణ, అసోం. జాతీయస్థాయిలో ఉన్న ప్రభుత్వం దేశం మొత్తానికి బాధ్యత వహిస్తుంది. ఈ పుస్తకం తరువాతి పాఠాలలో మీరు స్థానిక ప్రభుత్వాల విధులు మరియు - మీరు పై తరగతిలోకి వెళ్లినప్పుడు

రాష్ట్రస్థాయి ప్రభుత్వం గురించి, జాతీయస్థాయి ప్రభుత్వం గురించి తెలుసుకుంటారు.

మీ తరగతిలోవాళ్ళను మూడు, నాలుగు జట్లుగా ఏర్పరచండి. కింద ఇచ్చినవాటిలో ఏ విషయం మీదనైనా పాత్రాభినయం చేయించండి:

ఒక ఎన్నికల సమావేశం, అభ్యర్థులతో చర్చ.
ప్రజలు సరైన సమాచారం లేకుండా ఓటింగ్మీద తీసుకొన్న నిర్ణయం.
ప్రజాస్వామ్యానికీ, రాజరికానికీ మధ్య భేదాలు.
ఓటు వేసేటప్పుడు గ్రామప్రజల మీద ధనవంతులూ, బలవంతులూ చూపే ప్రభావం.

Keywords

Democracy

Monarchy

Constitution

Elections

Decision making

Representative

Improve your learning

1. Discuss the similarities and differences between the governments in a Gond tribe and a modern democracy.
2. Is it possible to include the opinions of the minority in taking a decision? Discuss with some examples.
3. Imagine how your school would be if it was run by all the students and teachers together? Would you want everyone to participate in taking decisions or would you like to elect representatives? Give reasons.
4. Do you think the decision making in your house is democratic? Does everyone have a say in it?
5. Gopal's father consulted all the members of the family on setting up a shop but everyone had a different opinion. Finally, he decided to set up the shop. Do you think he was democratic?
6. Mary's mother asked her children where they wanted to go on Sunday. Two children wanted to watch a film and three wanted to go to the park. If you were in Mary's mother's place, what decision would you take? Give reasons.
7. Classify the following as per the levels of government (Central, State, Local): MP, MLA, Sarpanch, Mayor, CM and PM.
8. Collect news regarding activities of your local M.P, M.L.A and Ministers from newspapers.
9. Draw the outline map of India, observing the map given in this chapter in page no. 218.

Project:

1. Look at the newspapers of the last seven days and collect news about the activities of the government. Stick them on a large sheet or notebook. Make a list of activities of the government you find in these clippings. Discuss this list in the class to get an idea of all the things done by the government.
2. Consult any 10 people of your village who have right to vote and collect the information of the particulars they consider while electing a candidate in Elections. Write a report and discuss on it in the class room.

కీలకపదాలు

ప్రజాస్వామ్యం

రాజరికం

రాజ్యాంగం

ఎన్నికలు

నిర్ణయం తీసుకోవడం

ప్రతినిధి

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

1. గోండు జాతిలో ఉన్న ప్రభుత్వానికీ, ఆధునిక ప్రజాస్వామ్యానికీ మధ్య గల పోలికలూ, భేదాలనూ చర్చించండి.
2. మైనారిటీ అభిప్రాయానికి విలువనిస్తూ నిర్ణయాలు తీసుకోవడం సాధ్యమా? కొన్ని ఉదాహరణలతో చర్చించండి.
3. విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయులు కలిసి పాఠశాల నడిపిస్తే ఎలా ఉంటుంది? పాఠశాల నడపటానికి అందరూ భాగస్వాములు కావాలని మీరు అనుకుంటున్నారా, లేక ప్రతినిధులను ఎన్నుకొని వారితో నడపాలని కోరుకుంటున్నారా? కారణాలు తెలపండి.
4. మీ ఇంట్లో నిర్ణయాలు ప్రజాస్వామ్యబద్ధంగా జరుగుతున్నాయా? ప్రతి ఒక్కరూ వాళ్ళ అభిప్రాయాలు చెబుతున్నారా?
5. గోపాల్ తండ్రి ఒక దుకాణం ప్రారంభించడానికి కుటుంబ సభ్యుల అభిప్రాయాలు అడిగాడు. వాళ్ళు తలో అభిప్రాయాన్ని తెలిపారు. అయినా గోపాల్ దుకాణాన్ని ప్రారంభించాడు. ఆయన ప్రజాస్వామ్యబద్ధంగా వ్యవహరించాడా?
6. మేరీ తల్లి తన పిల్లలను ఆదివారం నాడు ఎక్కడికి వెళ్దాం అని అడిగింది. ఇద్దరు పిల్లలు సినిమాకు వెళ్దామని, ముగ్గురు పార్కుకు వెళ్దామని అన్నారు. మీరు మేరీ తల్లి స్థానంలో ఉంటే ఏ నిర్ణయం తీసుకుంటారు? కారణాలు తెలపండి.
7. ప్రభుత్వ స్థాయిని బట్టి వర్గీకరించండి: (కేంద్ర, రాష్ట్ర, స్థానిక) ఎం.పి., ఎమ్మెల్యే, సర్పంచ్, మేయర్, ముఖ్యమంత్రి, ప్రధానమంత్రి.
8. మీ ప్రాంత ఎమ్మెల్యే, ఎం.పి., ముఖ్యమంత్రిల చిత్రాలను దినపత్రికల నుండి సేకరించండి.
9. పేజి నెం. 219 లోని భారతదేశ పటాన్ని చూసి, భారతదేశం అవుట్‌లైన్ మ్యాప్ గీయండి.

ప్రాజెక్టు

1. వారం రోజుల వారాపత్రికలను చూడండి. ప్రభుత్వం చేస్తున్న కార్యకలాపాల గురించి కొన్ని వార్తలను సేకరించండి. వాటిని చార్ట్ గాని, నోట్ పుస్తకంలో కాని అంటించండి. ఈ వార్తలలో ప్రభుత్వం ఏం చేస్తుందో గమనించి ఒక పట్టిక తయారు చేయండి. వీటి గురించి మీ తరగతి గదిలోను, బయట చర్చించి ప్రభుత్వం చేస్తున్న పనుల గురించి తెలుసుకోండి.
2. మీ గ్రామంలోని ఓటు హక్కు కలిగిన ఎవరైన 10 మంది వ్యక్తులను కలిసి, వారు ఎన్నికలలో అభ్యర్థులను ఎన్నుకొనేటప్పుడు ఏ ఏ అంశాలను పరిగణలోనికి తీసుకుంటారో వివరాలు సేకరించి, నివేదిక తయారు చేసి, తరగతి గదిలో చర్చించండి.

Village Panchayats

Providing public amenities

In a village, a hand pump needs to be repaired. In another part of the village, drainage water is spilling over and the road is muddy. Who will solve these problems? Whether it is roads, hand pumps or streetlights, they belong to people in the village as a whole. They are called **public amenities**. Who will provide these amenities? Who has to take care of their maintenance? For this purpose, we have panchayats in rural areas and municipalities in urban areas.

Name the public amenities in your locality.

Discuss in your class the various schemes implemented by your panchayat or municipality.

Democracy at the village level

All the public amenities can be provided by the government departments. But they follow orders from higher ups and eventually from the authorities in the state capital. In such an arrangement, the people of the village will have no say or role. Further, the needs of the villagers are best understood by them and they can also solve their problems more easily than others.

More important than all this is enabling ordinary people of the villages to participate in public affairs. That is why we have elected village panchayats and municipalities to provide basic amenities at the local level.

At the base of this system of democratic functioning would be the ‘**gram sabha**’ consisting of all the voters in a village. The gram sabha is expected to review the functioning of the gram panchayat and participate in taking decisions about village welfare. All the villagers elect the members of the gram panchayat and the sarpanch who conducts the day to day work of the panchayat.

Gram Sabha

In the last chapter, we read about democratic government and the need to ensure participation of all people in public affairs. While it is not possible for all people to participate in state level or national level decision making, it is possible at the village level. This is done through the Gram Sabha or assembly of all the villagers who are voters. We have begun experimenting with this arrangement in our country during the last few years. Let us see an example.

పాఠం

13

గ్రామ పంచాయతీలు

పౌర సౌకర్యాలు కల్పించడం

గ్రామంలో ఒక ప్రాంతంలో చేతిపంపు మరమ్మతు చేయాలి. మరొక ప్రాంతంలో మురికి కాలువలు నిండి రోడ్డు పైకి నీరు వస్తుంది. ఇటువంటి సమస్యలను ఎవరు పరిష్కరిస్తారు? మురికి కాలువలైనా, చేతిపంపులైనా, వీధి దీపాలైనా, రోడ్లయినా ఇవన్నీ ప్రజలందరికీ సంబంధించినవి. వీటన్నింటినీ ప్రజా సౌకర్యాలు అంటారు. ఈ సౌకర్యాలను ఎవరు కల్పిస్తారు? ఎవరు వీటిని నిర్వహిస్తారు? వీటి నిర్వహణ కోసమే గ్రామాలలో పంచాయతీలు, పట్టణాలలో పురపాలక సంఘాలు ఉన్నాయి.

మీ ప్రాంతంలో గల పౌర సౌకర్యాలను తెలపండి.

మీ గ్రామ పంచాయతీ లేదా పురపాలక సంఘం అమలుపరుస్తున్న వివిధ పథకాలను గురించి మీ తరగతిగదిలో చర్చించండి.

గ్రామ స్థాయిలో ప్రజాస్వామ్యం

అన్ని పౌర సౌకర్యాలు ప్రభుత్వ శాఖలే అమలు పరుస్తాయి. కాని వారు రాష్ట్ర రాజధానిలో ఉన్న ఉన్నత అధికారుల నుంచి అందిన ఉత్తర్వుల మేరకు పనిచేస్తారు. ఈ ఏర్పాటు వల్ల గ్రామ ప్రజలకు ఆయా విషయాలలో ప్రత్యక్షంగా కాని, పరోక్షంగా కాని ఎటువంటి పాత్ర ఉండదు. అంతేకాకుండా ప్రజల అవసరాలు, సమస్యలు వాళ్ళకు తెలిసినంతగా పై అధికారులకు తెలియవు. ఎవరి సమస్యను వారే పరిష్కరించుకుంటే బాగుంటుంది. ముఖ్యంగా ప్రజా

పనులలో సామాన్య ప్రజలకు అవకాశం ఉండాలి. అందుకే స్థానికంగా మౌలిక సౌకర్యాలు కల్పించటానికి గ్రామ పంచాయతీలు, మున్సి పాలిటీలు ఏర్పాటు చేయబడ్డాయి.

ఈ ఉద్దేశంతో ప్రజాస్వామ్యబద్ధంగా నిర్వహించటానికి ప్రతి గ్రామంలో 'గ్రామసభను' ఏర్పాటు చేశారు. గ్రామసభలో గ్రామ ఓటర్లు అందరూ సభ్యులుగా ఉంటారు. ఇది గ్రామ పంచాయతీ పనులను పర్యవేక్షిస్తుంది, పరిశీలిస్తుంది. ఇది గ్రామ పంచాయతీ తీసుకునే నిర్ణయాలపైన ప్రభావం చూపిస్తుంది. ఓటర్లు గ్రామ పంచాయతీ సభ్యులను (వార్డు సభ్యులు), సర్పంచ్‌ను ఎన్నుకొంటారు. సర్పంచ్ గ్రామ పంచాయతీలో ప్రతిరోజూ జరిగే పనిని పర్యవేక్షిస్తారు.

గ్రామసభ :

ఇంతకు ముందు పాఠంలో మనం ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వం గురించి, ఆ ప్రభుత్వంలో పౌరులకు సంబంధించిన పనులలో ప్రజలందరూ భాగస్వామ్యం కావాల్సిన అవసరం గురించి చదువుకున్నాం. దేశ, రాష్ట్ర స్థాయిల్లో అందరు కలిసి నిర్ణయాలు తీసుకోడం కష్టం కాబట్టి గ్రామ స్థాయిలో ప్రతి ఒక్కరూ భాగస్వాములు కావాలి. ఈ భాగస్వామ్యం గ్రామసభ ద్వారా జరుగుతుంది. గత కొన్ని సంవత్సరాల నుంచి ఈ విధమైన పద్ధతి మన దేశంలో ఆచరణలో ఉంది. ఒక ఉదాహరణ చూద్దాం.

Fig. 13.1: Gram Sabha

Kanakamma is keen to attend the Gram Sabha as she has been informed that she will get coupons which will enable her to get her ration card. She did not know what the meeting was for and what would happen. Out of the 70 persons in the meeting, 20 were women who had come to get their coupons like Kanakamma. The sarpanch began the meeting and read out a report of the work done by the panchayat in the last year and the work that it was proposing to take up in the coming year. He ended by telling the people, "I hope all of you approve of this." The people had not listened to it carefully and every one clapped their hands. Then he read out the list of people who are 'below poverty line' (BPL) who would be eligible for various kinds of government assistance.

As soon as he completed, Kanakamma stood up and asked that her name be included in the list as she had no land or other employment or resources. The

sarpanch promised to look into this. Kanakamma felt happy that she had participated in the Gram Sabha. In the end, the coupons were distributed to the women who needed a ration card.

This is probably an example of the gram sabhas taking place today. People do not get proper information about the meetings and very few people come for them. Those who come take little interest in the proceedings.

However, democracy requires active participation of all the villagers in the gram sabhas. All people should discuss the report of the previous year's work and say whether the work was actually done and was satisfactory. They also need to discuss the proposed work for the next year and say if any other work needs to be done, or what is the best way to do it. When the lists of BPL people are read out, all people have to ensure that only genuinely poor get the benefit of the schemes. Similarly, the Gram Sabhas have to oversee the work being done under Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Act (MNREGA) and other schemes.

But in practice, the Gram Sabha does not meet or the few people who participate do not take active interest in the proceedings.

If you live in a village, discuss with your parents as to how the gram sabhas function. Find out if people get information about the meeting in advance,

చిత్రం 13.1: గ్రామసభ

రేషన్ కార్డు కోసం కూపన్లు ఇస్తున్నారని తెలిసి కనకమ్మ గ్రామసభకు హాజరైంది. కాని ఆమెకు గ్రామసభ ఎందుకు జరుగుతుందో తెలియదు. ఆ గ్రామసభకు దాదాపు 70 మంది ప్రజలు వస్తే అందులో 20 మంది స్త్రీలు ఉన్నారు. వాళ్ళు కనకమ్మ లాగే కూపన్లు ఇస్తున్నారని వచ్చారు. సమావేశంలో సర్పంచ్ గత సంవత్సరంలో జరిగిన పనుల గురించి వివరిస్తూ, ఈ సంవత్సరం జరిగే పనుల గురించి గ్రామసభ ముందుంచగా గ్రామ సభకు వచ్చిన జనం అతను చెప్పే విషయం పూర్తిగా వినకుండానే చప్పట్లు కొడుతూ సర్పంచ్ చేసిన పనిని అభినందించారు. తరవాత ఆయన దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన (Below Poverty Line) గల ప్రజల వివరాలు వెల్లడించాడు. ప్రభుత్వం ఇస్తున్న సహాయానికి వీరు లబ్ధిదారులవుతారని తెలియజేసాడు.

ఆయన మాట్లాడడం ఆపగానే కనకమ్మ నిలబడి నాపేరు కూడా లబ్ధిదారుల జాబితాలో ఉంచాలని, నాకు ఉద్యోగం గాని, భూమి గాని వేరే ఏ ఆధారంగాని లేదని తెలిపింది. సర్పంచ్, ఆమె పేరు తప్పకుండా ఈ జాబితాలో ఉండేటట్లు చూస్తానని చెప్పగా కనకమ్మ సంతోషిస్తూ గ్రామసభ నుంచి వెళ్లింది. చివరిగా

రేషన్ కార్డు కోసం వచ్చిన వాళ్ళందరికీ కూపన్లు ఇవ్వడంతో గ్రామసభ ముగిసింది.

పైన చెప్పిన గ్రామసభ ఒక ఉదాహరణ మాత్రమే. చాలా గ్రామాలలో గ్రామసభ గురించి ప్రజలందరికీ సరైన అవగాహన లేదు. అవగాహన ఉన్న ప్రజలందరూ గ్రామసభకు హాజరు కారు. హాజరైన వారిలో చాలామంది ఏమీ మాట్లాడరు. కాని ప్రజాస్వామ్యంలో ప్రజలు చురుకుగా పాల్గొనడం (క్రియాశీలత) చాలా అవసరం. ప్రతి ఒక్కరూ గ్రామసభలో గత సంవత్సరపు నివేదికమీద చర్చించాలి. గత సంవత్సరం పనులు సక్రమంగా జరిగాయా,

జరిగితే సంతృప్తికరంగా ఉన్నాయా చర్చించాలి. అలాగే వచ్చే సంవత్సరం పనిని గురించి వివరంగా చర్చించాలి. ఇంకా అవసరమయితే ఇంకొక పని గురించి, తమ అవసరాలను గురించి చర్చించాలి. అలాగే ఈ పనులు ఎలా చేస్తే బాగుంటాయో, ఆర్థికంగా తక్కువ ఖర్చుతో ఎలా చేయగలమో చర్చించాలి. దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన గల వ్యక్తుల పేర్లు చదివినప్పుడు ఇవి నిజమైన లబ్ధిదారుల పేర్లైనా అని సరిచూసుకోవాలి. నిజమైన పేదవ్యక్తికి అన్యాయం జరగకుండా గ్రామసభ చూడాలి. మహాత్మాగాంధీ జాతీయ గ్రామీణ ఉపాధి హామీ చట్టం వంటివి సరిగ్గా అమలు జరుగుతున్నాయో లేదో గ్రామసభ పర్యవేక్షణ చేయాలి.

కాని ఆచరణలో గ్రామసభ అవసరమైనప్పుడు సమావేశం కావడం లేదు. ఒకవేళ సమావేశమయితే చాలా తక్కువ మంది హాజరు అవుతున్నారు. హాజరైన వారిలో తక్కువ మందే చర్చల్లో పాల్గొంటున్నారు.

మీరు గ్రామంలో నివసిస్తున్నట్లయితే మీ తల్లిదండ్రులను అడిగి గ్రామసభ ఎలా జరుగుతుందో తెలుసుకోండి. అలాగే గ్రామసభ జరిగితే ఆ సమాచారం ముందుగా

how many men and women come for the meeting, whether people from the other hamlets of the panchayat come for the meetings, if the issues that are to be discussed in the meetings (agenda) are announced beforehand, whether the issues are discussed by the villagers properly or just approved.

Why do you think these points are necessary for the healthy functioning of Panchayati Raj democracy?

Can you write some slogans asking people to participate in the gram sabhas?

Formation of Gram Panchayats

Gram panchayats are formed through elections. These elections are conducted by state election commission.

Voters' List

All residents of a village who are 18 years old or above have to enroll their names in the voters list. Usually, a government employee visits every house to check whether there are any changes in the list. They also invite suggestions for additions or deletions to the list.

Can you think of some reasons why additions or deletions to the voters list become necessary?

Find out if all members of your family who are above 18 years are enrolled in the voters list.

Find out from your teacher who updates the list and when.

Why do you think below 18 years children are not allowed to cast their vote?

Wards

A village is usually divided into a few 'wards' (streets or colonies) in such a way that all the wards have almost equal number of voters. Each ward elects one member to the village panchayat, called 'Ward Member'. This ensures that people from all localities of the village are represented. A panchayat will have at least five ward members and may have as many as 21 ward members. Any person who is 21 years or above can contest the election. As per State Election Commission decision those who are contesting as sarpanch and ward members should deposit sum amount.

Reservations in Gram Panchayats

It is often very difficult for women to get elected as ward member or sarpanch. These bodies are therefore dominated by men. As a result, the needs and views of half the population go unrepresented. Keeping these problems in mind, it has been decided by the Parliament that 50% of all panchayat ward members and sarpanches will be women and their places are *reserved* for them.

Similarly, there is a reservation policy for SCs/ STs/ BCs to ensure that persons from all sections of the society get elected to the panchayat. Thus, panchayats function as representative institutions of all people in the rural areas.

Elections

Normally, elections to Gram panchayats take place once in every five years. During these elections, every voter casts two votes

అందరికీ తెలుస్తుందా? కనుక్కోండి. మీ గ్రామసభకు ఎంత మంది స్త్రీ పురుషులు హాజరౌతారో తెలుసుకోండి. మీ గ్రామసభకి శివారు పల్లె ప్రజలు కూడా హాజరౌతారేమో తెలుసుకోండి. గ్రామసభలో చర్చించాల్సిన విషయం ముందుగానే అందరికీ తెలుస్తుందా? విషయాలను అందరూ కలిసి చర్చిస్తారా? ఆ తరువాతే ఒక నిర్ణయానికి వస్తారా?

గ్రామ పంచాయతీ సక్రమంగా పని చేయడానికి పై అంశాలు ఎంత వరకు దోహదం చేస్తాయి?

గ్రామసభలో ప్రజలు పాల్గొనటానికి కొన్ని నినాదాలను రాయండి.

గ్రామ పంచాయతీ నిర్మాణం

గ్రామ పంచాయతీని ఎన్నికలద్వారా ఏర్పాటు చేస్తారు. ఈ ఎన్నికలను రాష్ట్ర ఎన్నికల సంఘం నిర్వహిస్తుంది.

ఓటర్ల జాబితా

18 సంవత్సరాల వయస్సు నిండిన గ్రామంలోని ప్రతి వ్యక్తి ఓటర్ల జాబితాలో తనపేరు నమోదు చేసుకుంటే అతడు ఓటు వేయడానికి అర్హుడు. సాధారణంగా ఒక ప్రభుత్వ ఉద్యోగి ఎన్నికల ముందు ప్రతి ఇంటికి వెళ్లి ఓటర్ల జాబితాలో ఏమైనా మార్పులు అవసరమయితే చేస్తాడు. అదే సమయంలో ఓటర్ల జాబితాలో పేరు నమోదుచేయడం గాని, తీసి వేయడం గాని జరుగుతుంది.

ఓటర్ల జాబితాలో కొత్తగా నమోదు చేయడం, తీసివేయడం ఎందుకు అవసరమో చెప్పగలవా?

మీ ఇంట్లో 18 సంవత్సరాల పైబడిన వ్యక్తులు ఎందరున్నారు?

మీ ఉపాధ్యాయులను అడిగి ఓటర్ల జాబితాను ఎవరు, ఎప్పుడు ఆధునీకరిస్తారో (update) తెలుసుకోండి.

18 సంవత్సరాల కంటే తక్కువ వయసు గల బాలలను ఓటు వేయడానికి ఎందుకు అనుమతించరని నీవు భావిస్తున్నావు?

వార్డులు

సాధారణంగా ప్రతి గ్రామాన్ని కొన్ని వార్డులుగా విభజిస్తారు. ప్రతి వార్డులో దాదాపుగా ఓటర్ల సంఖ్య సమానంగా ఉంటుంది. ప్రతి వార్డు నుంచి ఒక వార్డు సభ్యుడు గ్రామ పంచాయతీకి ఎన్నికవుతారు. ఈ విధంగా ప్రతి వీధి /ప్రాంతం నుంచి ఒక వ్యక్తి గ్రామ పంచాయతీకి ప్రాతినిధ్యం వహిస్తారు. ప్రతి గ్రామ పంచాయతీకి జనాభాను బట్టి 5 నుంచి 21 మంది వరకు వార్డు సభ్యులుంటారు. 21 సంవత్సరాలు నిండినవారు గ్రామ పంచాయతి ఎన్నికలలో పోటీ చేయవచ్చు. రాష్ట్ర ఎన్నికల సంఘం నిర్ణయించిన దరావతును సర్పంచ్ మరియు వార్డు సభ్యులుగా పోటీ చేయు అభ్యర్థులు చెల్లించాలి.

గ్రామ పంచాయతీలో రిజిస్ట్రేషన్లు

మన సమాజంలో స్త్రీలు ఎన్నికలలో పోటీ చేయడం, వార్డు మెంబరు గానో, సర్పంచ్ గానో ఎన్నిక కావడం అంత సులభం కాదు. ఎందుకంటే స్థానిక సంస్థలలో పురుషుల ఆధిక్యం ఉంది. దీని వల్ల సగం జనాభాకు ప్రాతినిధ్యం లేకుండా పోతుంది. ఈ విషయాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని పార్లమెంట్ స్త్రీలకు స్థానిక సంస్థలలో 50% స్థానాలను కేటాయించింది. అలాగే షెడ్యూల్డ్ కులాలకు, షెడ్యూల్డ్ తెగలకు, వెనకబడిన తరగతులకు వారి జనాభా ప్రాతిపదిక ప్రకారం స్థానాలు కేటాయించారు. ఆ విధంగా అన్ని వర్గాలవారికీ ప్రాతినిధ్యం వహించే అవకాశం వచ్చింది.

ఎన్నికలు

సాధారణంగా గ్రామ పంచాయతీకి ఎన్నికలు ప్రతి 5 సంవత్సరాలకు ఒకసారి జరుగుతాయి. ఈ సమయంలో ప్రతి వార్డులో నివసించే వ్యక్తి (ఓటరుగా నమోదు అయినవారు) రెండు ఓట్లు వేస్తారు.

– one to elect the ward member and another to elect the sarpanch. The person who gets the maximum votes is declared elected.

If you live in a village, find out the following:

How many ward members are there in your panchayat?

How many voters are there in your house?

In which ward is your house?

Name your ward member.

Find out from your parents about who stood for elections from your ward and what happened during the last elections. Present your findings in the class.

Sarpanch, Upa-Sarpanch and Secretary

The sarpanch is the head of the Gram Panchayat. He has the responsibility of implementing all the decisions of the panchayat and looking after the day to day working of the panchayat. The sarpanch is elected directly by the voters residing

within the village. The sarpanch is also responsible for the income and expenditure of the panchayat. As such, the sarpanch has a lot of responsibility. In many villages, we see some active sarpanches who have changed the fate of their villages.

Upa-Sarpanch: The sarpanch and ward members elect one of the ward members as the deputy or *upa-sarpanch*. The *upa-sarpanch* acts in the absence of the sarpanch.

Secretary and Executive Officers

Each panchayat also has a Secretary, who is a Government employee. His/her job is to maintain accounts and minutes of the meetings. Major panchayats, which have high income, also have an executive officer appointed by the government.

What does a Panchayat do?

The village panchayats are responsible for provision of public amenities like maintenance of village roads, construction and maintenance of drains, supply of drinking water, street lighting, cleaning streets, running ration shops etc. They are also responsible for over seeing the functioning of schools, anganwadis, women and child welfare programmes etc. The panchayats have to plan and execute development work such as minor irrigation, watershed management, land reform measures in the village.

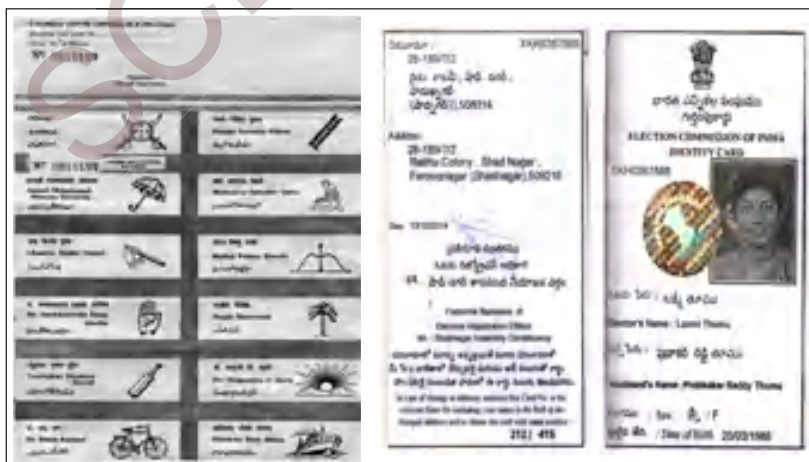

Fig. 13.2: Model Ballot and Voter I.D.

ఒక ఓటును వార్డుసభ్యుణ్ణి ఎన్నుకోడానికి, రెండోది సర్పంచ్ ఎన్నికకు వినియోగిస్తారు. ఎక్కువ ఓట్లు వచ్చినవారిని గెలిచినట్లు ప్రకటిస్తారు.

మీరు గ్రామ పంచాయతీలో నివసించినట్లైతే వీటిని గురించి తెలుసుకోండి.

మీ గ్రామ పంచాయతీలో ఎంతమంది వార్డు సభ్యులున్నారు?

మీ ఇంట్లో ఎంతమంది ఓటర్లున్నారు?

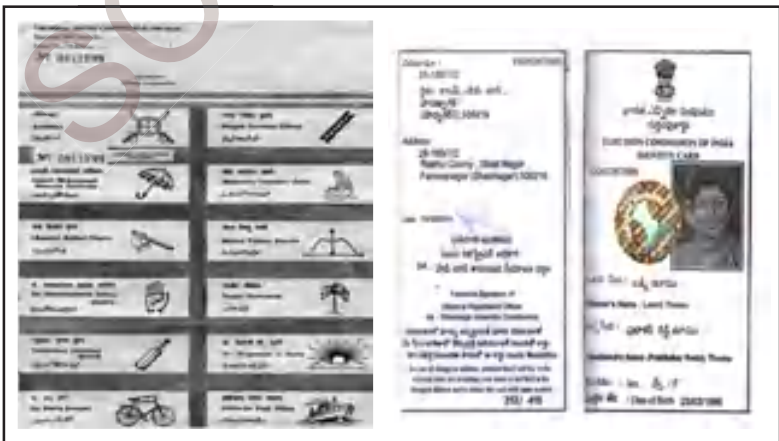
మీ ఇల్లు ఏ వార్డులో ఉంది?

మీ వార్డు సభ్యుని పేరు ఏమిటి?

మీ తల్లిదండ్రులను అడిగి ఎంతమంది మీ వార్డు సభ్యులుగా పోటీ చేశారో తెలుసుకోండి. ఎన్నికల సమయంలో నిజంగా ఏమి జరిగింది? మీరు తెలుసుకున్న విషయాలను తరగతి గదిలో ప్రదర్శించండి.

సర్పంచ్, ఉప సర్పంచ్, సెక్రటరీ

సర్పంచ్ గ్రామ పంచాయతీకి పెద్ద. గ్రామానికి మొదటి పౌరుడు. గ్రామ పంచాయతీ నిర్ణయాలను అమలుచేసే బాధ్యత సర్పంచ్‌ది. ప్రతిరోజూ జరిగే కార్యకలాపాలు కూడా సర్పంచ్ ఆధ్వర్యంలోనే జరుగుతాయి. గ్రామ పంచాయతీకి వచ్చే ఆదాయ, వ్యయాలకు కూడా సర్పంచ్ బాధ్యత వహిస్తాడు.

చిత్రం 13.2: మాదిరి బ్యాలెట్ మరియు ఓటర్ గుర్తింపు కార్డు

ఆవిధంగా సర్పంచ్ గ్రామ పంచాయతీలో చాలా బాధ్యతలు కలిగి ఉంటాడు. చాలా గ్రామాలలో సర్పంచ్ క్రియాశీలంగా ఉండడంవల్ల గ్రామాలు అభివృద్ధి చెందిన విషయం మనకు తెలుసు.

ఉప సర్పంచ్

ఎన్నికల తరువాత సర్పంచ్, వార్డు సభ్యులు కలిసి తమలో ఒకరిని ఉప సర్పంచ్‌గా ఎన్నుకొంటారు. సర్పంచ్ లేనప్పుడు ఉప సర్పంచ్ ఆ బాధ్యతలు నిర్వహిస్తాడు.

కార్యదర్శి, కార్యనిర్వాహక అధికారి

ప్రతి పంచాయతీకి ఒక ప్రభుత్వ ఉద్యోగి కార్యదర్శిగా ఉంటాడు. ఆయన గ్రామ పంచాయతీ లెక్కలను, సమావేశాల విషయాలను (minutes) నమోదు చేస్తారు. పెద్ద (major) గ్రామ పంచాయతీ అయితే ఆ పంచాయతీకి ఎక్కువ ఆదాయం ఉంటుంది. కాబట్టి ఒక కార్యనిర్వహణ అధికారిని కూడా ప్రభుత్వం నియమిస్తుంది.

గ్రామ పంచాయతీ ఏమి చేస్తుంది?

గ్రామ పంచాయతీ ప్రజలకు పౌర సౌకర్యాలు కల్పించడంలో ప్రత్యేక శ్రద్ధ తీసుకుంటుంది. గ్రామ రహదారులను నిర్వహించడం, మురికి కాలువలను శుభ్రం చేయడం, కొత్తవి కట్టడం, త్రాగునీరు వీధిదీపాలు, వీధుల శుభ్రత, చౌక ధరల దుకాణాలు మొదలయిన వాటితోపాటు పాఠశాలలు నడుస్తన్న తీరు, అంగన్‌వాడీలు, స్త్రీ, శిశు సంక్షేమ పథకాల గురించి పర్యవేక్షణ చేస్తుంది. గ్రామ పంచాయతీలు చిన్న నీటిపారుదల (Minor Irrigation), వాటర్‌షెడ్లను నిర్వహిస్తాయి. భూ సంస్కరణల మీద కూడా ప్రణాళికలను తయారు చేసి ఆచరణలో పెడతాయి.

Several states have given more powers and functions to the gram panchayats. However, some states like Telangana have not given several important functions to them. Some of them relate to control over markets and fairs, land improvement, minor forest produce, small scale industries, housing for weaker sections, electrification, programmes for weaker sections, PHCs and dispensaries etc. Unless such functions are also given over to the gram panchayats, they cannot really address the problems faced by the villagers and effectively plan the development of the villages.

A meeting of the panchayat takes place every month. For each meeting, at least half of the members of the panchayat should be present. Otherwise, the meeting will have to be cancelled. The meeting usually begins by reading out the report of the last meeting (this is called ‘minutes of the last meeting’). Then, the sarpanch has to report about all the work done during the previous month and how much money was spent on them. In case the members feel that some work was not properly done, they can discuss it. The ward members can also propose new work for their wards or enquire about non-completion of approved work.

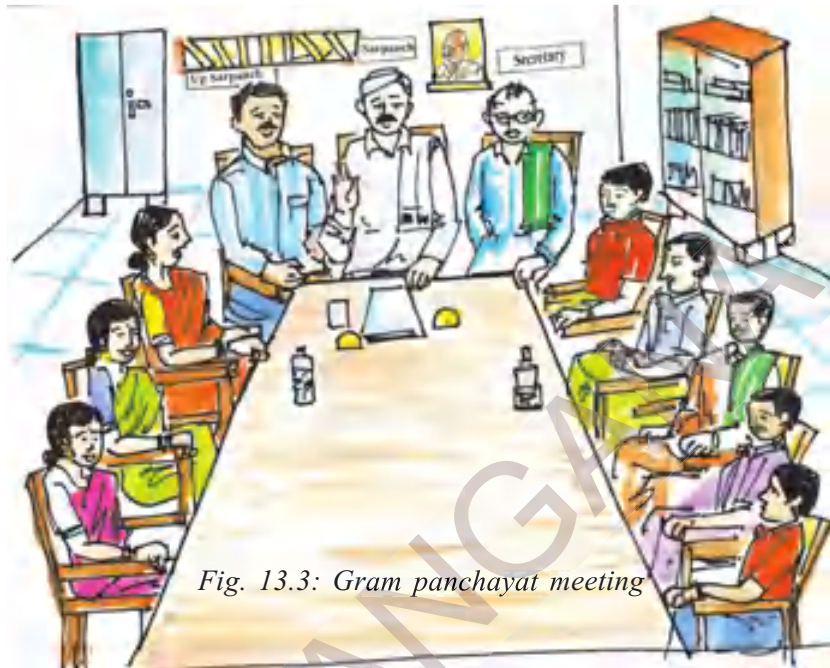

Fig. 13.3: Gram panchayat meeting

Every year, before the month of April, proposals from different wards are discussed and a budget is prepared for them. The sarpanch and the Executive Officer check if funds are available for these proposals. After this, the annual plan of the panchayat is prepared and discussed in the Gram Sabha and finalised after incorporating their suggestions. This finalised plan is submitted to Mandal and Zilla parishads for approval and sanction of funds. After the funds are received, the sarpanch starts the work and supervises its completion.

It is often seen that in many panchayats, the sarpanches prepare plans on their own and get them approved without much discussion. Then, the funds allocated for the work may be misappropriated, as very few people know about the plan, budget and actual work done. For this reason, it is necessary that all members of the panchayat participate in the planning and oversee the implementation of the programmes.

చాలా రాష్ట్రాల్లో గ్రామ పంచాయతీకి ఎక్కువ అధికారాలు ఇచ్చారు. ఆ పంచాయతీల బాధ్యతలు కూడా ఎక్కువే. కాని తెలంగాణ వంటి కొన్ని రాష్ట్రాలు ఇంకా కొన్ని ముఖ్యమైన అధికారాలు గ్రామ పంచాయతీకి ఇవ్వలేదు. అందులో కొన్ని: సంత (మార్కెట్) మీద అధికారం, భూమి అభివృద్ధి, అటవీ ఉత్పత్తి, కుటీర పరిశ్రమలు, పేదలకు గృహ సౌకర్యాలు, విద్యుత్తు, పేదరిక నిర్మూలన కార్యక్రమాలు, ప్రాథమిక ఆరోగ్య కేంద్రం నిర్వహణ మొదలయినవి. ఇవి గ్రామ పంచాయతీకి ఇవ్వడం వల్ల చాలా గ్రామ సమస్యలను ప్రజలే పరిష్కరించుకునే అవకాశం ఉంటుంది. గ్రామాల అభివృద్ధికి సమర్థవంతమైన ప్రణాళికను రూపొందించుకోగలరు.

గ్రామ పంచాయతీ సమావేశం ప్రతి నెలకు ఒకసారి జరుగుతుంది. ప్రతి సమావేశానికి కనీసం సగం మంది సభ్యులు హాజరు కావాలి. అలా జరగని పక్షంలో సమావేశం రద్దుచేస్తారు. సాధారణంగా గత సమావేశం నివేదికతో సమావేశం ప్రారంభం అవుతుంది. తరవాత సర్పంచ్ గత నెలలో జరిగిన పనుల గురించి నివేదిక చదువుతాడు. ఆ నివేదికలో ఆ నెలలో పెట్టిన ఖర్చు గురించి సమావేశంలో తెలియజేస్తారు. సభ్యులు ఏమైనా అడగదలుచుకుంటే అందరు కలిసి చర్చించి పనులు జరుగుతున్న విషయాల గురించి వివరాలు సేకరిస్తారు. అలాగే వార్డుసభ్యులు కొత్తపనుల గురించి, ఇంకా మిగిలి ఉన్న పనుల గురించి చర్చించి నిర్ణయాలు తీసుకుంటారు.

చిత్రం 13.3: గ్రామ పంచాయతీ సమావేశం

ప్రతి ఆర్థిక సంవత్సరానికి (ఏప్రిల్-మార్చి) ముందు అవసరమైన బడ్జెట్ను వార్డు సభ్యులతో చర్చించి తయారు చేసుకుంటారు. సర్పంచ్, కార్యనిర్వహణ అధికారి అవసరమైన బడ్జెట్ గురించి, ఆదాయాల గురించి చర్చించి, సంవత్సర బడ్జెట్కు ఒక రూపం ఇస్తారు. దీన్ని గ్రామసభలో చర్చించి తుదిరూపం ఇస్తారు. ఈ బడ్జెట్ ప్రతిపాదన మండల, జిల్లా పరిషత్తులకు ఆమోదం కోసం పంపిస్తారు. నిధులు విడుదలైన తరవాత సర్పంచ్ పనులు చేయిస్తూ పర్యవేక్షణ చేస్తాడు.

చాలా గ్రామ పంచాయతీలలో అందరితో చర్చించకుండానే సర్పంచ్ ప్రణాళిక సిద్ధం చేసి ఆమోదం కోసం పంపిస్తారు. ఇటువంటి సందర్భాలలో వచ్చిన నిధులు వేరొక పనికి వినియోగిస్తారు. లేదా దుర్వినియోగం చేస్తారు. ఈ విషయాలు చాలా కొద్దిమందికే తెలుస్తాయి. ఇలా జరుగకుండా ఉండాలంటే గ్రామ పంచాయతీ సభ్యులు తప్పకుండా సమావేశాలకు హాజరు కావాలి. చర్చల్లో పాల్గొనాలి. ప్రణాళిక సిద్ధం చేయాలి. పథకాల అమలుపై పర్యవేక్షణ చేయాలి.

Go to your panchayat and find out when the last meeting took place and what was discussed in it.

Why do you think is it necessary for at least half the members to be present in all the meetings of the panchayat?

What would you suggest for the annual plan of your ward?

Funds for the work of Gram Panchayats

Where do the gram panchayats get funds from to carry out their programmes?

Gram panchayats have the power to levy some minor taxes in the villages including house tax and land cess. They get about one third of their income from these sources.

However, for a bulk of their resources, they depend upon grants from the state and the central governments, which is meant for the implementation of specific programmes. Some funds are made available under the Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Act (MGNREGA).

From the experiences of the gram panchayats, it emerges that these funds are far from sufficient for any substantial development of the villages. Panchayats have very little funds for the work they themselves plan and decide upon.

Mandal Parishad and Zilla Parishad

In the previous section, we read about gram panchayat. About 20 gram panchayats come under a Mandal Parishad. All the Mandal Parishads in the district come under the Zilla parishad. The members of the

Mandal Parishad Territorial Constituencies (MPTCs) are elected directly by the villagers and some are nominated. The Zilla Parishad members too are similarly elected. The Zilla Parishad and the Mandal Parishad coordinate the activities of the panchayats in the district and the mandal, approve their plans and coordinate the allocation of funds.

Jangamma of Hazipally

Hazipally is a small village in Ranga Reddy District. Jangamma, the sarpanch, led the panchayat to build several concrete roads and underground drains. She persuaded all the villagers to build latrines in their houses, schools, anganwadi and gram panchayat. The panchayat under her leadership built water storage tanks to provide drinking water to the entire village.

Fig. 13.4: Jangamma getting award of *Nirmala Grama Puraskar* from Pratibha Patil President of India (2008)

మీరు మీ గ్రామ పంచాయతీకి వెళ్లి చివరిగా జరిగిన సమావేశం ఎప్పుడు జరిగిందో తెలుసుకోండి. ఆ సమావేశంలో ఏ విషయాలు చర్చించారో తెలుసుకోండి.

గ్రామ పంచాయతీ సమావేశానికి ఖచ్చితంగా సగం మంది సభ్యులు హాజరు కావాలి అనే నిర్ణయం సమంజసమా? కాదా? ఎందుకు?

మీ వార్డు అభివృద్ధి కోసం ఈ సంవత్సరం ఎటువంటి ప్రణాళిక అమలు చేస్తే బాగుంటుంది? తయారు చేయండి.

గ్రామ పంచాయతీ నిధులు

గ్రామ పంచాయతీకి అవసరమైన నిధులు ఎక్కడ నుంచి సమకూరుతున్నాయి?

గ్రామ పంచాయతీకి కొన్ని రకాల పన్నులు వసూలు చేసే అధికారం ఉంది. ఇంటి పన్ను, భూమిశిస్తు, మొదలయిన వాటిని వసూలు చేస్తుంది. గ్రామ పంచాయతీకి సుమారుగా 1/3 వంతు ఆదాయం ఈ పన్నుల వల్ల సమకూరుతుంది.

కాని గ్రామ పంచాయతీలు రాష్ట్ర కేంద్ర ప్రభుత్వాలు కొన్ని ప్రత్యేకమైన పథకాల అమలుకు ఇచ్చే నిధులపైన ఎక్కువగా ఆధారపడి ఉన్నాయి. ఆ నిధులతో పంచాయతీ ముందుగా నిర్ణయించుకున్న పనులను చేబడుతుంది. కొన్ని నిధులను మహాత్మా గాంధీ జాతీయ గ్రామీణ ఉపాధి హామీ చట్టం ద్వారా సమకూర్చుకుంటుంది.

గ్రామ పంచాయతీలకు వచ్చే నిధులు అంతంత మాత్రమే. వాటితో అంత అభివృద్ధి చెందడం సులభం కాదు. అందువల్ల గ్రామ పంచాయతీలు తామే సరైన ప్రణాళికలు వేసుకొని నిధులు సమకూర్చుకొని అభివృద్ధి చెందవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉంది.

మండల పరిషత్, జిల్లా పరిషత్

ఇంతకుముందు భాగంలో మనం గ్రామ పంచాయతీని గురించి చదువుకున్నాం. ప్రతి మండలంలో దాదాపుగా 20 గ్రామ పంచాయతీలు ఉంటాయి. జిల్లాలో ఉన్న అన్ని మండల పరిషత్తులు జిల్లా పరిషత్తు ఆధ్వర్యంలో పనిచేస్తాయి. మండల

పరిషత్ ప్రాదేశిక నియోజకవర్గ (MPTC - Mandal Parishad Territorial Constituencies) సభ్యులను ప్రజలు ఎన్నుకొంటారు. అలాగే జిల్లా పరిషత్ ప్రాదేశిక నియోజకవర్గ (ZPTC - Zilla Parishad Territorial Constituencies) సభ్యులను కూడా ఎన్నికల ప్రక్రియ ద్వారా ఎన్నుకొంటారు. కొంత మంది నామినేట్ చేయబడతారు. జిల్లా పరిషత్, మండల పరిషత్తులు జిల్లాలోని గ్రామ పంచాయతీల పనులను జిల్లా, మండల పరిషత్లు సమన్వయపరుస్తాయి. పంచాయతీల ప్రణాళిక ఆమోదించి నిధుల కేటాయింపును సమన్వయపరుస్తాయి.

జంగమ్మ - హాజిపల్లి

హాజిపల్లి రంగారెడ్డి జిల్లాలో ఒక చిన్న గ్రామం. గ్రామంలో సర్పంచ్ జంగమ్మ ఎన్నో అభివృద్ధి పనులు చేపట్టారు. సిమెంట్ రోడ్లు వేయించారు, అంతర్భూభాగ మురికి కాలువలు నిర్మించారు. ప్రతి ఇంటిలో మరుగుదొడ్ల నిర్మాణం అయ్యేట్లు చేశారు. పాఠశాలలో, అంగన్ వాడీలలో, గ్రామ పంచాయతీలో కూడా మరుగుదొడ్ల నిర్మాణంగావించారు. గ్రామంలో మంచినీటికోసం నీటిని నిలవ ఉంచే ట్యాంక్

చిత్రం 13.4: నిర్మల గ్రామ పురస్కార అవార్డును డిసెంబర్ 2008న రాష్ట్రపతి శ్రీమతి ప్రతిభాపాటిల్ చేతుల మీదుగా హాజిపల్లి సర్పంచ్ జంగమ్మ తీసుకున్నారు.

The panchayat has also ensured all the eligible benefits from the schemes intended for them. In recognition of these efforts, Hazipally received the 'SHUBRAM' award in November 2008 from the state government and Nirmala Grama Puraskar in December 2008 from Mrs. Pratibha Patil, the President of India.

(Note: These awards are given to villages who have built toilets in every house and office/ school and have completely stopped open defecation. Many villages of the state have received these awards. Find out about such villages in your area.)

Identify the public amenities available in Hazipally.

What is special about the roads and drainages of Hazipally?

What is the condition of latrines, drainage and water supply in your village and school?

Are there any villages which conduct Gram Sabha successfully?

There are many villages which have succeeded in involving the people in participatory development programmes through the Gram Sabha.

In Telangana, Gangadevipalli of Warangal Rural District, Rama - chandrapuram of Karimnagar District and Ankapur of Nizamabad District are some of the success stories. Similarly, Hiware Bazar of Ahmadnagar district in Maharashtra is a good example.

Gangadevipalli Panchayat

Through the Gram Sabhas, eighteen different committees were formed in Gangadevipalli village like Drinking Water Committee, Sanitation Committee, Health Committee, Communications Committee etc. These committees are providing good services to the villagers. This village has attained:

100% enrolment in schools

100% literacy

Supply of protected drinking water to all families

Observance of family planning by all eligible couples

Vaccination of all children

100% families enrolled in bank saving schemes

Total sanitation in the village

Complete ban on the consumption of liquor

Every villager would definitely find a role on at least one of the 18 committees. Any issue of development of the village has to be necessarily discussed in the Gram Sabha. All are bound by the resolutions of the Gram Sabha.

Fig. 13.5: Gangadevipalli Gramasabha

కట్టించారు. ప్రభుత్వం చేపట్టిన పథకాలు అన్ని అర్హతలు ఉన్న వారికి వచ్చేటట్లు చూశారు. ఫలితంగా 2008లో హజిపల్లి గ్రామ పంచాయతీ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఇచ్చే 'శుభ్రం' (Shubram) అవార్డుకు ఎన్నికైంది. అనంతరం డిసెంబర్ 2008లో భారత ప్రభుత్వం నిర్మల గ్రామ పురస్కారం ఈ గ్రామ పంచాయతీకి రాష్ట్రపతి (శ్రీమతి ప్రతిభాపాటిల్) చేతులమీదుగా బహుకరించారు.

(సూచన : గ్రామంలో ఉన్న ఇళ్లలో, కార్యాలయాల్లో, పాఠశాలలో మరుగుదొడ్లు నిర్మించి, బయటి ప్రదేశంలో బహిర్యామికి పోని గ్రామాలకు ఈ అవార్డులు బహుకరిస్తారు. మన రాష్ట్రంలో చాలా గ్రామాలు ఈ అవార్డులను గెలుచుకున్నాయి. మీ దగ్గరలో ఏవైనా గ్రామ పంచాయతీలకు ఈ అవార్డు వచ్చిందేమో తెలుసుకోండి.)

హజిపల్లిలో ఏ ఏ పౌర సౌకర్యాలు ఉన్నాయి?
హజిపల్లి రోడ్లు, మురికి కాలువల నిర్మాణం ప్రత్యేకత ఏమిటి?
మీ గ్రామంలో/ పాఠశాలలో మరుగుదొడ్లు, మురికి కాలువల నిర్మాణం, మంచినీటి సరఫరా ఎలా ఉంది?

గ్రామసభను సక్రమంగా నిర్వహిస్తున్న గ్రామ పంచాయతీలు ఉన్నాయా?

తెలంగాణలో చాలా గ్రామాలు గ్రామసభ ద్వారా ప్రజల భాగస్వామ్యంతో అభివృద్ధి కార్యక్రమాలు చేపట్టడంలో సఫలీకృతమయ్యాయి.

మన రాష్ట్రంలో వరంగల్ గ్రామీణ జిల్లాలోని గంగదేవిపల్లి, కరీంనగర్ జిల్లాలోని రామచంద్రాపురం, నిజామాబాద్ జిల్లాలోని అంకాపూర్ గ్రామాలు తమ గ్రామ పంచాయతీలను విజయవంతంగా నిర్వహిస్తున్నాయి. అలాగే మహారాష్ట్ర అహ్మద్ నగర్ జిల్లాలోని హివారే బజార్ గ్రామం కూడా గ్రామ పంచాయతీని విజయవంతంగా నిర్వహించడానికి ఒక మంచి ఉదాహరణ.

గంగదేవిపల్లి గ్రామ పంచాయతీ

గంగదేవిపల్లిలో 18 కమిటీలను గ్రామసభ ద్వారా ఏర్పాటు చేశారు. ఆ కమిటీలలో మంచినీటి (తాగునీటి) కమిటీ, పారిశుధ్య కమిటీ, (Sanitation), ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాల కమిటీ (Communication Committee) మొదలైనవి ఉన్నాయి. ఈ కమిటీలు ప్రజలకు ఎన్నో రకాల సేవలు అందిస్తున్నాయి. ఈ గ్రామం సాధించిన కొన్ని అంశాలు :

- పాఠశాలలో నూరు శాతం పిల్లల నమోదు సంపూర్ణ అక్షరాస్యత
- పరిశుద్ధమైన తాగునీటి సరఫరా కుటుంబ నియంత్రణ
- పిల్లలందరికీ టీకాలు వేయించటం
- అన్ని కుటుంబాలు బ్యాంకు పాస్ పుస్తకాలు కలిగి ఉండటం
- గ్రామంలో పూర్తి పారిశుధ్య పరిరక్షణ సంపూర్ణ మద్యపాన నిషేధం

అంతేకాకుండా గంగదేవిపల్లి గ్రామపంచాయతీలో ప్రతి గ్రామస్థుడూ 18 కమిటీలలో ఖచ్చితంగా ఏ ఒక్క కమిటీలోనైనా సభ్యుడిగా ఉండడం చెప్పుకోదగినది, మెచ్చుకోదగినది కూడా. ప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వానికి ఇది మంచి ఉదాహరణ. ఏ అభివృద్ధి కార్యక్రమమైనా ముందుగా గ్రామ సభలోనే చర్చ జరుగుతుంది. ఆ గ్రామసభ నిర్ణయాలు అందరూ శిరసావహిస్తారు.

చిత్రం 13.5: గంగదేవిపల్లి గ్రామసభ

In which district is Gangadevipalli?

How many committees were formed in Gangadevipalli?

What is your opinion about Gangadevipalli panchayat?

Why did Gangadevipalli panchayat turn successful?

How do you compare your Gram panchayat with that of Gangadevipalli?

Keywords

Gram sabha

Public Amenities

Election

Local self-Government

Improve your learning

1. Suppose you are a representative in your local government body, what issues would you raise?
2. Do you think common people are able to participate in the process of decision making in your panchayat or municipality? Give some examples to illustrate your answer.
3. Why do you think only a few people attend the Gram Sabha meeting?
4. Why are BPL lists read out in the Gram Sabha meetings?
5. Find out about the problems being faced by dalit panchayat members and Sarpanches in your area and write a short essay about it.
6. Do you think Panchayats should raise more tax from the village to carry out development works or depend upon government funds?
7. What challenges do dedicated sarpanches face?
8. Collect and tabulate the particulars of Ward Members, Deputy. sarpanch, sarpanch, and Village Secretary of your gram panchayat.
9. Read the para in page 236 under the title 'Gangadevipalli Panchayat' of this chapter and write your comments.

Project:

1. Invite the sarpanch or President of the Mandal Parishad to the school to discuss the functioning of the panchayat system. Prepare some questions to ask them about the functioning of the panchayats.
2. Interact with your ward member/ sarpanch to understand their work. Prepare a poster on some important works of the panchayat and display it in the school.
3. How do you feel when you find Litter in the surroundings of your school? Divide into groups for the school's cleanliness and plantation of trees and conduct the programme 'Clean and Green' by each group a day.

గంగదేవిపల్లి ఏ జిల్లాలో ఉంది?
 గంగదేవిపల్లిలో ఎన్ని కమిటీలు ఉన్నాయి?
 గంగదేవిపల్లి గురించి మీ అభిప్రాయం ఏమిటి?
 గంగదేవిపల్లి పంచాయతీ విజయానికి కారణం ఏమిటి?
 మీ గ్రామ పంచాయతీని, గంగదేవిపల్లి గ్రామ పంచాయతీతో ఎలా పోలుస్తారు?

కీలకపదాలు

గ్రామసభ పౌర సౌకర్యాలు ఎన్నికలు స్థానిక స్వపరిపాలన

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

1. మీరు స్థానికసంస్థలో సభ్యునిగా ఉంటే ఏ ఏ సమస్యలను లేవనెత్తుతావు?
2. మీ పంచాయతీ/ మున్సిపాలిటీలో సామాన్య ప్రజలు ఏ సమస్యపైన అయినా నిర్ణయం తీసుకోడంలో పాలు పంచుకొంటున్నారా? కొన్ని ఉదాహరణలు ఇవ్వండి.
3. గ్రామసభ సమావేశాలకు తక్కువమంది హాజరు కావడానికి కారణాలు ఏమై ఉండవచ్చు?
4. దారిద్ర్యరేఖకు దిగువన ఉన్న (BPL) గ్రామస్తుల జాబితాను గ్రామసభ సమావేశంలో ఎందుకు చదువుతారు?
5. పంచాయతీలోని దళిత సభ్యులుగాని, సర్పంచులు గాని మీకు తెలిసి ఏవైనా సమస్యలను ఎదుర్కొంటున్నారా? దీని గురించి చిన్న వ్యాసం రాయండి.
6. అభివృద్ధి కార్యక్రమాలు జరపడానికి పంచాయతీలు పన్నులు పెంచాలా, లేదా ప్రభుత్వ నిధులమీద ఆధారపడాలా? మీ అభిప్రాయం తెలపండి.
7. అంకితభావంతో పని చేసే సర్పంచులు ఎదుర్కొనే సవాళ్లను వివరించండి.
8. మీ గ్రామ పంచాయతీ వార్డు సభ్యులు, ఉప సర్పంచ్, సర్పంచ్, పంచాయతీ కార్యదర్శి వివరాలు సేకరించి, పట్టిక తయారు చేయండి.
9. పేజి నెం.237 లోని 'గంగదేవిపల్లి గ్రామ పంచాయతీ' అంశాన్ని చదివి, వ్యాఖ్యానించండి.

ప్రాజెక్టు

1. మీ గ్రామ సర్పంచ్ గాని, మండల పరిషత్ అధ్యక్షుని గాని మీ పాఠశాలకు ఆహ్వానించండి. పంచాయతీ పని విధానం గురించి చర్చించండి. ముందే కొన్ని ప్రశ్నలు తయారు చేసుకోండి. వారు వచ్చిన తరువాత అడగండి.
2. మీ వార్డ్ మెంబర్ తోగాని/ సర్పంచ్ తోగాని మాట్లాడి వారు చేస్తున్న పనుల గురించి అవగాహన పొందుటకు గ్రామపంచాయతీ చేస్తున్న పనుల గురించి ఒక పోస్టరులో రాసి మీ తరగతి గదిలో ప్రదర్శించండి.
3. పాఠశాల ఆవరణలో కాగితాలు కనిపిస్తే మీకేమనిపిస్తుంది? పాఠశాల పరిశుభ్రత, మొక్కల పెంపకం కోసం జట్టుగా విడిపోయి, రోజుకొక జట్టు ద్వారా 'పచ్చదనం-పరిశుభ్రత' కార్యక్రమాన్ని నిర్వహించండి.

Local Self-Government in Urban Areas

Look at the illustration of a city given below. What do you think are the differences between villages and cities? What kinds of public amenities are needed and available in cities? What are the different sources of livelihood of people in urban areas? What kind of amenities do such works require? Discuss these points in the class.

Fig. 14.1: A view of a city

Towns and cities are places where large number of people live. Roads in many parts of the cities are wider and busier. There are more shops, vehicles, and industries in cities. They require a lot more planning and amenities than in rural areas. Moreover, every year more and more people are shifting to towns

in search of employment and livelihood. So, the size of the cities is growing day by day and new colonies are coming up constantly. Many of these colonies are in the form of slums in which a large number of poor people live and work. They should be assured of water and electricity supply, transport, schools and hospitals.

పాఠం

14

పట్టణ ప్రాంతంలో స్థానిక స్వపరిపాలన

కింద ఉన్న చిత్రాన్ని చూడండి. ఇది ఒక పట్టణంలోని కొంత ప్రాంతాన్ని చూపుతుంది. గ్రామాలకూ, పట్టణాలకూ మధ్యగల భేదాలేమిటి? పట్టణాలలో ఎటువంటి పౌరసౌకర్యాలు అవసరం? ఎటువంటి పౌర సౌకర్యాలు ఉంటాయి? పట్టణ ప్రాంతాలలో నివసిస్తున్న ప్రజల జీవనవిధానం ఎలా ఉంటుంది? దానికి ఏవిధమైన సౌకర్యాలు వాళ్ళకి అవసరం? ఈ విషయాలను తరగతిలో చర్చించండి.

చిత్రం 14.1: పట్టణంలోని ఒక దృశ్యం

సాధారణంగా నగరాలు, పట్టణాలలో చాలామంది నివసిస్తారు. చాలా ప్రాంతాలలో పట్టణపు రోడ్లు వెడల్పుగాను, రద్దీగాను ఉంటాయి. అలాగే దుకాణాలు, వాహనాలు, పరిశ్రమలు కూడా ఎక్కువే. ఫలితంగా గ్రామాలకంటే ఎక్కువగా, సమగ్ర ప్రణాళిక తయారు చేయాల్సిన అవసరం ఉంది. అలాగే పౌరసౌకర్యాలు కూడా ఎన్నో రెట్లు ఎక్కువ కల్పించాలి.

వీటి తోపాటు పట్టణాలకు నిరంతరం ఉద్యోగాలకోసం, బతుకుతెరువుకోసం వచ్చే ప్రజల సంఖ్య ఎక్కువ. అందుకే పట్టణ వైశాల్యం రోజు రోజుకూ పెరుగుతూనే ఉంది. కొత్త కాలనీలు ఏర్పాటు అవుతూనే ఉన్నాయి. చాలా కాలనీలు పేద ప్రజలతో సరైన మౌలిక వసతులు లేక మురికివాడలుగా మారుతున్నాయి. వీళ్ళందరికీ నీరు, విద్యుత్తు, రవాణా, విద్య, ఆరోగ్యం, మొదలయిన సౌకర్యాలు

A major problem in cities is the disposal of waste materials or garbage and drainage.

Thus, providing public amenities in towns and cities is a very complex job and needs a large organisation. This organisation is called Municipality. There are three kinds of municipal bodies depending upon the size of the population:

Nagar Panchayat: 20,000 to 40,000 people; Municipal Council: 40,000 to 3,00,000 people; Municipal Corporation: More than 3,00,000 people.

Formation of Municipalities

Like the village panchayats, the municipalities too are formed through elections. Urban areas are also divided into wards and divisions. People are elected as representatives. These representatives are called Councillors in municipal towns and corporators in Corporation cities. Apart from the ward Councillors, there are also Mayors, or Chairpersons, who head the institution like the Sarpanches in the Panchayats do. As per Election Procedure followed to elect Gram Sarpanch the chairman and mayor are elected directly by the enrolled voters of municipality and corporation.

The rules of elections with regard to the municipalities are similar to that of panchayat. Compare the information given about Panchayat and correct the wrong statements given below:

- i. Elections to the municipalities are held every five years.
- ii. Voter should be 18 years or older.
- iii. There is only one representative for each ward.

Fig. 14.2: EVM (Electronic Voting Machine)

- iv. His or her name is listed in the voter list of a particular ward of the village.
 - v. All ward representatives are men.
 - vi. Anyone above the age of 21 can contest the elections.
- With the help of your teacher, identify Municipal Councils or Municipal Corporations in your district.

How does the Municipality work?

The municipality has a lot of tasks to perform like water supply, street lighting, maintaining and building roads, drainage and garbage disposal, running schools, ration shops, hospitals among others besides taking up new developmental works. Now, all this cannot be done by a few people or by the Corporators or Councillors alone. Hence the municipalities employ a large number of workers, officers, clerks and accountants. Each municipality has a number of departments, headed by an officer who is responsible for the proper working of that department.

కల్పించవలసిన అవసరం ఉంది. నగరాలలో వచ్చే పెద్ద సమస్య చెత్తను వదిలించుకోడం, మురికి కాల్వల నిర్వహణ.

నగరాల్లోను, పట్టణాల్లోను పౌర సౌకర్యాలు కల్పించటం చాలా కష్టమైన పని. దీనికి పెద్ద వ్యవస్థ అవసరం. ఈ వ్యవస్థనే పురపాలక సంస్థ అంటారు. జనాభాను దృష్టిలో పెట్టుకొని మనకు మూడు రకాల పురపాలక సంస్థలు ఉన్నాయి.

నగర పంచాయతి: 20,000 - 40,000 జనాభా
మున్సిపల్ కౌన్సిల్: 40,000-3,00,000 జనాభా
మున్సిపల్ కార్పొరేషన్: మూడు లక్షలపైన జనాభా

మున్సిపాలిటీల ఏర్పాటు

గ్రామ పంచాయతి లాగానే పురపాలక సంస్థలు కూడా ఎన్నికల ద్వారానే ఏర్పాటవుతాయి. నగర ప్రాంతాలను కూడా వార్డులుగా, డివిజన్లుగా విభజిస్తారు. వార్డులకు ప్రతినిధులను ప్రజలు ఎన్నుకొంటారు. ఈ ప్రతినిధులను పురపాలక సంస్థలో కౌన్సిలర్ అని, కార్పొరేషన్లో కార్పొరేటర్ అని పిలుస్తారు. వార్డు కౌన్సిలర్లతోపాటు పంచాయతీలకు సర్పంచ్ ల మాదిరిగానే చైర్మన్/ మేయర్ ఈ సంస్థలకు పెద్దగా వ్యవహరిస్తారు. గ్రామ సర్పంచ్ ఎన్నిక విధానం లాగానే చైర్మన్ మరియు మేయర్ను కూడా మున్సిపాలిటీ మరియు కార్పొరేషన్లలో నమోదైన ఓటర్లు ప్రత్యక్ష ఎన్నిక విధానం ద్వారా ఎన్నుకుంటారు.

గ్రామ పంచాయతి ఎన్నికల నిబంధనలలాగే పురపాలక సంస్థ ఎన్నికలకు కూడా నిబంధనలు వర్తిస్తాయి. ఈ కింద ఇచ్చిన సమాచారాన్ని పంచాయతీతో పోల్చి తప్పగా ఉన్న వాక్యాలను సరిచేయండి.

1. పురపాలక సంఘాల ఎన్నికలు ప్రతి ఐదు సంవత్సరాలకు ఒకసారి జరుగుతాయి.
2. ఓటరుకు 18 సంవత్సరాలు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ వయసు ఉండాలి.
3. ప్రతి వార్డుకి ఇద్దరు ప్రతినిధులను ఎన్నుకొంటారు.

చిత్రం 14.2 :

ఇ.వి.యమ్. (ఎలక్ట్రానిక్ ఓటింగ్ యంత్రము)

4. అతను లేదా ఆమె పేరు ఓటర్ల జాబితాలో వారి వార్డులో రిజిస్టర్ అయి ఉండాలి.
5. వార్డు మెంబర్లు అందరూ పురుషులే.
6. 21 సం॥లు దాటిన ప్రతి వ్యక్తి ఎన్నికల్లో పోటీ చేయవచ్చు.
 - మీ ఉపాధ్యాయుని సహాయంతో మీ జిల్లాలోని పురపాలక సంఘాలను లేదా నగర కార్పొరేషన్లను గుర్తించండి.

పురపాలకసంఘం ఏవిధంగా పని చేస్తుంది?

పురపాలక సంఘాలు చాలా పనులు చేస్తాయి. ఉదా : నీటి సరఫరా, వీధి దీపాలు, కొత్తరోడ్లు వేయడం, మరమ్మత్తులు, మురికి కాలువల మరమ్మత్తు, నిర్వహణ, చెత్తను తొలగించడం, పాఠశాలలను నడపడం, చౌకధరల దుకాణాలు, ఆసుపత్రుల నిర్వహణ మొదలయినవే కాకుండా ఇంకా ఎన్నో రకాల అభివృద్ధి పనులు చేస్తాయి. ఇవన్నీ చేయడానికి ఎన్నో మానవ వనరుల అవసరం ఉంది. కేవలం కౌన్సిలర్లు/ కార్పొరేటర్ల వల్ల ఈ పనులు కావు. ఈ పనుల కోసం పురపాలక సంఘాలు చాలామంది ఉద్యోగులను, అధికారులను, అకౌంటెంట్లను, గుమాస్తాలను నియమిస్తుంది. అలాగే ప్రతి మున్సిపాలిటీని ఎన్నో విభాగాలుగా విభజిస్తారు. ప్రతి విభాగానికి ఒక అధికారిని నియమించి ఆయనకు బాధ్యతలు అప్పజెప్పతారు.

For example, there will be a water supply department, electricity department, education department and garbage disposal department in every municipality.

You may be wondering as to what is the work of the Councillors. Actually, the Councillors stay in touch with the people of the ward to understand their needs, and problems and discuss them in the municipality meetings. In order to ensure that all these different kinds of work are properly thought about, the municipality has a number of committees and the Councillors are assigned to these committees. The work of these committees is to review the functioning of the municipality department, and plan new works to be undertaken. They prepare proposals, which are discussed in the municipality meetings and passed. These decisions are implemented by the officers and employees of the municipality.

The ward Councillors ensure that the needs of their wards are placed before the council when decisions are taken. They also stay in touch with the people of the ward who may take their problems to them. Let us look at an example of how people of a ward can solve their problems by approaching their ward Councillor.

Can you distinguish between the functions of municipalities and panchayats?

How do the departments help in the work of the municipalities?

What committees do you setup for the running of your school?

A community representation

Yasmin Khala said, "Earlier even our colony used to have garbage lying all

Fig. 14.3: submission of a letter to authorities for sanitation

over, and if it remained uncollected, it would attract dogs, rats and flies. People also got ill because of the smell. The women were very unhappy about the situation. Then it was Gangabai who said that we should meet the Ward Councillor and protest since we elected him. She gathered a small group of women and went to his house. He came out and asked them what was wrong. Gangabai described the situation of the locality to him. He promised to go with them the next day to meet the Commissioner. He asked Gangabai to get a petition signed by all the adults in the locality saying that garbage was not being collected. That evening children ran from house to house making sure that as many families as possible signed the petition.

The next morning a large group of women along with the Ward Councillor went to the Municipal Corporation office. The Commissioner met with this large group and said that he did not have enough trucks. Gangabai replied, "But you seem to have enough trucks to collect garbage from the other localities."

ఉదాహరణకు నీటి సరఫరా విభాగం, విద్యుత్ సరఫరా విభాగం, విద్యా విభాగం, చెత్త తొలగింపుకోసం ఒక విభాగం వంటివి ప్రతీ పురపాలక సంఘంలో ఉంటాయి.

మరి కౌన్సిలర్లు ఏం చేస్తారు అని ఆశ్చర్యపోతున్నారా? నిజానికి కౌన్సిలర్లు ప్రజలతో ఎల్లప్పుడు కలిసి ఉండి వారి అవసరాలు, సమస్యలు పురపాలక సమావేశంలో చర్చిస్తారు. వివిధ రకాల పనులు చేపట్టడానికి పురపాలక సంఘానికి కొన్ని కమిటీలు ఉంటాయి. వీటిలో కౌన్సిలర్లకు ముఖ్యభూమిక ఉంటుంది. ఈ కమిటీలు వివిధ విభాగాలు చేస్తున్న పనిని పరిశీలిస్తాయి. ఇవి పురపాలక ప్రణాళికను కూడా తయారు చేస్తాయి. తరవాత ప్రతిపాదనలను తయారుచేసి, పురపాలక సంఘాల సమావేశంలో చర్చించి అన్ని నిర్ణయాలు తీసుకుంటారు. ఈ నిర్ణయాలను అధికారులు, ఉద్యోగులు అమలుపరుస్తారు.

ప్రతి వార్డు కౌన్సిలరూ తన వార్డు సమస్యల పరిష్కారానికి ప్రయత్నిస్తారు. అలా చేస్తూనే ప్రజలతో మమేకమై వాళ్ళ సమస్యలపట్ల సానుకూల దృక్పథం కలిగి ఉంటారు. ప్రజలు ఎలా వార్డు కౌన్సిలర్ను కలిసి తమ సమస్యను పరిష్కరించుకుంటారో ఇప్పుడు ఒక ఉదాహరణ చూద్దాం.

పురపాలక సంఘ విధులకు, గ్రామ పంచాయతి విధులకు గల భేదాలను తెలియజేయండి.

పురపాలక సంఘం పని చేయడంలో వివిధ రకాల విభాగాలు ఎలా తోడ్పడతాయి?

మీ పాఠశాల సక్రమంగా నడపటానికి కమిటీలు వేయాలనిపిస్తే, ఎటువంటి కమిటీలను నియమించాలి?

ప్రజల వినతి

ఇటీవల కొత్తగా ఏర్పడిన ఒక కాలనీవాసి యాస్మిన్ ఖాలా (యాస్మిన్ పిన్నమ్మ) “మా కాలనీలో అన్ని

చిత్రం 14.3: అధికారులకు వినతి పత్రం సమర్పించడం

ప్రాంతాలలో ఎప్పుడూ చెత్త నిండి ఉంటుంది.” ఇలాగే ఉంటే ఇది వందులకు, కుక్కలకు, ఈగలకు, ఎలుకలకు నిలయం అవుతుంది. దీని వల్ల ప్రజలు అనారోగ్యంపాలవుతారు. ఈ పరిస్థితి గురించి స్త్రీలు చాలా అసంతృప్తితో ఉన్నారు” అని ఆమె చాలా బాధపడుతూ చెప్పింది. అంతలో గంగాభాయి “మనమందరం కలిసి వార్డు కౌన్సిలర్ను అడుగుదాం. ఆయనను మనమే కదా ఎన్నుకున్నాం.” అంది. గంగాభాయి కొంత మందిని పోగుచేసి వాళ్ళందరిని పిలుచుకొని వార్డు కౌన్సిలరు దగ్గరకు వెళ్ళగా ఆయన, వాళ్ళు చెప్పిన విషయం విన్న తరవాత, రేపు అందరం కలిసి కమిషనర్ను కలుద్దామని తెలియజేశాడు. తమ కాలనీలో చెత్త తొలగించడం లేదని ఒక వినతి పత్రం రాసి కాలనీలోని వయోజనుల సంతకాలు తీసుకొని రావాలని గంగాభాయిని కోరాడు. ఆ రోజు సాయంత్రం వినతిపత్రం రాసి అందులో చెత్త పేరుకుపోవటం వల్ల కలుగుతున్న అనర్థాల గురించి విపులంగా వివరించి పిల్లలకు ఇచ్చి ఇంటింటికి వెళ్లి పెద్దలందరి సంతకాలు చేయించారు.

ఆ తరువాత ఉదయం చాలామంది స్త్రీలు, వార్డు కౌన్సిలర్తోపాటు మున్సిపల్ కార్పొరేషన్కు వెళ్ళారు. అప్పుడు కమిషనర్ వారికి పురపాలక సంస్థకు సరిపడ వాహనాలు లేవని తెలియజేశాడు. కాని గంగాభాయి బదులిస్తూ “ఇతర కాలనీల్లోని చెత్తను తీయడానికి వాహనాలుంటాయి గాని మా కాలనీకి ఉండవా?” అని

He promised that he would take care of it immediately. “If it was not done in two days, protest would continue” said Yasmin Khala.

“So did the streets get cleaned?” asked Rehana, who never let things remain unfinished. Yes, from that day onward, sanitation service in this locality became regular.

What should ward Councillors do to ensure that all amenities are working properly in their wards?
If you find garbage piled up in front of your house, what would you do?

Funds for the Municipalities

Municipalities levy a number of taxes – like tax on houses, water and street light taxes, taxes on shops and film tickets. However, the income from these taxes is not enough for the work of the municipalities. So, they depend upon grants from the government. The government allots funds for different projects (like construction of roads) and for the regular work of the municipalities.

Sub-contracting of Work

Several municipalities across the country are hiring contractors to collect and process garbage. This is called Sub-Contracting. This means that the work that was earlier being done by municipality workers is now being done by a private company. Collecting garbage is quite a dangerous job and the authorities have to see that contract workers have access to safety

measures like gloves and masks while working.

If you live in a town, find out how many people work in the municipality and how many are employed through contractors. What kind of problems do they face?

Why do municipalities prefer to give out work on sub-contract?

Municipal Workers

Let us read about a day in the life of a Municipal worker:

It was Monday morning, 5 a.m. Chinna did not want to get up and go for work. Yesterday she had no work, because it was Sunday. But that means there will be more sweeping and more bins to clean. All those living in Starlight colony too had their holidays and have thrown more waste in the bins. The street will have more wrappers and plastic bags

Fig. 14.4: Sanitation work

అడిగింది. ఆయన తొందరగా మీకు న్యాయంచేస్తానని బదులివ్వగా యాస్మిన్ పిన్నమ్మ మాట్లాడుతూ “రెండు రోజులలో చెత్తను శుభ్రం చేయించకపోతే కార్పొరేషన్ ఎదుట అనేక మందితో నిరసన తెలియజేస్తామని,” చెప్పింది. “వీధులన్నీ శుభ్రంగా ఉండాలని, సమస్యలన్నీ పరిష్కరించాలని” రెహనా కోరింది. అప్పటినుంచి వాళ్ళ కాలనీలో పారిశుధ్య కార్యక్రమాలు క్రమమైన పద్ధతిలో జరుగుతున్నాయి.

తమ వార్డుల్లో అన్ని సౌకర్యాలనూ కల్పించడానికి వార్డు కౌన్సిలర్లు ఏం చేస్తారు?
మీ ఇంటిముందర చెత్త పేరుకుంటే మీరు ఏమి చేస్తారు?

పురపాలక సంఘం - నిధులు

పురపాలక సంఘం ఎన్నో రకాల పన్నులను విధిస్తుంది. ఉదా : ఇంటిపన్ను, నీటిపన్ను, వీధి దీపాలపై పన్ను, దుకాణాలమీద పన్ను, సినిమా టికెట్లమీద పన్ను మొదలైనవి. పన్నులమీద వచ్చే ఆదాయం పురపాలక సంస్థ పనులకు సరిపోదు. ఈ సంస్థ ప్రభుత్వం ఇచ్చే గ్రాంటుల మీద ఆధారపడుతుంది. ప్రభుత్వం ఎన్నో రకాల పనులకు (రోడ్లు వేయడానికి, లేదా నీటి ట్యాంక్ నిర్మాణం, మున్సిపాలిటీ రోజువారీ పనులకు) నిధులను మంజూరుచేస్తుంది.

సబ్ కాంట్రాక్టింగ్ వర్క్
మెరుగైన సేవలు అందించటానికి దేశంలో చాలా పురపాలక సంఘాలు చెత్త సేకరించడం, తొలగించడం వంటి పనులకు సైవేటు కాంట్రాక్టర్లపై ఆధారపడుతున్నాయి. దీనినే సబ్-కాంట్రాక్టింగ్ అంటారు. అంటే ఇంతకు ముందు ఈ పనులను పురపాలక సంఘ ఉద్యోగులు చేసేవారు. ఇప్పుడు వీటిని ప్రైవేట్ వ్యక్తులు చేస్తున్నారు. చెత్తను సేకరించడం చాలా ప్రమాదకరమైన పని. వీళ్ళు ఈ పనిచేసేటప్పుడు సరియైన జాగ్రత్తలు తీసుకునేవిధంగా అంటే చేతి

తొడుగులు, మాస్కులు ఇవ్వడానికి అధికారులు చర్యలు తీసుకుంటున్నారు.

మీ నగరం/ పట్టణంలో పురపాలక సంఘంలో పనిచేసే ఉద్యోగులు, కాంట్రాక్టర్లు నియమించిన సిబ్బంది ఎంతమంది ఉన్నారు? వారు ఎదుర్కొనే సమస్యలు ఏవి?
పురపాలక సంఘాలు సబ్ కాంట్రాక్ట్ వైపు ఎందుకు మొగ్గు చూపుతున్నాయి?

పురపాలక సంఘ కార్మికులు

ఇప్పుడు పురపాలక సంఘ కార్మికుల ఒక రోజు పని గురించి తెలుసుకుందాం.

ఆరోజు సోమవారం ఉదయం 5 గంటలకు, చిన్నాకు నిద్ర లేవడం ఇష్టం లేదు. పనికి పోవటం ఇష్టం లేదు. నిన్న ఆదివారం కనుక పని చేయలేదు. అంటే సోమవారంనాడు ఎక్కువ ఊడ్చాలి. ఎక్కువ చెత్తకుండీలు శుభ్రం చేయాలి. స్టార్లైట్ కాలనీలో ఉన్న వాళ్ళకు ఆదివారం సెలవు కాబట్టి వారుకూడా ఎక్కువ చెత్తను బయట పారేస్తారు. సోమవారం ఉదయం వీధిలో ఎక్కువ ప్లాస్టిక్ సంచులు

చిత్రం 14.4: రోడ్లు శుభ్రపరుచుట

that were thrown away after their shopping. The more the waste those people throw, the harder it becomes for Chinna to sort them out. Her own colony had no dustbins, only garbage heap. Her hutment, which is next to the drainage pipe coming from other parts of the city, was leaking. Dirty water stagnates near the hand pump.

Chinna barely managed to collect water for the house, and clean herself up. And there is Nazma already at her door. "Hurry up! If we do not reach Starlight colony in another 10 minutes and start cleaning, we will miss the truck that comes at 6:45." Chinna, drank some hot water, shook her daughter's shoulders and told, "I am leaving for work, do not be late to school."

Chinna and Nazma, walked all the way to Starlight colony. They collected the brooms and the cart from their regular place. The old cart was making all sorts of noise. Both of them moved along the road side and began to sweep. There were all sorts of waste. The dustbins were overflowing just in one day. People had thrown their waste outside the dustbins. In many places, people had left the waste in the open

Sweeping the street is one part of the work. After piling up the waste, they have to load it into the truck. They often handpick the plastic bags, bottles, milk pouches, etc. from kitchen waste, vegetable peels, bones and other bio-degradable material. Some years ago, with much fanfare, there were green waste bins and blue waste bins in the street corners. It was thought that people would separate their waste. For about three four weeks at least some people threw their

waste after segregation. But now Chinna and Nazma have to do this. They were also given some carts to carry around the waste. Chinna knows that many people consider their profession unclean. Although the municipal workers clean the entire city to make it inhabitable to the people living there, they are still not treated properly.

Apart from sweepers, there are also truck drivers and other helpers who are employed by the Contractor. All the waste from different parts of the city is dumped at the allotted places.

Where does Chinna work? Who employs her? What are the different activities they have to do, for cleaning the colony?

- Is the work of Chinna and Nazma respected by all the people in society?

What do you feel about this wide difference between the two colonies?

Draw an imaginary illustration of the two colonies.

Vemulawada Nagara Panchayat: A case study

Vemulawada is a Nagara Panchayat in Rajanna Disitric. It has 20 wards and it was a major gram panchayat until 2011. The Raja Rajeshwara Swami temple is a well known pilgrim centre. The temple attracts a large number of pilgrims and special care is taken by the temple authorities to ensure its premises are kept clean.

Something unique about the town is its drinking water supply system. It is called Akasha Ganga. It began in the year 2003. These are overhead pipes. Under the Swajaladhara

పారవేస్తుంటారు. ప్రజలు ఎంత ఎక్కువ చెత్తను వేస్తే దాన్ని శుభ్రం చేయడం అంత కష్టం. చిన్నా ఉండే కాలనీలో చెత్తకుండీలు లేకపోవటం, మురికి కాలువ నుంచి నీరు కారడం వల్ల వీధి అంతా సోమవారం అపరిశుభ్రంగా ఉంటుంది. వీటికి ఇంకా పక్కనే ఉన్న చేతిపంపు నుంచి వచ్చే నీరు కలిసి చేరడం వలన అపరిశుభ్రత ఎక్కువగా ఉంటుంది. చిన్నా అతికష్టం మీద ఇంటికి నీరు పట్టి, తన ఇంటిని శుభ్రం చేసి తయారవుతుండగా నజ్బు తన ఇంటి గుమ్మం దగ్గర చిన్నా కోసం ఎదురు చూస్తోంది. “చిన్నా తొందరపడు, త్వరగా మనం ఇంకో 10 నిముషాలలో స్టార్లైట్ కాలనీకి వెళ్ళి వీధులను శుభ్రంచేయాలి. తొందరగా వెళ్ళకుంటే మన వాహనం మనకు దొరకదు. అది 6:45కి వచ్చేస్తుంది.” చిన్న కొన్ని వేడినీళ్ళు తాగి, తన కుమార్తెను తట్టి నిద్రనుంచి లేపి “నేను వెళుతున్నాను. స్కూలుకు ఆలస్యంగా వెళ్ళవద్దు,” అంది.

చిన్న, నజ్బు నడుచుకుంటూ స్టార్లైట్ కాలనీకి వెళ్లారు. వాళ్ళు చీపుర్లు తీసుకొని, చెత్త బండిని నడుపుకొంటూ, శుభ్రం చెయ్యటానికి పూసుకున్నారు. ఆ బండి చాలా పురాతనమైనది. రోడ్డుకు రెండు పక్కలకు వెళ్ళి ఇద్దరూ రోడ్డును శుభ్రం చేయటం ప్రారంభించారు. దాదాపు అన్ని చెత్త కుండీలూ చెత్తతో నిండి ఉన్నాయి. ప్రజలు చెత్తను చెత్త కుండీల పక్కన కూడా పారవేశారు.

వీధిని శుభ్రం చేయడం వాళ్ళ పనిలో ఒక భాగం. తరవాత చెత్తను బండిలో వేసి బ్రుక్కులో వేయాలి. ఒక్కోసారి చెత్తను చేతితో ఎత్తాలి. సీసాలు, సంచులు, కూరగాయల చెత్త, ఎముకలు మొదలైన జీవసంబంధ పదార్థాలు బండిలో నింపి బ్రుక్కులో వేయాలి. నిజానికి ప్రజలు ఆకుపచ్చ చెత్త కుండీని, నీలపు రంగు చెత్తకుండీని సరిగ్గా ఉపయోగించాలి. అలా చేయడం వలన చెత్తని మళ్ళీ పునఃవినియోగం చేసే అవకాశం ఉంది. కాని కొంతమంది అలా చెత్తను వేరు చేయకుండానే వేయడం వల్ల చిన్న, నజ్బు ఆ పనిని చేయాలి.

చెత్తను పారవేయడానికి వారికి బళ్ళు ఇచ్చారు. చాలామంది వాళ్ళ వృత్తిని చిన్నచూపు చూస్తారని చిన్నాకు తెలుసు. పట్టణం మొత్తం శుభ్రంచేసి ప్రజలు ఆరోగ్యవంతంగా జీవించడానికి తోడ్పడుతుంటే పట్టణ ప్రజలు మాత్రం వీరిపట్ల, వీరి వృత్తిపట్ల గౌరవం చూపడం లేదు.

వీధులను ఊడ్చేవాళ్ళే కాకుండా, ట్రుక్కు డ్రైవర్లు, సహాయకులు ఎంతోమంది కాంట్రాక్టర్ కింద పనిచేస్తారు. వీళ్ళు సేకరించిన చెత్తనంత చిన్న నివసిస్తున్న కాలనీకి కొంచెం దూరంలోనే కేటాయించిన స్థలంలో పడేస్తారు.

చిన్నా ఎక్కడ పనిచేస్తుంది? ఆమెకు ఎవరు ఉద్యోగం ఇచ్చారు?

■ కాలనీ శుభ్రంచేయడానికి వాళ్ళు ఏమేమి చేస్తారు?

► చిన్నా, నజ్బు చేస్తున్న పనిని సమాజంలోని అందరూ గౌరవిస్తున్నారా?

రెండు కాలనీలకూ మధ్య ఉన్న వ్యత్యాసాలపై మీ అభిప్రాయమేమిటి?

మీరు ఊహించి రెండు కాలనీల పటాన్ని తయారు చేయండి.

వేములవాడ నగర పంచాయతి - కేస్ స్టడీ

వేములవాడ నగర పంచాయతి సిరిసిల్ల రాజన్న జిల్లాలో ఉంది. 20 వార్డులు కలిగియున్న ఈ నగర పంచాయతి 2011 వరకు మేజర్ గ్రామపంచాయతిగా ఉండేది. ఇక్కడి శ్రీరాజరాజేశ్వర స్వామి దేవస్థానము ప్రసిద్ధి చెందిన పుణ్యక్షేత్రము. దేవాలయానికి అనేక మంది యాత్రికులు వస్తూ ఉంటారు. దేవాలయ అధికారులు, దేవాలయ ప్రాంగణాన్ని పరిశుభ్రంగా ఉంచడానికి ప్రత్యేక చర్యలు తీసుకుంటున్నారు.

ఈ పట్టణము ప్రత్యేకమైన తాగునీటి వ్యవస్థను కలిగి ఉన్నది. ఈ వ్యవస్థను ‘ఆకాశగంగ’ గా పిలుస్తారు. ఇది 2003లో ప్రారంభమైనది. స్తంభాల ఆధారంగా పైనుండి పైపులైన వేసి నీటిని సరఫరా చేస్తారు. ‘స్వజలధార

scheme, these pipelines connect 10-15 households. Five thousand households have been connected in this manner. Water is supplied to the houses on every alternate day.

The city also makes sure that garbage is collected every day. Workers are provided with wheel-carts, gloves, masks and uniforms. They also use hydraulic dumper bins, trolley auto rickshaws, tractors etc. to collect the garbage and dump it in the yard. This yard is five kilometres away from the town. It is their proposal to separate plastic from other waste and the waste is to be used for power generation.

Most households have been provided with personal latrines. These were constructed through collaboration between non governmental organisations and government funds.

Another facility created by the city is marking out a special place in the rivulet for celebrations of *Bathukamma*. The city ensures the safety of the people and lighting is arranged in the area during the festive season.

Fig. 14.5: Drinking water supply in a municipality

Fig. 14.6: Pipe lines for drinking water (Akasha Ganga)

Fig. 14.7: Bathukamma Teppa

Keywords

Self-Government

Municipal council

Municipal corporation

Sub contracting

Bio-degradable material

పథకం' ద్వారా వేయబడిన ఈ పైపులైను ప్రతి పది, పదిహేను కుటుంబాలకు కలిపి ఒక నల్లా ఏర్పాటు చేసారు. ఈ విధంగా 5 వేల కుటుంబాలకు రక్షిత మంచినీటి సరఫరా జరుగుతుంది. నీటిని రోజు విడిచి రోజు సరఫరా చేస్తారు.

పట్టణములో ప్రతిరోజు చెత్తను సేకరిస్తారు. పారిశుధ్య కార్మికులకు చక్రాల బండ్లు, చేతులకు, ముఖాలకు తోడుగులు, యూనిఫారాలు ఇస్తారు. హైడ్రాలిక్ డంపర్ బిన్స్, ట్రాలీ ఆటోరిక్షాలు, ట్రాక్టర్లు ఉపయోగించి చెత్తను సేకరించి డంపింగ్ యార్డుకు పంపిస్తారు. ఈ డంపింగ్ యార్డు పట్టణానికి 5 కి.మీ. దూరంలో ఉంది. చెత్తనుండి ప్లాస్టిక్ ను వేరు చేసి, ఆ చెత్త నుండి విద్యుత్ ఉత్పత్తి చేసే ప్రతిపాదన ఉంది.

దాదాపు అన్ని ఇండ్లలో వ్యక్తిగత మరుగుదొడ్లు ఉన్నాయి. స్వచ్ఛంద సంస్థల మరియు ప్రభుత్వ నిధులతో వీటిని నిర్మించారు.

పట్టణాన్ని ఆనుకొని ఉన్న వాగులో బతుకమ్మ వేడుకల నిర్వహణకోసం ప్రత్యేకంగా చేసిన ఏర్పాట్లు పట్టణానికి మరొక ముఖ్య ఆకర్షణ. పండుగల సందర్భములో ఈ ప్రాంతంలో ప్రత్యేక రక్షణ ఏర్పాట్లు మరియు లైటింగ్ ఏర్పాటు చేస్తారు.

చిత్రం 14.5: మున్సిపాలిటీలో త్రాగునీరు సరఫరా

చిత్రం 14.6: త్రాగునీటి కోసం పైపు లైన్లు (ఆకాశగంగ)

చిత్రం 14.7: బతుకమ్మ తెప్ప

కీలకపదాలు

- స్వపరిపాలన
- పురపాలక సంఘం
- పురపాలక కార్పొరేషన్
- సబ్ కాంట్రాక్టింగ్
- జీవ సంబంధ వ్యర్థ పదార్థాలు

Improve your learning

1. How is garbage collected in your locality? What happens to it?
2. What are the public amenities provided by a municipality but not by a Panchayat?
3. If you live in a town, prepare a list of work done by the municipality in your ward during the last two years.
4. Pochamma says that her street tap gives water only for half an hour and several people queue up to fill their buckets. What would you advise her to do to solve this problem?
5. Xavier repairs street lights. He is employed by an electricity contractor who is engaged by the municipality. Xavier was injured due to electric shock. He could not work for two months. He did not get any wages for this period and was dismissed by his contractor. What would you advise him to do?
6. What are the services of municipality in helping the poor?
7. How do you differentiate the village from the city?
8. What do you like the most in cities and villages?
9. Locate the different Municipalities in your district map.
10. Frame a few questions to ask the local Corporator/ Councillor to know the details of work done by the Municipality.
11. Read the last para of page 248 ('Apart from sweepers allotted places') read and comment on it.
12. Some people expecting that the Municipality has to provide all the public amenities at lower cost. While other think that the Municipalities should also provide dignified working conditions for those who work for it. Write your arguments.

Project:

1. Visit any amenity provided by the nearby municipality like bus stand, hospital, school, market, public toilets, etc. and prepare a report on their condition. Prepare a poster on them.
2. Interview two municipal workers and prepare a poster on their daily schedule and the problems they face.
3. Collect news clippings from newspapers on the working of municipalities for a week and prepare a summary of the reports.

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

1. మీ ప్రాంతంలో చెత్తను ఎలా సేకరిస్తారు? దాన్ని ఏం చేస్తారు?
2. పురపాలకసంఘం కల్పిస్తున్న ఏయే పౌర సౌకర్యాలను గ్రామపంచాయతి కల్పించటం లేదు?
3. మీ పట్టణంలో/ నగరంలో గత రెండు సంవత్సరాలలో పురపాలక సంఘం చేస్తున్న పనుల జాబితాను తయారుచేయండి.
4. పోచమ్మ ఉన్న వీధిలో కొళాయి నుంచి నీరు 30 నిమిషాలు కూడా రాదు. అందువల్ల చాలామంది బకెట్లు నింపుకోడానికి వరుసలో నిలుచుంటారు. ఆమె సమస్య పరిష్కారం కావటానికి మీరు పోచమ్మకు ఏవిధమైన సలహా ఇస్తారు?
5. జేవియర్ వీధి దీపాలు బాగు చేస్తాడు. ఆయన పురపాలక సంఘపు విద్యుత్ కాంట్రాక్టర్ దగ్గర ఉద్యోగం చేస్తాడు. జేవియర్ పనిచేసేటప్పుడు విద్యుత్ షాక్ వల్ల గాయమయింది. చేయి బాగా కాలిపోయింది. ఆయన రెండు నెలల వరకు పని చేయకుండా విశ్రాంతి తీసుకున్నాడు. ఆయనకు ఈ రెండు నెలలకు వేతనాలు ఇవ్వలేదు. అంతే కాకుండా కాంట్రాక్టర్ ఆయన్ని ఉద్యోగంలోనుంచి తీసివేశాడు. జేవియర్ కు మీరు ఏం సలహా ఇస్తారు?
6. పేద ప్రజలకు సహాయం చేయడానికి మున్సిపాలిటీ ఎలాంటి సేవలు అందిస్తుంది?
7. గ్రామాన్ని పట్టణం నుండి వేరుచేసే అంశాలు ఏమిటి?
8. మీకు పట్టణాలలో, గ్రామాలలో బాగా ఇష్టమైనవి ఏవి?
9. మీ జిల్లా పటంలో మున్సిపాలిటీలను గుర్తించండి.
10. స్థానిక కార్పొరేటర్/ కౌన్సిలర్ ను కలిసి పురపాలక సంఘం చేసే పనుల గురించి తెలుసుకోవడానికిగాను కొన్ని ప్రశ్నలు తయారు చేయండి.
11. పేజి నెం. 249 లోని 'వీధులను ఊడ్చేవాళ్ళే కాకుండా..... కేటాయించిన స్థలంలో పడేస్తారు.' పేరాను చదివి, వ్యాఖ్యానించండి.
12. పురపాలక సంఘం పౌరసౌకర్యాలను తక్కువ ధరకే కల్పించాలి అని కొందరు భావిస్తారు. పురపాలక సంఘంలో పనిచేసే వాళ్ళందరికీ హుందాతనంతో కూడిన పనిచేసే పరిస్థితులు ఉండాలని మరికొందరు అంటారు. ఈ అంశాల మీద మీ వాదనలు రాయండి.

ప్రాజెక్టు

1. మున్సిపాలిటీలు ప్రజలకు కల్పిస్తున్న ప్రజా సౌకర్యాలను బస్ స్టాండ్, ఆసుపత్రి, పాఠశాల, సంత, మరుగుదొడ్లు, మొదలైనవి సందర్శించి ఒక నివేదికను తయారు చేయండి. వీటిపై ఒక పోస్టరు రూపొందించండి.
2. ఇద్దరు మున్సిపాలిటీ కార్మికులతో మాట్లాడి వారి రోజువారీ కార్యక్రమాలను, వారు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలను చార్ట్ పై రాసి తరగతి గదిలో ప్రదర్శించండి.
3. వార్తా పత్రికలలో పురపాలక సంఘాల గురించి వచ్చిన వార్తలను ఒక వారంపాటు సేకరించి ఆ వార్తల సారాంశాన్ని తయారు చేయండి.

Diversity in Our Society

In the earlier chapters we saw how the land on which we live is so varied and that the life of people is so diverse. Diversity is present not only between different places but within your own classroom and locality!

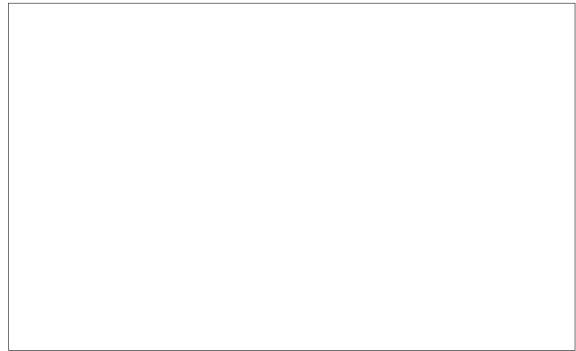
Diversity in our neighbourhood

Look around yourself in the classroom. Do you see anyone who looks exactly like you? In this chapter, you will learn that people are different from each other in many ways. Not only do they look different but they might also be long to different regional, cultural or religious backgrounds. These differences enrich our lives in many ways and also make them more fun!

All these people with different backgrounds, religions and cultures help to make India so interesting and so diverse. What does diversity add to our lives? How

did India become so diverse? Are all kinds of differences a part of diversity? Read this chapter to find answers to some of these questions.

Look at these pictures. Three children of your age have drawn these figures. Use the empty space to draw a human figure.

Pictures drawn by children of your age

పాఠం

15

మన సమాజంలో వైవిధ్యం

ఇంతకుముందు అధ్యాయం (పాఠం)లో మనం నివసించే ప్రాంతాలలోని వైవిధ్యాన్ని, అక్కడి ప్రజల జీవన విధానంలోని భిన్నత్వాన్ని చూశాం. వైవిధ్యం అనేది కేవలం వేరువేరు ప్రాంతాలలోనే కాకుండా మన తరగతి గదిలోను, పరిసరాలలోను కనిపిస్తుంది.

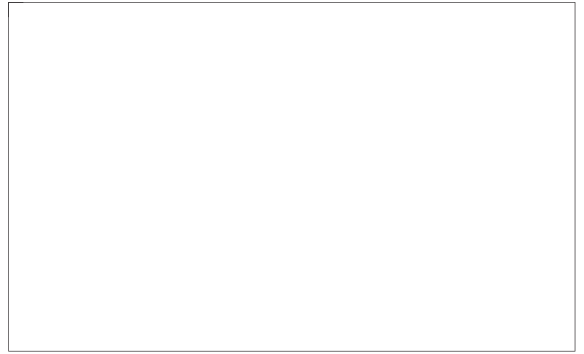
మన పరిసర ప్రాంతంలో వైవిధ్యం

మీ తరగతి గదిని చూడండి. మీతోటి విద్యార్థులలో ఎవరైనా ఖచ్చితంగా మిమ్మల్ని పోలి ఉన్నారా? ప్రజలు అనేక విధాలుగా ఉంటారని మీరు ఈ అధ్యాయంలో తెలుసుకుంటారు. వాళ్ళు చూడడానికి వేరుగా ఉండడమే కాకుండా వేరువేరు ప్రాంతాల వాళ్ళు, సంస్కృతుల వాళ్ళు, మతాలవాళ్ళు కూడా కావచ్చు. ఈ భేదాలు మన జీవితాలను అనేక విధాలుగా సుసంపన్నం చేస్తాయి; మన జీవితాలను ఆసక్తి దాయకంగా కూడా చేస్తాయి!

రకరకాల ప్రజలు అంటే రకరకాల నేపథ్యాలు గలవాళ్ళు, వివిధ మతాలవాళ్ళు, సంస్కృతులవాళ్ళు భారతదేశాన్ని ఆసక్తిదాయకంగా, వైవిధ్యభరితంగా ఉండడానికి దోహదపడతారు. వైవిధ్యం జీవితాలకు ఏమి సమకూరుస్తుంది? భారతదేశం ఈ విధంగా ఎలా

రూపుదిద్దుకుంది? అనేక రకాల ఈ భేదాలు భిన్నత్వంలో భాగాలైనా? ఇలాంటి ప్రశ్నలకు సమాధానాలు ఈ అధ్యాయంలో దొరుకుతాయి.

ఈ కింది బొమ్మలను గమనించండి. ఇవి దాదాపు మీ వయస్సున్న ముగ్గురు పిల్లలు గీసినవి. మీరుకూడా ఈ కింద ఉన్న ఖాళీ చట్రంలో ఒక మనిషి బొమ్మ గీయండి.

మీ వయస్సు పిల్లలు గీసిన చిత్రాలు

Is your drawing similar to any of the others? The chances are that your drawing is quite different from the other three. This is because each of us is unique and also has one's own drawing style.

Fill up the following information about yourself:

1. When I go out, I like wearing
2. At home, I speak in language.
3. My favourite sport is
4. I like reading books.

Now, with the help of your teacher, find out how many of you have similar answers. Is there anyone whose list matches yours exactly? Probably not. But many of you may have similar answers. Discuss them. For example, how many like reading the same kind of books? How many languages are spoken in your neighbourhood? Through this exercise you might have recognised the many ways in which you are quite like some of your class mates and the other ways in which you are different from them.

Making friends

Do you think it would be easy for you to make friends with someone who is very different from you? Read the following story:

Suman's mother runs a vegetable shop on the busy crossing in Vikarabad. Suman assists his mother in the shop and is called 'Vegetable Suman' by everyone.

One day, a boy of his age came riding a cycle and stopped at the shop. Vegetable Suman asked 'Kya chahiye?'

The boy who was in school uniform said 'Lady's fingers half kg.' 'Boleto bhendi adha kilo?' Vegetable Suman said. The boy nodded. He took the vegetables, paid money and went away on his cycle.

Fig. 15.1: Suman at vegetable shop

The next day, the school boy came to the vegetable shop again. Vegetable Suman smiled at him and said, 'Bhavyachahiye?' The school boy smiled in reply and asked, 'What vegetables do you have?' 'Kaddu, Turai, Bhendi, Tamatar, Alu, pyaz..', said Vegetable Suman. The school boy asked him, 'Don't you know Telugu? Where are you from?' 'Hum Bihar kehain. Mere gharmae Hindi boltaehaina. I know Telugu thoda, thoda,' replied the boy. The school boy asked him 'What is your name?' Vegetable Suman said, 'My name is Suman. They call me Vegetable Suman!' 'Oh! My name is also Suman', said the school boy and shook Suman's hand. Both of them became friends after this. On Sundays, when the boys would play cricket, student Suman would invite vegetable Suman to play with them. Vegetable

మీరు గీసిన బొమ్మ మీ తోటి విద్యార్థులు గీసిన బొమ్మలను పోలి ఉందా? మీ బొమ్మ ఆ ముగ్గురు గీసిన బొమ్మలకంటే పూర్తిగా భిన్నంగా ఉండటానికే అవకాశముంది. మనలో ప్రతి ఒక్కరికి బొమ్మలు వేయడంలో ఒక ప్రత్యేక శైలి ఉంటుంది.

మీకు సంబంధించిన సమాచారాన్ని ఖాళీలో నింపండి

బయటకి వెళ్ళేటప్పుడు నేను.....
 ధరించటానికి ఇష్టపడతాను.
 ఇంట్లో నేను..... భాషలో మాట్లాడతాను.
 నాకు ఇష్టమైన ఆట

నేను..... పుస్తకాలను చదవటానికి ఇష్టపడతాను.
 ఇప్పుడు మీ టీచర్ సహాయంతో ఎంతమంది ఒకే రకమైన సమాధానాలు రాశారో చూసుకోండి. అన్ని ప్రశ్నలకు మీరిచ్చిన సమాధానాలే ఇంకొకరు ఇచ్చే అవకాశాలు తక్కువ. కాని మీలో చాలామంది ఒకే రకమైన సమాధానాలు ఇచ్చి ఉంటారు. ఈ సమాచారం ఆధారంగా మీ తరగతిలో చర్చించండి. ఉదాహరణకు ఒకే రకమైన పుస్తకాలను చదవటానికి ఎంతమంది ఇష్టపడతారు? మీరు నివసిస్తున్న ప్రాంతంలో ఎన్ని భాషలు మాట్లాడతారు? కొన్ని అంశాలలో మీరు కొంతమంది తోటి విద్యార్థులను పోలి ఉంటే, మరికొన్ని అంశాలలో వేరుగా ఉన్నారని మీరు గుర్తించి ఉంటారు.

స్నేహం చెయ్యటం

మీకంటే భిన్నంగా ఉన్నవాళ్ళతో స్నేహం చెయ్యటం తేలిక అనిపిస్తుందా? ఈ కింది కథ చదవండి.

సుమన్ తల్లి వికారాబాద్‌లోని ఒక రద్దీ కూడలిలో కూరగాయల దుకాణం నడుపుతుంది. ఈ దుకాణాన్ని నడపటంలో తల్లికి సుమన్ సహాయం చేస్తుంటాడు. అందరూ అతన్ని కూరగాయల సుమన్ అని పిలుస్తారు.

ఒకరోజు దాదాపు అదే వయసుగల ఒక పిల్లవాడు సైకిల్‌మీద వస్తూ ఆ దుకాణం దగ్గర ఆగాడు. కూరగాయల సుమన్, ఆ పిల్లవాడిని ఏమి కావాలని

అడిగాడు. స్కూల్ యూనిఫామ్‌లో ఉన్న ఆ పిల్లవాడు బెండకాయలు అర కిలో అని అన్నాడు. ‘బోలేతో భేండ్డి ఆదా కిలో’ అని కూరగాయల సుమన్ అన్నాడు. ఔనంటూ పిల్లవాడు తల ఊపాడు. తరవాత డబ్బులు చెల్లించి కూరగాయలు కొనుక్కొని సైకిల్ మీద ఇంటికి వెళ్ళిపోయాడు.

చిత్రం 15.1: కూరగాయలు కొనడానికి దుకాణం ముందు నిలబడి ఉన్న బడి పిల్లవాడు

మరుసటి రోజున బడి పిల్లవాడు కూరగాయల దుకాణం దగ్గరికి మళ్ళీ వచ్చాడు. కూరగాయల సుమన్ చిరునవ్వుతో, ‘భయ్యో, క్యా చాహియే’ అని ఆప్యాయంగా పలకరించాడు. బడి పిల్లవాడు కూడా చిరునవ్వు చిందిస్తూ ‘ఏయే కూరగాయలున్నాయి?’ అని అడిగాడు. అప్పుడు ‘కడ్డా, తురాయి, భిండీ, టమాటా, ఆలు, ప్యాజ్’ అని కూరగాయల సుమన్ సమాధానమిచ్చాడు. బడి పిల్లవాడు అతన్ని, ‘నీకు తెలుగురాదా? ఎక్కడి నుంచి వచ్చావు?’ అని అడిగాడు. ‘హమ్ బీహార్‌కే హై, మేరే ఘర్‌మే హిందీ బోలెతే హై. నాకు కొంచెం కొంచెం తెలుగు వచ్చు!’ అని సుమన్ బదులిచ్చాడు. ‘నీపేరేమిటి?’ అని బడి పిల్లవాడు అడిగాడు. ‘నా పేరు సుమన్, నన్ను అందరూ కూరగాయల సుమన్ అని పిలుస్తారు!’ అని కూరగాయల సుమన్ చెప్పాడు. ‘ఓ! నా పేరు కూడా సుమన్’ అని చెబుతూ కూరగాయల సుమన్‌తో చేతులు కలిపాడు. తరవాత ఇద్దరూ స్నేహితులయ్యారు. ఆదివారాలలో క్రికెట్ ఆడుకునే సమయంలో చదువుకుంటున్న సుమన్ కూరగాయల సుమన్‌ను క్రికెట్ ఆడటానికి పిలుస్తూ ఉండేవాడు. కూరగాయల

Suman was a very good fielder. He would joke that he practiced by not letting the vegetables fall or roll on the ground!

Some weeks later, when student Suman met vegetable Suman he found the shopkeeper very upset. 'What happened?' he asked. 'The municipality people are asking us to vacate this place saying that this is an encroachment. They are asking us to go to the big market. We are too poor to pay the high rents there. I don't know where we will go now !, said vegetable Suman. Student Suman went back home worried. He wondered how he could help his friend. Two days later, when he went to the same place to buy vegetables, he could not find the shop there. He was told that the municipality had cleared the place of all encroachments. Student Suman felt very sad.

Both Sumans have many differences between them in terms of their mother tongue, the states they come from, the work they do and the opportunities they have. Yet they could become friends.

- Can you list the differences between the two?
- Find out about the festivals and food of the people of Bihar (or any another state).
- What kind of food would student Suman eat? What festivals would he celebrate?
- What kind of a house would they be living in?

- You would have noticed that there are other kinds of differences between the two. Vegetable Suman did not go to school but sold vegetables. Why do you think was he not able to go to school?
- If he wanted to go to school, what problems would he face?

Diversity in India

We live in a country in which people of different abilities, languages, cultures, religions etc. live together. Such diversity makes life richer and varied. There are 29 states in India, each has its own language, culture, food etc. Even within one state, we can see people speaking many different languages, following different religions, eating different kinds of food, observing different kinds of festivals, and wearing different kinds of dresses. The interesting thing is that slowly people adopt each other's dresses, food, festivals, language and even religious ideas. This makes everyone's life richer and more diverse. You could probably give many examples of this from your own neighbourhood.

- List all the food items you eat but your grandparents would not have known.

Items	Where did they come from?
Food:	
Dress:	
Games:	
Festivals:	

సుమన్ మంచి ఫీల్డర్. తాను కూరగాయలను నేలమీద పడకుండా చాలా అభ్యాసం చేశానని, కాబట్టి తాను ఫీల్డర్ గా రాణించగలనని కూరగాయల సుమన్ చమత్కరించేవాడు.

కొన్ని వారాల తర్వాత చదువుకుంటున్న సుమన్ కూరగాయల దుకాణం దగ్గరికి వెళ్ళినప్పుడు దుకాణదారైన కూరగాయల సుమన్ బాధతో ఉన్నట్లు గమనించి, 'ఏమైంది?' అని అడిగాడు. మునిసిపాలిటీ వాళ్ళు "ఈ స్థలాన్ని మీరు ఆక్రమించారు. దీన్ని ఖాళీ చేయండి అని ఒత్తిడి చేస్తున్నారు. వాళ్ళు మమ్మల్ని పెద్ద మార్కెట్ దగ్గరికి వెళ్ళండని అంటున్నారు, కాని మేము పేదవాళ్ళం. అక్కడ అద్దె, మేము చెల్లించలేనంత ఎక్కువగా ఉంది. మేము ఇక ఇప్పుడు ఎక్కడికి వెళతామో నాకేమీ అర్థం కావడం లేదు!" అని కూరగాయల సుమన్ చెప్పాడు. చదువుకుంటున్న సుమన్ కలత చెందుతూ ఇంటికి వెనుతిరిగాడు. తన స్నేహితునికి తాను ఎలాంటి సహాయం చేయగలనని ఆలోచించసాగాడు. రెండు రోజుల తర్వాత కూరగాయలు కొనడంకోసం ఆ కూరగాయల దుకాణం గల స్థలానికి వెళ్ళేసరికి అతనికి ఆ దుకాణం కనిపించలేదు. మునిసిపాలిటీ వాళ్ళు ఆ స్థలంలోని ఆక్రమణలన్నింటినీ తొలగించారని అక్కడివాళ్ళ ద్వారా తెలుసుకున్నాడు. చదువుకుంటున్న సుమన్ దానిమీద విచారం వ్యక్తంచేశాడు.

ఇద్దరు సుమన్ లలో చాలా తేడాలు ఉన్నాయి. మాతృభాష, వాళ్ళ సొంత రాష్ట్రాలు, వాళ్ళు చేసే పనులు, వాళ్ళకు లభించే అవకాశాలు వంటి వాటిల్లో తేడాలు ఉన్నాయి. అయినప్పటికీ వాళ్ళిద్దరు స్నేహితులు కాగలిగారు.

వారిద్దరి మధ్యగల భేదాల జాబితాను తయారు చేయండి.
 బీహార్ లేదా ఏదైనా ఇతర రాష్ట్రాల ప్రజలు జరుపుకునే పండుగలు, వారు తీసుకునే ఆహారం గురించి తెలుసుకోండి.
 చదువుకుంటున్న సుమన్ తినే ఆహారం, జరుపుకునే పండుగలు ఏమిటి?

వారిరువురు ఏరకమైన ఇళ్ళల్లో నివసిస్తూ ఉండి ఉంటారు?
 వారిద్దరి మధ్య ఇంకా ఏ యితర తేడాలను మీరు గమనించి ఉంటారు. కూరగాయల సుమన్ బడికి వెళ్ళటం లేదు, కూరగాయలు అమ్ముతున్నాడు. అతడు ఎందుకు బడికి వెళ్ళలేకపోయాడని అనుకుంటున్నారు?
 అతడు బడికి వెళ్ళాలనుకుంటే ఎటువంటి సమస్యలు ఎదురొని ఉండేవాడు?

భారతదేశంలో వైవిధ్యం

విభిన్న సామర్థ్యాలు, భాషలు, సంస్కృతులు, మతాలు మొదలైనవి ఉన్న ప్రజలతో మనం సహజీవనం సాగిస్తున్నాం. ఇది మన జీవితాలను సుసంపన్నం చేస్తుంది. భారతదేశంలోని 29 రాష్ట్రాలవారికి తమ సొంత భాష, సంస్కృతి, ఆహారపు అలవాట్లు మొదలైనవి ఉన్నాయి. ఒక రాష్ట్రంలో గల ప్రజలు కూడా వేర్వేరు భాషలు మాట్లాడటం, వివిధ మతాలు అనుసరించడం, తినే ఆహారం వేరుగా ఉండటం, వివిధ రకాల పండుగలు జరుపుకోవడం, భిన్న రకాల దుస్తులు ధరించడం చూస్తూ ఉంటాం. ఒకరి దుస్తులు, ఆహారం, పండుగలు, భాష, మత సంప్రదాయాలను మరొకరు కాలక్రమంలో అలవాటు చేసుకోవటం ఆసక్తికరంగా ఉంటుంది. దీనివల్ల ప్రతి ఒక్కరి జీవితం మరింత వైవిధ్యంతో సుసంపన్నంగా రూపొందుతుంది. మీ పరిసర ప్రాంతంలోనుంచి దీనికి అనేక ఉదాహరణలు మీరు ఇవ్వగలుగుతారు.

మీ తాత ముత్తాతలు తినని, ఇప్పుడు మీరు ఇష్టంగా తింటున్న ఆహార పదార్థాల జాబితా తయారు చేయండి. తరగతిలో చర్చించండి.

అంశాలు	అవి ఎక్కడి నుంచి వచ్చాయి?
ఆహారం	
బట్టలు	
ఆటలు	
పండుగలు	

Now, we will read about how this kind of diversity comes about with the help of examples from distant states.

In our own state of Telangana we can see vast diversity among the people. This text book is also published in nearly seven languages that are spoken in our state. In addition, there are several tribal communities who speak their own languages and lead a distinct way of life. Many nomadic tribes like the Lambadas and Banjaras also live in different parts of the state. During the time of the Golkonda Sultans and Nizams, people from as far away as Samarkand, Bokhara, Iran and Turkey have come and settled in Hyderabad, Secunderabad and other parts of the state. A large number slaves of African origin were brought to Hyderabad. Some colonies like Habsiguda in Hyderabad have been named after them. By intermixing with other people, all these diverse people have created a distinct and diverse culture of Telangana. Thus, Telangana has its own variety of Telugu, Hindi and Urdu (called Dakhni) which are distinct from those languages spoken in other parts of the country. Hyderabad has been a major centre of both Telugu and Urdu poetry. Such diversity of people has resulted in a rich cultural tradition which includes many religions, different festivals, traditions and cultures, dress patterns, diverse food, many kinds of architecture, building styles, etc.

How does diversity come about?

At all times in history, people went in search of new lands and settled in new places. Sometimes, they went for trade or

to conquer and settle in new places. Some other times they left their homes due to floods, droughts, epidemics, wars and conflicts etc. They brought their languages, religions and cultures to the new place and tried to follow them in the new place also. Gradually, they mixed up with the people of those areas, adopted many of their things and also taught many of their own things to them. In the following section, we will see how the life of people in different places evolves with diversity.

- Look at a map of India showing states and union territories in chapter 12 and locate Telangana, Rajasthan and Sikkim.

Thar Desert

Thar Desert is situated on the border of India and Pakistan. A large part of it is in the Marwar region of Rajasthan state. This place receives very little rainfall and there are no large rivers flowing. As a result, very few trees grow here and very few crops can be cultivated. Only grass grows here. People here mainly depend upon grazing sheep, goats and camels. The shepherds usually travel across many states with their herds and usually come back before the rainy season to Thar.

Fig. 15.2: Thar desert

ఇప్పుడు మనం ఈరకమైన వైవిధ్యం ఎలా ఏర్పడుతుందో మన దేశంలో దూరాన గల రాష్ట్రాల ఉదాహరణల ద్వారా తెలుసుకుందాం.

మన సొంత రాష్ట్రమైన తెలంగాణలోని ప్రజలలో విస్తారమైన వైవిధ్యాన్ని చూడవచ్చు. ఈ పాఠ్యపుస్తకం మన రాష్ట్రంలో మాట్లాడే దాదాపు ఏడు భాషల్లో ప్రచురింపబడింది. అంతేకాక, తమ సొంత భాషలను మాట్లాడుతూ, విలక్షణ జీవన విధానం గల అనేక గిరిజన సమూహాలు ఇక్కడ ఉన్నాయి. లంబాడ, బంజార వంటి అనేక సంచార తెగలు రాష్ట్రంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో నివసిస్తున్నారు. గోల్కొండ సుల్తాన్ల, నిజామ్ల కాలంలో ఆఫ్రికన్ సంతతికి చెందిన బానిసలు పెద్ద సంఖ్యలో హైదరాబాద్ కు తీసుకురాబడినారు. హైదరాబాద్ లోని హబ్బిగూడ వంటి కొన్ని కాలనీలు కూడా వారి పేరిట వెలిశాయి. అదేవిధంగా సామర్ఖండ్, బొఖారా, ఇరాన్, టర్కీ వంటి సుదూర ప్రాంతాల ప్రజలు ఎన్నో తరాల క్రితం హైదరాబాద్ కు వచ్చి స్థిరపడ్డారు. ఇతర వ్యక్తులతో కలిసి వీరందరూ తెలంగాణ యొక్క ప్రత్యేకమైన ఒక భిన్న సంస్కృతిని సృష్టించారు. ఆ విధంగా దేశంలోని ఇతర ప్రాంతాలలో మాట్లాడే భాషల కంటే భిన్నంగా ఉన్న తెలుగు, హిందీ మరియు ఉర్దూ (దక్కాని అని పిలుస్తారు) భాషలను చూడవచ్చు. హైదరాబాద్ తెలుగు మరియు ఉర్దూ రెండు భాషల కవిత్వానికి ప్రధాన కేంద్రంగా ఉంది. ఇటువంటి వైవిధ్యం కలిగిన ప్రజల వలన గొప్ప సాంస్కృతిక సాంప్రదాయం ఏర్పడింది. ఇందులో విభిన్న మతాలు, ఆహార సంస్కృతులు, పలు రకాల భవన నిర్మాణ శైలులు, అనేక రకాల దుస్తులు కనిపిస్తాయి.

వైవిధ్యం ఎలా ఏర్పడుతుంది?

అన్ని కాలాలలో ప్రజలు కొత్త ప్రాంతాలను వెతుక్కుంటూ వెళ్ళి అక్కడ స్థిరపడేవారు. కొన్నిసార్లు వర్తకం కోసం, కొత్త ప్రదేశాలను ఆక్రమించి స్థిరపడడం కోసం వెళ్ళారు. కొన్నిసార్లు వరదలు లేదా కరవు

కాటకాలు లేదా అంటువ్యాధుల వల్ల ఇళ్ళను వదలి వెళ్ళారు. మరికొందరు యుద్ధాలు, సంఘర్షణల వల్ల దూరప్రాంతాలకు వెళ్ళారు. వారితో పాటు వారి భాషలు, మతాలు, సంస్కృతులను కొత్త ప్రదేశాలకు తీసుకొని వెళ్ళారు. ఆ కొత్త ప్రదేశాలలో కూడా వాటిని అనుసరించారు. క్రమంగా వాళ్ళు ఆ ప్రాంతపు ప్రజలతో కలిసిపోయి అక్కడి వాళ్ళ సంప్రదాయాలను తమలో విలీనం చేసుకున్నారు. తమ విషయాలను అక్కడి వారికి నేర్పేవారు. వివిధ ప్రాంతాలలోని ప్రజల జీవనం వైవిధ్యభరితంగా ఎలా రూపొందిందో చూద్దాం.

రాష్ట్రాలను, కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలను తెలిపే భారతదేశ పటాన్ని 12వ పాఠంలో చూడండి. అందులో తెలంగాణ, రాజస్థాన్, సిక్కిం రాష్ట్రాలను గుర్తించండి.

థార్ ఎడారి

భారతదేశం పాకిస్తాన్ సరిహద్దు ప్రాంతంలో థార్ ఎడారి ఉంది. దానిలోని చాలాభాగం రాజస్థాన్ రాష్ట్రంలోని మార్వార్ ప్రాంతంలో ఉంది. ఈ ప్రాంతంలో వర్షపాతం చాలా తక్కువ. పెద్ద నదులు లేవు. ఫలితంగా చెట్లు తక్కువగా పెరుగుతాయి. కొన్ని వంటలను వండించవచ్చు. గడ్డి మాత్రమే పెరుగుతుంది. ఇక్కడ ప్రజలు గొర్రెలను, మేకలను, ఒంటెలను మేపడం మీద ఆధారపడతారు. సాధారణంగా గొర్రెల కాపరులు అనేక రాష్ట్రాలకు వాళ్ళ పశువులతో సహా వెళతారు; వర్షాకాలానికి ముందే థార్ కు తిరిగి చేరుకుంటారు.

చిత్రం 15.2: థార్ ఎడారి

Many traders travelling to and from Iran and Afghanistan pass through this desert. They stop over at convenient places to rest. Many pilgrims going to Dwarka in Gujarat or to Mecca and Madina in Arabia or to Ajmer and Pushkar lake would pass through this area along with the traders. Over a period of time, these places have grown into important towns and cities like Jaisalmer, Bikaner and Jodhpur. Thus, over centuries, people of many religions like Bohra Muslims, Sunni Muslims, Shia Muslims, Jains, Shaivas, Vaishnavas and Sikhs settled down in these towns and cities. Similarly, many Marwari traders from these parts went all over India and settled in several places.

Fig. 15.3: Jaisalmer Fort

Many kings from different parts of the subcontinent, established kingdoms in these parts. All these people together developed complex systems for harvesting rain water and cultivating desert soil. Thus Thar became the most thickly populated desert in the world.

Earlier people mainly ate rotis made of bajra with green gram or black gram and ate vegetables that grew on some trees (Sangri) and thorny bushes. These were dried and eaten throughout the year. Today however, you can get all kinds of food from idly-sambar to pizza and ice-creams.

The cattle of this region give very good milk and excellent sweets are made from them. Bikaner, a city of the Thar Desert is very famous for both its sweets and savouries.

All the people who came to Thar brought new crafts, new styles of dressing and new kinds of food. Today, thousands of tourists from all over the world come to enjoy the diversity of the Thar Desert.

Sikkim

Sikkim is a small state situated in the eastern parts of the Himalayan Mountains. Kanchenjunga, one of the highest peaks of the Himalayas, is in Sikkim. It remains cold throughout the year and the place is covered with snow in winter. It also rains heavily in monsoon and many rivers flow through the valleys.

Sikkim is situated on the boundary between India, Nepal, Bhutan and Tibet (China). That is why people from all these areas have settled down here. Some are Nepalese, some are Tibetans and

Fig. 15.4: Rumtek Monastery

ఇరాన్, ఆఫ్ఘనిస్తాన్ల నుండి వచ్చేవారు లేదా ఆ దేశాలకు వెళ్ళే వర్తకులు ఈ ఎడారి ప్రాంతంగుండానే వెళతారు. వారికి అనువైన ప్రాంతాలలో ఇక్కడ విడిది చేస్తారు. వర్తకులతోపాటు గుజరాత్లోని ద్వారకా, రాజస్థాన్ లోని అజ్మీర్, పుష్కర్ సరస్సును, అరబ్లోని మక్కా, మదీనాను సందర్శించే యాత్రికులు ఈ ప్రాంతం నుంచే వెళతారు. అందువల్ల క్రమంగా ఈ ప్రాంతంలో జైసల్మేర్, బికనేర్, జోధ్పూర్ వంటివి ముఖ్యమైన పట్టణాలుగా ఎదిగాయి. ఈ విధంగా శతాబ్దాలకు పైబడి వివిధ మతాలకు చెందిన ప్రజలు, బౌద్ధా ముస్లిములు, సున్నీ ముస్లిములు, సియా ముస్లిములు, జైనులు, శైవులు, వైష్ణవులు, సిక్కులు ఇక్కడి పట్టణాలు, గ్రామాలలో స్థిరపడ్డారు. ఇంకోవైపు అనేకమంది మార్వాడీ వర్తకులు ఇక్కడి నుంచి దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలకు వెళ్ళి అక్కడే స్థిరపడ్డారు.

చిత్రం 15.3: జైసల్మేర్ కోట

ఉపఖండంలోని వివిధ ప్రాంతాలకు చెందిన ఎందరో రాజులు, ఈ ప్రాంతాల్లో రాజ్యాలను స్థాపించారు. వర్షపు నీటిని నిల్వ చేయడం, ఎడారి నేలను సాగు చేయడం వంటి క్లిష్టమైన పద్ధతులను ఇక్కడి ప్రజలందరూ అభివృద్ధి చేశారు. తద్వారా థార్ ఎడారి ప్రపంచంలోనే అత్యంత జనసాంద్రత కలిగిన ఎడారిగా మారింది.

ఇక్కడి ప్రజలు ఒకప్పుడు సజ్జ రొట్టెలను పెసరపప్పు లేదా మినప పప్పుతో తినేవారు. సంగ్రీ చెట్లు, ముళ్ళ పొదలకు కాసే కూరగాయలను తినేవారు. వీటిని ఎండబెట్టి నిలవ చేసుకుని ఏడాది పొడవునా తినేవారు. అయితే ఇప్పుడు మనకు అక్కడ ఇడ్లీ సాంబార్ నుంచి పిజ్జాలు, ఐస్క్రీముల వరకు అన్ని రకాల ఆహార

పదార్థాలు దొరుకుతున్నాయి.

ఈ ప్రాంతపు పశువులు బాగా పాలిస్తాయి. వీటితో పసందైన మిఠాయిలను చేస్తారు. థార్ ఎడారిలోని బికనేర్ నగరం మిఠాయిలు, చిరుతిళ్ళకు ప్రసిద్ధి.

థార్కు వచ్చిన ప్రజలంతా కొత్త హస్తకళలను, కొత్త బట్టలను, రకరకాల ఆహార పదార్థాలను వెంటబెట్టుకొని వచ్చారు. థార్ ఎడారి వైవిధ్యాన్ని చూసి ఆనందించటానికి ప్రపంచంలోని వివిధ దేశాల నుంచి వేలాది యాత్రికులు ఈ ప్రాంతాన్ని సందర్శిస్తున్నారు.

సిక్కిం

హిమాలయాల తూర్పు ప్రాంతంలో ఉన్న సిక్కిం చిన్న రాష్ట్రం. హిమాలయాలలో ఎత్తైన శిఖరాలలో ఒకటైన కాంచనగంగ సిక్కింలోనే ఉంది. ఈ ప్రాంతం సంవత్సరం పొడవునా చల్లగాను, శీతాకాలంలో

మంచుతోను కప్పి ఉంటుంది. వర్షాకాలంలో అధిక వర్షపాతం ఉంటుంది. లోయల గుండా అనేక నదులు ప్రవహిస్తాయి.

భారతదేశంలో నేపాల్, భూటాన్, టిబెట్ (చైనా)ల సరిహద్దు ప్రాంతంలో సిక్కిం రాష్ట్రం ఉంది. అందువల్ల ఇక్కడ అన్ని ప్రదేశాల ప్రజలూ స్థిరపడ్డారు. అందులో

కొందరు నేపాలీయులు, మరికొందరు టిబెటన్లు,

చిత్రం 15.4: రూమ్బెక్ మఠం

Bhutanese. As many as eleven languages are spoken by the people of Sikkim! They have a close relationship with Tibetan Lamas who brought Buddhism to this area. They also established many beautiful monasteries in Sikkim.

Fig. 15.5: Kanchenjunga

Sikkim was an independent country till 1975 ruled by the kings called Chogyals. That year, Sikkim became a part of India and a democratic government was established.

Both Thar and Sikkim are in India. Thar is in the desert region, whereas Sikkim is in the Himalayas. The influence of diverse cultures is not merely a thing of the past. Our present lives are about moving from place to place for work. With each move, our cultural traditions and way of life slowly become part of the new place we are in. Similarly, in our neighbourhood, we live among people from several different communities. Our daily lives are about the ways in which we do things together and customs and traditions become part of our life process.

Pondicherry

Pondicherry is a tiny state in the South Eastern coast of India. Pondicherry attracted a number of European trading companies like the Dutch, Portuguese, English and the French. They established trading posts and also small colonies of their people. Over a period of time the French acquired control

over the place and held it till 1954 when the people of Pondicherry voted to join the Indian Union. Pondicherry thus has a large number of French speaking people besides Tamils and others. During the freedom movement in India against the British, Pondicherry offered refuge to many freedom fighters like Subramania Bharati, the great nationalist poet of Tamil Nadu and Aurobindo Ghosh, who was initially, a revolutionary nationalist from Bengal and eventually became an important spiritual master of modern India. A large number of devotees from all over India came to settle down here. Aurobindo Ghosh and his French disciple, the Mother established Aurobindo Ashram. Subsequently an international village, named as ‘Auroville’ was established with the backing of the United Nations to spread the message of peace and global cooperation. Pondicherry, thus, offers an example of a place where not only diverse cultures of India merged, but also where people of the whole world come together to celebrate oneness of humanity.

Fig. 15.6: Auroville Matri Mandir

Unity in Diversity

Over the past centuries India emerged as a country with shared cultures, religions, political systems etc. along with the diversity.

భూటానీయులు ఉన్నారు. సిక్కింలో ప్రజలు పదకొండు భాషలు మాట్లాడతారు! బౌద్ధమతాన్ని తెచ్చిన టిబెటన్ లామాలతో వీళ్ళకు అత్యంత సన్నిహితత్వం ఉంది. సిక్కింలో వీరు చాలా సుందరమైన మఠాలు నిర్మించారు.

చిత్రం 15.5: కాంచనగంగ

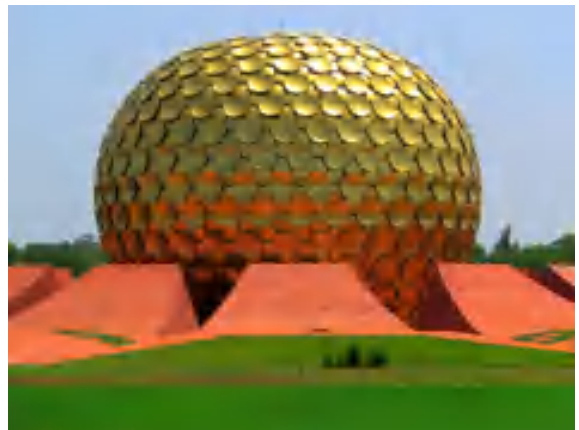
1975 సంవత్సరం వరకు సిక్కిం స్వతంత్ర రాజ్యంగా ఛోగ్యల్ రాజుల ఏలుబడిలో ఉండేది. ఆ సంవత్సరంలోనే భారతదేశంలో సిక్కిం ఒక రాష్ట్రంగా కలిసి ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వం ఏర్పడింది.

థార్, సిక్కింలు రెండూ భారతదేశంలోనే ఉన్నాయి. థార్ అనేది ఎడారి ప్రాంతాన్ని కలిగి ఉంది. సిక్కిం హిమాలయ పర్వతశ్రేణిలో ఉంది. భిన్నమైన సంస్కృతుల ప్రభావం కేవలం గతానికి సంబంధించినదేకాదు. మనం ప్రస్తుత కాలంలో కూడా ఉపాధికోసం ఒక ప్రాంతం నుంచి మరొక ప్రాంతానికి వెళుతున్నాం. మనతోపాటు మన ఆచార వ్యవహారాలను తీసుకువెళితాం. కాలక్రమంలో కొత్త ప్రదేశంలో మన జీవన విధానం ఒక భాగమవుతుంది. అదేవిధంగా ఇతర ప్రాంతాల ప్రజలతో కలిసి నివసిస్తాం. మనమందరం కలిసి చేసే పనులు మన రోజువారీ జీవన విధానాలు అవుతాయి. ఆచారాలు, సంప్రదాయాలు జీవన ప్రక్రియలో భాగం అవుతాయి.

పాండిచ్చేరి

పాండిచ్చేరి భారతదేశం యొక్క ఆగ్నేయ తీరంలో గల చిన్న రాష్ట్రం. పాండిచ్చేరి అనేక యూరోపియన్ వ్యాపార సంస్థలను డచ్, పోర్చుగీస్, ఇంగ్లీష్ మరియు ఫ్రెంచ్ వారిని ఆకర్షించింది. వారు వర్తకపు కేంద్రాలను మరియు చిన్న చిన్న కాలనీలను స్థాపించారు. కాలక్రమంలో 1954 వరకు పాండిచ్చేరి ప్రజలు ఇండియన్ యూనియన్ లో చేరడానికి

ఓటు వేయడంతో ఫ్రెంచ్ వారు పాండిచ్చేరిపై తమ అధికారం వదులుకున్నారు. పాండిచ్చేరి తమిళులతో పాటు చాలా మంది ఫ్రెంచ్ మాట్లాడేవారు మరియు ఇతరులు ఉన్నారు. బ్రిటిష్ వారికి వ్యతిరేకంగా భారతదేశంలో స్వాతంత్ర్య ఉద్యమం నడుస్తున్న సమయంలో, తమిళనాడుకు చెందిన గొప్ప జాతీయవాద కవి అయిన సుబ్రమణ్య భారతికి మరియు మొదట్లో బెంగాల్ నుండి విప్లవ జాతీయవాదిగా పనిచేసి తదనంతరం ఆధునిక భారతదేశం యొక్క ఒక ముఖ్యమైన ఆధ్యాత్మిక రుషిగా అవతరించిన అరవిందఘోష్ కు పాండిచ్చేరి ఆశ్రయమిచ్చింది. అందువల్ల భారతదేశం అంతటి నుండి పెద్ద సంఖ్యలో భక్తులు ఇక్కడికి వచ్చి స్థిరపడ్డారు. అరవిందఘోష్ మరియు అతని ఫ్రెంచ్ శిష్యురాలు అయిన 'అమ్మ' అరవిందాశ్రమాన్ని స్థాపించారు. శాంతి మరియు ప్రపంచ సహకారం అనే సందేశాన్ని వ్యాప్తి చేయడానికి ఐక్యరాజ్యసమితి యొక్క మద్దతుతో ఆరోవిల్లే అనే అంతర్జాతీయ గ్రామం స్థాపించబడింది. భారతదేశంలో విభిన్న సంస్కృతులు కలిసిపోవడం మాత్రమే కాదు, మానవజాతి ఏకత్వాన్ని వేడుక చేసుకునేందుకు మొత్తం ప్రపంచంలోని ప్రజలు కలసి ఉంటారనడానికి పాండిచ్చేరి ఉదాహరణగా ఉంది.

చిత్రం 15.6: ఆరోవిల్లే మైత్రి మందిర్

భిన్నత్వంలో ఏకత్వం

గత అనేక శతాబ్దాల నుండి వైవిధ్యం ఉన్నప్పటికీ తమ సంస్కృతులు, మతాలు, రాజకీయ వ్యవస్థల కలయికతో భారత్ ఒక దేశంగా ఆవిర్భవించింది. ఈ

This history of diversity and integration helped Indian people to come together as a nation to fight the British Rule. This common struggle is called the ‘National Movement’.

*Don't forget the days of blood, O friend
In the midst of your happiness remember
to shed a tear for us
The hunter has torn away every single flower
Do plant a flower in the desert garden
dear friend
Having fallen to bullets we slept in
Jallianwalla Bagh
Do light a lamp on this lonely grave O friend
The blood of Hindus and Muslims flows
together today
Do soak your robe in this river of blood
dear friend
Some rot in jails while others lie in their
graves
Do shed a few tears for them O friend.*

Indian People's Theatre Association (IPTA)

This song was sung after the Jallianwalla Bagh massacre in Amritsar in which a British general opened fire on a large group of unarmed, peaceful people killing many and wounding even more. Men and women, Hindus, Sikhs and Muslims, rich and poor had gathered to protest against the massacre of the British. This song was composed and sung to honour the memory of those brave people.

Songs and symbols that emerged during the freedom struggle serve as a constant reminder of our country's rich tradition of

respect for diversity. Do you know the story of the Indian flag? It was used as a symbol of protest against the British by people everywhere.

In his book, "The Discovery of India" Jawaharlal Nehru says that Indian unity is not something imposed from the outside but rather, "It was something deeper and within its fold, the widest tolerance of belief and custom was practised and every variety acknowledged and even encouraged." It was Nehru, who coined the phrase "unity in diversity" to describe the country.

- India's national anthem, composed by Rabindranath Tagore, is another expression of the unity of India. In what way does the national anthem describe this unity?

Fig. 15.7: The first Prime Minister of India Jawaharlal Nehru addressing the nation on Independence day from the Red Fort.

Keywords

Diversity
Colonial Rule
Culture
Lama
Patriotic

వైవిధ్యం, సమృద్ధితం యొక్క చరిత్ర భారతీయులను ఒక జాతిగా ఏకం చేసి బ్రిటీష్ పాలనతో పోరాడడానికి సహాయపడుతుంది. ఈ సామూహిక పోరాటమే జాతీయోద్యమం.

రక్తపుటేరులు ప్రవహించిన రోజు మరిచిపోవద్దు,
 ఓ స్నేహితుడా
 మీ సంతోషాల మధ్య మమ్మల్ని తలుచుకుని ఒక
 కన్నీటి చుక్క రాల్చండి
 వేటగాడు ప్రతి పూరేకు రాల్చేశాడు
 ఎడారితోటలో ఒక పూలమొక్కనాటు,
 ఓ స్నేహితుడా
 తూటాలకు రాలిన మేం జలియన్‌వాలాబాగ్‌లో
 నిద్రిస్తున్నాం
 ఈ ఒంటరి సమాధిపై ఒక దీపం వెలిగించు,
 ఓ స్నేహితుడా
 హిందువులు, ముస్లిముల రక్తం ఈ రోజు కలసి
 ప్రవహిస్తోంది
 నీ బట్టలను ఈ రక్తపుటేరులో ముంచు ప్రియ
 స్నేహితుడా
 కొందరు జైళ్లలో మగ్గుతున్నారు, కొందరు సమాధుల్లో
 నిద్రిస్తున్నారు
 వాళ్లకోసం కన్నీళ్లు కార్చు, ఓ స్నేహితుడా
 భారత ప్రజానాయక మండలి (ఇప్పా)

జలియన్ వాలా బాగ్ దారుణ మరణకాండ తరువాత ఈ పాట పాడసాగారు. అమృత్‌సర్‌లో ఎటువంటి ఆయుధాలు లేకుండా ప్రశాంతంగా సమావేశమైన ప్రజలపైన కాల్పులు జరపాలని బ్రిటీష్ జనరల్ ఆదేశాలు జారీ చెయ్యటంతో ఎంతోమంది చనిపోయారు, ఇంకా ఎంతోమంది గాయపడ్డారు. బ్రిటీష్ ధమనకాండ, హత్యాకాండ, అనిచివేతపట్ల తమ నిరసనను తెలియచెయ్యటానికి స్త్రీలు, పురుషులు; హిందువులు, సిక్కులు, ముస్లింలు, ధనికులు, పేదలు సమావేశమయ్యారు. ఆ సాహసికులకు గౌరవ సూచకంగా ఈ పాట రాశారు, పాడుతున్నారు.

వైవిధ్యతను గౌరవించే మన దేశ ఘన సంప్రదాయాన్ని స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో తయారైన పాటలు, సంకేతాలు తెలియచేస్తాయి. జాతీయ జెండా కథ మీకు తెలుసా? బ్రిటీష్‌కి వ్యతిరేకంగా నిరసన సంకేతంగా దానిని ప్రజలు దేశమంతటా ఉపయోగించారు.

జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ “డిస్కవరీ ఆఫ్ ఇండియా” అన్న తన పుస్తకంలో భారత ప్రజల ఐక్యత బయటి నుంచి నేర్చుకుందికాదనీ, “అది చాలా లోతైనది, విభిన్న ఆచారాలు, నమ్మకాలు వట్ల విస్తృత సహనాన్ని కనబరిచింది. అన్ని వైవిధ్యాలను గుర్తించటమే కాకుండా ప్రోత్సహించింది”. మన దేశం గురించి చెప్పటానికి ‘భిన్నత్వంలో ఏకత్వం’ అన్న దానిని నెహ్రూయే రూపొందించాడు.

■ భారతదేశ ఐక్యతను చాటే మరొకటి రవీంద్రనాథ్ టాగూర్ రాసిన జాతీయగీతం. ఈ ఏకత్వాన్ని జాతీయగీతం ఎలా వివరిస్తోంది?

చిత్రం 15.7: స్వాతంత్ర్య దినోత్సవము నాడు ఎర్రకోట నుంచి జాతినీ ఉద్ఘోషించి ప్రసంగిస్తున్న భారతదేశ మొదటి ప్రధానమంత్రి జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ

కీలకపదాలు

- వైవిధ్యం
- వలసపాలన
- సంస్కృతి
- లామా
- దేశభక్తి

Improve your learning

1. Give two examples that reveal the diversity in your neighbourhood.
2. Prepare a table of similar items of different religions which depict unity.
3. How do you say that national sports meet develops unity in diversity?
4. Prepare a list of festivals that are celebrated in your locality. Which of them are shared by members of different regional and religious communities?
5. In what ways does living in India with its rich heritage of diversity add to your life?
6. Collect pictures and contributions of freedom fighters of different regions and prepare a book containing their biographies.
7. Design a pamphlet giving illustrations that depict the unique feature of India's Unity in diversity.
8. Fill in the following table:

S.No	Item	Myself	Friend (Male)	Friend (Female)
1	Food			
2	Dress			
3	House			
4	Mother Tongue			
5	Religion			
6	Festivals			
7	Any other			

Do you consider the differences in the above items as obstacles to continue your friendship? Justify.

9. Locate the following in India map.

a) Thar desert	b) Sikkim	c) Pondicherry
d) Kerala	e) Telangana	f) Punjab
10. 'How does diversity come about?' Answer this question based on what you have learnt about the Thar, Sikkim and Pondicherry.

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

1. మీ పరిసరాలలో భిన్నత్వం ఉందని తెలిపే రెండు ఉదాహరణలను పేర్కొనండి.
2. వేర్వేరు మతాలలోని ఏకత్వాన్ని తెలిపే అంశాలతో పట్టికను తయారు చేయండి.
3. జాతీయ క్రీడల పోటీలు భిన్నత్వంలో ఏకత్వాన్ని పెంపొందిస్తాయని ఎలా చెప్పగలరు?
4. మీ ప్రాంతంలో వివిధ ప్రాంతాల, మతాల ప్రజలు కలిసి జరుపుకొనే పండుగల జాబితాను తయారు చేయండి.
5. వైవిధ్యభరితమైన వారసత్వమున్న భారతదేశంలో నివసించటం మీ జీవితాన్ని ఎలా సుసంపన్నం చేస్తుంది?
6. వివిధ ప్రాంతాలలోని స్వాతంత్ర్యోద్యమ నాయకుల చిత్రాలను, వారు చేసిన సేవలను తెలిపే వివరాలు సేకరించి వారి జీవిత చరిత్రలతో కూడిన ఒక పుస్తకాన్ని తయారు చేయండి.
7. భారతదేశం 'భిన్నత్వంలో ఏకత్వం' కలిగిన దేశం అనే లక్షణాన్ని తెలియజేసే ఒక కరపత్రాన్ని ఉదాహరణల ద్వారా రూపొందించండి.
8. కింది పట్టికను పూరించండి.

క్ర.సం.	అంశం	నేను	స్నేహితుడు	స్నేహితురాలు
1	ఆహారం			
2	దుస్తులు			
3	ఇల్లు			
4	మాతృభాష			
5	మతం			
6	పండుగలు			
7	ఇతరములు			

పై అంశాలు మీ స్నేహాన్ని కొనసాగించడానికి అవరోధాలని మీరు భావిస్తున్నారా? మీ అభిప్రాయాలను సమర్థించండి.

9. భారతదేశ పటంలో ఈ కింది వాటిని గుర్తించండి.
 అ. థార్ ఎడారి ఆ. సిక్కిం ఇ. పాండిచ్చేరి ఈ. కేరళ
 ఉ. తెలంగాణ ఊ. పంజాబ్
10. వైవిధ్యం ఏవిధంగా వెలుగులోకి వచ్చింది? మీ సమాధానాన్ని థార్ ఎడారి, సిక్కిం, పాండిచ్చేరిల గురించి నీవు నేర్చుకున్నదాని ఆధారంగా రాయండి.

Towards Gender Equality

Women in Telangana have been increasingly taking up jobs outside their homes. Today, more women participate in public life such as contesting elections and taking important decisions along with men. This has been due to their collective participation in various agitations and pro-active government policies, especially in 1980s and 1990s. Yet, women in Telangana are still far from reaching the goal of attaining equality and dignity in all spheres of life. For example, fewer young girls are able to survive than ever before. In this chapter, we will discuss some important issues associated with equality among men and women in Telangana.

Do you know about women who go out to work in the fields, factories or offices? Find out about their daily work and the problems faced by them.

Give a list of some jobs that men and women do separately.

Women are expected to do most of the household work like cleaning, cooking, washing, taking care of children etc. while men go out to work in the fields or factories, do shopping, etc. In many families, women who go out to work also have to do most of the household work. In some families, men come home drunk, beat up the women and children. The women are expected to tolerate all this silently.

Are women naturally like that?

Some people feel that women are naturally physically weaker than men. They are more caring, loving and not quarrelsome. They are, by instinct, tuned to cooking, cleaning, stitching and other household work. It is believed that they need to be protected by men. Women take care of children because they can only love and care. That is why women do all the household work because they are naturally suited to it. Do you also agree with this belief? Think of reasons for your answer.

On the next page, a few statements about the nature of different people are given. Which are true for men only, which are true for women only and which are true for both men and women? Each student in the class should fill this table on their own.

పాఠం

16

స్త్రీ, పురుష సమానత్వ దిశగా పయనం

తెలంగాణలో ఇంటిగడపదాటి బయట ఉద్యోగాలకు వెళ్ళే మహిళల సంఖ్య పెరుగుతోంది. నేడు పౌరజీవనంలో మహిళల భాగస్వామ్యం పెరుగుతోంది. ఎన్నికలలో పోటీచేస్తున్నారు, పురుషులతో సమానంగా గృహంలో ముఖ్యమైన నిర్ణయాలను చేయగలుగుతున్నారు. వివిధ ఉద్యమాలలో మహిళలు సమష్టిగా పాలుపంచుకోవడానికి, ప్రభుత్వాలు 1980 - 1990 దశకాలలో మహిళలకు అనుకూలంగా తీసుకున్న నిర్ణయాలు దానికి కారణమయ్యాయి. అయినప్పటికీ తెలంగాణలోని మహిళలు సమానత్వాన్ని, హలందాతనాన్ని పొందడంలో వెనుకబడి ఉన్నారని చెప్పక తప్పదు. గతం కంటే నేడు మునుపెన్నడూ లేనివిధంగా చిన్నారి ఆడపిల్లల సంఖ్య గణనీయంగా తగ్గిపోవడం ఇందుకు ఉదాహరణ. తెలంగాణలో స్త్రీ, పురుషుల మధ్య సమానత్వాన్ని సాధించడంలో అడ్డంకిగా ఉన్న కొన్ని ముఖ్య అంశాలను ఈ అధ్యాయంలో చర్చిద్దాం.

పొలాలలో, పరిశ్రమలలో పనికి, ఉద్యోగాలకు వెళ్ళే మహిళల గూర్చి మీకు తెలుసా? వారు నిత్యం ఎదుర్కొనే సమస్యల గురించి తెలుసుకోండి.

స్త్రీ, పురుషులు వేరు వేరుగా చేసే పనుల జాబితాను తయారుచేయండి.

స్త్రీలు ఎప్పుడూ ఇంటిపనులు, అంటే వండటం, బట్టలు ఉతకటం, ఇంటిని శుభ్రం చేయటం, పిల్లల సంరక్షణ మొదలైనవి చేస్తున్నారు. అదే మగవాళ్ళయితే వ్యవసాయంలో, పరిశ్రమలలో పని చేస్తారు. కానీ చాలా కుటుంబాల్లో ఆడవాళ్ళు ఉద్యోగాలు చేస్తూ, ఇంటిపని కూడా చేస్తున్నారు. చాలా కుటుంబాలలో మగవాళ్ళు సహాయం చేయకపోగా తాగి ఇంటికి రావటం, స్త్రీని, పిల్లల్ని హింసించటం, దాన్ని వారు భరించటం జరుగుతూవుంది.

స్త్రీలు సహజంగా ఇలాగే ఉంటారా?

స్త్రీలు సహజంగానే పురుషులకన్నా బలహీనులని, చాలా బాధ్యతాయుతంగాను, ప్రేమగాను ఉంటారని, అంతేకానీ సమస్యలకు ఎదురుతిరిగే తత్వం వాళ్ళలో ఉండదని కొంతమంది భావిస్తారు. వాళ్ళకు వంటపని, ఇంటిపని, కుట్లు, అల్లికలులాంటివి పుట్టుకతోనే వస్తాయని అనుకుంటారు. అందుకే ఆడవాళ్ళు ఎప్పుడు వేరొకరి సంరక్షణలో (మగవారి) ఉండాలని అంటారు. ఆడవాళ్ళే పిల్లల్ని ఎంతో జాగ్రత్తగా, ప్రేమతో పెంచుతారు. వాళ్ళలోని ఈ సహజగుణంవల్ల గృహనిర్వహణ వాళ్ళే చూసుకోవాలని అంటారు. ఈ వాదనను మీరు సమర్థిస్తారా? మీ సమాధానానికి కారణాలు ఆలోచించండి.

పక్క పేజీలోని పట్టికలో ప్రజల మనోభావాలకు సంబంధించిన కొన్ని ప్రధాన అంశాలు పొందుపరిచిఉన్నాయి. వాటిలో మగవారివి ఏవి, ఆడవారివి ఏవి, అలాగే ఇద్దరివీ ఏవో తెలపండి. ప్రతి విద్యార్థి ఈ పట్టికను సొంతంగా నింపాలి.

S.No	Quality	Women	Men	Both
1.	Brave – aggressive, good in fighting			
2.	Rational – good in mathematics and science			
3.	Artistic – good in painting, dance and music			
4.	Studious – good in studies			
5.	Strong – good in doing heavy work			
6.	Weak – good for light work			
7.	Emotional – prone to crying and irrational anger			
8.	Shy – does not like to come out into the open			
9.	Talkative – always keep chattering			
10.	Reserved – talk very little and silent			
11.	Loving – Good at nursing the sick and caring for children			
12.	Tall and muscular – Good in sports			
13.	Likes dressing up			

After the entire class has filled in the table, the teacher should put together the views of the majority of students on the black board.

Now discuss each quality individually and examine the extent to which the majority of opinion is true – discuss with the help of examples.

If you go deep into each of these qualities, you will find that they apply equally to both men and women. For example, you will find both brave and cowardly men as well as women. You will find many men who are very caring and loving. But, we tend to attribute some qualities to men and some to women even though there is nothing in their physical make up which makes them so. The bodies of men and women are somewhat different biologically - because of which women can conceive babies and provide them with milk in the early months. This does not mean that only women can clean and bathe the babies or wash clothes or prepare food for them. Men can also do these works. In many places, men do this kind of work very

efficiently. But we have got so used to the idea of women performing some roles that we think are their natural qualities.

These qualities and roles are not natural in women but evolved over hundreds and thousands of years due to social norms. Since women have been performing these roles for many centuries, we have grown to regard them as natural. In reality, these roles have been made by society. For hundreds of years, we had been living in a social order which favours men and in which, men have control over all the resources and the right to make rules. If you look at history, you will note that most rulers, most religious leaders and people who made laws and rules were men.

వరస సంఖ్య	లక్షణం	ఆడవారు	మగవారు	ఇద్దరివీ
1	ధైర్యం - దూకుడు, పోరాడడంలో ముందుండటం			
2	తార్కిక ఆలోచన - గణితం, సామాన్య శాస్త్రంలో ప్రతిభ			
3.	కళాత్మకత - చిత్రాలు వేయడం, నృత్యంలో, సంగీతంలో ప్రతిభ			
4.	సాధన - అభ్యసనంలో ప్రతిభ			
5.	దృఢత్వం - పని చేయడంలో ప్రతిభ,			
6.	బలహీనం, తేలికపని మాత్రమే చేయగలుగుతారు.			
7.	భావోద్వేగాలు - ఏడుపు మొదలుపెట్టడం, అర్ధరహిత కోపం			
8.	సిగ్గు - బయటకు రావటానికి ఇష్టపడకపోవటం			
9.	మాటకారితనం - గలగలా మాట్లాడుతూ ఉండడం			
10.	గుంభనంగా ఉండటం - తక్కువ మాట్లాడుతూ నిశ్శబ్దంగా ఉండటం			
11.	ప్రేమ - జబ్బుపడినవాళ్ళను సాకడం, పిల్లల సంరక్షణ చూడడం			
12.	కండలుతీరి పొడవుగా ఉండడం-క్రీడలలో ప్రతిభ చూపడం			
13.	దుస్తులు ధరించడంలో ఇష్టపడటం			

ఈ పట్టికను తరగతిలోని విద్యార్థులందరూ పూర్తి చేసిన తర్వాత, ఎక్కువ మంది విద్యార్థుల అభిప్రాయాల్ని టీచరు నల్లబల్ల మీద రాయాలి.

ఇప్పుడు ప్రతి ఒక్క లక్షణాన్ని కూలంకషంగా చర్చించి ఎక్కువ మంది అభిప్రాయాలను నిర్ధారించి దాన్ని ఉదాహరణలతో చర్చించాలి.

దీన్ని చాలా లోతుగా చర్చించగలిగితే పై అంశాలు ఇద్దరికీ వర్తిస్తాయని అర్థమవుతుంది. ఉదా: పిరికితనం, ధైర్యం అనేవి ఇద్దరిలో కనిపిస్తాయి. అలాగే పిల్లల్ని ఎంతో ప్రేమగా, బాధ్యతగా చూసుకొనే పురుషులు, బాధ్యతారహితంగా ఉండే స్త్రీలు కనిపిస్తారు. అయితే ఇలాంటి కొన్ని లక్షణాలను మనం స్త్రీ, పురుషులకు ఆపాదిస్తాం. నిజానికి వాళ్ళ భౌతిక స్వరూపాన్నిబట్టి ఇటువంటి ఆపాదనలకు ఆస్కారం లేదు. స్త్రీ, పురుషుల శారీరక నిర్మాణంలో ఉండే కొన్ని తేడాలవల్ల స్త్రీలు గర్భండాల్ని శిశువులకు జన్మనిచ్చి, వాళ్ళకి కొన్ని నెలల వరకు పాలిచ్చి పోషించగలుగుతున్నారు. అంత మాత్రాన పిల్లలకు స్నానం చేయించడం, వంట చేయటం, బట్టలు శుభ్రం చేయటం లాంటివి ఆడవాళ్ళే చేయాలనటం అర్ధరహితం, శోచనీయం. పురుషులు కూడా ఈ పనులన్నీ చేయవచ్చు. చాలా ప్రాంతాల్లో

పురుషులు కూడా ఈ పనులన్నింటిని సమర్థవంతంగా చేస్తున్నారు. సాధారణంగా ఆడవాళ్ళే ఈ పనులన్నీ చేస్తూ ఉండడంతో అది వాళ్ళకు సహజలక్షణం అని, ఆ పాత్రలకు వాళ్ళే సరి అనే భావన వృద్ధి చెందింది.

ఈ లక్షణాలను కొన్ని వందల, వేల సంవత్సరాల నుంచి మహిళలకు ఆపాదిస్తూ వచ్చారు. చాలా సంవత్సరాల నుంచి ఇలా జరగడంతో మనమంతా ఇది సహజమే అనే నిర్ధారణకు వచ్చాం. వాస్తవానికి ఇటువంటి నియమాలను సమాజం రూపొందించింది. వనరులపై పురుషుల నియంత్రణ ఉంది, నియమాలూ వాళ్ళేచేస్తారు. కొన్ని వందల సంవత్సరాలుగా పురుషానుకూల సామాజిక వ్యవస్థ కొనసాగుతోంది. చరిత్రలో చూస్తే రాజులుగా, మత పెద్దలుగా, ప్రధాన అధికారులుగా పురుషులే ఉన్నారు. చట్టం, న్యాయం లాంటి అంశాలన్నీ పురుషులే తయారుచేశారు.

They made rules in such a way that women were assigned a subordinate role to men and were controlled by them just like the land or cattle.

Thus, there are two kinds of differences between men and women. Firstly, there are natural physical differences, but these need not cause discrimination against women. The second kind of difference is made by our society which tries to subordinate women to men and treat them unequally. Differences which lead to such inequality and discrimination are called 'socially caused differences' or 'gender differences'.

Growing up as boys and girls

From their very birth, girls and boys are brought up according to many discriminatory ideas. Here are some statements about how boys and girls are treated - discuss them in the class and find out the extent to which they are true.

Why, in some families,

while the birth of a boy is welcomed and celebrated in the house, the birth of a girl is considered a burden to the family.

boys are encouraged to go out, make friends, play freely while girls are encouraged to be at home and do household work?

boys are encouraged to play with toys like guns, cars and trucks while girls are encouraged to play 'house' with dolls and toys related to kitchen or household articles?

boys get to wear dresses which allow them to run, climb, or go about freely while girls get to wear

dresses which cover their entire body and obstruct their movement.

boys are given food first while girls are given only what is left over.

boys are encouraged to go to school and study while girls are neither sent to school nor given sufficient time to study.

fewer girls than boys are allowed to study in higher classes.

when boys fall ill, they get early medical treatment while girls do not get proper medical attention when they are sick.

- various careers for the boys are planned while girls are told that they have to get married and settle as housewives.

Fewer girls, fewer women

All this discrimination has very sad consequences. For example, we find that the proportion of females in Indian population is constantly decreasing. In 1951, there were 946 females for every thousand males. In 1981, it declined to 934 per thousand males. After that, it rose to 940 females per thousand males by 2011.

Let us look at the situation in Telangana. In 1991, there were 969 females to thousand males. The situation has improved and in 2011, there were 988 females to thousand males. This places Telangana among the best states in the country with regard to sex ratio. However, among children under six years, we see that the number of girls per thousand boys is rapidly declining. You can see this from the following table:

పశువులు, భూమి మాదిరి స్త్రీలు కూడా పురుషులకు లోబడి ఉండేలా చేశారు.

మనకు స్త్రీ, పురుషుల మధ్య ముఖ్యంగా రెండు రకాల భేదాలు కనిపిస్తాయి. మొదటిది సహజంగా కనిపించే శారీరకమయిన తేడా. దీని వల్లనే స్త్రీలను తక్కువగా చేసి చూడడంలేదు. ఇక రెండోది సామాజికమైన చిన్నచూపు. స్త్రీలను పురుషులకంటే తక్కువగా భావించే కొందరు పురుషుల భావనే స్త్రీల అసమానతకు, వివక్షతకు ఒక కారణం. దీన్నే సామాజికమైన తేడా లేదా లింగపరమైన తేడా అని చెప్పుకోవచ్చు.

బాలబాలికల పెంపకం

అమ్మాయిలను, అబ్బాయిలను పుట్టుకతోనే తేడాగా పెంచడం మొదలవుతుంది.

ఈ కింది విషయాల్లో అమ్మాయిలను, అబ్బాయిలను ఎలా పరిగణిస్తున్నారో తరగతిలో చర్చించి ఆయా విషయాలు ఎంత వరకు నిజమో తెలుసుకోండి.

కొన్ని కుటుంబాల్లో ఎందుకలా,

కొడుకు పుడితే స్వాగతించి పండుగ జరుపుకునే కుటుంబాలు కూతురు పుడితే భారంగా ఎందుకు భావిస్తున్నాయి?

అబ్బాయిల్ని వాళ్ళ స్నేహితులతో బయటికి వెళ్లి ఆడుకోవటానికి, అందరితో కలిసి తిరగటానికి స్వేచ్ఛనిస్తారు. అమ్మాయిల్ని ఇంట్లోనే ఉంచి ఇంటి పనులు చేయడానికి ప్రోత్సహిస్తారు.

- అబ్బాయిలకు ఆడుకోవటానికి తుపాకులు, కార్లు, లారీలు లాంటి బొమ్మలు ఇచ్చి ప్రోత్సహిస్తారు. అమ్మాయిలకేమో వంటకు, ఇంటికి సంబంధించిన ఆట బొమ్మలు ఇచ్చి ఆడుకోమంటారు.

అబ్బాయిలను పరుగెత్తటానికీ, చెట్లెక్కటానికీ, పాకటానికీ అనుకూలంగా ఉండే దుస్తుల్ని ధరించమంటారు. శరీరమంతా కప్పివేస్తూ- నడవటానికి కాని, పరుగెత్తటానికి కాని వీలులేని దుస్తులను అమ్మాయిలతో ధరింపజేస్తారు.

మగపిల్లవాళ్ళకి ముందుగా భోజనం పెట్టి మిగిలిన ఆహారాన్ని మాత్రమే ఆడపిల్లలకు ఎందుకు పెడుతున్నారు?

బడికి వెళ్ళి చదువుకోమని అబ్బాయిలను ప్రోత్సహిస్తూ అమ్మాయిలకు చదువుకోవడానికి కావలసిన సమయం ఇవ్వకపోవడం లేదా బడికి పంపకపోవడం ఎంత వరకు సరియైనది?

అబ్బాయిలతో పోల్చినపుడు చాలా తక్కువమంది అమ్మాయిలను మాత్రమే పెద్ద చదువులు చదువుటకు అనుమతిస్తున్నారు.

ఆరోగ్యం క్షీణించిన అబ్బాయికి సత్వరమే వైద్య సహాయం అందజేస్తారు. అదే ఆడపిల్లకైతే ఎందుకు చేయరు?

అబ్బాయిలు వాళ్ళకు నచ్చిన వృత్తిలో స్థిర పడటానికి ప్రణాళికలను రూపొందిస్తారు. అమ్మాయిలు మాత్రం పెళ్లిచేసుకొని గృహిణిగా స్థిరపడాలని పెద్దవాళ్ళు కోరుకుంటారు.

తగ్గుతున్న బాలికలు, స్త్రీలు

ఇలాంటి వివక్ష ధోరణులవల్ల చాలా విచారకరమైన పరిణామాలు ఏర్పడుతున్నాయి. ఉదాహరణకు దేశ జనాభాలో స్త్రీల సంఖ్య క్రమేపి తగ్గిపోతోంది. ఎలాగంటే: 1951వ సంవత్సరంలో ప్రతి 1000 మంది పురుషులకు 946 మంది స్త్రీలు ఉంటే, 1981 వచ్చేసరికి ప్రతి 1000 మంది పురుషులకు 934 మందే స్త్రీలు ఉన్నారు. 2011లో స్త్రీల సంఖ్య కాస్త మెరుగై 940కి చేరింది.

అదే తెలంగాణ రాష్ట్ర పరిస్థితిని పరిశీలిస్తే 1991వ సంవత్సరంలో ప్రతి 1000 మంది పురుషులకు 969 మంది స్త్రీలు ఉన్నారు. 2011 సంవత్సరనాటికి స్త్రీల సంఖ్య కాస్త పెరిగి ప్రతి 1000 మంది పురుషులకు 988 మంది స్త్రీలు ఉన్నారు. ఇలా తెలంగాణ రాష్ట్రం అన్ని రాష్ట్రాలకంటే లింగనిష్పత్తిలో ముందంజలో ఉన్నప్పటికీ దీనివల్ల మన రాష్ట్రంలో అంతా బాగుందని చెప్పలేం. 6 సంవత్సరాలలోపు పిల్లల సంఖ్యను పరిశీలిస్తే ఆడపిల్లల సంఖ్య జనాభాలో గణనీయంగా తగ్గి పోయింది. ఎంత అనేది ఈ కింది పట్టికలో కనిపిస్తుంది.

Year	Boys	Girls
1991	1000	978
2001	1000	963
2011	1000	933

This means that actually the situation is not improving, but deteriorating.

Normally, equal number of girls and boys should take birth. If the proportion of girls is less, it means that girls and women are not able to live a healthy life in our country and are dying earlier than men. But why is this proportion constantly declining?

This may be due to many reasons. In some families, young girls do not get sufficient nutritious food and are not able to survive when they suffer from diseases. Girl children in India also face discrimination - they do not receive proper medical treatment. In recent times, the proportion of girls has reduced also due to female foeticide, a social practice where girl children are killed before they are born. This also means that technological advancement gives people the choice of giving birth to only male children.

Find out from your teachers and parents about these practices in your area and prepare a report for your class wall newspaper.

Differences in Literacy Levels

Going to school and learning to read and write are important things in life for all of us.

Look at the Fig. 16.1 Two differently coloured bars in the figure show the proportion of literates in Telangana – the

number of males and females aged 7 years and above who can read and write in Telugu or any other language. There are more male literates compared to females in Telangana. You will notice that for every 100 females in Telangana, the number of female literates in 1991 was only 28. This has increased to 58 in 2011. The proportion of male literates has increased from 52 to 75 during this period. You will also notice that the gap between the males and females is declining.

Telangana and Andhra Pradesh have one of the largest educational systems in India with nearly 1.50 crore students studying in more than one lakh schools and colleges. Children dropping out of school is also an important problem. Thirty years ago, this problem was acute particularly among girls. For example, if 100 girl children started going to school, more than 65 of them discontinued their schooling after class 5; in fact, not more than 15 girls were able to pursue intermediate education.

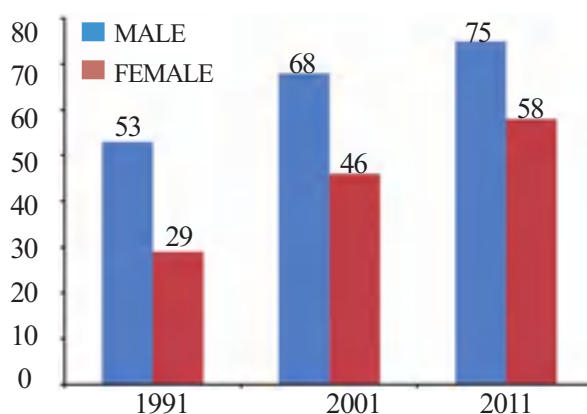

Fig. 16.1: Literacy Level in Telangana (%)

Another aspect of discrimination is low literacy levels among women. Girls are not encouraged to go to school and are made to stay at home to do the household work or work in fields and shops. Even the girls

సంవత్సరం	బాలురు	బాలికలు
1991	1000	978
2001	1000	963
2011	1000	933

అమ్మాయిల పరిస్థితిలో ఎలాంటి అభివృద్ధి లేదని, మరింత క్షీణిస్తోందని దీనివల్ల తెలుస్తుంది.

సాధారణంగా ఆడపిల్లలు మగ పిల్లలతో సమానంగా పుట్టవలసి ఉంది. కాని అమ్మాయిల నిష్పత్తి తక్కువగా ఉండడం వలన స్త్రీలు, ఆడపిల్లలు ఆరోగ్యకరమైన జీవితాన్ని మనదేశంలో కొనసాగించలేక పురుషుల కన్నా ఎక్కువ మంది స్త్రీలు ముందుగా చనిపోతున్నారు. ఈ శాతం ఎందుకీలా దిగజారిపోతోంది?

దీనికి ఎన్నో కారణాలున్నాయి. కొన్ని కుటుంబాలలో చిన్నారి బాలికలకు సరిపడినంత పోషకాహారం లభించకపోవడంతో అనారోగ్యానికి గురై మరణిస్తున్నారు. మరికొన్ని కుటుంబాలలో సరియైన వైద్య చికిత్స అందక వివక్షకు లోనవుతున్నారు. భూణ హత్యల కారణంగా ఆడపిల్లల సంఖ్య ఇటీవల కాలంలో బాగా తగ్గిపోతున్నది. పుట్టడానికి ముందే తల్లి గర్భంలోనే శిశువును చంపడాన్ని భూణహత్య అంటారు. సాంకేతిక పరిజ్ఞాన పురోభివృద్ధిని మగ శిశువులకు మాత్రమే జన్మనిచ్చే అవకాశంగా వినియోగించుకోవడం దురదృష్టకరం.

ఇలాంటి సంఘటనలేమైనా మీరున్న ప్రాంతాల్లో జరుగుతున్నాయా అని ఉపాధ్యాయులను, తల్లిదండ్రులను అడిగి తెలుసుకొని దానిమీద ఒక నివేదికను తయారుచేసి పాఠశాల గోడపత్రికలో ప్రదర్శించాలి.

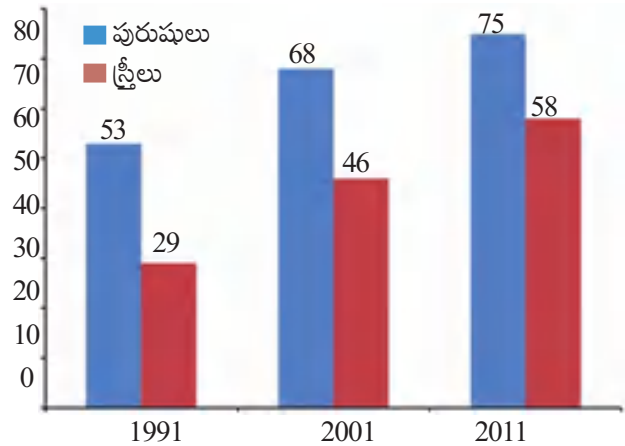
అక్షరాస్యతలో అంతరాలు

మనందరి జీవితాలలో బడికి వెళ్ళి చదవడం, రాయడం నేర్చుకోవడమనేది ముఖ్యమైన అంశం.

పటం 16.1 ను గమనించండి. రెండు వేరు వేరు రంగులలో ఉన్న బార్ గ్రాఫ్ అక్షరాస్యల శాతాన్ని తెలియజేస్తున్నాయి - 7 సంవత్సరాల పైబడిన స్త్రీ,

పురుషులలో తెలుగు భాష లేక ఏదైనా ఇతర భాషలో చదవడం, రాయడం వచ్చిన వారిని సూచిస్తున్నాయి. స్త్రీలతో పోల్చినప్పుడు పురుషులలో అక్షరాస్యలు ఎక్కువ అని తెలుస్తున్నది. తెలంగాణలో ప్రతి 100 మంది స్త్రీలలో 28 మంది మాత్రమే 1991వ సంవత్సరం నాటికి అక్షరాస్యలని గమనించి ఉంటారు. 2011 నాటికి ఈ సంఖ్య 58 ని చేరింది. ఇదే కాలంలో పురుషుల అక్షరాస్యత 52 నుండి 75కు పెరిగింది. స్త్రీ, పురుషుల అక్షరాస్యతా శాతంలో తేడా తగ్గడాన్ని గమనించి ఉంటారు.

భారతదేశంలో బాగా విస్తరించిన విద్యా వ్యవస్థను ఆంధ్రప్రదేశ్ మరియు తెలంగాణ రాష్ట్రం కలిగి ఉన్నాయి. లక్షకు పైగా పాఠశాలలు, కళాశాలల్లో 1.50 కోట్లమంది విద్యార్థులు చదువుతున్నారు. బడిని మధ్యలో మానివేస్తున్న పిల్లల సంఖ్య ఆందోళన కలిగిస్తోంది. 30 సంవత్సరాల క్రితం ఈ సమస్య ఆడపిల్లల్లో మరింత జటిలంగా ఉండేది. ఉదాహరణకు 100 మంది బాలికలు బడిలో చేరితే 65 మందికి మించి 5వ తరగతి ఆపై చదువు కొనసాగించడంలేదు, కేవలం 15 మంది ఆడపిల్లలు మాత్రమే ఇంటర్మీడియట్ వరకు విద్యను అభ్యసించ గలుగుతున్నారు.

16.1: తెలంగాణ అక్షరాస్యతా స్థాయి (%)

ఈ వివక్షతకు మరో కారణం ఏమంటే స్త్రీలు తక్కువగా చదువుకొని ఉండటం. ఆడపిల్లల చదువును ప్రోత్సహించకుండా వాళ్ళకు ఇంటిపని, పొలంపని, పావుల్లో పని అప్పగిస్తున్నారు, ఒకవేళ ఏ ఆడపిల్లయినా

who go to school have little time to study at home, as they have to do a lot of household work after school time. Even when girls manage to go to school and study, they are discouraged from taking subjects like mathematics and science, which are considered more suitable for boys. Girls are told that they can only learn subjects like literature and 'home science'. In fact, many institutions practice gender bias by not allowing boys to opt for subjects like 'home science' and forcing girls alone to opt for them.

Now, the situation has improved. Yet one-sixth of children stop going to school after class 5. There are no major differences one could find between girls and boys in this regard.

If you study in a co-ed school, can you make a list of things which you feel are discriminatory.

Each one in the class can talk to 2 persons (both men and women) who have attended school only for a few years to find out the reasons why they stopped. Discuss all the reasons in the class.

Are there any girls in your locality or village who stopped coming to school during last year? Find out the reasons and discuss them in class.

Right to property

In India, most resources like land and factories are in the name of men. Even though the law provides that property of parents should be divided equally between all children (both sons and daughters), in

actual practice, very few girls get a share in their parents' property which is usually passed on only to sons. As a result, women have little or no control over any productive resources like land, shop or factory. They, therefore, have to be economically dependent upon their fathers, husbands, sons or brothers.

The situation in Telangana, in recent times, is relatively better. This is due to the laws made in the state in 1980s, which made it mandatory that the ancestral property of parents should be equally divided between sons and daughters. In fact, our state was the first state in the country to make such property laws to reduce discrimination.

Employment

Women going out of the house and taking up jobs are able to become self dependent. Most women workers in Telangana are employed in agriculture, doing casual jobs, and a small section of them run their own shops, farms and other enterprises. Thus, when women take up employment, they need not depend on others.

We have also seen that girls in some families are brought up in such a way that they are undernourished and under-educated. Therefore, they have less opportunity to gain proper employment and get good salaries. Even women who are well educated are not allowed by their families to take up professional jobs that require them to be away

బడికి వెళ్ళిచదువుకున్నా అక్కడ నేర్చుకున్న విషయాల్ని ఇంటివద్ద మననం చేసుకునే అవకాశం దొరకడం లేదు. దీనికి కారణం ఇంటి పనులవల్ల సమయం లేకపోవటం. ఒకవేళ ఇలాంటి వాటినన్నింటిని సరిదిద్దుకుని ఆడపిల్లలు చదువుకున్నా ఉన్నత చదువుల్లో వాళ్ళకు సచ్చిన సైన్స్, గణితం లాంటి విషయాలు తీసుకోవటాన్ని నిరుత్సాహపరుస్తారు. ఇవి అబ్బాయిలు మాత్రమే చదవాలని, అమ్మాయిలకి భాషా, సాహిత్యం, హోం సైన్స్ లాంటి సబ్జెక్ట్స్ ని సూచిస్తారు. ఇలాంటి విషయాల్లో కొన్ని విద్యాసంస్థలు కూడా లింగ వివక్షత ఆధారంగా అబ్బాయిలు హోమ్ సైన్స్ చదవటానికి వీలులేదని అమ్మాయిలు మాత్రమే చదవాలని నిర్బంధిస్తున్నాయి.

ప్రస్తుతం పరిస్థితి మెరుగైంది. అయినప్పటికీ బాలబాలికలలో 1/6 వ వంతు ఐదవ తరగతి తరవాత పాఠశాలకు దూరమవుతున్నారు. ఈ విషయంలో బాలబాలికల మధ్య పెద్ద వ్యత్యాసం అంటూ ఏమీ లేదు.

మీరు చదువుకొనే పాఠశాలలో అమ్మాయిలు కాని, అబ్బాయిలు కాని వివక్షకు గురయ్యే అంశాల జాబితాను తయారు చేయండి.

మధ్యలో చదువు మానివేసి ఇంటి దగ్గర ఉన్న స్త్రీ పురుషులిద్దరితో తరగతిలోని ప్రతి విద్యార్థి మాట్లాడాలి. చదువు మానివేయడానికి గల కారణాలను కనుక్కొని వాటిని తరగతిలో చర్చించాలి.

మీరున్న ప్రాంతం, గ్రామంలో ఎంత మంది బాలికలు ఈ సంవత్సరం బడి మానేశారో తెలపండి. వాళ్లతో కారణాలు ఏమిటో చర్చించండి.

ఆస్తి హక్కు

మన దేశంలో చాలా వరకు భూములు, ఇళ్ళు, పరిశ్రమలన్నీ పురుషుల పేరుపై ఉంటున్నాయి. తల్లిదండ్రుల ఆస్తులపై పిల్లలందరికీ సమాన హక్కుంది అనే చట్టాలున్నా, చాలా కొద్దిమంది అమ్మాయిలు మాత్రమే తల్లిదండ్రుల ఆస్తిలో భాగం పొందుతున్నారు. సాధారణంగా అబ్బాయిలే ఆస్తికి హక్కుదారులు

అవుతున్నారు. దీని ఫలితంగా స్త్రీలకు పొలాలు, దుకాణాలు, పరిశ్రమల ద్వారా వచ్చే ఆదాయాలు ఏవీ లేకపోవటం వల్ల వాళ్లు ఆర్థికంగా తండ్రిమీద, భర్త మీద, కొడుకుల మీద, అన్నదమ్ములపై ఆధారపడుతున్నారు.

ఈ మధ్య కాలంలో తెలంగాణ పరిస్థితి కొంత మెరుగైంది. 1980 దశకంలో వచ్చిన చట్టాలు దీనికి కారణమని చెప్పవచ్చు. ఈ చట్టాలద్వారా వారసత్వంగా వచ్చే తల్లిదండ్రుల ఆస్తిలో కొడుకులతోపాటు కూతుళ్లకు కూడా సమాన వాటా కల్పించడం తప్పని సరి అయ్యింది. వారసత్వంగా వచ్చే ఆస్తిలో లింగ వివక్ష లేకుండా స్త్రీలకు సమాన హక్కులను కల్పించిన మొదటి రాష్ట్రం మన రాష్ట్రమే.

ఉపాధి

స్త్రీలు ఇంటి పనితోపాటు ఉద్యోగాలు చేయడం వల్ల స్వతహాగా ఆర్థికంగా నిలదొక్కుకునే స్థితికి వచ్చారు. తెలంగాణలోని చాలామంది మహిళా కార్మికులు వ్యవసాయంలో, తాత్కాలిక ఉద్యోగాలలో పనిచేస్తూ వారిలో కొందరు సొంతంగా చిన్న దుకాణాలను, సంస్థలను నిర్వహించడం ద్వారా ఉపాధిని పొందుతున్నారు. ఉద్యోగాలు చేస్తున్న మహిళలు ఇతరులపై ఆధారపడవలసిన అవసరం లేదు.

చాలా కుటుంబాలలో బాలికలు పౌష్టికాహార లోపంతో, సరైన చదువు లేకుండా పెరుగుతున్నారని చూశాం. దాని ఫలితంగా మంచి జీతభత్యాలు పొందే అవకాశం లేకుండాపోతోంది. స్త్రీలు బాగా చదివిన వారైనప్పటికీ వాళ్ళను ఉద్యోగాలు చేయనీయకుండా ఇంటి పనులకే పరిమితం చేయటం గ్రామీణ భారతంలో అత్యధికంగా చూస్తున్నాం. అలాగే ఉద్యోగాలు చేస్తున్నవాళ్ళను ఇంటి పనికోసం సెలవులు పెట్టిస్తూ, వాళ్ళ ఉద్యోగానికి ఆటంకం కల్పిస్తున్నారు. బాగా చదివిన స్త్రీలు ఉన్నత ఉద్యోగాలు చేయలేక పోవటానికి వాళ్ల కుటుంబీకులు ఒప్పుకోకపోవటం, స్త్రీలు కుటుంబాన్ని విడిచి చాలా రోజులు

from their homes for long time. They are allowed only to take up part time or less demanding jobs. Most of the women who are without proper educational qualifications are forced to do physical labour in the fields or mines or as domestic servants in houses of rich people. These jobs are back breaking and exhausting. Moreover, the women doing them are often looked down and they lose respect and security. They have to face insults and abuses all the time.

Read what Malini, a woman domestic worker in the capital of our country, Delhi, has to say:

“My first job was with a rich family that lived in a three storeyed house. The lady would shout to get any work done. My work is in the kitchen. There are two other girls for cleaning. Our work begins at 5 o’ clock in the morning. We get a cup of tea and two stale rotis for breakfast – never even a third roti. In the evening, when I cook food the two cleaning girls would beg me to give them an extra roti. I would secretly give them the rotis and also make myself some. I used to feel scared of the lady but also felt angry and humiliated . Did we not work all day? Don’t we deserve to be treated with some respect”?

• If you know about such people, discuss how they are treated, their problems and their earnings.

Why do you think people like Malini earn less than a hundred rupees a day even though they work hard for several hours?

What are the other professions that are commonly taken up by women? Discuss them in the class.

In the last few decades, the employment scene for women has been changing gradually. Many women have acquired degrees and are entering into jobs which were earlier considered as male professions. The reservation policies pursued from 1980s in Telangana for admission to women in all colleges and in government jobs have led to more and more girls joining colleges and taking up salaried jobs. Some leading scientists, mathematicians, diplomats, engineers, etc. are women.

Fig. 16.2: First woman Loco driver in India- Surekha Yadav

Women are now also recruited into the police, army, navy and air force and there are many women pilots today. In fact, we have women who are train engine drivers. This has been possible because women have fought to get higher education and have broken gender biases in many professions.

Unrecognised work of women

If we look at the daily routine of any woman, we will realise that they are working all the time. But for most of the time, the work they do is not recognised and not paid for. Even though everyone can see them working hard, their work remains invisible.

ఉండవలసిరావడం కారణాలుగా చెప్పవచ్చు. అంతేకాక స్త్రీలకు వీలైనప్పుడు చేసే ఉద్యోగాలే అనుకూలమంటూ తీర్మానిస్తారు. చాలా మంది స్త్రీలు సరైన విద్యార్హత లేకపోవడంతో ఎక్కువగా వ్యవసాయ కూలీలుగా, గనుల్లో, ధనికుల ఇళ్లలో పనివాళ్ళుగా ఉంటున్నారు. ఇలాంటి పనులు వాళ్ళను శారీరకంగా ఒత్తిడికి గురిచేయటమేకాక, వాళ్ళకి సామాజిక మర్యాద, భద్రత లేకుండా ఉంది. వారు నిరంతరం అవమానాలకు, అవహేళనలకు గురవుతున్నారు.

మనదేశ రాజధాని అయిన ఢిల్లీలోని ఒక ఇంట్లో పనిచేసే మాలిని అనే ఆమె ఏమి చెప్పతోందంటే...

నేను మూడంతస్తుల భవనంలో నివసిస్తున్న ఒక ధనవంతుల ఇంట్లో పనిచేసేదాన్ని. నాకు ఏ పని చెప్పాలన్నా ఆ ఇంటి యజమానురాలు అరుస్తూ చెప్పేది. నేను వంటింట్లో పనిచేసే దాన్ని. ఇంటిని శుభ్రం చేయటానికి ఇంకా ఇద్దరు అమ్మాయిలున్నారు. మా పని ఉదయం 5 గంటలకు మొదలయ్యేది. మాకు వాళ్ళిచ్చేది ఒక కప్పు టీ, రెండు ఎండిపోయిన రొట్టెలు మాత్రమే. మూడో రొట్టె కావాలన్నా ఇచ్చేది కాదు. సాయంత్రం నేను వంట చేయగానే ఆ ఇద్దరు అమ్మాయిలూ రాత్రి భోజనంలో మూడవ రొట్టె కావాలని అడిగేవారు. చాలా రహస్యంగా వాళ్ళకి ఇచ్చి నేను కొన్ని రొట్టెలు తినేదాన్ని. యజమానురాలు ఏ సమయంలో కేకలు వేస్తుందోనని భయపడిపోయేదాన్ని. అవమానంతో కూడిన ఏడుపు వచ్చేది. రోజంతా మేం కష్టపడి పనిచేయలేదా? మేం కొంత గౌరవానికి నోచుకోలేమా?

మీకు తెలిసిన పనివాళ్ళను గురించి చర్చించి వాళ్ళను ఇంటివాళ్ళు ఎలా చూస్తున్నారో, పనివాళ్ళు ఎదుర్కొంటున్న సమస్యలేమిటో, వాళ్ళు ఎంత సంపాదిస్తున్నారో తెలుసుకోండి. మాలిని లాంటి వాళ్ళు రోజంతా కష్టపడ్డా 100/- రూపాయలు కూడా ఎందువల్ల సంపాదించలేక పోతున్నారు? సాధారణంగా స్త్రీలు చేపట్టే ఇతర వృత్తులు ఏమిటి? వారి స్థితిగతుల గురించి నీకు తెలిసిన విషయాలను మీ తరగతిలో చర్చించండి.

కొన్ని దశాబ్దాలనుంచి స్త్రీలు చేపట్టే వృత్తులలోను, ఉద్యోగాలలోను క్రమేపి మార్పులు వచ్చాయి. చాలా మంది స్త్రీలు ఎక్కువ విద్యార్హతలు సంపాదించి, అప్పటి వరకు ఇవి పురుషులకు మాత్రమే అనుకొనే ఉద్యోగాల్లో కూడా ప్రవేశించగలిగారు. 1980 దశకంలో మన రాష్ట్రంలో వచ్చిన రిజర్వేషన్ల విధానాలు చాలామంది స్త్రీలు కళాశాలల్లో చేరడానికి, ప్రభుత్వ ఉద్యోగాలలో స్థిరపడడానికి దోహదపడ్డాయి. వీటివల్ల మహిళలు కళాశాలలో చేరి విద్యావంతులై వేతనం తీసుకునే ఉద్యోగాలలో చేరుతున్నారు. ప్రస్తుతం పేరు పొందిన శాస్త్రవేత్తలుగా, రాయబారులుగా, ఇంజనీర్లుగా మొదలైన ఉద్యోగ వృత్తులలో అనేక మంది కొనసాగుతున్నారు.

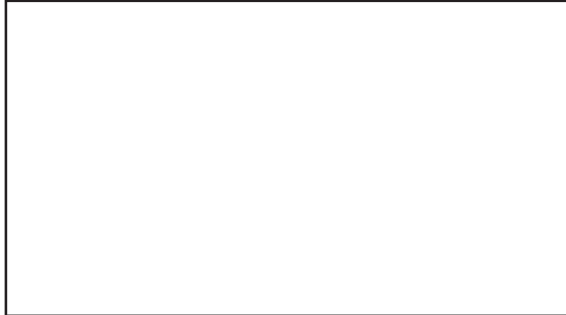
చిత్రం 16.2: భారత్ లో ప్రథమ మహిళా రైలింజన్ డ్రైవర్ అయిన సురేఖా యాదవ్

ప్రస్తుతం స్త్రీలు రక్షణ, నౌకాదళం, వైమానికదళంలో కూడా పనిచేస్తున్నారు. నేడు మహిళా పైలెట్లు కూడా ఉన్నారు. రైలింజన్ డ్రైవరుగా కూడా స్త్రీలు ఎంపిక అయ్యారు. ఉన్నత విద్యకోసం స్త్రీలు సాగించిన పోరాటంవల్ల, లింగవివక్షను ఎదిరించి ఆయా వృత్తులలో చేరడం వల్ల ఇదంతా సాధ్యమయింది.

గుర్తింపులేని స్త్రీ శ్రమ

మనం స్త్రీలు చేసే రోజువారీ పనిని పరిశీలిస్తే వారు తమ సమయాన్నంతా పనుల్లోనే గడుపుతున్నట్లు తెలుస్తుంది. అయినా చాలాసార్లు వాళ్ళ పనికి తగిన గుర్తింపుగానీ, ఆదాయంగానీ ఉండటం లేదు. వాళ్ళు చేసే కష్టమైన పనులు ఎవరి దృష్టికి రావటం లేదు.

Draw a figure of farmers working in the field in the blank space given below? After drawing it show it to the teacher.

How many of you drew a picture of a man working in the field and how many showed a woman farmer? How many showed both men and women working in the field?

You can see that when we say farmers, we only think of men but never of women. In fact, nearly eight out of every ten Indian working women work in the fields. They till the land, they do the seeding, weeding, transplanting, harvesting, threshing and countless jobs. Of course, it is also true that many farm jobs are 'reserved' for women – like transplanting rice, weeding or plucking groundnut pods. Women do these and many other jobs also in agriculture. A large number of farms are fully managed by women farmers alone as the men go out in search of work in factories and towns.

Many women are working on their family farms, yet their work is not recognised. Women who work on other people's farms get wages which are lower than what men get.

If you study the work done by women within your own house, you will realise the hard work that goes into running the house. Just imagine if women were to charge for the work they do at home (for cleaning,

*Fig. 16.3:
Look at this picture. A woman even if employed, has to do all these tasks. Yet do we count household work as labour?*

cooking, making pickles, taking care of children, teaching children, nursing the sick, stitching clothes, fetching water, purchasing provisions etc.) how much would they get paid every month?

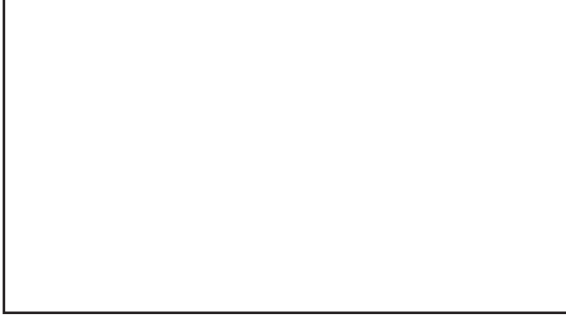
The reality is that they do not get paid for any of this work, and instead they are constantly abused for not doing this work on time or not to the taste of the others. On the other hand, most of the work that men do is paid for and they control the money and spend it as they wish.

List all the work that your mothers, sisters or sisters-in-law do in the house? When do they get up, when do they eat, when do they rest and sleep?

Things are changing now

You might have studied in chapters 13 and 14 about the functioning of a village Panchayat and an urban self-government body in Telangana. Being a member in such organisation would help in taking important decisions to improve the conditions of the village, community or the place in which we live. Although females, including young girls, are half of the population, hardly few women take active interest are allowed by their families or husbands to become member or leader of such political

పొలంలో పనిచేస్తున్న రైతుల చిత్రపటాన్ని కింద ఇచ్చిన ఖాళీ స్థలంలో గీయండి. గీసిన తరవాత మీ ఉపాధ్యాయులకు చూపించండి.

పై చిత్రపటంలో, మీలో పురుష రైతులను, స్త్రీ రైతులను, స్త్రీ పురుషలిద్దరినీ పని చేస్తున్నట్లుగా ఎంత మంది చిత్రీకరించారు.

రైతు అంటే పురుషులనే అనుకుంటాం, స్త్రీలని అనుకోం. నిజానికి భారతదేశంలో పొలంలో పనిచేసే వాళ్ళలో ప్రతి 10 మందిలో 8 మంది స్త్రీలే. భూమిని దున్నటం, విత్తనాలు చల్లటం, నాట్లు వేయడం, కలుపుతీయడం, పంట కోయడం, నూర్పు చేయటం, ఇలా లెక్కలేనన్ని పనులన్నింటినీ స్త్రీలు చేస్తున్నారు. అయితే వీటిలో కొన్ని పనులను స్త్రీలు మాత్రమే చేస్తున్నారు. వరినాట్లు వేయటం, కలుపు తీయటం, వేరుసెనగకాయలు తవ్వి తీయటం లాంటి పనులను వారికి కేటాయించారు. వాటితోపాటు పొలాల్ని స్త్రీలే స్వయంగా సాగుచేస్తున్నారు. పురుషులు పట్టణాలకు, ఫ్యాక్టరీల్లో పనిచేయటానికి వెళ్లిపోయినప్పుడు వ్యవసాయ బాధ్యతలు వీళ్ళే నిర్వహిస్తున్నారు.

స్త్రీలు వాళ్ల సొంత పొలంలో చేసిన పనికి ఎలాంటి గుర్తింపు కాని ఆదాయం కాని పొందకుండానే పనిచేస్తున్నారు. ఒక వేళ వేరేవాళ్ళ పొలంలో కూలికోసం పనిచేసినా వాళ్ళ కూలి పురుషులకంటే తక్కువ.

దీంతో మనకు అర్థమయ్యేదేమంటే స్త్రీ తన ఇంటికోసం ఎంతో కష్టపడితేనేగానీ ఆ ఇల్లు నడవదు. స్త్రీ ఇంట్లో చేసే ప్రతీ పనికి (పంట పనికీ, ఊరగాయ పచ్చళ్ళ తయారీ, పిల్లల సంరక్షణ, చదువు, అనారోగ్యంతో ఉన్న వాళ్లకోసం చేసే సేవలకు, బట్టలు

16.3: చిత్రాన్ని చూడండి: ఉద్యోగం చేస్తున్న మహిళ కూడా గృహసంబంధ పనులు తానొక్కరే చేయక తప్పడంలేదు కదా! స్త్రీల పనిని కూలిపనిగా గుర్తించగలమా?

కుట్టటం, నీళ్ళుపట్టటం, నిత్యావసర వస్తువులు కొనుగోలు చేసి తేవడం మొదలైనవాటికి) మనం డబ్బు ఇవ్వాలంటే ప్రతి నెలా ఎంత ఇవ్వవలసి ఉంటుంది? ఒక్కసారి ఆలోచించండి.

వాళ్ళు చేసే పనికి ఎవరూ ఏమీ ఇవ్వకపోగా, సమయానికి చేయలేదని, రుచిగా తయారుచేయలేదని దూషిస్తారు. అదే పురుషులు పనిచేస్తే వాళ్ళకు డబ్బు వస్తుంది. వాళ్ళకు నచ్చినట్లు ఖర్చు చేస్తూ జీవితాన్ని గడుపుతారు.

మీ ఇంట్లో మీ అమ్మ, అక్క, చెల్లెలు, వదిన మొదలైన వాళ్ళంతా చేసే పనులను ఒక పట్టికగా తయారుచేయండి. వాళ్ళు ఎప్పుడు నిద్ర లేస్తారో, ఎప్పుడు భోజనం చేస్తారో, ఎప్పుడు విశ్రాంతి తీసుకుంటారో, ఎప్పుడు నిద్రపోతున్నారో పట్టికలో రాయండి.

మారుతున్న నేటి పరిస్థితులు

మీరు 13, 14 పాఠాలలో గ్రామ పంచాయతీ, పట్టణ స్థానిక స్వపరిపాలన తెలంగాణలో ఏవిధంగా పనిచేస్తుందో చదివారు. ఆ వ్యవస్థల్లోని సభ్యుడు తాను నివసించే ప్రాంతం, గ్రామం, సమాజాభివృద్ధికి ముఖ్యమైన నిర్ణయాలు తీసుకోవడంలో సహాయపడతాడు. జనాభాలో సగం ఉన్న స్త్రీలు, యువతులు అటువంటి పరిపాలనా విభాగాలలో సభ్యులుగా, నాయకులుగా రావడానికి వారి కుటుంబాలు, వారి భర్తల ప్రోత్సాహం ఇప్పటిప్పుడే

bodies. Due to government initiatives which made it mandatory to involve women in Panchayati Raj bodies, more and more women are now coming forward to participate in public affairs - contesting Panchayat and other elections.

Recall how Indra in Lesson 8, the dry chilly seller runs her shop, taking loans from a self-help group. Women forming self-help groups at village and mandal levels help them to generate resources for the family. Many of them are also able to take important decisions along with their

husbands or other male members within the family. The self-help groups also provide space to discuss important issues and problems associated with the community or village and help women to participate in political bodies. Even though they face much resistance, women have been taking these new roles successfully.

Keywords

Employment Literacy
Property Rights Sex Ratio

Improve your learning

1. Is it correct to say that girls are naturally weaker than boys are? Give reasons.
2. List the household jobs you, your brother or sister do?
3. Make a list of ten employed women you know of personally. Get information about their work and earnings.
4. If you have any elder women in the family who went to school some twenty years ago, find out their experience of schooling and compare it with that of your own times.
5. Why do you think daughters are not given equal share of the property of the parents?
6. Go to some Self- Help Groups in your area and find out how they help women to gain independence and dignity.
7. Read the second para of page 270 (Some people feel that suited to it) and write the answer. Is it proper to say that women are weaker than men? Write your opinion.

Project:

1. Find out from your school records how many girls are enrolled in class 1, 5, 8 and 10. Does it support the view that more boys complete schooling than girls do?
2. Find out from popular magazines about women who have entered professions which were earlier considered only for men. Prepare an album of their lives and struggles.
3. Consult parents in your village/locality and collect information about dropouts from schools.

Sl. No.	Name of the Student	Category	Drop out in which class	Reasons for dropouts
		SC/ST/BC/OC/ Minority		

Which category students are more in drop outs? What are the reasons? Analyse and discuss in the classroom.

లభిస్తోంది. ప్రభుత్వం తీసుకుంటున్న చర్యల కారణంగా పంచాయితీరాజ్ వ్యవస్థలో, ఇతర సంస్థల ఎన్నికలలో పోటీచేసి ప్రజాసంబంధ వ్యవహారాల్లో మరింత చురుకుగా ఎక్కువమంది స్త్రీలు పాల్గొనడం తప్పనిసరి అయింది.

8వ పాఠంలో ఎండుమిర్చి వ్యాపారాన్ని ఇంద్ర స్వయం సహాయక సంఘాల ద్వారా తీసుకున్న డబ్బుతో ఏవిధంగా నిర్వహిస్తోందో గుర్తుచేసుకోండి. మండల, గ్రామ స్థాయిలో కుటుంబ ఆదాయాన్ని పెంచుకోవడానికి స్త్రీలు స్వయం సహాయక సంఘాలుగా ఏర్పడ్డారు. కుటుంబాలలో ముఖ్యమైన నిర్ణయాలు చేయడంలో భర్తలు, ఇతర పురుషులతో

కలిసి వీరు పాలుపంచుకుంటున్నారు. సమాజంలో, గ్రామంలో నెలకొని ఉన్న సమస్యలు, ఇతర ముఖ్యమైన విషయాలు చర్చించడానికి, వాటిని పరిష్కరించుకోడానికి పరిపాలనా వ్యవహారాలలో పాల్గొనడానికి స్వయం సహాయక సంఘాలద్వారా అవకాశం లభిస్తోంది. ఈ విషయంలో కొన్ని అవాంతరాలు ఎదురైనప్పటికీ స్త్రీలు తమకు లభించిన అవకాశాలతో విజయవంతంగా ముందుకు వెళుతున్నారు.

కీలకపదాలు

ఉపాధి అక్షరాస్యత
ఆస్తిహక్కులు లింగనిష్పత్తి

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

1. అబ్బాయిలకన్నా అమ్మాయిలు సహజంగానే బలహీనులని అనుకోవడం సరైనదేనా? కారణాలు తెలపండి.
2. మీ ఇంట్లో మీరు, మీ సోదరులు, సోదరీమణులు చేసే పనుల జాబితాను రూపొందించండి.
3. పది మంది మహిళా ఉద్యోగులను వ్యక్తిగతంగా కలిసి వాళ్లు చేసే పని, సంపాదన వివరాలు తెలుసుకోండి.
4. మీ ఇంట్లో పెద్దామె ఉంటే 20 సంవత్సరాల క్రితం బడిలోని ఆమె అనుభవాలను తెలుసుకొని వాటిని మీ అనుభవాలతో పోల్చుకోండి.
5. తల్లిదండ్రుల ఆస్తిలో కూతురుకు సమానమయిన వాటా ఎందుకివ్వటంలేదో చెప్పగలరా?
6. స్త్రీల ఆర్థిక స్వేచ్ఛకు, గౌరవానికి స్వయం సహాయక సంఘాలు ఎలా సహాయం చేస్తాయో, మీ ప్రాంతాలలో ఉన్న స్వయం సహాయక సంఘాలను చూసి చెప్పండి.
7. పేజీ నెం. 271 లోని ('స్త్రీలు సహజంగానే.....చూసుకోవాలని అంటారు') పేరాను చదివి, ఈ కింది ప్రశ్నకు జవాబు రాయండి.

అబ్బాయిలకన్నా అమ్మాయిలు బలహీనులు అని చెప్పడం సమంజసమేనా? దీనిపై మీ అభిప్రాయాన్ని రాయండి.

ప్రాజెక్టు

1. మీ పాఠశాల రికార్డుల ప్రకారం ఎంతమంది అమ్మాయిలు 1, 5, 8, 10 తరగతుల్లో ఉన్నారు? అమ్మాయిలకంటే ఎక్కువ మంది అబ్బాయిలే పాఠశాల విద్యను పూర్తిచేయగలుగుతున్నారనే విషయాన్ని ఈ సమాచారం సమర్థిస్తుందా?
2. ముఖ్యమైన వార్తాపత్రికలు చూసి పురుషులు చేసే వృత్తులలోకి ప్రవేశించి పేరుపొందిన స్త్రీల జీవిత గాథలను, వాళ్ళు ఎదుర్కొన్న సవాళ్ళను, వాటిని అధిగమించిన తీరును చూపిస్తూ ఒక ఆల్బమ్ తయారుచేయండి.
3. మీ గ్రామం/ప్రాంతంలో పిల్లలు చదువు మానేయడం గురించి తల్లిదండ్రులను కలిసి కింది సమాచారాన్ని సేకరించండి.

వరుస సంఖ్య	విద్యార్థి పేరు	సామాజిక వర్గం	ఏ తరగతిలో మానేశాడు	మానేయడానికి గల కారణాలు
		SC/ST/BC/OC/మైనారిటీ		

పై సమాచారం ఆధారంగా ఏ ఏ వర్గాల ప్రజలు ఎక్కువగా బడిమాని వేస్తున్నారు? ఎందుకు? తరగతి గదిలో చర్చించి, విశ్లేషించండి.

Religion and Society in Early Times

India is a multi religious country. People worship gods and goddesses in many ways. Some people offer flowers to their sacred idols, some perform yagnas, some chant holy hymns silently and some do not worship any idols. Some people never pray at all. Now let us read about some religious practices and beliefs of people of the earlier Indian Society.

Hunter-Gatherers

You had read about the early hunter-gatherers. We know a little about their religious beliefs from their paintings and burials. We can also know about their religion by studying the religion of today's hunter-gatherers like the Chenchus.

What do you think they would pray for? Who do you think would they pray to?

It appears that painting and dance were important parts of the religious lives of the hunter-gatherers. They probably painted hunting scenes or danced to imitate a hunting scene and believed that this would give them a good hunt. Sometimes they dressed themselves as animals, wore masks and danced. They also danced hand in hand. Hunter-gatherers believed that the forests and wild animals were sacred and had to be worshipped. Animals should not be killed except when needed. They worshipped many animals too by drawing their pictures on caves.

Fig. 17.1: Masked dance

Look at his head dress, the decorations on his arms, and the wand in his hand.

Fig. 17.2: Wild boar of Bhimbhetka

పాఠం

17

ప్రాచీనకాలంలో మతం - సమాజం

భారతదేశంలో అనేక మతాలున్నాయి. భారతదేశంలోని ప్రజలు వివిధ రకాలుగా ప్రార్థనలు చేస్తారు. కొందరు తమ ఇష్టదైవానికి పూలు, పండ్లు సమర్పిస్తూ పూజలు చేసి ప్రార్థనలు చేస్తారు. కొందరు యజ్ఞాలు చేస్తారు. కొందరు నిశ్శబ్దంగా దైవాన్ని స్మరిస్తారు. మరికొందరు విగ్రహాలను పూజించారు. ఇంకా కొంతమంది అసలు ప్రార్థనలే చెయ్యరు! ఇప్పుడు ప్రాచీన భారతీయ సమాజానికి చెందిన వివిధ వర్గాల మతవిశ్వాసాలను గురించి తెలుసుకొందాం.

వేట - ఆహార సేకరణ ఆధారిత సమాజం

పూర్వకాలంలో వేటమీద ఆధారపడిన వాళ్ళ గురించి, ఆహారాన్ని సేకరించే వారి ఇళ్ళను గురించి మీరు చదివారు కదా! వాళ్ళ మత విశ్వాసాలను తెలుసుకోడానికి వాళ్ళ వర్ణచిత్రాలు, మృతులను పూడ్చిపెట్టిన సమాధులు ఉపకరిస్తాయి. ఆహారం కోసం వేటమీదా, సేకరణమీదా ఆధారపడే నేటి చెంచు జాతి వాళ్ళ మతవిశ్వాసాలను అధ్యయనం చేయడం ద్వారా పూర్వకాలంలో వేట-సేకరణ ఆధారిత సమాజం వాళ్ళ మతవిశ్వాసాలను ఊహించవచ్చు.

వీళ్ళు ఎవరిని, ఎందుకు ప్రార్థించేవారో తెలుసా?

ఈ సమాజంవాళ్ళు అడవులలో నివసించేవారు. అడవులను, అందులోని జంతువులను పవిత్రంగా భావించి వాటిని పూజించేవారు. అవసరమైతే తప్ప జంతువులను వేటాడేవారు కాదు. గుహలలో వాళ్ళు చిత్రించిన అనేక రకాల జంతువుల బొమ్మల ఆధారంగా జంతువులను పూజించేవారని తెలుస్తుంది. వాళ్ళు జంతువుల వేషాలు ధరించి, ముఖాలకు ముసుగులు వేసుకొని వేటాడే దృశ్యాలు అనుకరిస్తూ, సామూహిక నృత్యాలు చేస్తూ ఆరాధించే వారని కొందరు చరిత్రకారుల అభిప్రాయం. వీళ్ళు తమకు మంచి వేట లభించాలని ప్రార్థించేవారు.

చిత్రం 17.1: ముసుగులు ధరించి నృత్యం చేస్తున్న దృశ్యం. నృత్యకారుని తలపాగా, చేతిదండం, అలంకరణలను గమనించండి.

చిత్రం 17.2: భింబెట్యాకు చెందిన అడవి పంది

Archaeological excavations show that many early hunters buried the dead along with some objects of use – probably they believed that life continues even after death and hence made these arrangements for the afterlife of the dead persons.

A twelfth century book in Tamil called “Periyapuranam” describes the religious practices of hunter-gatherers living near Sri Kalahasti and narrates the famous story of Bhakta Kannappa. He acted as priest and made offerings of meat, honey, fruits and flowers to the god Mahashiva

To this day, the Chenchus of Nallamala hills worship forest goddess called Garelamysamma or Gangamma by making offerings to her and by dancing. They also worship Mallayya of Srisailam and Narasimha of Ahobilam. They believe that these gods had married Chenchu girls and therefore, they were their sons-in-law.

Fig. 17.3: Chenchu dance

What kind of change do you think would have come about in the religion of the early farmers and herders?

Early farmers and herders

Archaeological excavations in early villages show that they probably worshipped ‘Mother Goddesses’ or mother earth. They probably believed that the crops and cattle would prosper with her blessings. Mother Goddesses were worshipped in the form of small images or simply in the form of a stone, a tree or a plant.

Fig. 17.4 Baked clay figure of Mother Goddess from Mehargarh (5000 years old)

The early animal herders of the Deccan had left behind the ‘ash mounds’. Some archeologists believe that these may be the remains of seasonal bonfire rituals just as people still do on Holi, Deepawali and Pongal festivals.

వీళ్ళ సమాజానికి సంబంధించిన మరికొన్ని ఆసక్తికర మతవిశ్వాసాలను గురించి పురాతత్వ ఆధారాలు వివరిస్తాయి. వేట-సేకరణపై ఆధారపడిన సమాజంవాళ్ళు మృతులతోపాటు కొన్ని వస్తువులను పూడ్చి పెట్టేవారు. మరణం తర్వాత జీవితం ఉందనే నమ్మకం వాళ్ళలో ఉండేది. పూడ్చిపెట్టిన వస్తువులు మృతులకు ఉపకరిస్తాయనే భావన వాళ్ళలో ఉండేది.

శ్రీకాళహస్తి ప్రాంతంలో నివసించిన వేట-సేకరణ ఆధారిత సమాజం వాళ్ళ జీవనశైలిని, మత విశ్వాసాలను గురించి క్రీ.శ. 12వ శతాబ్దంనాటి తమిళ 'పెరియపురాణం' వివరిస్తుంది. ఈ పురాణంలో తెలుగువారికి సుపరిచితుడైన 'భక్త కన్నప్ప' కథ ఉంది. ఈ భక్త కన్నప్ప ఎవరో తెలుసా? ఈయన వేట-సేకరణ ఆధారిత సమాజానికి చెందినవాడు. ఈయన పూజారిగా వ్యవహరిస్తూ మాంసం, తేనె, పూలు, పండ్లు మొదలైనవాటిని మహాశివునికి సమర్పించేవాడని 'పెరియ పురాణం' ద్వారా తెలుస్తోంది.

నల్లమల అరణ్య ప్రాంతంలో నివసించే నేటి చెంచు జాతివారు గారెల మైసమ్మ (లేక) గంగమ్మ అనే తమ ఇష్ట దేవతను నృత్యంద్వారా ఆరాధిస్తూ ఆమెకు ప్రీతికరమైన వస్తువులను భక్తితో సమర్పిస్తారు. వీళ్ళు శ్రీశైలం మల్లికార్జునస్వామిని, అహోబిలం శ్రీ నరసింహ స్వామిని కూడా కొలుస్తారు. ఈ ఇద్దరు దేవుళ్ల తమ జాతి ఆడబిడ్డలను పరిణయం చేసుకొన్నారు కాబట్టి వాళ్ళను తమ అల్లళ్ళుగా చెంచుజాతి వాళ్ళు భావిస్తారు.

17.3: చెంచుజాతివాళ్ళు నృత్యం చేసే చిత్రం

తొలి రైతులు, పశువుల కాపరుల కాలం నుండి మతంలో ఎలాంటి మార్పులు సంభవించి ఉంటాయని మీరు భావిస్తున్నారు?

తొలి వ్యవసాయదారులు - పశుపోషకులు

పురాతత్వ పరిశోధనల ఆధారంగా వీళ్ళు 'అమ్మతల్లి' లేదా 'నేలతల్లి'ని ఆరాధించేవారని తెలుస్తుంది. పశువులు, పంటలు సమృద్ధిగా విలసిల్లాలంటే అమ్మతల్లి అనుగ్రహం ఆవశ్యకమని వీళ్ళు భావిస్తారు. అమ్మతల్లిని చిన్న చిన్న రాతి ప్రతిమలు లేదా చెట్ల రూపాలలో పూజిస్తారు.

చిత్రం 17.4: మెహర్నగర్లోని కాల్చిన బంకమట్టితో చేసిన అమ్మతల్లి ప్రతిమ (5000 సం॥ల క్రితం)

దక్కన్ ప్రాంతంలో కనుక్కొన్న 'బూడిద దిబ్బల' వల్ల పూర్వకాలంలోని పశుపోషకులు మంటలను వెలిగించి కొన్ని ఆచారాలను నిర్వహించేవారని అవగతమవుతుంది. ఇటువంటి ఆచారాలే నేటి హోలి, దీపావళి, సంక్రాంతి పండగ రోజుల్లో మనం చూస్తున్నాం కదా!

Fig. 17.5: Figures of animals engraved on rocks - (Maski - about 4000 years old)

Shepherds in India today are known by different names across the country. 'Dhangar' in Maharashtra, 'kurubas' in Karnataka and *Kuruma/ golla/ yadava* in Telangana and Andhra Pradesh. They worship special deities like Mallanna/ Birappa, Renuka, Yellamma, Mysamma, Pochamma etc. in Telangana, Andhra Pradesh and Karnataka. Farmers also rear animals and have close interaction with herders. Hence, both of them worship similar gods. A common mode of worship is by building small shrines for these gods and goddesses in a corner of the village. On special occasions are organised in which animals like Ram, Cock are sacrificed and cooked rice offerings are made by the entire community. They usually pray for good harvest, freedom from disease, welfare of children etc.

Our people have been worshipping several trees like *Peepal*, *Neem*, *Jammi*, *Banyan* and plants like *Tulasi*. Pot shreds from very ancient times have pictures of

Fig. 17.6: Old painted pot shreds found in Mundigak in Afghanistan five thousand years ago

Peepal leaves painted on them indicating that people had great regard for these trees.

Many farmer communities also worship animals like elephants, tigers, snakes, monkeys etc. It is believed that these practices have their origin in very ancient period.

Religion in the Indus Valley Civilisation

Several cities emerged in the north western parts of the sub-continent in the plains of the Indus river some 4600 years ago. These cities lasted for nearly 900 years and then declined. This is also called Harappan culture (after Harappa, which was excavated first by the archaeologists). These cities were inhabited by many kinds of crafts persons (potters, carpenters, stone bead makers, gold and silver jewellers, weavers, coppersmiths, masons etc.) besides traders, administrators and rulers. Among the ruins, baths, granaries, storehouses, public buildings, roads, drains and houses of ordinary people were found. However, until now no big temple was found. Several mother goddess figures were found. It also seems that they held several trees including the peepal as sacred and also probably worshipped some animals. Pictures of a male gods were also found.

17.5: రాళ్లమీద చెక్కిన జంతువుల బొమ్మలు, (మస్కి - 4000 సం॥ల క్రితం నాటి చిత్రపటం)

భారతదేశంలో ప్రస్తుతం నివసిస్తున్న పశు పోషకులను వివిధ పేర్లతో పిలుస్తారు. మహారాష్ట్రలో ధంగర్, కర్నాటకలో 'కురుబ', తెలంగాణ మరియు ఆంధ్రప్రదేశ్ లో కురుమ, గొల్ల, యాదవ కులాల వాళ్ళు పశుపోషక సమాజానికి చెందినవారు. వీరు 'మల్లన్న, భీరప్ప'లను కొలుస్తారు. అలాగే కర్నాటక, తెలంగాణ, ఆంధ్రప్రదేశ్ లోనివారు 'రేణుకామాత', 'ఎల్లమ్మ', 'మైసమ్మ', 'పోచెమ్మ' మొదలైన పేర్లతో ఉన్న స్త్రీ దేవతలను పూజిస్తారు. తొలి వ్యవసాయదారులు, పశుపోషకులు ఇంచుమించు ఒకే ఆరాధనా పద్ధతులను అవలంబించారు. వీళ్ళు గ్రామంలోని ఒక ప్రదేశంలో చిన్న ఆలయాన్ని నిర్మించి అందులో దేవతను ప్రతిష్ఠించి పూజలు చేస్తారు. ప్రత్యేక పండుగ రోజులలో పొట్టేలు, కోడిపుంజు, మొదలైన వాటిని బలిఇచ్చి వాటి మాంసాన్ని, వండిన ఆహారాన్ని 'ప్రసాదంగా' ఆరగిస్తారు. మంచి పంటలు పండాలని, రోగాల బారినండి తాము రక్షణ పొందాలని, తమ సంతానానికి సౌఖ్యం కలగాలని తమ ఇష్ట దేవతలను ప్రార్థిస్తారు.

పూర్వకాలం నుండి కొంతమంది రావి, వేప, జమ్మి, మర్రి చెట్లను, తులసి వంటి మొక్కలను పూజిస్తున్నారు. పురావస్తు తవ్వకాలలో రావి ఆకులను చిత్రించిన కుండపాత్రలు బయల్పడడం వల్ల ఆనాటి ప్రజలు వృక్షాలకు అత్యంత ప్రాధాన్యమిచ్చే వాళ్ళని తెలుస్తుంది.

చిత్రం 17.6:

5000 సంవత్సరాల నాటి ఆఫ్ఘనిస్తాన్ లోని ముండిగాక్ లో బయల్పడిన కుండపాత్రలు, వాటిపైన ఉన్న రావి ఆకులు

మరికొంతమంది వ్యవసాయ సమాజంవాళ్ళు ఏనుగులు, పులులు, పాములు, కోతులు మొదలైన వాటిని పూజిస్తారు. ఇటువంటి పూజాపద్ధతులు ప్రాచీన కాలంలోనే ఆరంభమయ్యాయి.

సింధులోయ నాగరికతనాటి మతం

భారత ఉపఖండంలోని వాయవ్య ప్రాంతంలోని (పశ్చిమోత్తర) సింధునదీ పరివాహక ప్రాంతాలలో సుమారు నాలుగు వేల ఆరువందల సంవత్సరాల క్రితం అనేక నగరాలు విలసిల్లాయి. ఇవి తొమ్మిది వందల ఏండ్లు వర్ధిల్లి ఆ తర్వాత పతనం చెందాయి. దీన్ని హరప్పా సంస్కృతి అనికూడా అంటారు. (హరప్పా - పురావస్తు తవ్వకాలలో మొదట బయల్పడిన ప్రాంతం). ఆ నగరాలలో రకరకాలైన పనివాళ్ళు (కుమ్మరివాళ్ళు, వడ్రంగివాళ్ళు, రాతిని మలిచేవాళ్ళు (శిల్పులు), స్వర్ణకళాకారులు, చేనేత పనివాళ్ళు మొదలయినవాళ్ళు), వర్తకులు, పరిపాలకులు, అధికారగణం మొదలైనవాళ్ళు నివసించేవాళ్ళు. ఇక్కడి శిథిలాలలో స్నానవాటికలు, ధాన్యాగారాలు, గిడ్డంగులు, ప్రజాభవనాలు, రోడ్లు, కాలువలు, సాధారణ ప్రజల ఇండ్లు బయల్పడ్డాయి. అయితే ఇక్కడ పెద్ద దేవాలయం ఒక్కటి కూడా బయల్పడలేదు. అమ్మతల్లి విగ్రహాలు చాలా కనిపించాయి. వీళ్ళు చాలా రకాల చెట్లను, ముఖ్యంగా రావిచెట్టును పవిత్రంగా భావించేవాళ్ళు, కొన్ని జంతువులను కూడా ఆరాధించేవాళ్ళు. పురుష దేవత చిత్రం లభ్యమైంది.

Look at the picture given below carefully and describe it. Does it resemble any God you know?

Fig. 17.7: Figure of a male god from Harappa

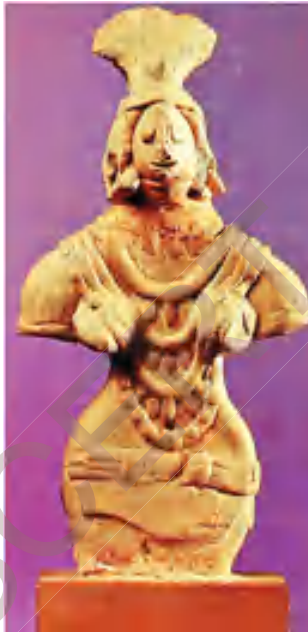

Fig 17.8: Mother Goddess of Harappan culture

This may be a god similar to Shiva worshipped in later times in various parts of India. From other pictures, it seems that the people of Indus took out processions carrying banners in the honour of their gods during festival times.

Religion of the Vedas

The Vedas are the earliest surviving literature of the Indian sub-continent. There are four Vedas: the Rig Veda, the Yajur Veda, the Sama Veda, and the Atharvana Veda. Of these, the Rig Veda is the oldest and was composed about 3500 years ago. The Vedas composed by *Rishis* consisted of hymns and prayers for welfare.

These hymns were in praise of various gods and goddesses. Three gods were especially important: Agni, the god of fire; Indra, a warrior god; and Soma, a plant from which a special drink was prepared. Priests taught students to recite and memorise each syllable, word, and sentence, bit by bit, with great care. Most of the hymns were composed, taught and learnt by men. A few were composed by women.

The hymns were recited mainly during the performance of *yagnas* or rituals during which offerings were made to the fire. Let us read a hymn and try to see what they prayed for.

Prayer to God

Asatoma sadgamaya

Tamasoma jyotirgamaya

Mrityormaamritam gamaya

Om shanti shanti shantihi

Meaning :

From ignorance, lead me to truth;

From darkness, lead me to light;

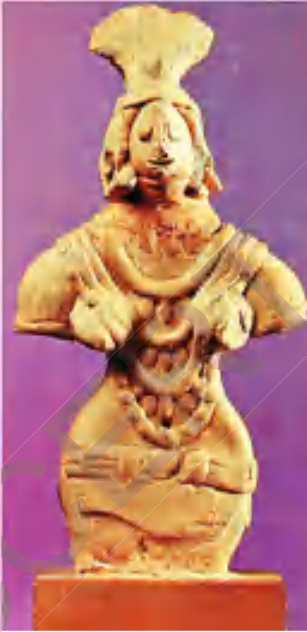
From death, lead me to immortality

Om peace, peace, peace

ఈ కింది చిత్రపటాన్ని జాగ్రత్తగా పరిశీలించి ఇది మీకు తెలిసిన ఏదైనా దేవతను ప్రతిబింబిస్తూ ఉండేమో వివరించండి.

17.7: హరప్పాకాలనాటి పురుష దేవత చిత్రపటం

చిత్రం 17.8: హరప్పాకాలనాటి అమృతల్లి

ఈ దేవుడు, ఆ తర్వాతి కాలంలో పూజలందుకొన్న శివుణ్ణి పోలిఉన్నాడు. మరికొన్ని ఇతర చిత్రాల ద్వారా సింధుప్రజలు పర్వదివాలలో పతాకాలు కట్టి ఊరేగింపులు జరుపుతూ తమ ఇష్టదైవాల పట్ల భక్తిభావాలను ప్రదర్శించేవాళ్ళని తెలుస్తుంది.

వేదకాలంలో మతం

వేదాలు, భారత ఉపఖండంలోని మొట్టమొదటి సాహిత్యం. వేదాలు నాలుగు అవి : (1) ఋగ్వేదం (2) యజుర్వేదం (3) సామవేదం (4) అధర్వణవేదం. వీటిలో ఋగ్వేదం అతిప్రాచీనమైనది. దీన్ని 3500 సంవత్సరాల క్రితం సంకలనం చేశారు. వేదాలలో దేవతలను కీర్తించే మంత్రాలు, ప్రపంచశాంతి, సంక్షేమం కోసం చేసే ప్రార్థనలు ఉన్నాయి. వీటిని ఋషులు సంకలనం చేశారు.

ఈ మంత్రాలు వివిధ దేవదేవతలను కీర్తిస్తాయి. వీరిలో ముగ్గురు దేవుళ్లు చాలా ముఖ్యమైనవాళ్ళు. వాళ్ళు (1) అగ్ని (2) ఇంద్రుడు (యుద్ధదేవత) (3) సోమలత (ఒక ప్రత్యేక పానీయం చేయడానికి వాడే తీగ మొక్క). ప్రతిపదాన్ని, వాక్యాన్ని సరైన స్వరంతో ఎలా జాగ్రత్తగా ఉచ్చరించాలో, వల్ల వేయించాలో గురువులు విద్యార్థులకు బోధించే వాళ్ళు. చాలా శ్లోకాలను పురుషులు సంకలనం చేశారు, బోధించారు. కొన్నింటిని మాత్రమే స్త్రీలు సంకలనం చేశారు.

యజ్ఞాలు, క్రతువులు చేసేటప్పుడు ఈ మంత్రాలను పఠించేవారు. అగ్నికి ఆహుతులు యిచ్చేవారు. ఇప్పుడు ఒక మంత్రానికున్న అర్ధాన్ని చదివి వాళ్ళు దేనికోసం ప్రార్థించేవారో తెలుసుకుందాం.

భగవంతుని కోసం ప్రార్థన

అసోతోమా సద్గమయ
తమసోమా జ్యోతిర్గమయ
మృత్యోర్మ అమృతంగమయ
ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః

తాత్పర్యము : ఓ భగవంతుడా

నన్ను అజ్ఞానం నుండి జ్ఞానం వైపు
చీకటి నుండి వెలతురు వైపు
మరణం నుండి ముక్తి వైపు నడుపు
ముల్లోకాలకు శాంతిని ప్రసాదించు.

Vishvamitra and the Rivers

***Vishvamitra:** O rivers, come down from the mountains like two swift horses, like two shining cows that lick their calves. You move like chariots to the sea through the power of Indra. You are full of water and wish to unite with one another.*

***The rivers:** We, who are full of water, move along the path the gods have made for us. Once we start flowing, we cannot be stopped. Why do you pray to us, o sage?*

***Vishvamitra:** O sisters, please listen to me, the singer who has come from a distance with his chariots and carts. Let your waters not rise above our axles, so that we can cross safely.*

***The rivers:** We will listen to your prayers so that you can cross safely.*

Who are the two hymns addressed to?

What do you think are the Rishis offering to the Gods?

What are they praying for?

Do you think these people would be hunter-gatherers or cattle herders or people living in villages and cities?

There are many prayers in the Rig Veda to pray for cattle, children (especially sons) and horses. Historians who study the Vedas guess from these descriptions that the Vedic people mainly reared animals like cows and horses. They lived in the north western part of India in the region between the Hindukush Mountains and the Yamuna River.

The Vedic people lived in small Janas or tribal habitations, each with its own leader. The tribes also had some priests called Brahmins who performed the sacrifices and recited the hymns. They were given gifts by the leaders and the ordinary people of the tribe. These tribes often had to fight with each other for control over cows, pastures and water sources. Horses were yoked to chariots that were used in the battles that were fought to capture cattle.

Some hundred years later, these tribes settled down in villages on the banks of the river Ganges and Yamuna. They began cultivating crops like rice and wheat. During these times, the janapadas were getting established and the leaders of the tribes were trying to become kings. During these times, the Vedic hymns were compiled in the Yajur Veda and the Atharvana Veda. They now describe very elaborate rituals; especially fire sacrifices which lasted not only many weeks and months but also cost a lot of wealth and animals. These hymns describe the kings praying for power over other members of the tribe, for better crops and victory in wars.

It was during these times that we see the emergence of an idea that society be divided into Varnas in the need of performing diverse functions. The Brahmins were considered the highest and were expected to conduct sacrifices and recite the Vedas, the Kshatriyas were next to them and were expected to rule over the kingdom and protect the people. The Vaishyas tendered the cattle, tilled the fields and gave gifts and tribute to the Brahmins and Kshatriyas. And finally by post-vedic time the Sudras

విశ్వామిత్రుడు - నదులు

విశ్వామిత్రుడు

ఓ నదులారా! పర్వతాలనుంచి జలజలా కిందికి దిగి రండి. వేగంగా దూసుకొనివెళ్లే అశ్వాలలాగా, తమ లేగదూడలను సున్నితంగా సృజించి మెరుస్తున్న గోవులలాగా కిందికి రండి. మీరు ఇంద్రుని శక్తి వల్ల రథాలలాగ సముద్రంవైపు దూసుకొని వెళుతున్నారు. మీలో నిండుగా నీరు ఉంది. మీరు సముద్రంతో సంగమం చెందడానికి ఉవ్విళ్ళూరుతున్నారు.

నదులు :

నిండుగా నీటితో నిండిన మేము దేవతల మార్గాలలో పయనిస్తాం. ఒకసారి మేము ప్రవహించడం ప్రారంభిస్తే ఇక ఆగం. ఓ మునీశ్వరా! నీవెందుకు మమ్మల్ని ప్రార్థిస్తున్నావు?

విశ్వామిత్రుడు

ఓ సోదరీమణులారా! దయ ఉంచి నా మాట వినండి. ఈ గాయకుడు చాలాదూరంనుంచి రథాలు, బండ్లతో వచ్చాడు. మీలోని జలాన్ని మా పాదాలకంటే ఎత్తుగా ప్రవహించ నీయకండి, సురక్షితంగా మమ్మల్ని దాట నివ్వండి.

నదులు

మేము నీ ప్రార్థనలు వింటాం. నిన్ను సురక్షితంగా సాగిపోనిస్తాం.

- ఈ శ్లోకాలు ఎవరిని ఉద్దేశించినవి?
- దేవతలకు ఋషులు ఏమి సమర్పించేవారని మీరు భావిస్తున్నారు?
- వాళ్ళు దేనికోసం ప్రార్థన చేస్తున్నారు?
- వాళ్ళు వేట సమాజానికి లేదా పశుపోషక సమాజానికి లేదా గ్రామాలకు, పట్టణాలకు చెందిన ప్రజలని మీరు భావిస్తున్నారా?

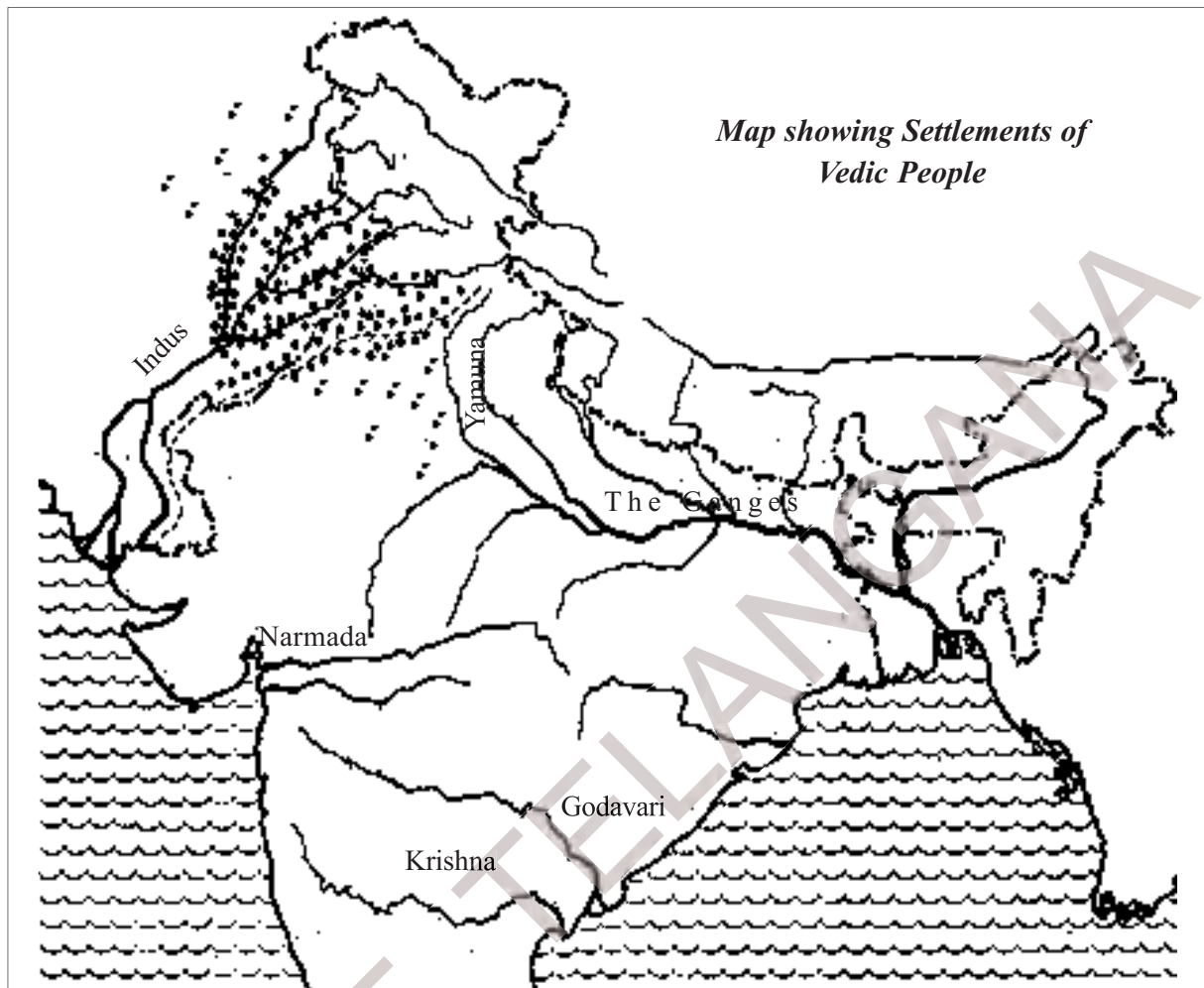
ఋగ్వేదంలో పశువులకోసం, సంతానం కోసం, అశ్వాల కోసం, చాలా ప్రార్థనలున్నాయి. వేదాలను

అధ్యయనం చేసిన చరిత్రకారుల అభిప్రాయంలో వేదకాలం నాటి ప్రజలు ఆవులను, అశ్వాలు మొదలైనవాటిని పెంచేవారని తెలుస్తోంది. భారతదేశ వాయవ్య భాగంలోని హిందూకుష్ పర్వతశ్రేణులకు, యమునా నదికి మధ్య భాగంలో వీళ్ళు నివసించేవారు.

వేదకాలపు ప్రజలు చిన్న చిన్న జన సముదాయాలుగా లేదా తెగలుగా నివసించేవారు. వీరికొక నాయకుడు ఉండేవాడు. వాళ్ళు తెగలలో పురోహితులుగా బ్రాహ్మణులుండేవారు. వాళ్ళు యజ్ఞాలను చేయించేవారు. మంత్రాలను చదివేవారు. తెగ ప్రజలు, తెగ నాయకుడు వీరికి దక్షిణలిచ్చేవాళ్ళు. ఈ తెగల మధ్య తరచుగా గోవులకోసం, నీటికోసం, పచ్చిక బయళ్ళకోసం పోరాటాలు జరిగేవి. గుర్రాలను రథాలకు కట్టి యుద్ధాలలో ఉపయోగించేవారు.

కొన్ని వందల సంవత్సరాల తర్వాత ఈ తెగలు గంగా-యమునా వంటి నదుల ఒడ్డునున్న గ్రామాలలో స్థిరపడి వరి, గోధుమ వంటి పంటలు పండించారు. ఈ కాలంలో జనపదాలు ఏర్పడి తెగనాయకులు రాజులుగా రూపాంతరం చెందారు. ఈ కాలంలో యజుర్వేదం, అధర్వణవేదంలోని శ్లోకాలు సంకలనం అయ్యాయి. సుదీర్ఘమైన, అధిక ధన వ్యయంతో కూడిన క్రతువులు, అగ్నిబలులు, జంతుబలుల గురించి ఇవి వివరించాయి. ఈ మంత్రాలలో రాజులు తమ తెగవారిమీద ఆధిపత్యం, మంచి పంటలు, యుద్ధాలలో విజయం కోసం ప్రార్థించేవారు.

ఇదే కాలంలో విభిన్న వృత్తులు చేయడానికి సమాజం వర్ణాలుగా విభజించబడాలనే భావన వృద్ధిచెందడాన్ని మనం గమనించవచ్చు. బ్రాహ్మణులు అత్యున్నతమైన వారిగా పరిగణించబడ్డారు. వారు యజ్ఞాలను చేయడం, వేదాలను వల్లించడం, జరిగింది. వారి తరువాత వారు క్షత్రియులు. మీరు రాజ్యాన్ని పాలించే వారిగా, ప్రజలను రక్షించేవారిగా పరిగణింపబడ్డారు. వైశ్యులు పశుపోషకులుగా, భూమిని సాగుచేసేవారిగా ఉంటూ బ్రాహ్మణులకు మరియు క్షత్రియులకు బహుమతులు మరియు కప్పమును కట్టెడివారు. చివరగా వేదకాలము తర్వాత శూద్రులు

had evolved into a distinct group (Varna). They are fourth Varna, who practiced their professions like agriculture, carpentry, pottery and so on. At the same time a division of labour has taken place between men and women too. These ideas of course, were not accepted by all.

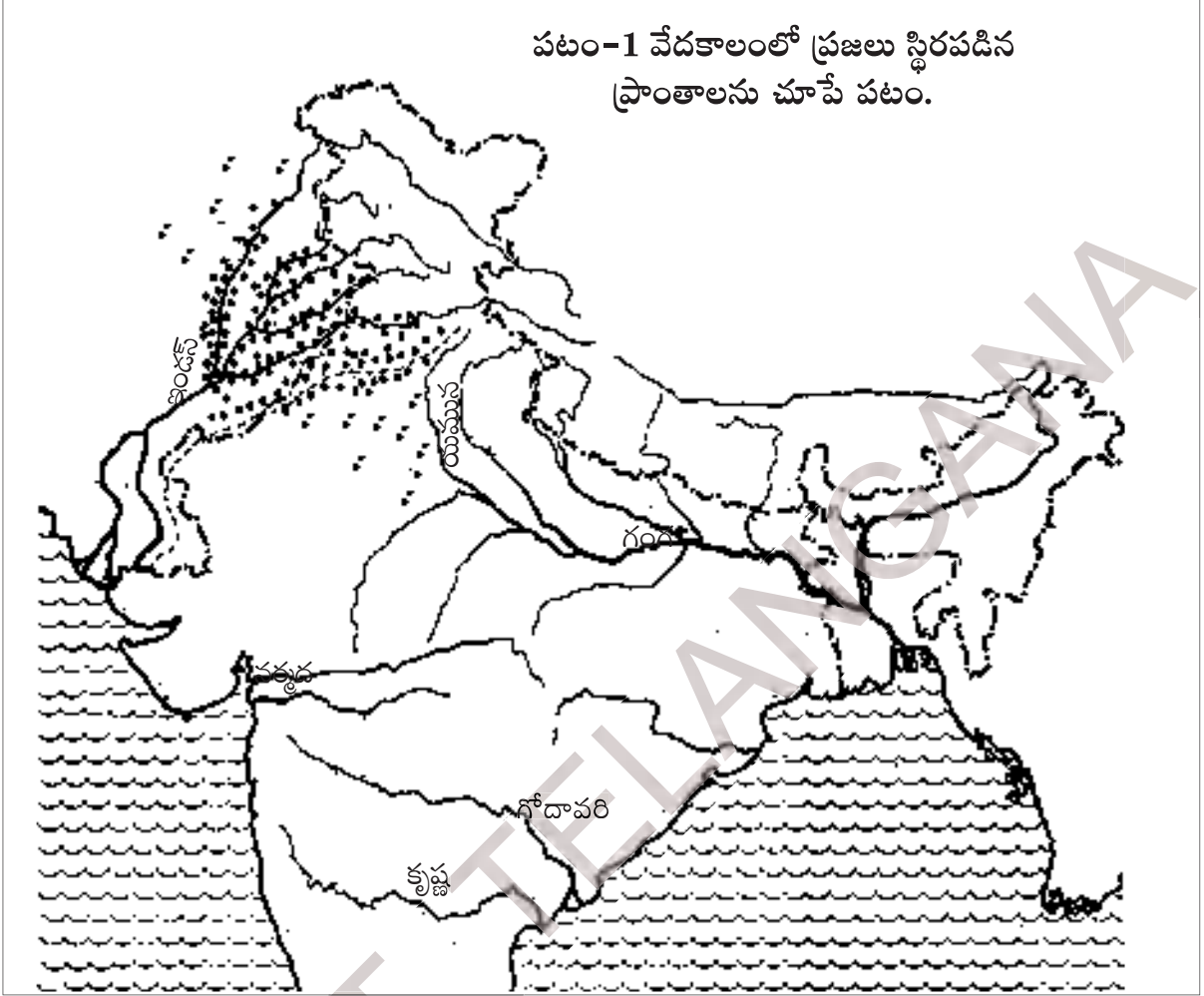
Worshipping dead ancestors - the Megaliths of the Deccan

Megaliths are built with stone boulders. Megalith literally means big stones. These boulders were carefully arranged by people and were used to mark burial sites. The practice of erecting megaliths began about 3000 years ago and was prevalent throughout the Deccan, South India, in the North-East and Kashmir.

While some megalithic burials can be seen on the surface, several are underground. Sometimes, archaeologists find a circle of stone boulders or a single large stone standing on the ground. These are the only indications that there are burials beneath. Sometimes, megaliths contain more than one skeleton. These indicate that people, perhaps belonging to the same family, were buried in the same place though not at the same time.

All these burials have some common features. Generally, the dead were buried with distinctive pots which are called Black and Red Ware. Many tools and weapons of iron and sometimes, buried skeletons of horses, horse equipment and ornaments of stone

పటం-1 వేదకాలంలో ప్రజలు స్థిరపడిన ప్రాంతాలను చూపే పటం.

విభిన్న వర్గాలుగా ఉద్భవించారు. వారు నాల్గవ వర్ణంగా ఉంటూ వ్యవసాయం, వడ్రంగం, కమ్మరి మొదలయిన వివిధ వృత్తులను చేసేవారు. అదే సమయంలో స్త్రీ, పురుషుల మధ్య అని విభజన కూడా చోటుచేసుకొంది. సమాజంలో వర్ణవ్యవస్థపై వ్యతిరేకత కూడా ఉండేది.

చనిపోయిన పూర్వీకుల ఆరాధన - దక్కనులోని రాక్షసగుళ్లు

పెద్ద పెద్ద బండరాళ్లతో నిర్మించిన వాటిని 'రాక్షసగుళ్లు' అంటారు. వీటిని ప్రజలు ఒక క్రమపద్ధతిలో పేర్చి సమాధులను నిర్మించేవారు. ఈ రాక్షసగుళ్లను నిర్మించే పద్ధతి సుమారు మూడు వేల సంవత్సరాల క్రితం ప్రారంభమైంది. ఈ పద్ధతి దక్కన్ ప్రాంతంలోను, దక్షిణ భారతదేశంలోను, ఈశాన్య భారతదేశంలోను, కాశ్మీర్లోనూ ఉండేది.

ఈ రాక్షసగుళ్లలో కొన్నింటిని నేల పై భాగంలోను, మరికొన్నింటిని భూమిలోను చూడవచ్చు. వృత్తాకారంలో వున్న కొన్ని బండరాళ్లు లేదా నిటారుగా నిలబడి ఉన్న ఒకే పెద్ద బండరాముని కూడా పురాతత్వ శాస్త్రవేత్తలు కనుక్కొన్నారు. వీటి కింది భాగంలో సమాధి ఉందనడానికి ఈ రాయి సూచన. ఈ రాక్షసగుళ్లలో కొన్నింటిలో ఒకటి కంటే ఎక్కువ అస్థిపంజరాలు బయల్పడ్డాయి. దీనిని బట్టి ఒక కుటుంబంవారిని ఒకచోట పూడ్చి పెట్టేవారని తెలుస్తోంది.

ఈ సమాధులన్నింటిలోను ఒకే రకమైన లక్షణాలు గోచరిస్తాయి. సాధారణంగా మృతులతోబాటు నలుపు, ఎరుపు రంగులు కలిగిన కుండలను పూడ్చి పెట్టేవారు. వీటితోపాటు పనిముట్లు, ఇనుముతో తయారుచేసిన ఆయుధ పరికరాలు, గుర్రాల అస్థి పంజరాలు, గుర్రాలకు సంబంధించిన పరికరాలు, రాళ్లతో,

and gold were also found beneath these boulders.

It seems that these people were among the first in the subcontinent to use iron tools on a large scale. They also practiced rice cultivation using tank irrigation. They considered it important to worship the dead ancestors of the tribe by building such megalithic memorials or burials.

Does your family worship or show reverence to the ancestors? Find out which of your ancestors are worshipped – both male and female. Share it in your class.

Megaliths of Telangana

A large number of burial sites have been found near hills, fields or irrigation tanks. Almost all types of megalithic monuments like menhirs or large dressed rocks, stone circles, dolmens were located in hundreds of villages in all the Districts of Telangana. See the pictures given below.

Megalithic burial contained a large variety of pottery like black and red, the black polished, and iron objects. Hand made clay or stone sarcophagi or containers for remains of the dead body and pot urns were found in some of the burial sites.

Fig. 17.9: a) Terracotta Sarcophagi, Eleswaram, Nalgonda (b) Menhir, behind Devunigutta, Warangal (c) Dolmen type of Megalithic Burial, Pothanapalli, Mahabubnagar (d) Stone Circles Repuni Village, Warangal

బంగారంతో తయారుచేసిన ఆభరణాలు కూడా ఇందులో లభించాయి.

ఉపఖండ ప్రాంతంలో ప్రజలు ఎక్కువగా ఇనుప పరికరాలు వాడేవారని తెలుస్తోంది. ఇంతే కాకుండా వరిని పండించే వారని, చెరువు సాగు నిర్వహించే వారని కనుక్కొన్నారు. చనిపోయిన పూర్వీకులను పూజించడం అత్యంత ప్రాధాన్యమైనదిగా భావిస్తూ వీళ్ళు రాక్షసగుళ్లను నిర్మించారు.

చనిపోయిన పూర్వీకులను మీ కుటుంబ సభ్యులు పూజిస్తారా లేదా శ్రద్ధాభక్తులను కనబరుస్తారా? మీ పూర్వీకులను (ఆడ, మగ) ఎవరిని పూజిస్తారో మీ తరగతి వాళ్ళతో చెప్పండి.

చిత్రం 17.9: ఎ) టెర్రకోట మట్టితో తయారుచేయబడిన సర్కోఫగి, ఏలేశ్వరం, నల్గొండ బి) మెన్ హిర్స్, దేవునిగుట్ట, వరంగల్ సి) మెగాలిథిక్ కాలంనాటి డోల్ మెన్ (చిన్న గదిలాంటి సమాధి నిర్మాణం), పొతనపల్లి, మహబూబ్ నగర్ డి) గుండ్రటి రాళ్ళు, రేపుని గ్రామం, వరంగల్

మెగాలిథిక్స్ - తెలంగాణ (బృహత్ శిలాయుగం)

కొండ ప్రాంతాలలో, పంట పొలాలలో మరియు చెరువులలో అధిక సంఖ్యలో మెగాలిథిక్ కాలం నాటి సమాధులు బయల్పడినాయి. దాదాపు తెలంగాణలోని అన్ని జిల్లాలలో బృహత్ శిలాయుగం కాలంనాటి కట్టడాలైన మెన్ హిర్స్ (పొడవైన రాళ్ళు), గుండ్రని బండరాళ్ళు, శిలలతో చిన్న గదిలాగా నిర్మించిన సమాధులు బయల్పడినాయి. ఈ క్రింది చిత్రాలు వరిశీలించండి.

ఈ మెగాలిథిక్ సమాధులలో నలుపు, ఎరుపు రంగులతో కూడిన అనేక రకాలైన పెద్ద కుండలు వాటితో పాటు నల్లని నునుపైన ఇనుప వస్తువులు బయటపడ్డాయి. చనిపోయిన వారి అవశేషాలు వుంచిన రాతిపెట్టెలు లేదా మట్టిపెట్టెలు (సర్కోఫగి), చితాభస్మాన్ని పెట్టిన కుండలు కొన్ని సమాధులలో కనుగొన్నారు.

New questions in the Age of the Janapadas and cities

You had read about the janapadas, mahajanapadas and the cities in the Ganges Valley. In these places, people of different backgrounds, hunter-gatherers, herders, artisans, Vedic people and others interacted with each other and settled down together. They learnt about each other's religious practices and ideas and adopted them. Thus, a mixed religious culture developed in which people performed Vedic sacrifices, worshipped fire, sun, rivers, mother goddesses like monkeys, elephants, snakes and trees. They also worshipped their ancestors and believed that souls continue to live even after the death of the body and are reborn. But people were not satisfied with just observing these religious rituals – they were raising new questions and were seeking answers to them and were keen to discuss them with each other. Many people abandoned all other work and set out to find answers to these questions. Would you like to know about some of them?

What happens after death?

There is a famous story about a young boy called Nachiketha. Perhaps you have heard this story earlier. A question arose in his mind: “What happens after death?” He thought that since Yama was the god of death, he should ask Yama for an answer. Nachiketha went straight to Yama to question him. In this quest for knowledge, he did not even fear the god of death! So, Nachiketha went to Yama and asked him, “What happens after death”?

Yama wanted to avoid answering this complex question. He offered Nachiketha lots of gold, silver and cows if only he would not insist on asking this question; But Nachiketha stuck to his question and forced Yama to answer.

Lord Yama was happy by seeing the determination and zeal of Nachiketha. He said “Human beings are like those who follow the blind. They are in the delusion that every thing is in the materialistic pleasures. They can neither fulfill nor kill their recurring desires, hence take rebirth in this world again.

Truly, only Athma is permanent in this world. How can that be achieved with something that is momentary ?” Thus Yamadharmaraja explained the essence of atma to Nachiketha. Nachiketha was satisfied with lord Yama's answer and returned. This story is from a book called the “Kathopanishad”.

What do you think happens to us after death? Discuss in the class.

What is it that will never perish?

In those days, many people went to live in the forests in *ashrams*. In these *ashrams*, they meditated

Fig. 17.10: Guru teaching Disciples in Ashram picture

జనపదాలు - నగరాల కాలం నాటి కొత్త ప్రశ్నలు

మీరు గంగానదీ ప్రాంతంలోని జనపదాలు, మహాజనపదాలు, నగరాల గురించి చదివారు కదా! ఈ ప్రదేశాలలో అనేక రకాలైన ప్రజలు నివసించేవారు. వాళ్ళలో వేటగాళ్లు, పశుపోషకులు, పనివాళ్ళు, వేదకాలపు ప్రజలు మరియు ఇతర ప్రజలు స్థిర నివాసాలు ఏర్పరచుకొని తమ అభిప్రాయాలను ఒకరికొకరు తెలుపుకోవడం వల్ల ఒకరి మతవిశ్వాసాలు మరొకరికి తెలిసి వాటిని ఆచరించారు. ఈవిధంగా ఒక మిశ్రమ సంస్కృతికి నాంది ఏర్పడి ప్రజలు వేదకర్మలు చెయ్యడం, అగ్నికార్యం చేయడం, సూర్యుడు, నదులు, అమృతల్లి, కోతి, ఏనుగు, సర్పాలు, చెట్లు వంటివాటిని పూజించడం ప్రారంభించారు. చనిపోయిన తమ పూర్వీకులను కూడా వీళ్ళు పూజించనారంభించారు. మనుషులు చనిపోయిన తర్వాత కూడా ఆత్మలు బతికి ఉంటాయని వాళ్ళ నమ్మకం. అయితే ప్రజలు కేవలం మతకర్మలను ఆచరించడంతోనే సంతృప్తి చెందక కొత్త ప్రశ్నలను లేవనెత్తారు. ప్రశ్నలకు సమాధానాలు అన్వేషించడానికి బయలుదేరారు. ఈ అన్వేషణల్లో పాల్గొన్నవాళ్ళ గురించి తెలుసుకొంటారా?

మరణం తర్వాత ఏం జరుగుతుంది?

బాగా ప్రాచుర్యం పొందిన ఒక బాలుని కథ ఉంది. ఆ బాలుడు ఎవరో తెలుసా? నచికేతుడు. ఇతని కథను మీరు బహుశా వినే ఉంటారు. ఒకసారి నచికేతుని మనసులో ఒక ప్రశ్న ఉదయించింది. మరణం తర్వాత ఏం జరుగుతుంది? మరణ దేవత యముడు కాబట్టి యముడే ఈ ప్రశ్నకు చక్కగా సమాధానం చెప్పగలడని తలచి వెంటనే యముని దగ్గరకు వెళ్ళాడు. తన జ్ఞానసాధనలో నచికేతునికి యముడంటే కూడా భయం కలగలేదు. నేరుగా యముని దగ్గరకు వెళ్ళి మరణం తర్వాత ఏమి సంభవిస్తుంది అని ప్రశ్నించాడు.

యముడు ఈ క్లిష్టమైన ప్రశ్నకు సమాధానాన్ని దాటవేయడానికి ప్రయత్నించాడు. ఈ ప్రశ్నను

ఉపసంహరించుకుంటే బంగారు, వెండి, గోవులను వరాలుగా ఇస్తానని నచికేతునితో యముడు అన్నాడు. అయితే యముడు సమాధానం చెప్పేంతవరకు నచికేతుడు తన పట్టును విడవలేదు.

నచికేతుని పట్టుదల , తృప్తి చూసిన యముడికి ముచ్చట వేసింది. సరే చెబుతా విను. మీ మానవులు గుడ్డివాళ్ళని అనుసరించి గుడ్డివాళ్ళలాగా, అన్నీ భౌతిక సుఖాలలోనే ఉన్నాయను భ్రమలో ఉంటారు. తమ కోరికలను చంపుకోలేక, పునరావృత మవుతున్న ఆ కోరికలను పూర్తిగా తీర్చుకోనూలేక మళ్ళీ మళ్ళీ భూలోకంలో జన్మిస్తూనే ఉంటారు.

నిజానికి ఈ లోకంలో శాశ్వతమైనది ఒక్క ఆత్మ ఒక్కటే! దానిని అశాశ్వతమైన వాటితో ఎలా పొందగలరు?... అంటూ ఆత్మతత్వం గురించి సుదీర్ఘంగా వివరిస్తాడు యమధర్మరాజు, ఆ మాటలకు సంతృప్తి చేందిన నచికేతుడు తన ఇంటికి సంతోంగా తిరుగుముఖం పడతాడు. ఈ కథ 'కరోపనిషత్తు' లో ఉంది.

మరణం తర్వాత ఏం జరుగుతుందని అనుకొంటున్నారు? తరగతిలో దీన్ని గురించి చర్చించండి.

నాశనం లేనిది ఏది?

పూర్వకాలంలో చాలామంది ప్రజలు అడవులలోని ఆశ్రమాలలో నివసించేవారు. వీళ్ళు ధ్యానం చేస్తూ

చిత్రం 17.10: ఆశ్రమంలో శిష్యులకు గురువు బోధిస్తున్న దృశ్యం

and pondered over several questions. They also had discussions with people who came to visit them and shared their teachings with others. People who lived in *ashrams* were called *Rishis* and *Munis* (sages). Several kings were also in the forefront of this kind of thinking. The views of these *rishis* and kings can be read in texts called the Upanishads. Yagnavalkya and Uddalaka Aruni were famed *rishis* of those times.

The rishis were in search of something which would neither die nor be afflicted by sorrow. They called this indestructible being the *Atma* or *Brahman*. They believed that by understanding the *atma* or *Brahman*, immortality could be attained. In order to know the *atma*, one had to perform penance or *tapasya*.

Relate what you have heard about Atma and Tapasya.

Parivrajakas

There were other seekers of truth who did not live permanently in any one place. They left their homes and wandered from village to village and forest to forest. Hence, they were called *parivrajakas* (wanderers) or *Bhikshus* (mendicants or those who begged). Among these *parivrajakas*, Vardhamana Mahavira, Gautama Buddha, Makhkhali Goshala and Ajita Keshkambalin became very famous.

How can one attain liberation from the Cycle of Birth and Death? - Vardhamana Mahavira

Vardhamana Mahavira was

born in a *ganasangha*. He left his family and home at the age of 30 years, and became a *parivrajaka*. He was seeking an answer to the question, “How can we get rid of the cycle of birth and death in this world?” After 12 ½ years of meditation and hard penance, Mahavira finally found an answer to his question.

Mahavira taught the people that when we inflict sorrow on other living beings, we add to our load of sins. Therefore, as far as possible, we should avoid hurting any living being, however small. In order to become free from our burden of previous sins, we must be austere, put our bodies through a lot of hardship and perform penance. In this way, we can be freed of our sins and become liberated.

Mahavira kept wandering to spread his teachings among the people. A large number of people began to follow his preaching. Thus, began Jainism.

Why is there sorrow in this world? How can one attain freedom from sorrow? - Gautama Buddha

Like Mahavira, Gautama Buddha too was born in a *ganasangha*. He found that people everywhere were miserable and in conflict with each other. He began to think, ‘How can we get rid of this misery?’

Gautama also left his family and home in search of answers to such questions. He became a *Parivrajaka* and after six years of penance and meditation, arrived at some answers to these questions.

Fig.17.11: Sarnath Buddha

ప్రశ్నలకు సమాధానాలను అన్వేషించేవారు. సందర్భకులతో వాద-సంవాదాలు జరిపేవారు, చర్చించేవారు. భావాలను పంచుకునేవారు. ఈ ఆశ్రమాల్లో నివసించేవాళ్ళని ఋషులు లేదా మునులు అంటారు. చాలామంది రాజులు కూడా యిటువంటి ఆలోచనలే కలిగి వుండేవారు. ఋషులు, రాజుల ఆలోచనలు, అభిప్రాయాలను 'ఉపనిషత్తులు' అనే గ్రంథాల ద్వారా చదవవచ్చు. యాజ్ఞవల్క్యుడు, ఉద్దాలక ఆరుణి చాలా ప్రసిద్ధి చెందిన ఋషులు.

ఈ ఋషులు వినాశనంలేని, చావులేని, దుఃఖంలేని విషయాలను గురించి అన్వేషించారు. వినాశనం లేని దానికి 'ఆత్మ' లేక 'బ్రహ్మము' అని పేరు పెట్టారు. 'ఆత్మ'ను లేదా 'బ్రహ్మము' తెలుసుకొంటే అమరత్వాన్ని పొందగలమని వారు తలచారు. 'ఆత్మ'ను అర్థం చేసుకోడానికి తపస్సు చేయాలని వాళ్ళు బోధించారు.

ఆత్మ, తపస్సు అనే వాటిని గురించి మీకు తెలిసిన దాన్ని మీ తరగతివాళ్ళకి తెలియజేయండి.

పరివ్రాజకులు

సత్యాన్వేషకులకు స్థిరనివాసం ఉండదు. వీళ్ళు అన్వేషణలో ఇంటిని వదిలి ఒక గ్రామం నుంచి మరొక గ్రామానికి, ఒక అరణ్యం నుంచి మరొక అరణ్యానికి తిరుగుతూ ఉంటారు. అందుకే వీరిని 'పరివ్రాజకులు' అన్నారు. వీరిని 'భిక్షువులు' (తిరిగేవాళ్ళు) అని కూడా అంటారు. ఇటువంటి పరివ్రాజకులలో వర్ణమాన మహావీరుడు, గౌతమబుద్ధుడు, మక్కలిగోశాల, అజిత కేశకంబలి చాలా గొప్పవారు.

పుట్టుక - చావు అనే చక్రబంధంనుంచి విమోచనం ఎలా? - వర్ణమాన మహావీరుడు
 వర్ణమాన మహావీరుడు ఒక

చిత్రం 17.11: సారనాథ్ లోని గౌతమ బుద్ధుడు

గణసంఘంలో జన్మించాడు. 30 సంవత్సరాల వయస్సులో ఇంటిని వదిలి పరివ్రాజకుడు అయ్యాడు. 'పుట్టుక - చావు అనే చక్రబంధం నుంచి విమోచనం ఎలా?' అనే ప్రశ్నకు సమాధానంకోసం అన్వేషించాడు. పన్నెండున్నర సంవత్సరాల ధ్యానం - తపస్సు ఫలితంగా మహావీరుడికి తన ప్రశ్నకు సమాధానం దొరికింది.

ఇతరులకు దుఃఖాన్ని కలుగజేస్తే మన పాపాలు పెరుగుతాయని మహావీరుడు బోధించాడు. చిన్న ప్రాణికి కూడా హింస తలపెట్టకూడదని చెప్పాడు. పాపాలనుంచి విముక్తి పొందడానికి సాధారణ జీవితం గడుపుతూ శరీరాన్ని కఠోరశ్రమకు గురిచేయాలని ఉద్బోధించాడు. ఈవిధంగా చేస్తే పాపవిముక్తులు కాగలరని ఆయన చెప్పాడు.

మహావీరుడు తన బోధనలను వ్యాప్తిచేస్తూ విస్తృతంగా పర్యటించాడు. చాలామంది అతని బోధనలకు ఆకర్షితులయ్యారు. ఈ విధంగా జైనమతం ప్రాచుర్యంలోకి వచ్చింది.

ప్రపంచమంతా ఎందుకు దుఃఖమయంగా ఉంది? దుఃఖాన్ని జయించడం ఎలా? - గౌతమ బుద్ధుడు

మహావీరునిలాగ సిద్ధార్థుడు కూడా ఒక గణసంఘంలో జన్మించాడు. ఆయన ప్రజలలో దుఃఖాన్ని గమనించాడు. 'దుఃఖాన్ని పోగొట్టుకోవడం ఎలా?' అని ఆలోచించసాగాడు.

ఒకరోజున ఇంటిని, భార్యను, కొడుకును వదిలి తన ప్రశ్నకు సమాధానాన్ని వెతుక్కుంటూ పరివ్రాజకుడుగా మారి బయలుదేరాడు. ఆరు సంవత్సరాల ధ్యానం - తపస్సుల ఫలితంగా అతడికి సమాధానం దొరికింది.

According to Gautama Buddha, sorrow is caused by excessive craving and desire. We can attain freedom from sorrow if we control our desires. In order to gain control over our desires, we need to live a balanced and controlled life, and should not cause pain to any living being. Buddha taught that one should avoid extremes - extreme penance or extreme pleasure, but instead follow a middle path. That is why Buddhism is also called the 'Great Middle Path'. The teachings of Buddha came to be known as Buddhism.

The teachings of Buddha and his followers have been compiled in three collections (Thripitikas) called the Sutta

Pitaka, the Abhidhamma Pitaka and Vinaya Pitaka.

What is the question to which Nachiketha was seeking an answer?

What were the rishis seeking?

Why did Mahavira say that we must not give pain to any living beings?

What did Buddha suggest as a way of getting rid of misery?

You too must have seen many sadhus who wander from place to place. What do they do and what do they preach? Discuss in the class.

Keywords

Ganasangha

Ash mounds

Mother goddess

Pot shreds

Hymns

Sacrifices

Megaliths

Parivrajaka

Thripitikas

Penance

Great Middle Path

Improve your learning

1. List some Religious practices of the people of the following:

Hunter-gatherers Society	Present day Society

2. Write about the common characteristics/ tenets of Buddhism and Jainism.

గౌతమ బుద్ధుని అభిప్రాయమేమిటంటే దుఃఖానికి కారణం కోరికలు. కోరికలను అదుపులో ఉంచితే దుఃఖం నుంచి విముక్తి లభిస్తుంది అని చెప్పాడు. కోరికలను అదుపులో ఉంచడానికి నియమితమైన సమతుల్యత జీవితాన్ని గడపాలని, ఎవరినీ బాధించ కూడదని బోధించాడు. అమితమైన ప్రాయశ్చిత్తాలకు, సంతోషాలకు బదులుగా బుద్ధుడు చూపిన మార్గమే మధ్యేమార్గం. బౌద్ధమతం దీనినే గొప్ప మధ్యేమార్గంగా పిలిచింది. ఈ బుద్ధుని బోధనలే బౌద్ధమతంగా వ్యాప్తి పొందాయి.

బుద్ధుని, అతని అనుయాయుల బోధనలను 'త్రిపీటకాలు' అనే పేరుతో సంకలనం చేశారు. అవి సుత్త, అభిధమ్మ, వినయ అనే మూడు త్రిపీటకాలు.

నచికేతునికి ఉదయించిన ప్రశ్న ఏది?

ఋషులు దేన్ని కోరుకునేవారు?

ఇతర ప్రాణులను బాధ పెట్టకూడదని మహావీరుడు ఎందుకు ప్రబోధించాడు?

దుఃఖాన్ని పోగొట్టుకోడానికి బుద్ధుడు ప్రవచించిన మార్గమేది?

అనేకమంది సాధువులు సంచార జీవనం చేయటం చూసే ఉంటారు. వీళ్ళు దేన్ని ప్రబోధిస్తారు? ఏం చేస్తారు? తరగతిలో చర్చించండి.

కీలకపదాలు

గణసంఘం

బూడిద దిబ్బలు

అమ్మతల్లి

మృణ్మయపాత్రలు

మంత్రం

యజ్ఞం

రాక్షసగుళ్లు

పరివ్రాజకుడు

త్రిపీటకాలు

తపస్సు

మధ్యేమార్గం

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

1. ఈ కింది సమాజాల మత విశ్వాసాలను కొన్నింటిని పట్టికలో రాయండి.

వేట - ఆహార సేకరణ ఆధారిత సమాజం	ప్రస్తుత సమాజం

2. బౌద్ధ, జైన మతాలలోని కొన్ని సారూప్యాలను రాయండి.

Discuss and Write:

1. How do you think can we express our thanks to nature?
2. We sometimes see people causing suffering to, and terrorising animals. What do you think about this? Do we have the right to cause pain to any living being?
3. Why did people worship dead ancestors and kept boulders on the buried sites?
4. Identify the megalith areas in the map of India and colour those areas.
5. Write about the different religious customs that are practiced in your area?
6. Read the para under the title 'What is it that will never perish?' of page 300 and comment on it.

Project:

1. Draw pictures of different modes of worship and prepare a small booklet on it for your school library.
2. Visit different places of worship in your area. Interact with the Head priest/ Religious Head with the following questionnaire, note down his/ her views and prepare a report.
 - a) Why do people come to this place?
 - b) How do they conduct worship here?
 - c) What are your views on *Moksha*/ Salvation?
 - d) Do you think this kind of worship is indispensable/ essential for the humankind? How?

చర్చించి రాయండి

1. ప్రకృతికి మనం ఎలా అభినందనలు తెలపవచ్చు?
2. మనలో కొంతమంది జంతువులను బాధ పెట్టడం, హింసించడం చూస్తూ ఉంటాం. దీని మీద మీ అభిప్రాయం ఏమిటి? ప్రాణులను హింసించే హక్కు మనకుందా?
3. నాటి ప్రజలు చనిపోయిన తమ పూర్వీకులను ఎందుకు పూజించారు? పూడ్చిపెట్టిన చోట పెద్ద బండరాళ్ళను ఎందుకు పెట్టారు?
4. రాక్షస గుళ్ళు గల ప్రాంతాలను భారతదేశ పటంలో గుర్తించి వాటికి రంగు వేయండి.
5. మీ ప్రాంతంలో వివిధ మతాచారాలు ఎలా పాటిస్తున్నారో తెలపండి.
6. పేజీ నెం. 301 లోని 'నాశనం లేనిది ఏది' అనే అంశాన్ని చదివి, వ్యాఖ్యానించండి.

ప్రాజెక్టు

1. వివిధ ప్రార్థనాపద్ధతుల బొమ్మలు సేకరించి ఒక చిన్న పుస్తకం తయారు చేయండి. దాన్ని మీ పాఠశాల గ్రంథాలయంలో భద్రపరచండి.
2. మీ ప్రాంతంలోని వివిధ ఆరాధనా స్థలాలను దర్శించండి. అక్కడి మత గురువులతో ఇష్టాగోష్ఠి నిర్వహించండి. ఈ కింది ప్రశ్నలను అడిగి వారు ఇచ్చిన సమాధానాలతో ఒక నివేదిక తయారు చేయండి.
 - అ) ప్రజలు ఇక్కడికి ఎందుకు వస్తారు?
 - ఆ) వారు ఎలా ప్రార్థనలు చేస్తారు?
 - ఇ) మీ అభిప్రాయంలో మోక్షం అంటే ఏమిటి?
 - ఈ) ఈ రకమైన ఆరాధన మానవాళికి అవసరమేనా? ఎలా?

Devotion and Love towards God

In the previous chapter, we acquainted ourselves with various beliefs, traditions and rituals of people living in very ancient times in our subcontinent. During the Mauryan period and after that, the religious lives of the people living in different parts of the subcontinent began to change rapidly. This was also the time when traders were contacting the small hunting and farming communities and empires were trying to gain control over all of them. At the same time, Brahmins were following the Vedas, Buddhist and Jaina Shramanas spread all over the country and interacted with these communities.

The Brahmins established ashramas in different areas and performed sacrifices and conducted religious discussions. The Shramanas too established viharas and stupas and preached the teachings of the Buddha or Jina. At the same time, the Brahmanas and Shramanas adopted several features of the other religions of the people they interacted with. Thus, the worship of mother goddesses, snakes, trees and dead ancestors were adopted by the Brahmins, Buddhists and Jainas. They also adopted the practice of using paintings or sculptures to worship, even though many of them discarded the idea of animal sacrifices, as they believed in ahimsa. Thus, gradually people began following mixed religious practices and beliefs.

Can you see a similar combination of different religious traditions in the religion practiced in your own home? Discuss in the class.

Hindu Religion

Hinduism is today one of the major religions of the world. It affirms the principles of peaceful co-existence of all people amongst each other and with the natural world around us. Hindus believe in the principles, “*Sarvejana Sukhinobhavantu*”, “*Lokasamastha Sukhinobhavantu.*” Hindu Religion has been practiced as a way of life and does not have any rigid set of beliefs or codes. However, most Hindus accept the authority of the Vedas. It has evolved over thousands of years from the Vedic times to our own times. Over these years, it has assimilated teachings of several saints and thinkers. The term ‘Hindu’ actually came to be used only after 1000 CE and before that the Hindus were largely known as followers of the Veda or Vaidika.

Some of the main features of the Hindu religion had taken shape well before 500 CE - this consisted of Vedic yagnas, worshipping deities like Shiva, Vishnu and Durga,

పాఠం

18

దేవునియందు భక్తి మరియు ప్రేమ

కిందటి అధ్యాయంలో మనం మన ఉపఖండంలోని ప్రాచీన కాలపు ప్రజల నమ్మకాలు, సాంప్రదాయాలు, కర్మకాండల గురించి తెలుసుకొన్నాం. మౌర్యుల కాలంలోను, ఆ తర్వాత కాలంలోను ఉపఖండంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో నివసించిన ప్రజల మతపరమైన ఆచారాలలో చాలా మార్పులు వేగంగా చోటు చేసుకున్నాయి. ఇదే సమయంలో వర్తకులు వేట, వ్యవసాయ సమాజాలతో సంబంధాలు ఏర్పరచుకున్నారు. ఆనాటి రాజులు వారందరినీ నియంత్రించడానికి ప్రయత్నించారు. అదేకాలంలో బ్రాహ్మణులు వేదప్రమాణాన్ని అంగీకరించేవారు, అనుసరించేవారు. బౌద్ధులు, జైన శ్రమణులు దేశమంతటా వ్యాప్తిచెంది సమాజంతో సంబంధాలను ఏర్పరచుకున్నారు.

బ్రాహ్మణులు వివిధ ప్రాంతాలలో ఆశ్రమాలను నెలకొల్పి, యజ్ఞాలు వంటి క్రతువులను, మత సంబంధమైన చర్చలను నిర్వహించేవారు. అలాగే శ్రమణులు కూడా విహారాలను, స్థూపాలను స్థాపించి, బౌద్ధ - జైన బోధనలను కొనసాగించారు. ఆ సమయంలో బ్రాహ్మణులు, శ్రమణులు కూడా వాళ్ళతో సంబంధమున్న ప్రజల మతపరమైన అంశాలలో చాలా వాటిని అనుసరించారు. బ్రాహ్మణులు, బౌద్ధులు, జైనులు మాతృదేవతలను, పాములను, చెట్లను, మరణించిన పూర్వీకులను ఆరాధించేవారు. అందువల్ల వాటి చిత్రపటాలను, శిల్పాలను కూడా భగవంతుని రూపాలుగా ఆరాధించారు. చాలామంది అహింసా పద్ధతిని నమ్ముతూ, జంతుబలులను తిరస్కరించి నప్పటికీ, క్రమంగా మిశ్రమ మతాచారాలను, నమ్మకాలను అనుసరించడం మొదలుపెట్టారు.

మీ ఇళ్లలో ఆచరించే మత సాంప్రదాయాలు, ఆచారాలను గురించి చర్చించండి.

హిందూమతం:

నేడు ప్రపంచంలోనే పెద్ద మతాలలో హిందూ మతం ఒకటి. ఇది మన చుట్టూ ఆవరించి ఉన్న సహజ ప్రపంచంలోని ప్రజలందరూ ఒకరితో ఒకరు, వారి

మధ్య శాంతియుత సహ జీవనం కొనసాగాలనే సూత్రమును పునరుద్ఘాటిస్తుంది. “సర్వేజనా సుఖినోభవంతు”, “లోకానమస్తా సుఖినోభవంతు” అనే సూత్రాలను హిందువులు విశ్వసిస్తారు. హిందూ మతం ఒక జీవన విధానాన్ని ఆచరిస్తుంది. కాని ఎటువంటి ఖచ్చితమైన నమ్మకాలు లేదా నియమావళులు అంటూ ఏమీ లేవు. అయినప్పటికీ చాలా మంది హిందువులు వేదాల యొక్క అధికారాన్ని అంగీకరిస్తారు. ఇది వేద కాలం నుండి వేల సంవత్సరాలుగా మనకు ఈనాటికి పరిణామం చెందుతూనే ఉన్నది. కాలానుగుణంగా ఎందరో ఋషుల మరియు తాత్వికుల బోధనలను ఇముడ్చుకుంది. వాస్తవంగా సా.శ. 1000 తర్వాతనే హిందూ మతం వాడుకలోకి వచ్చింది. అంతకుముందు ఎక్కువ మందికి హిందువులు వేద లేదా వైధికుల యొక్క అనుచరులు అని తెలుసు.

సా.శ. 500 సంవత్సరాలకు పూర్వమే హిందూమతంలోని కొన్ని ముఖ్య లక్షణాలు రూపుదిద్దుకున్నాయి. వీటిలో వైదికయజ్ఞాలు చేయడం, శివుడు, విష్ణువు, దుర్గ వంటి దేవతలను పూజించడం,

Fig. 18.1: A Shiva Lingam of about 400 CE from Vidisha (MP)

building temples, pursuit of Moksha through penance etc. The Vedas, Upanishads, The Ramayana, The Mahabharata (of which the Bhagawad Gita was a part) and the Puranas came to be regarded as sacred books.

Bhagawatas and Shaivas

The Bhagawatas worshipped Vishnu or Narayana. They believed that Vishnu was the Supreme God, who created this universe and was all powerful and all knowing. They also believed that Vishnu came to the Earth in various forms or incarnations (avatara) to save the world from evil. The most important of these avatars are Rama and Krishna. They became very popular in different parts of the country around 2000 years ago.

If you remember, the Buddhists or Jainas or Upanishadic thinkers did not emphasise on worship of any god as the road to salvation or moksha. They advocated meditation, abandoning desires, or purifying oneself through penance etc. But the Bhagawatas believed that intense

devotion and worship of Vishnu alone could relieve us from all the problems and would lead to salvation. They thought that yagnas, or giving alms to Brahmins etc., or even reciting the Vedas was not necessary. They built temples and worshipped the images of Krishna. Archeologists have found remains of some of the earliest temples built some two thousand years ago in Vidisha in Madhya Pradesh.

Fig. 18.2: An early coin with images of Balarama and Krishna (about 2200 years ago) Balarama holds pestle and plough while Krishna holds a wheel, conch and a sword

About the same time, some other people began to worship Shiva in a similar manner. They too built small temples with images of Shiva or a Lingam. Some people also worshipped goddess Durga in the same manner.

As Vishnu, Shiva and Durga were being worshipped as Supreme Gods, the Buddhists and Jainas also began worshipping the Buddha and the Tirthankaras (Earliest Jaina gurus). They made beautiful images of the Buddha and the Tirthankaras and worshipped them. These are found in many places like Phanigiri and Nelakondapalli in Telangana and at Amaravati, Nagarjunakonda, Jaggayyapeta, Bhattiprolu in Andhra Pradesh.

చిత్రం 18.1: విదిశ (మధ్యప్రదేశ్)లోని సా.శ. 400 నాటి శివలింగం

దేవాలయాలు నిర్మించడం, తపస్సు ద్వారా మోక్షాన్ని పొందడం వంటివి ముఖ్యమైనవి. వేదాలు, ఉపనిషత్తులు, రామాయణం, మహాభారతం (భగవద్గీతతో కలిపి), పురాణాలు పవిత్ర గ్రంథాలుగా పరిగణించబడ్డాయి.

భాగవతులు, శైవులు:

భాగవతులు విష్ణువు లేదా నారాయణుణ్ణి ఆరాధించేవారు. వారు విష్ణువునే 'పరమాత్మ' అనీ, విశ్వాన్ని సృష్టించినవాడనీ, అతిశక్తివంతుడనీ, అన్ని తెలిసినవాడనీ విశ్వసించారు. ఈ ప్రపంచాన్ని దుర్మార్గంనుంచి రక్షించడానికి విష్ణువు భూమి మీద అనేక రూపాలలో అవతరించాడని నమ్మారు. ఇలాంటి అవతారాలలో రాముడు, కృష్ణుడు రూపాలు ముఖ్యమైనవి. దాదాపు 2000 సంవత్సరాలకు పూర్వమే ఈ అవతారాలు మన దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో ప్రాముఖ్యం పొందాయి.

బౌద్ధులు, జైనులు, తత్వవేత్తలు 'మోక్షం పొందటానికి భగవంతుడి ఆరాధనయే మార్గం' అనే భావనకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వలేదని మనకు తెలుసు. వీళ్ళు పశ్చాత్తాపం ద్వారా పవిత్రులుగా మారటం, కోరికలను నియంత్రించటం, ధ్యానం చేయటం అనే భావనలను సమర్థించారు. కానీ విష్ణువును పూజించటం, భక్తితో

ఆరాధించటం ద్వారా మాత్రమే మనం సమస్యలనుంచి బయటపడి మోక్షాన్ని పొందగలమని 'భాగవతుల' నమ్మకం. యజ్ఞాలు చేయటం, బ్రాహ్మణులకు దానాలివ్వటం, వేదాలను వలె వేయటం అవసరం లేదని వారు భావించారు. అనేక దేవాలయాలను నిర్మించి, అందులో తమ దేవుడైన శ్రీకృష్ణుణ్ణి ప్రతిష్ఠించి ఆరాధించారు. మధ్యప్రదేశ్ లోని విదిశలో 2000 సంవత్సరాల క్రితం నిర్మించిన ఇలాంటి దేవాలయాల శిథిలాలను పురావస్తు శాస్త్రవేత్తలు కనుక్కొన్నారు.

చిత్రం 18.2: బలరాముడు, కృష్ణుల ఊహా చిత్రాల పురాతన నాణేలు (సుమారు 2200 సంవత్సరాల క్రితానికి చెందినవి). బలరాముడు నాగలి, ముసలములు ధరించగా; కృష్ణుడు చక్రము, శంఖము, ఖడ్గములను ధరించినాడు.

ఆ కాలంలోనే మరి కొంతమంది ఇదే తరహాలో శివున్ని ఆరాధించేవారు. వారు శివలింగాలను ప్రతిష్ఠించి చిన్న చిన్న ఆలయాలను నిర్మించారు. కొందరు ఇదే విధంగా దుర్గాదేవిని ఆరాధించారు.

శివుణ్ణి, విష్ణువును, దుర్గాదేవిని ప్రధాన దైవాలుగా పూజించినప్పటికీ, బౌద్ధులు, జైనులు కూడా బుద్ధుణ్ణి, తీర్థంకరులను (జైన మతగురువులు) అదేవిధంగా ఆరాధించటం మొదలుపెట్టారు. వారు బుద్ధుణ్ణి, తీర్థంకరుల అందమైన విగ్రహాలను తయారుచేసి పూజించేవారు. వీటిని తెలంగాణలోని నేలకొండపల్లి, షణిగిరి, ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని అమరావతి, నాగార్జునకొండ, జగ్గయ్యపేట, భట్టిప్రోలు మొదలైన ప్రాంతాలలో చూడవచ్చు.

Can you see the similarities between the Bhagavatas, the Shaivas and the Buddhists?

Have you seen worship of gods in temples? Describe the procedure of the worship in temples. Discuss about what you know about them in the class.

Story tellers

You probably love listening to stories from your elders, from religious story tellers or performers like puppet storytellers.

Can you describe any such performance in the class?

Have you attended any story telling in temples? If so, describe it.

People of ancient period also loved to listen to stories. In those days, ballads and religious story tellers (like harikatha) used to wander around telling stories of the various gods and goddesses like Shiva, Vishnu or Durga or stories of the Ramayana and the Mahabharata. Stories related to the Buddha were also told. People gathered in large numbers to hear them. These story tellers not only related the stories, they had learnt from their elders but also learnt new stories from the people. Suppose some people worshipped snakes and had stories about snake gods, the story tellers learnt those stories and added them to their collection of stories. In this way, the story tellers combined various stories of gods and goddesses, religious teachings and methods of worship. Gradually, these began to be written down. The Buddhist stories were written down as the Jataka stories and the stories about Vishnu or Shiva were written down as Puranas.

These Puranas, besides combining various religious traditions also extolled one or the other god as the Supreme God who was all powerful, all knowing etc. They advocated worshipping of the God as the easy way to solve one's problems and attain salvation.

Love for the supreme God – Bhakti Movement

About 550 Common Era, in Tamilnadu, there arose a new movement of devotion to God. They were the followers of Vishnu or Shiva. They did not believe in performance of any elaborate ritual like yagnas or animal sacrifices. They were also very opposed to religions like Buddhism and Jainism, which did not believe in any God. Instead, they believed that intense love for Shiva or Vishnu and a desire for union with Him alone was the path for salvation. They did not pray for solving problems or for riches or power, but for union with God or a vision of the God. They also believed that anyone, irrespective of their caste or community, could love God. All the devotees sang songs of love for the God and danced together in joy.

Some of the Bhaktas went to different temples and composed songs about the deity in the local languages (like Telugu, Tamil etc.,) so that they could be understood by the masses. These songs were sung by the devotees for several generations before they were finally collected and written down around 1100 CE. As a result of their efforts, a large number of these temples became famous and important. Temples like Sri Kalahasti and Tirumala are some such temples. It appears that under the influence of these Bhaktas, gradually people took to worshipping Shiva and Vishnu.

భాగవతులకు, శైవులకు, బౌద్ధులకు మధ్య ఏమైనా పోలికలున్నాయా?

దేవాలయాలలో దేవుళ్ళను పూజించటం మీరు చూసే ఉంటారు. అక్కడ ఏం జరుగుతుందో మీరు వివరించగలరా? మీకు తెలిసిన విషయాలను తరగతి గదిలో చర్చించండి.

కథకులు

పెద్దలు చెప్పే కథలు వినడం, కథకులు చెప్పే మత సంబంధమైన కథలు వినడం, తోలుబొమ్మలాటలు లాంటి ప్రదర్శనలు చూడటం అంటే మీకు ఇష్టం ఉండే ఉంటుంది.

మీరు చూసిన ఏదైనా ఒక ప్రదర్శనను గురించి తరగతిలో వివరించండి.

మీరు ఆలయాలలో చెప్పే కథలను వినడానికి ఎప్పుడైనా వెళ్ళారా? అయితే దాన్ని గురించి వివరించండి.

ప్రాచీన కాలపు ప్రజలకు కథలమీద చాలా ఆసక్తి ఉండేది. ఆరోజుల్లో కవులు, కథకులూ పురాణాలను, రామాయణ, మహాభారతాల్లోని వృత్తాంతాలను, శివుడు, విష్ణువు, దుర్గ మొదలైన దేవతల వృత్తాంతాలను చెప్పేవారు. కొన్ని బుద్ధునికి సంబంధించిన కథలు కూడా ఉండేవి. ప్రజలు వాటిని వినడానికి పెద్ద సంఖ్యలో గుమిగూడే వారు. ఈ కథలు చెప్పేవారు తమ పూర్వీకుల దగ్గరినుంచి నేర్చుకొన్న కథలే కాకుండా, ప్రజల అనుభవాలనుంచి కొత్త కథలను నేర్చుకొనేవారు. ఒకవేళ కొంతమంది సర్పాలను పూజిస్తూ, వాళ్ళకేమైనా నాగదేవతల కథలు తెలిసి ఉంటే కథకులు వాటిని కూడా తెలుసుకొని, ఆ కథలను వాళ్ళకి తెలిసిన పాత కథలతో జోడించేవారు. ఈ విధంగా కథకులు దేవుళ్ళు, దేవతల వృత్తాంతాలు, మతపరమైన బోధనలు, పూజించే పద్ధతులు మొదలైన విషయాలను కలగలిపి కథలు చెప్పేవారు. క్రమంగా వీటన్నిటినీ రాయడం మొదలు పెట్టారు. బుద్ధుని కథలను 'జాతక కథలు' గాను, శివుని లేదా విష్ణువు కథలను 'పురాణాలు' అనే పేరుతోను రాశారు.

ఈ పురాణాలు వివిధ మత సంప్రదాయాలను కలుపుకొన్నప్పటికీ, అత్యంత శక్తిమంతుడైన అన్నీ తెలిసినటువంటి ఒక దేవుణ్ణి 'పరమాత్మ'గా స్తుతించేవారు. సమస్యల పరిష్కారానికి, మోక్షాన్ని పొందటానికి దేవుణ్ణి ఆరాధించడమే సులభమైన మార్గమని వారు చెప్పారు.

భగవంతుడి పట్ల ప్రేమ - భక్తి ఉద్యమం

సా.శ. 550 లో తమిళనాడులో భగవంతుడిమీద భక్తి గురించిన ఒక ఉద్యమం మొదలైంది. వారు శివుడు, విష్ణువుల ఆరాధకులు. యజ్ఞాలు, జంతుబలులు వంటి ఆచారాలమీద వాళ్ళకి నమ్మకం లేదు. దేవుడిమీద నమ్మకం లేని మతాలైన బౌద్ధ, జైన మతాలను కూడా వారు బాగా వ్యతిరేకించారు. వీటికి ప్రత్యామ్నాయంగా శివుణ్ణి లేదా విష్ణువునో నమ్మి దేవునిలో ఐక్యం కావడం ఒక్కటే మార్గమని వారు భావించారు. తమ సమస్యల పరిష్కారం కోసం గాని, ధనంకోసం గాని, అధికారం కోసం గాని వారు దేవుణ్ణి ప్రార్థించలేదు. దేవుని సాన్నిధ్యాన్ని పొందటమే వాళ్ళ ధ్యేయం. అంతేగాక కుల, మత భేదాలు లేకుండా ఎవరైనా దేవుని సేవించవచ్చునని నమ్మారు. భక్తులంతా కలిసి భగవంతుని ప్రేమకోసం సంతోషంతో పాడుతూ, నృత్యాలు చేసేవారు.

కొందరు భక్తులు వివిధ దేవాలయాలను దర్శించి ఆ దేవుడిని స్తుతిస్తూ స్థానిక భాషలలో (తెలుగులోను, తమిళంలోను, మరికొన్ని భాషలలో) పాటలు రాశారు. ఈ పాటలను తరతరాలుగా పాడుతూ వచ్చారు. వాటిని సా.శ. 1100లో గ్రంథస్థం చేశారు. ఫలితంగా ఆయా దేవాలయాలకు అధిక ప్రాధాన్యం వచ్చింది. తిరుమల, శ్రీకాళహస్తి దేవాలయాలు వాటిలో ముఖ్యమైనవి. ఈ భక్తులతో ప్రభావితమైన ప్రజలు క్రమంగా శివుడు లేదా విష్ణువును ఆరాధించసాగారు.

Compare the religious beliefs of hunter-gatherers with the Bhakti movement.

Can you compare the religious beliefs of the Vedic period and the Bhakti movement?

Alvars and Nayanars

Twelve main devotees of Vishnu were called the Alvars – the most important among them being Periyalvar and Nammalvar. Andal, the daughter of Periyalvar, is the only woman among them. Most of them travelled to different temples of Vishnu and composed and sang songs in praise of Vishnu. Here, we give you some of the songs of Nammalvar to think about and understand its meaning.

Creation

*In that original moment (Vishnu), our
lord and father
Made earth, water, fire, wind and sky
And the mountains;
Made the two lights, sun and moon,
And other such bodies;
Then the rain, and all that lives by rain,
And the gods of rain.*

In this verse, you can see that Nammalvar considers Vishnu to be the creator of the universe, but at the same time talks of him as being his own father and lord. Thus, the all-powerful God is as close to him as a father is to his son.

In many other verses Nammalvar earnestly seeks a vision of the Supreme God who is everywhere but not visible to us humans.

There were 63 Nayanars and they were devotees of Shiva. They came from different castes, including Kannappa, a hunter and Nandanar, a Pulaiya, or an outcaste. Some of them like Appar and Manikka Vasakar went from one temple to another and composed songs in praise of Shiva. A couple of them like Karaikkal Ammaiyar were women. Here are some verses composed by them.

*We are not the subject of any king.
we are not afraid of death.
we will not undergo torture in the hell.
we will not suffer distress in this life.
we will be feeling joy always.
we will not know what diseases are.
we won't submit to anyone.
we will always enjoy happiness only;
we have no suffering at any time.*

(Appar)

In this verse, Appar says that devotees of Shiva are neither afraid of any king nor of death, disease and hell. They are ever happy.

In another verse, Appar says that he does not care for those who are offering him worldly riches. On the other hand, he only respects those who are devoted to Shiva; even if they are poor, sick or of low status.

*Shiva grabbed me lest I go astray
I bowed, I wept, danced, cried aloud.
I sang, and I praised him...
Love pierced me like a nail driven into a
green tree.
Overflowing, I tossed like a sea,
Heart growing tender, body shivering,*

ఆదిమానవుల మతవిశ్వాసాలకు మరియు వేట-ఆహార సేకరణ దశ, భక్తి ఉద్యమమునాటి మానవులకు, విశ్వాసాలకు పోలికలు తెలపండి. భక్తి ఉద్యమం, వేదకాలం నాటి ప్రజల మత విశ్వాసాలను పోల్చండి.

ఆళ్వార్లు - నయనార్లు

12 మంది ప్రధానమైన విష్ణుభక్తులను ఆళ్వార్లు అంటారు. పెరియాళ్వారు, నమ్మాళ్వారు వాళ్ళలో ముఖ్యులు. పెరియాళ్వారు కుమార్తె అయిన ఆండాళ్ ఆళ్వార్లలోని ఒకే ఒక మహిళ. వీరిలో చాలామంది అనేక వైష్ణవాలయాలను సందర్శించి పద్యమాలికలను అల్లి విష్ణువును స్తుతిస్తూ పాడారు. నమ్మాళ్వారు పాడిన పాటలు కొన్ని దిగువన ఉన్నాయి. వీటిని చదివి అర్థం చేసుకోండి.

సృష్టి

తండ్రివి నీవే ఓ పరమాత్మా (విష్ణు),
తండ్రివి నీవే
అగ్ని, నీరు, ఆకాశం నీ సృష్టేనయ్యా
దివారాత్ర కారకులౌ సూర్యచంద్రులు
పర్వతాలు, సముద్రాలు, వర్షపాతాలు
ఓ శ్రీహరీ, నీ సంకల్పాలయ్యా!

ఈ పద్యంలో నమ్మాళ్వారు విష్ణువును ఈ ప్రపంచ సృష్టికర్తగాను, తన తండ్రిగాను చెప్పాడు. ఎంతో గొప్ప వాడైన భగవంతుడు ఒక తండ్రి బిడ్డకెంత సన్నిహితంగా ఉంటాడో, అంత సన్నిహితంగా ఉంటాడంటారు.

నమ్మాళ్వార్లు ఇంకా ఎన్నో ఇతర పద్యాలలో, శ్లోకాలలో సర్వోత్తమంగా ప్రతి చోట మానవులకు కనిపించని పరమాత్మను దృష్టిని కోరుకుంటారు.

నాయనార్లు దాదాపు 63 మంది ఉన్నారు. వీరంతా శివభక్తులే. వీళ్ళు వివిధ కులాలలో పుట్టినవారు. వీరిలో కన్నప్పలాంటి వేటగాళ్లు, నందనర్, పుల్లయ్య లాంటి నిమ్మ కులాలవారు ఉన్నారు. అప్పర్, మణిక్వాచకర్ లాంటి వారు ఒక ఆలయం నుంచి మరొక ఆలయానికి వెళ్లి అక్కడ శివుణ్ణి గురించి కీర్తనలు పాడేవారు. వీరిలో కరైక్కాలమ్మ, అమ్మయ్యార్ అనే ఇద్దరు మహిళలు కూడా ఉన్నారు. నాయనార్లు కూర్చిన కొన్ని పద్యాలు:

భయంలేదు మాకు ఏ రాజైనా
భయంలేదెప్పుడు మృత్యువెదురైనా
భయంలేదు నరకలోక బాధలకైనా
భయమన్నది లేదు ఏ ఒత్తిళ్ళకైనా
మాకురావు ఏ రుగ్మతలు
మాకు లేవు ఏ భయాలు
బాధలేని, భయంలేని
మేము నిత్య సంతోషులం
మేమెవ్వరికీ కాదు దాసులం

-అప్పార్

పై పద్యంలో శివభక్తులు ఏ రాజుకూ, చావుకూ, రుగ్మతలకూ (రోగాలకు), నరకానికి కూడా భయపడరు, వారెప్పుడూ నిత్య సంతోషులేనని అప్పార్ చెబుతాడు.

ఈ పద్యంలో అప్పార్ తమకు అశాశ్వతమైన ప్రాపంచిక సౌఖ్యాలు, సకల సంపదలు లెక్క లేదంటాడు. పేదలైనా, రోగులైనా, దళితజాతి వారైనా, శైవభక్తులైతే చాలు వాళ్ళపట్ల తమకు అపార గౌరవ మర్యాదలంటాడు.

పరమశివా, నిను భజియింతును,
నాకు ముక్తినిమ్మని
లేత మొక్కన దిగిన ముల్లువోలే
సముద్రాన తేలియాడు అలలవోలే
నీపై నా భక్తి ఓలలాడె పరవశమై

*While the world called me mad and
laughed at me,
I left shame behind, took as an
ornament.*

(ManikkaVasakar)

In this verse, ManikkaVasakar is expressing the joy he felt on getting a vision of Shiva and that others could not understand his joy.

Christianity

Just as people in the Indian subcontinent started worshipping a Supreme God and believed that love and devotion to God is the path for salvation, people in other parts of the world too developed similar ideas. In the Middle East, in the region now called Israel and Palestine, a new religion called Christianity developed after Jesus Christ.

Fig. 18.3: St.Thomas Basilica, Chennai, built in 1523. It is in the name of St.Thomas who came to India 2000 years ago.

He was born at Bethlehem near Jerusalem (now in Israel) about 2000 years ago. Jesus Christ preached that all people are equal. He taught us to love one another. He taught the importance of peace, love and compassion. He advised the people not to follow the practice of “Tit for tat”. He believed that even an enemy could be won over by love.

‘The Bible’ is the holy book of the Christians and it contains the teachings of Christ. Read the following extracts from his famous teaching, ‘Sermon on the Mount’:

- *Blessed are the poor, for theirs is the kingdom of heaven...*
- *Blessed are the meek, for they will inherit the land.*
Blessed are the merciful, for they will be shown mercy.
Blessed are the clean of heart, for they will see God.
Blessed are the peacemakers, for they will be called children of God.
Blessed are they who are persecuted for the sake of righteousness, for theirs is the kingdom of heaven.
Love your enemies, and pray for those who persecute you,

Christ was arrested and crucified by the rulers of his time.

నన్నీ ప్రపంచం పిచ్చివాడన్నా
 లోకులు నన్ను చూసి పరిహసించినా
 నేనెన్నడూ సిగ్గుపడను
 అన్నీ భూషణాలుగా భావిస్తా
 - మాణిక్యవాచకర్

ఈ పద్యంలో మాణిక్యవాచకర్ శివుని ధ్యానంలో తాను పొందే ఆనందాన్ని గురించి, ఇతరులు దాన్ని అర్థం చేసుకోలేకపోవటం గురించి తెలిపాడు.

క్రైస్తవ మతం

భక్తితో, ప్రేమతో ఒకే దేవుణ్ణి ఆరాధించడం వల్లనే సమస్యలు పరిష్కారమవుతాయని నమ్మిన భారత దేశ ఉపఖండంలోని ప్రజల లాగానే ప్రపంచంలోని ఇతర దేశాలలో కూడా ఇలాంటి ఆలోచనలే ప్రారంభమయ్యాయి. తూర్పు మధ్య ప్రాంతంలోని ఇజ్రాయెల్, పాలస్తీనాలలో క్రైస్తవం అనే ఒక కొత్త మతం అభివృద్ధి చెందింది.

చిత్రం 18.3: సెయింట్ థామస్ బాసిలికా చర్చి, చెన్నై, దీనిని 1523 లో నిర్మించారు. 2000 సం॥ల క్రితం భారతదేశానికి వచ్చిన సెంట్ థామస్ పేరు మీద దీన్ని నిర్మించారు.

క్రైస్తవ మతం ఏనుక్రీస్తు పేరుమీద స్థాపించబడింది. దాదాపు 2000 సంవత్సరాల క్రితం ప్రస్తుత ఇజ్రాయెల్ లోని జెరూసలేమ్ కి దగ్గరలోగల బెత్లెహేమ్ లో ఏనుక్రీస్తు జన్మించాడు. ప్రజలంతా సమానమని ఏనుక్రీస్తు బోధించాడు. ఒకరిపట్ల మరొకరు ప్రేమతో మెలగాలన్నాడు. శాంతి, ప్రేమ, కరుణల ప్రాముఖ్యాన్ని చాటి చెప్పాడు. ఆయన “దెబ్బకు దెబ్బ” వంటి వద్దతులు అనుసరించకూడదన్నాడు. మనం శత్రువునైనా ప్రేమతోనే గెలవగలమని నమ్మాడు.

‘బైబిలు’ క్రైస్తవుల పవిత్ర గ్రంథం. అందులో క్రీస్తు బోధనలు ఉన్నాయి. ఆయన చేసిన ప్రముఖ బోధన అయిన ‘పర్వతం మీది ప్రసంగం (సెరిమన్ ఆన్ ద మౌంట్)’లోని కొన్ని వాక్యాలు కింద ఉన్నాయి.

ఆత్మవిషయమై దీనులైన వారు ధన్యులు, పరలోక రాజ్యం వాళ్ళది.
 సాత్వికులు ధన్యులు, వారు భూలోకానికి వారసులు.
 కనికరం గలవారు ధన్యులు, వారు కనికరం పొందుతారు.
 హృదయశుద్ధి గలవారు ధన్యులు, వారు దేవుణ్ణి చూస్తారు.
 సమాధాన పరిచేవారు ధన్యులు, వారు దేవుని కుమారులు అనబడతారు.
 నీతినిమిత్తం హింసను భరించేవారు ధన్యులు, పరలోకరాజ్యం వాళ్ళది.
 మీరు పరలోకంలో ఉన్న మీ తండ్రికి కుమారులై ఉండేందుకు మీ శత్రువులను ప్రేమించండి.

ఆనాటి పాలకులు అతణ్ణి నిర్బంధించి, కఠినంగా శిక్షించారు.

It is believed that Saint Thomas, a disciple of Jesus Christ, came to India with Roman traders and brought with him the teachings of Christ. St. Thomas propagated Christianity in South India.

Have you seen a mass or worship in a church? If so, describe it.

Islam

In Arabia, around the same time of Appar and others in India, a new religion arose which emphasised devotion to one God. The new religion was Islam, which was founded by Prophet Mohammad.

Prophet Mohammad was born in Arabia at Mecca in 570 CE. Prophet taught that there is only one God and that all human beings are His creations. The way all the children are equal before their parents, all human beings are equal before god. God or Allah has no shape and therefore it is

wrong to worship idols. He taught that all men are brothers. He emphasised the importance of love for the whole of humanity.

Mohammad is considered as a Prophet or messenger of Allah. The teachings of Allah are written in a book called 'the Quran'. It is the holy book of Islam. Read some of the verses from the Quran in translation:

Al fatiha

In the name of Allah, the most beneficent, the most merciful. All praise is due to Allah, Lord of the worlds. The most beneficent, the most merciful. The lord of the day of Judgement. Thee alone we worship, thee alone we seek for help. Guide us to the right path. The path of those, upon whom thou has bestowed favours. Not of those, who thou has cursed once; not of those whom have gone astray.

Fig.18.4: An old illustration of Cheraman Mosque, in Kerala. This is believed to be the first Mosque in India. Describe the architecture. Here to, Islam was spread through the trade relations.

సెయింట్ థామస్ ఏసుక్రీస్తు శిష్యుడు. రోమను వర్తకులతో కలసి భారత దేశానికి ఏసు బోధనలను తీసుకొని వచ్చాడు. ఈయన క్రైస్తవ మతాన్ని దక్షిణ భారత దేశంలో ప్రచారం చేశాడు.

చర్చిలో దేవుని స్తుతించే విధానం చూశారా? ఆ విధానం గురించి వివరించండి.

ఇస్లాం మతం

భారతదేశంలో అప్పర్, తదితరులు దేవుడొక్కడే అనే భావనను వ్యాప్తి చేసిన కాలంలోనే 'అరేబియా'లో ఒక కొత్త మతం రూపుదిద్దుకుంది. ఆ కొత్తమతమే మహ్మద్ ప్రవక్త స్థాపించిన 'ఇస్లాం'.

మహ్మద్ ప్రవక్త అరేబియాలోని మక్కాలో సా.శ. 570లో జన్మించాడు. ఈయన దేవుడొక్కడేనని, మానవులంతా భగవంతుని సృష్టి అని బోధించాడు. తల్లిదండ్రుల దృష్టిలో పిల్లలంతా సమానమైనట్లే, దేవుడి దృష్టిలో కూడా మానవులంతా ఒక్కటే అన్నాడు. దేవునికి లేదా అల్లాకు రూపం లేదన్నాడు. కాబట్టి విగ్రహాలను పూజించటం సరికాదన్నాడు. మానవు

లంతా అన్నదమ్ముల్లా మెలగాలని చెప్పాడు. మానవ జాతికి ప్రేమ ప్రాధాన్యాన్ని గురించి ఆయన వివరించాడు.

మహమ్మదును 'అల్లా దూత'గా పరిగణిస్తారు. అల్లా బోధనలు 'ఖురాన్'లో ఉన్నాయని ముస్లింలు అంటారు. 'ఖురాన్' ఇస్లాం పవిత్ర గ్రంథం. ఖురాన్లోని కొన్ని వాక్యాల అనువాదం దిగువన ఉన్నది.

అల్ఫతిహ

అల్లాహ్ మాత్రమే స్తుతింపదగినవాడు. ఆయన సకల లోకాలకు ప్రభువు. అనంత కరుణామయుడు. అపార కృపాశీలుడు. మేము నిన్నే ఆరాధిస్తాం. సహాయకోసం నిన్నే అర్థిస్తాం. మాకు రుజుమార్గం చూపించు - నువ్వు అనుగ్రహించిన వారూ, నీ ఆగ్రహానికి గురికానివారూ, మార్గభ్రష్టులు కానివారూ అనుసరించిన మార్గం వైపు మమ్ము నడిపించు.

చిత్రం 18.4: కేరళలోని చెరమాన్ మసీదు భారతదేశంలోని మొట్టమొదటగా నిర్మింపబడిన మసీదుగా నమ్ముతారు

Islam was brought to India by Arab traders who visited the ports of India. It also came with Arab and Turkish conquerors who had been converted to Islam. Islamic scholars and saints came with the traders and kings and settled in different parts of India. They preached monotheism – or the worship of one Supreme God alone and equality of all humans before him.

Have you seen prayers in a Mosque? Describe the procedure of the worship.

The belief in a Supreme God

Can you see some common ideas emerging among the Hindu Bhaktas, Christian and Muslim religions? They all believed in the existence of one Supreme God and the need to worship Him. They also believed in equality, love and respect for all human beings irrespective of their wealth, education or social status. These ideas were increasingly adopted by a very large number of people. Kings and rulers also adopted these ideas and started encouraging their subjects to practice these religions. They built vast temples, churches or mosques in which people could worship.

Historians try to understand why these new ideas came about and became popular during this period. They feel that as tribes and small kingdoms were being merged into

larger states, people were attracted to the idea of God of all people and not just of one tribe or caste or a small kingdom. Kings and emperors also encouraged such ideas and often tried to claim to be representatives of those Supreme Gods themselves. In this way, they may have tried to win the support of their subjects.

Historians also feel that as the difference between rich and poor, powerful and powerless increased, many people were very unhappy about this growing inequality and the suppression of the poor and the powerless. Perhaps they tried to assert the equality of all human beings through devotion to the Supreme God.

At the same time, we should remember that a large number of people did not agree with these new ideas and continued to follow their old religious ideas. Some in fact did not believe in the existence of an all-powerful God at all.

Keywords

Sculptures

Incarnations

Salvation

Jataka stories

భారతదేశంలోని ఓడరేవులను సందర్శించిన అరబ్ వర్తకుల ద్వారా ఇస్లాం మతం భారతదేశానికి రావడం జరిగింది. ఇస్లాంలోకి మారిన అరబ్, తుర్కిష్ విజేతల ద్వారా కూడా వచ్చింది. ఇస్లామిక్ పండితులు, ఋషులు, సన్యాసులు, వర్తకులు, రాజులతో పాటు వచ్చి భారతదేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో స్థిరపడ్డారు. వారు పరమాత్ముడే (Supreme God) ఏకైక దేవుడని, వారి ముందు మానవులంతా సమానమని ఆరాధించేవారు. వీరు సింహాసనం గురించి బోధించారు.

మసీదులో ప్రార్థనా విధానం మీరు చూశారా? దాని గురించి వివరించండి.

భగవంతునిపై విశ్వాసం

మీరు హిందువులలోను, క్రైస్తవులలోను, ముస్లిములలోను ఏమైనా ఒకే రకమైన ఆలోచనలను గమనించారా? వీరంతా భగవంతుణ్ణి నమ్ముతారు, పూజిస్తారు. వీరంతా తమ డబ్బు, చదువు, అంతస్తులతో సంబంధం లేకుండా భగవంతుణ్ణి గౌరవిస్తారు. సమానత్వాన్ని, ప్రేమను నమ్ముతారు. ఇలాంటి ఆలోచనలు కొద్ది కాలంలోనే చాలామంది ప్రజలలో కలిగాయి. రాజులు, పాలకులు కూడా వీటిని బాగా నమ్మారు. మతాలను ప్రోత్సహించారు. ప్రజలు పూజించడానికి ఎన్నో దేవాలయాలు, చర్చిలు, మసీదులు నిర్మించారు.

ఆకాలంలో ఇలాంటి కొత్త ఆలోచనలు రావడానికి, ప్రజల్లో బాగా ప్రాచుర్యం పొందడానికి గల కారణాలను తెలుసుకోడానికి చరిత్రకారులు ప్రయత్నించారు. చిన్న

రాజ్యాలు, తెగలు పెద్ద రాజ్యాలతో కలసిపోవడం వల్ల, వాళ్ళవాళ్ళ తెగలు, కులాలు, చిన్న రాజ్యాల దేవుళ్ళకు బదులుగా అందరికీ ఒక్కడే దేవుడు కలిగి ఉండాలన్న ఆలోచన ప్రజలకు కలిగిందని చరిత్రకారులు అభిప్రాయపడ్డారు. రాజులు, చక్రవర్తులు కూడా ఇటువంటి ఆలోచనలను ప్రోత్సహించటమే కాకుండా తాము భగవంతుని ప్రతినిధులమని తెలియజెప్పటానికి ప్రయత్నించారు. తద్వారా వారు ప్రజల ఆమోదాన్ని పొందాలని ప్రయత్నించారు.

పేద-ధనిక, అధికార - అసాధికార వర్గాల మధ్య విభేదాలు పెరిగాయి. చాలామంది ప్రజలు ఈ అసమానతలను, పేద, బలహీనవర్గాల అణచివేతను చూసి చాలా బాధపడ్డారని చరిత్రకారుల నమ్మకం. ఒకే దేవుణ్ణి పూజించటం ద్వారా ప్రజలలో ఒకే ఆచార వ్యవహారాలను, సంస్కృతిని పెంపొందించే ప్రయత్నాలు జరిగి ఉండవచ్చు. తమ సమస్యలను దేవుడు పరిష్కరిస్తాడని ప్రజలు నమ్మారు.

అదే సమయంలో చాలామంది ప్రజలు ఇలాంటి కొత్త ఆలోచనలను అంగీకరించకుండా, తమ పాత మత విధానాలనే అనుసరించసాగారు. కొందరు అసలు దేవుడు ఉన్నాడనే భావననే నమ్మడం లేదు.

కీలకపదాలు

- శిల్పాలు
- అవతారాలు
- మోక్షం
- జాతక కథలు

Improve your learning

1. Imagine a discussion between a Buddhist monk and a hunter-gatherer and how they learnt from each other. Write a short dialogue between them.
2. Can you see any similarities and differences between the early and the Vedic religion?
3. In what ways were the early Bhagavata and Shaiva thinking different from that of the Buddhists and Jainas?
4. Discuss how the Puranas helped in bringing together different religious practices in the country.
5. Can you point out the most important difference between the early beliefs and the beliefs of the Bhaktas of Tamil Nadu?
6. In what way did the Prophet Mohammad explain the equality of all human beings?
7. Read the para under the title 'The belief in a Supreme God' of page 320 and write your comment.
8. Write your view on the religious programme held recently in your area.
9. Point out the following in the world map:
 - (a) Jerusalem
 - (b) Mecca
 - (c) Kerala State
 - (d) Chennai
 - (e) Amaravati

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

1. ఒక బౌద్ధ సన్యాసికి, వేటగాడికీ మధ్యన సంభాషణ జరిగిందనుకుంటే, ఒకరినుంచి మరొకరు ఏం తెలుసుకొంటారు? సంభాషణను ఊహించి రాయండి.
2. వైదిక మతానికి, భాగవతులకు మధ్యన గల పోలికలు, భేదాలు తెలపండి.
3. భాగవత, శైవ మతాల ఆలోచనలు బౌద్ధ, జైన మతాలకు ఏవిధంగా భిన్నమైనవి?
4. మన దేశంలో వివిధ మతాల ఆచారాలను ఒక్కటిగా చేయటంలో పురాణాలు ఏవిధంగా దోహదపడ్డాయి? చర్చించండి.
5. భాగవత మతానికి, తమిళనాడులోని భక్తుల నమ్మకాలకు మధ్య గల ప్రధాన భేదాలను గుర్తించండి.
6. మానవులంతా సమానమని మొహమ్మద్ ప్రవక్త ఏవిధంగా వివరించారు?
7. పేజీ నెం. 321 లోని 'భగవంతునిపై విశ్వాసం' అనే పేరాను చదివి, వ్యాఖ్యానించండి.
8. ఈ మధ్యకాలంలో మీ ప్రాంతంలో జరిగిన మతపరమైన ఒక కార్యక్రమం గురించి వ్యాఖ్యానించండి.
9. ప్రపంచ పటంలో ఈ క్రింది వాటిని గుర్తించండి?

అ. జెరూసలేం

ఆ. మక్కా

ఇ. కేరళ రాష్ట్రం

ఈ. చెన్నై

ఉ. అమరావతి

Language, Script and Scriptures

Deepika went to Shadnagar Railway Station to go to her village. She was surprised to hear the railway information announced in so many languages. She also saw the name 'Shadnagar' written in three different ways. She started wondering why there are so many languages and ways of writing.

Fig. 19.1: Display Board - Shadnagar Railway station

What is language?

Dogs bark and birds tweet, but humans are the only living beings on earth who speak a 'language'. Human beings can make a variety of sounds from their mouth that no animal or bird can. This enables us to speak and develop language.

Try to imitate different animals and birds or the sound of rain or cars or trucks. See the wide variety of sounds we can make.

Language has become such an important part of our lives that we seldom stop to think about it. We think and understand with the help of language. We communicate with each other with the help of language. We learn from others with the help of language. We use language to play. We do so many things with the help of language.

- 1) First of all, we use language to organise and plan our own work. Don't you always speak about your work as you do it?
- 2) Secondly, we use language to draw the attention of others and ask them to do something :
Ex : 'Oh, just look at the bird!'
'Oh Mother! Please buy me that toy!'
'Stop. Don't move!'
- 3) We use language to create new things and just to have fun. Like we make funny sentences, funny words, funny poems and laugh and make others laugh.

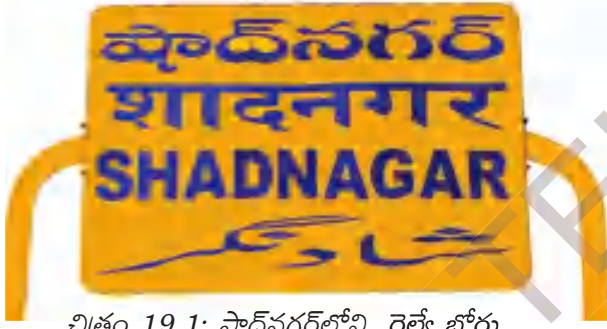
పాఠం

19

భాష, లిపి మరియు గొప్ప గ్రంథాలు

దీపిక తను ఊరువెళ్ళడానికి షాద్నగర్ రైల్వే స్టేషన్ కెళ్ళింది. రైల్వే సమాచారాన్ని అనేక భాషలలో చెప్పడాన్ని విని ఆశ్చర్యపడింది. అలాగే షాద్నగర్ రైల్వే స్టేషన్ లో 'షాద్నగర్' అనే పేరును మూడు భాషలలో రాసి ఉండడాన్ని గమనించింది. ఎందుకు ఇన్ని భాషలు, రాతలు అని ఆశ్చర్యపోయింది!

చిత్రం 19.1: షాద్నగర్ లోని రైల్వే బోర్డు

భాష అంటే ఏమిటి?

కుక్కలు మొరగడం, పక్షులు అరవడంలాంటివి మీరు వినే ఉంటారు. కానీ ఈ భూ ప్రపంచంలో భాషను మాట్లాడేది ఒక్క మనుషులు మాత్రమే. మనుషులు తమ నోటితో ఏ జంతువులు, పక్షులు చేయలేని అనేక శబ్దాలను చేయగలరు. ఇలా శబ్దాలను చేయగలిగే శక్తి మనం మాట్లాడడానికి, భాషను అభివృద్ధి చేసుకోడానికి దోహదపడింది.

పక్షుల, జంతువుల శబ్దాలను అనుకరించండి. వర్షం పడుతున్న శబ్దాన్ని అనుకరించండి. లేదా కారు, ట్రక్కు చేసే శబ్దాన్ని చేయండి. ఇలా మనం ఎన్ని రకాల శబ్దాలను చేయగలమో చూడండి.

భాష అనేది మానవ జీవితంతో ఎంతగా ముడిపడి పోయిందంటే అసలు దాన్ని గురించి మరిచిపోలేమని

చెప్పవచ్చు. మనం భాష ద్వారానే ఆలోచించి అర్థం చేసుకోగలుగుతున్నాం. ఒకరితో ఒకరం భాష ద్వారానే మాట్లాడుకోగలుగుతున్నాం. ఇతరుల నుంచి నేర్చుకునేది భాష ద్వారానే. ఆటలకీ భాషను ఉపయోగిస్తాం. ఇలా అనేక పనులు భాష ద్వారానే జరుగుతున్నాయి.

1) మన పనులన్నీ క్రమపద్ధతిలో, ప్రణాళికాబద్ధంగా చేసుకోడానికి కూడా మనం భాషనే ఉపయోగిస్తున్నాం. మనం చేస్తున్న పనులను గురించి మనం మాట్లాడుకునేది భాష ద్వారానే కదా.

2) ఇతరుల దృష్టిని మన వైపు తిప్పుకోడానికి లేదా ఇతరుల ద్వారా పనులు సాధించుకోడానికి భాష అవసరం.

ఉదా: ఆ పక్షి వైపు చూడు.

అమ్మా! నాకు ఆ బొమ్మ కొనిపెట్టవా?

ఆగు! కదలవద్దు.

ఇలా అనేక మాటలను మాట్లాడుతుంటాం.

3) కొత్త విషయాలను సృష్టించడానికి/ కనిపెట్టడానికి లేదా సరదాగా నవ్వించడానికి భాష అవసరం - హాస్యభరిత వాక్యాలు, పదాలు, పద్యాలు నవ్వడానికి, పది మందిని నవ్వించడానికి భాషను వాడతాం.

- 4) Moreover, we try to understand the world around us with the help of language. We also try to imagine things which do not exist around us with the help of language.
- 5) Can we think without using any language? Or can we imagine stories about far off times and places if we did not have any language? We investigate and use our reason to find out about something. But we cannot do this without language.

We also use language to talk to others about what we feel and experience. Suppose, an early hunter-gatherer saw a tree full of ripe fruits in a far off place, how could she, if she couldn't use any language, tell her friends what she found and where? Suppose you are hurt and in pain, how can you tell your parents about it without using any language?

Surely, you can also think of many examples of how we use language and what language does for us. It appears that human beings have been speaking and using language right from the earliest times when they gathered food in the forests. Language has helped people to pass information to their children about what they saw, what they learnt and what they felt. So each generation of people can build on what the earlier generation knew and add to it. We can learn from people all over the world and we can tell them about what we think and know. Language thus brings together people who are far away from each other, even people who are now long dead and those who are living. Isn't it wonderful!

Why are there so many languages?

Language is developed by a group of people living together. They decide to call the drink that quenches their thirst as water.

Another group of people who may be living far away from the first group may decide to call the same drink as *NELLU*. Another group may call it as *THANNI*. All these words mean the same but they use different sounds or symbols for it. That is why people developed different languages such as English, Sanskrit, Persian, Chinese, Hindi, Telugu, etc.

Often, one group of people who spoke a language separated into different sub groups and each group, in turn, developed different languages from the old language. We can say that all these languages belong to one family. Thus, originally a group of people spoke a language, which today we call Early Dravidian. When the people who spoke this language began to live in distant places and mixed with other people, they developed new languages. Among them are Tamil, Telugu, Kannada, Malayalam, Gondi etc. These languages belong to the Dravidian family. There is another language family in India called the Indo-Aryan family. The famous languages of this family are Sanskrit, Hindi, Bengali, Marathi etc. There are some other language families in India about which you will learn in higher classes.

As people travelled and mixed with each other, their languages too mixed with each other and people adopted several words from each other's languages. Thus, Telugu today uses many words taken from Sanskrit, Marathi, Arabic, Persian and English.

Writing and Script

We write and read languages with the help of scripts. As you know, many kinds of scripts – Roman script (ABCDEF), Devnagari script (अ, आ, इ, ई), Arabic script, Telugu script and Tamil Script. Actually, we can write any language in any script! For

- 4) మనం భాష ద్వారా బాహ్య ప్రపంచాన్ని అర్థం చేసుకోడమే కాకుండా అనేక విషయాలను ఊహించుకోగలుగుతున్నాం.
- 5) అసలు భాష లేకుండా ఉంటే ఎలా ఉండేదో ఊహించగలమా? మనం ఏదైనా విషయాన్ని గురించి పరిశోధన చేసి కారణాలను తెలుసుకుంటున్నాం. భాష లేకపోతే మనం ఇవన్నీ చేయలేం.

మన భావాలను, అనుభవాలను ఇతరులతో పంచుకోడానికి మనం భాషను ఉపయోగిస్తాం. ఆదిమానవుల కాలంలో చెట్టునిండా పండిన పండ్లను చూసి దూరంగా ఉన్న తన వాళ్ళతో భాష ఉపయోగించకుండా ఎలా చెప్పి ఉంటుందో ఊహించండి. ఒక వేళ మీకే దెబ్బ తగిలి నొప్పి పుడితే భాష లేకుండా తల్లిదండ్రులకు ఎలా చెబుతారు?

ఈ విధంగా మనకు భాష ఎన్ని రకాలుగా తోడ్పడుతోందో ఆలోచించండి. అలాగే భాష మనకు ఎలా దోహదపడుతుందో పరిశీలించండి. జీవరాశులన్నింటిలో మనుషులకు మాత్రమే భాష మాట్లాడే శక్తి ఉంది. అడవుల్లో ఆహారం సంపాదించే నాటినుండి మానవుడు భాషను ఉపయోగిస్తూనే ఉన్నాడు. తరతరాలుగా పెద్దలు తమ పిల్లలకు సమాచారాన్ని అందించడానికి భాష తోడ్పడుతూనే ఉంది. మునుపటి తరం వాళ్ళ అనుభవాలను ఈ తరంవారు తమ అనుభవాలతో జోడించుకుంటూ పోతున్నారు. ఈవిధంగా భాష గతించిన కాలాల వాళ్ళని ఈ కాలం వాళ్ళతో, అలాగే సుదూర ప్రాంతాలలోని వాళ్ళని దగ్గరగా చేయడానికి దోహద పడుతోంది. ఎంతో వింతగా ఉందికదూ!

అనేక భాషలు ఎందుకున్నాయి?

సహజీవనం చేసే ప్రజల మధ్య భాష అభివృద్ధి చెందింది. వారు దాహాన్ని తీర్చే సహజ పానీయాన్ని 'వాటర్' అని పిలిచారు. ఇలాగే దూరప్రాంతాలలో నివసించే మరికొంత మంది దీనిని 'నీళ్ళు' అని చెప్పుకొని ఉంటారు. ఇంకొంతమంది దీన్ని 'తణ్ణి' అని పిలిచారు. ఇక్కడ పదార్థం ఒక్కటే కానీ పిలిచే విధానాలు,

శబ్దాలలో తేడాలు ఉన్నాయి. అంతే. ఇదే విధంగా ప్రపంచంలోని ప్రజలంతా గుంపులుగా విడిపోయి దూర ప్రాంతాలకు వలసపోయి వివిధ భాషలను ఏర్పాటు చేసుకుని ఉంటారు. ఉదా: ఆంగ్లం, సంస్కృతం, పార్సీ, చైనీస్, హిందీ, తెలుగు వగైరా.

ఒకే భాష మాట్లాడే వాళ్ళలో కొందరు దూర ప్రాంతాలకు పోయి నివాసాలను ఏర్పరుచుకొన్నప్పుడు, క్రమక్రమంగా వాళ్ళ భాషలో మార్పులు వస్తాయి. ఎక్కడికీ పోకుండా ఉన్నచోటనే ఉన్నవాళ్ళ భాషలో కూడా కొన్ని మార్పులు వస్తాయి. ఈ మార్పుల వల్ల ఒక ప్రాంతంవాళ్ళ భాష మరొక ప్రాంతంవాళ్ళకు తెలియకుండాపోయినప్పుడు అవి స్వతంత్ర భాషలవుతాయి. తెలుగు, తమిళం వంటివి ఒకే మూల ద్రావిడభాష నుంచి వచ్చాయి. ఇలా మూలద్రావిడ భాషనుండి ఏర్పడినవే తెలుగు, తమిళ, కన్నడ, మలయాళ, గోండు భాషలు. ఇవన్నీ ద్రావిడ భాషా కుటుంబంలోనివి. భారతదేశంలోని మరొక భాషా కుటుంబాన్ని 'ఇండో ఆర్యన్ భాష కుటుంబం' అని అంటారు. సంస్కృతం, హిందీ, మరాఠీ, బెంగాలీ మొదలయినవి ఈ భాషా కుటుంబంలోనివి. మరికొన్ని భాషా కుటుంబాల గురించి మీ పై తరగతుల్లో తెలుసుకుంటారు.

ప్రజలు ఒక ప్రాంతం నుండి మరొక ప్రాంతానికి వెళ్ళి స్థిరపడుతుండడంతో వాళ్ళ వాళ్ళ భాషలు కూడా సమ్మిళితమైపోయి అనేక పదాలు ఒక భాష నుంచి మరొక భాషలోకి చేరుతుంటాయి. ఈ రోజు తెలుగు భాషలో కూడా అనేక ఇతర భాషల పదాలు వచ్చి చేరిపోయాయి. ఉదా: సంస్కృతం, మరాఠీ, అరబ్బీ (అరబిక్), పార్సీ (పర్షియన్) పదాలు తెలుగులోకి చేరిపోయాయి.

లిపి, రచనలు

మనం భాషను లిపిద్వారా చదువుతాం, రాస్తాం. మనం అనేక రకాల లిపులు వాడుతున్నాం. రోమన్ లిపి (ABCDEF), దేవనాగరి లిపి (अ, आ, इ, ई), అరబిక్ లిపి, తెలుగు లిపి, తమిళ లిపి మొదలైనవి. వాస్తవానికి మనం ఏ భాషనైనా ఏ లిపిలోనైనా

example, we can write the word Hyderabad in all these scripts.

In fact, we can even make new scripts. Would you like to develop your own secret script? Try doing it, you will have some fun.

While it may seem easy and fun to you now, actually it took human beings thousands of years to develop scripts like the ones we use today.

In the beginning, they just drew pictures instead of writing. To say that the goat is running, they would make a picture of a goat and another picture of two running legs. Slowly, the scripts as we know them developed. Four thousand years ago, the people of Indus Valley used scripts, but we do not know how to read them.

मेरा नाम रघु है।	Hindi
నా పేరు రఘు	Telugu
אני קוראים רגו	Yiddish
میرا نام رگھو	Urdu
Ma langu ni raghu	Swahili
Mi Nombre es Raghu	Spanish

Fig. 19.2: Different types of scripts

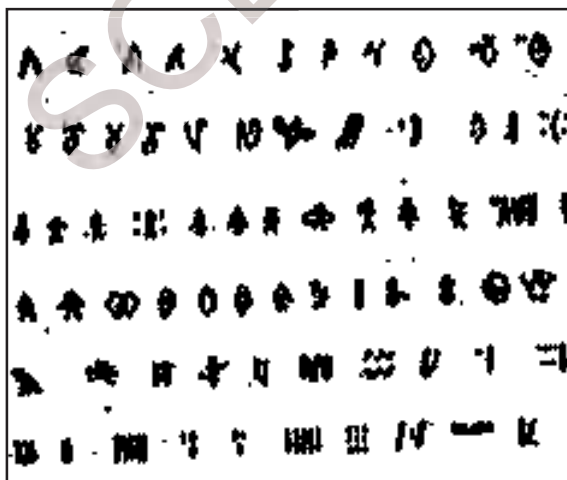

Fig. 19.3: Indus script

Most of the scripts we use in India today (Devnagari, Telugu and Tamil, for example) actually developed from Brahmi Script used by Ashoka. One of the earliest inscriptions found in Andhra Pradesh region is from Bhattiprolu stupa in Krishna District. This was inscribed around 200 B.C.

Fig. 19.4: Bhattiprolu inscription

Write your name in as many scripts as possible on a sheet and display it in the class.

Take three Telugu words and write them in at least three other languages – you may use Telugu script to write all of them like this:

- Telugu – Amma Tamil – Tai
- English – Mother Sanskrit – Matru
- Persian – Madar Marathi – Aai
- Hindi – Maa

Think of how the following persons would have used writing. Who would have needed it more?

- Kings and Emperors, Traders
- Peasants, Peasant women,
- Brahmin Priests, Buddhist Monks
- Poets, Artisan-women,
- Labourers, Soldiers

రాయవచ్చు. ఉదా : హైదరాబాద్ అనే పదాన్ని రోమన్, దేవనాగరి, తెలుగు, తమిళం, అరబిక్‌లాంటి ఏ భాషలో అయినా రాయవచ్చు.

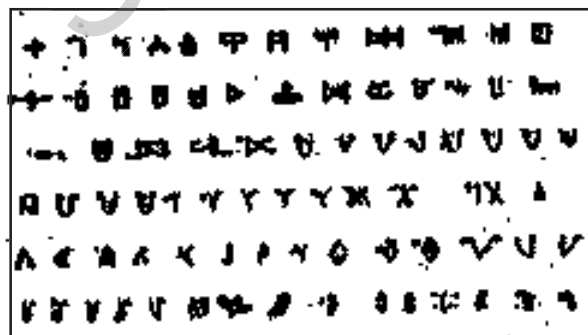
నిజానికి మనం కూడా వివిధ కొత్త లిపులను తయారు చేయవచ్చు. మీకు కూడా ఇలా మీ సొంత రహస్య లిపిని తయారు చేయాలని ఉందా? చేసి చూడండి. తమాషాగా ఉంటుంది.

చూడడానికి సులభంగా, తమాషాగా అనిపించినా నేడు మనం ఉపయోగిస్తున్న లిపులను కనుక్కోవడానికి వేల సంవత్సరాలు పట్టింది.

వెనుదట్లో అక్షరాల బదులు బొమ్మలను ఉపయోగించి రాసేవారు. ఒక మేక పరుగెత్తుతోంది అని చెప్పడానికి మేక బొమ్మ వేసి పక్కన పరుగెత్తుతున్న కాళ్ళ బొమ్మని వేసేవారు. ఇలా నిదానంగా నేటి భాషలు అభివృద్ధి చెందాయి. నాలుగు వేల సంవత్సరాల క్రితం సింధూలోయ ప్రజలు ఇలా బొమ్మల లిపినే వాడారు. కానీ మనకి ఇంతవరకూ వాటిని చదవడం తెలియలేదు.

मेरा नाम रघु है।	Hindi
నా పేరు రఘు	Telugu
מִי הָאָנִי רַחֵם	Yiddish
میرا نام ریحو ہے	Urdu
Ma Nani ni Raghū	Swahili
MI Nombre es Raghū	Spanish

చిత్రం 19.2: వివిధ భాషల లిపులు

చిత్రం 19.3: సింధు ప్రజల బొమ్మల లిపి

ఇప్పుడు భారతదేశంలో వాడుతున్న అనేక లిపులకు మూలం అశోకుడు ఉపయోగించిన బ్రాహ్మీ లిపి అని చెప్పవచ్చు (దేవనాగరి, తెలుగు, తమిళం వంటి భారతీయ భాషలన్నిటికీ మూలలిపి). పురాతన శిలాశాసనాలలో ఒకటి ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని కృష్ణా జిల్లాలోని భట్టిప్రోలు స్థూపంలో ఉంది. ఇది సుమారు క్రీ. పూ. 200 సంవత్సరాల నాటికి చెందినది.

చిత్రం 19.4: భట్టిప్రోలు శిలాశాసనం

అట్టమీద లేదా కార్టబోర్డ్ మీద మీ పేరును మీకు తెలిసిన లిపులలో రాసి తరగతి గదిలో ప్రదర్శించండి.

తెలుగులో మూడు పదాలను ఎంచుకొని వాటిని కనీసం మూడు ఇతర భాషలలోకి తర్జుమా చేయండి. దీనికోసం తెలుగు లిపిని ఉపయోగించి ఇతర భాషలలో రాయవచ్చు.

ఉదా: తెలుగు - అమ్మ, తమిళం - తాయ్, ఆంగ్లం - మదర్, సంస్కృతం - మాతృ, పర్షియా - మదర్, మరాఠీ - ఆయి, హిందీ - మా.

ఈ కింది వారు లిపిని ఏవిధంగా ఉపయోగించి ఉంటారో ఆలోచించండి. వీరిలో ఎవరికి ఎక్కువగా లిపి అవసరమై ఉంటుందో ఊహించండి.

- రాజులు, చక్రవర్తులు, వ్యాపారస్తులు
- బ్రాహ్మణ పురోహితులు
- బౌద్ధ గురువులు
- కవులు, చేతివృత్తుల వారు, స్త్రీ, పురుష కూలీలు, సైనికులు

What did people write on?

In the beginning, people probably wrote on cloth, leaves, barks etc, which decayed and got destroyed with time. Some people even wrote on pots by scratching on them. Some of these pots have survived. However, the earliest writing of a long text that has survived till date is Ashoka's inscriptions which were engraved on rocks or stone pillars.

In many parts of South India, people wrote on palm leaves which were cut to a definite size. They used a pin like pen to scratch on the dried leaf and coloured it with black ink. In North India, they used the barks of Bhoorja trees, which grew in the Himalayas. In those days, paper had not been created.

Poems, Songs and Stories

You may have listened to many poems, songs, sayings and stories from your parents or grandparents. Many of these were not written down but passed on from one generation to another just as your parents told you. This is called oral literature – that is literature which has been passed on by word of mouth. This was the earliest form of literature. The earliest people composed poems, songs and stories and told them to their children, who in turn told them to their children. They also passed on their understanding of the world through sayings and proverbs.

Collect at least three stories, three songs and ten sayings from your elders, write them on a poster and display them in the class.

Try to illustrate the stories and prepare a hand written book.

Vedas

The Vedas were also initially composed and taught orally. They were preserved for over three thousand years in this manner. These were later written down.

Here, read a very interesting verse from the Rig-Veda on how the universe started:

Who knows it for certain – out of what it was born and wherefrom this creation came? The Gods appeared only later – after the creation of the world. Who knows, then, out of what it has evolved?

Wherefrom this creation has come, whether he has made it or whether he has not – he who is the superintendent of this world in the highest heaven – he alone knows, or, perhaps even he does not know.

(Nasadiya Sukta, from the Rig-Veda)

Have you also wondered how the world started? This verse tries to imagine how it would have been before the world started and how the world would have started.

Can you write your opinion about this problem?

The great Epics – the Ramayana and the Mahabharata

Epics are deeds of heroic and legendary figures. They describe conflicts between good and evil, 'dharma' and 'adharma'. Every country has its own epics and in India, we have two important epics – the Ramayana and the Mahabharata. The Ramayana is the story of Rama and Sita and the fight between Rama and Ravana. The Ramayana tries to portray an ideal human being - an ideal son, an ideal

దేనిమీద రాసేవారు?

మొదట్లో గుడ్డమీద, ఆకులమీద, చెట్లబెరడు మీద రాసేవారు. అయితే ఇవి కాలక్రమేణా పాడైపోయేవి. కొంతమంది కుండలమీద గీస్తూ రాసేవారు. కొన్ని కుండలు నేటికీ లభ్యమవుతున్నాయి. అయితే అశోకుని కాలంలో రచించిన శిలశాసనాలు మాత్రం నేటికీ చెక్కు చెదరకుండా ఉన్నాయి.

దక్షిణ భారతదేశంలో అనేక ప్రాంతాలలో తాటి ఆకులను ఒకే కొలతలతో కత్తిరించి దానిమీద ఘంటంతో రాసేవారు. నల్లరంగు సిరా పూసేవారు. ఉత్తర భారత దేశంలో హిమాలయాలలో పెరిగే భూర్జపత్రాలనే చెట్ల బెరడు పొరలను కాగితంలాగ ఉపయోగించి రాసేవారు. అప్పట్లో కాగితం వాడుకలో లేదు.

పద్యాలు, పాటలు, కథలు

మీరు అనేక పద్యాలు, పాటలు, సామెతలు, కథలు మీ తల్లిదండ్రుల ద్వారా, తాత, అమ్మల ద్వారా వినే ఉంటారు. ఇవన్నీ వాస్తవంగా చేతితో రాసి పెట్టినవి కావు. నోటి మాటలతో నిలిచి ఉన్నవి. ఒక తరం నుంచి మరొక తరానికి చేరుతూ మౌఖికంగా నిలిచి ఉన్నవి. ఇలాంటి వాటిని మౌఖిక సాహిత్యం అంటారని మీ తల్లిదండ్రులు చెప్పి ఉంటారు. అంటే ఒకరి నుండి మరొకరికి ముఖతః (నోటిమాట) అందినవి. మొట్టమొదటి సాహిత్యం ఇవి. మన పూర్వీకులు కూడా ఇలా పాటలు, పద్యాలు, కథలు అల్లి తమ పిల్లలకు చెప్పేవారు. అలాగే ప్రపంచ జ్ఞానాన్ని చిన్న చిన్న సామెతలు, మాటల ద్వారా పిల్లలకు నేర్పేవారు.

కనీసం మూడు కథలు, మూడు పాటలు, పది నీతివాక్యాలు/ సామెతలను మీ పెద్దల నుంచి సేకరించి చార్టు మీద రాసి తరగతిగదిలో ప్రదర్శించండి.

సొంతంగా చిన్న చిన్న కథలను రాసి చిన్న చేతి పుస్తకాన్ని తయారు చేయండి.

వేదాలు

వేదాలు కూడా మొదట్లో మౌఖిక రూపంలోనే బోధించారు. 3000 సంవత్సరాల కాలంపాటు వాటిని మరిచిపోకుండా అలా కాపాడారు. తరువాత వీటిని లిఖితం చేశారు.

ఈ విశ్వం ఎలా ప్రారంభమైందో ఋగ్వేదంలో ఆసక్తికరమైన మంత్రం ఉంది. దానిని చదవండి.

“ఎవరు ఖచ్చితంగా చెప్పగలరు ఈ విశ్వం ఎలా ఆవిర్భవించిందో? దేని నుంచి సృష్టి అయిందో? దేవుళ్ళు విశ్వం ఆవిర్భవించిన తరువాతే ప్రత్యక్షమైనారు. దేనిలోంచి ఈవిశ్వం ఆవిర్భవించిందో ఎవరికి తెలుసు?

ఈ సృష్టి ఎక్కడి నుంచి వచ్చింది? అసలు భగవంతుడు సృష్టించిందేనా? కాదా? ఈ జగత్తుకు నిర్వాహకుడు సమున్నత స్వర్గంలో ఉంటాడు. ఆయన ఒక్కడికే తెలిసి ఉండాలి లేదా ఆయనకీ తెలిసి ఉండకపోవచ్చు.”

- నాసదీయ సూక్త, ఋగ్వేదం

ఈ జగత్తు ఎలా మొదలైందోనని మీరు ఆశ్చర్యపోయి ఉంటారు కదూ! పై మంత్రం ద్వారా సృష్టికి ముందు జగత్తు ఎలా ఉండేదని ఊహించారు?

ఈ సృష్టి ప్రారంభానికి, సృష్టి ఎలా ప్రారంభమైందో అనే సమస్యమీద మీ ఆలోచనలు ఏమిటో రాయండి.

గొప్ప ఇతిహాసాలు-రామాయణం, మహాభారతం

గొప్పవ్యక్తులు చేసిన పనులను ఇతిహాసాలు తెలుపుతాయి. అవి మంచి - చెడులకు, ధర్మం-అధర్మానికి మధ్య కలిగే సంఘర్షణలను వివరిస్తాయి. ప్రతి దేశానికీ తనదైన ఇతిహాసం ఉంటుంది. భారతదేశానికి రెండు ముఖ్యమైన ఇతిహాసాలు ఉన్నాయి. అవి రామాయణం, మహాభారతం. సీతారాముల చరిత్రను, రామ రావణ యుద్ధాన్ని వర్ణించి చెప్పేది రామాయణం. రామాయణ కావ్యం ఆదర్శపురుషుడు, ఆదర్శ పుత్రుడు, ఆదర్శ

wife, an ideal brother, an ideal ruler etc. This epic, composed by Valmiki, is considered to be the first *Kavya* in Sanskrit literature. Initially, it was recited orally by wandering preachers and later on edited and written down.

The Mahabharata is the story of the conflict between two sets of cousins, the Kauravas and the Pandavas. It finally ended in a great war which was won by the Pandavas with the help of Lord Krishna. It portrays a wide range of human beings and the moral dilemmas they face and how they try to resolve those dilemmas. It is one of the largest poems in the world and contains hundreds of small stories. It was composed by Vyasa and recited orally by wandering story tellers and eventually, written down.

Historians believe that even though these epics were composed much earlier they were given their final form about 1600 years ago.

Jataka Stories

You had read about Gautama Buddha in an earlier lesson. His followers believed that he had been born several times earlier to preach dharma to fellow human beings and animals. They wrote many stories about Buddha's previous births and compiled them in the form of Jataka stories. These are delightful stories, which you might enjoy reading. These too were collected and written down around 1600-1800 years ago.

The story of Kisagotami

Here is a famous story about the Buddha:

Once there was a woman named Kisagotami, whose son had died. She was so sad that she roamed through the streets of the city carrying the child and asking for help to bring him back to life. A kind man took her to the Buddha.

The Buddha said: "Bring me a handful of mustard seeds, and I will bring your child back to life."

Kisagotami was overjoyed and started off at once. But the Buddha gently stopped her and added: "The seeds must come from the house of a family where nobody has died."

Kisagotami went from door to door, but wherever she went, she found out that someone or the other - father, mother, sister, brother, husband, wife, child, uncle, aunt, grandfather, grandmother - had died.

What was the Buddha trying to teach the sorrowful mother?

Sangam Literature in Tamil

Tamil language was spoken in a large part of South India in the early days. Sangam literature is a collection of poems composed by a large number of poets and poetesses. They wrote about heroes who bravely fought wars to defend their tribes, about the love of brave heroes and beautiful girls, about the beauty of the landscapes, seasons and their effect on human beings. Read this poem from the Sangam collection addressed to a small king:

భార్య, ఆదర్శ సోదరుడు, ఆదర్శ పరిపాలకుడు గురించి వివరిస్తుంది. వాల్మీకి మహర్షి సంస్కృతంలో రచించిన రామాయణాన్ని 'ఆదికావ్యం'గా పరిగణిస్తారు. మొదట్లో ఈ కథలను కథకులు పాడుతూ ప్రచారం చేసేవారు. క్రమంగా ఈ కథలన్నిటిని గ్రంథస్థం చేశారు.

మహాభారతం విభిన్న మనస్తత్వాలు కలిగిన దాయాదుల మధ్య ఏర్పడిన సంఘర్షణను వివరిస్తుంది. కౌరవ, పాండవుల మధ్య ఏర్పడిన ఘర్షణ మహాభారత సంగ్రామంతో ముగిసింది. ఆ సంగ్రామంలో శ్రీ కృష్ణుని సహాయంతో పాండవులు కౌరవులపై విజయాన్ని సాధించారు. ఈ మహాభారతం వివిధ రకాల వ్యక్తుల గురించి, నైతిక సందిగ్ధతల గురించి, వాటి పరిష్కారం గురించి తెలుపుతుంది. ప్రపంచంలోకెల్లా ఎక్కువ శ్లోకాలు కలిగిన, వందలకొద్ది చిన్న చిన్న కథలు కలిగిన కావ్యంగా మహాభారతాన్ని చెప్పవచ్చు. భారతాన్ని కూడా మొదట్లో వీధిభాగవతులు చెప్పేవారు. మహాభారతాన్ని వ్యాస మహర్షి సంస్కృతంలో రచించాడు. మొదట్లో దాన్ని గానం చేసేవారు. తరువాతే గ్రంథస్థం అయింది.

ఈ ఇతిహాసాలు ఎప్పుడో రూపొందించినప్పటికీ గ్రంథస్థ రూపం దాల్చింది మాత్రం సుమారు 1600 సంవత్సరాల క్రితమని చరిత్రకారులు భావిస్తున్నారు.

జాతక కథలు

మీరు ఇంతకు ముందు పాఠాలలో గౌతమబుద్ధుని గురించి చదివియున్నారు కదా! గౌతమబుద్ధుడు ధర్మాన్ని ప్రవచించడానికిగాను చాలా జన్మలు ఎత్తినట్లుగా విశ్వసిస్తారు. ఈ జన్మల గూర్చి అనేక కథలు కూర్చారు. అవే జాతక కథలు. ఇవి చదువరులకు ఆనందాన్ని కలిగిస్తాయి. వీటిని మీరు చదువుటకు ఇష్టపడతారు. 1600 - 1800 సంవత్సరాల క్రితం వీటిని సంకలనం చేశారని భావిస్తున్నారు.

కిసాగోతమి కథ (కిసా గౌతమి కథ)

బుద్ధుణ్ణి గురించిన ప్రసిద్ధమైన కథను ఇక్కడ చెప్పుకుందాం.

అనగనగా కిసాగోతమి అనే ఒక మహిళ ఉండేది. ఆమె కుమారుడు చనిపోయాడు. ఆమె చాలా విచారానికి లోనై తన పిల్లవాణ్ణి ఎత్తుకొని వీధులలో తిరుగుతూ తన పిల్లవాణ్ణి బతికించమని వేడుకొంటుంది. దయగల ఒక ఆసామి ఆమెను బుద్ధుని వద్దకు తీసుకొనిపోయాడు.

“ఒక దోసెడు ఆవాల గింజలను తీసుకొని నా వద్దకు రా, నీ కుమారుణ్ణి బ్రతికిస్తాను,” అని బుద్ధుడు ఆమెకు చెప్పాడు.

కిసాగోతమి ఆనందపరవశురాలై ఒక్కసారిగా బయలుదేరబోయింది. బుద్ధుడు ఆమెను నమ్రతగా ఆపి ఆమెతో “నువ్వు తీసుకురాబోయే అవగింజలు ఎవరూ మరణించని ఇంటినుంచే తేవాలి” అని చెప్పాడు.

కిసాగోతమి ప్రతీ గుమ్మానికీ వెళ్ళినప్పుడు అక్కడివారు వాళ్ళ ఇంటిలో తండ్రి, తల్లి, సోదరి, సోదరుడు, భర్త, భార్య, పిల్లలు, మామలు, అత్తలు, తాతలు, అవ్వలు మొదలైన వాళ్ళలో ఎవరో ఒకరు చనిపోయారని తెలిపారు.

విషాదంలో ఉన్న తల్లికి బుద్ధుడు ఎటువంటి బోధన చేయడానికి ప్రయత్నించాడు?

తమిళ సంగమవాఙ్మయం

పూర్వకాలంలో దక్షిణ భారతదేశంలోని ఎక్కువ ప్రాంతాల్లో తమిళ భాషను మాట్లాడేవారు. సంగమ వాఙ్మయమంటే అనేక మంది కవులు, కవయిత్రులు, పండితులు, రాసిన పద్యాలు అని అర్థం. తమ జాతి సంరక్షణకోసం చేసిన యుద్ధాలు, యుద్ధనాయకుల గాథలు, అందమైన, ధైర్యసాహసాలు కలిగిన నాయకుల కథలు, ప్రేమగాథలు, ప్రకృతి అందాలు, మనుషుల మీద ఋతువుల ప్రభావాలు తదితర విషయాలను గురించి ఈ పద్యాలు తెలుపుతాయి. సంగమ వాఙ్మయంలో రాజును ఉద్దేశించి చెప్పిన పద్యాన్ని చూడండి!

Your land lies within a dense forest with elephants everywhere

As if, they were cows, and scattered blacks that look like buffaloes..

I have something to tell you! You must be as careful in watching over your land, as you would be in raising children.

Books on Medicine and Surgery

In earlier times, there were many people who studied why people fell ill, how they can be cured, how people hurt in wars could be healed etc. They collected herbs and other things and prepared medicines. They also wrote about these medicines and about the ways to lead healthy lives. Some of these books have been passed down to us. One such famous book is called *Charaka Samhita*. Another book which focuses on surgery is called *Sushruta Samhita*. These books laid the foundation of Ayurveda, the traditional Indian system of medicine and health. They taught people not only about the medicines for different illnesses but also about the ways to lead a balanced and healthy life.

Identify the medicinal plants in and around your house and prepare a list of their uses.

- Find out from your parents about any sayings about health and medicine and note them down to prepare a small booklet.

Books on Astronomy and Mathematics

Our ancestors were fascinated by heavenly bodies like the sun and moon, the

stars and the planets. They observed them day after day and noted that these objects in the sky kept changing over time. Some changes took place every minute, some took place more slowly over several days or months or even years. They noted all these carefully and found out that the skies had two or three distinct kinds of bodies – the sun which rose and set every day and gave us warmth, the moon which grew big and vanished over the month, the planets which moved slowly against the background of the stars and the stars which shone brightly but did not change their position with reference to each other. Slowly, many people felt that these stars, planets, sun and moon contained secrets about the entire universe and that we should understand them better by observing them more carefully and by calculating their movements. One such person was Aryabhatta who wrote a book called '*Aryabhattiyam*' in which he said that the earth rotates, causing day and night and that actually the sun did not go around the earth. People did not agree with him in those days.

Aryabhata and other mathematicians of ancient India also adopted the decimal system of numbers and place value system, writing numbers the way we do today. Earlier, Romans wrote one hundred and two as CII or one hundred twenty seven as CXXVII (C= 100; X = 10; V = 5 and I = 1). They did not use any zero. This created a lot of problem in adding etc.

With the decimal system and place value system, we can write this simply as 102 or 127. Today, this system of writing numbers is adopted throughout the world.

“నీ రాజ్యం ఏనుగులతో నిండి ఉన్న దట్టమైన అడవిలాగా ఉంది. అవి ఆవులలాగ, నల్లని దున్నపోతులలాగ విస్తరించినట్లుంది. ఎదుగుతున్న పిల్లల్ని ఎంత శ్రద్ధగా చూసుకుంటామో అలాగే నీ రాజ్యాన్ని కూడా అంత శ్రద్ధగా చూసుకోవాలి.”

వైద్య, శస్త్ర చికిత్స రంగాలలోని విశిష్ట గ్రంథాలు

ప్రజలు అనారోగ్యాలతో ఎందుకు బాధపడుతున్నారనే విషయాన్ని పూర్వకాలంలో చాలామంది పరిశోధకులు అధ్యయనం చేశారు. ఆ అనారోగ్యాలను ఎలా నయంచేసుకోవాలి, యుద్ధంలో గాయపడిన వాళ్ళకి ఎలాంటి చికిత్స చేయాలి అని ఆలోచించే వారు. వాళ్ళు కొన్ని రకాల మూలికలు, ఆకులు, గింజలు వంటి వస్తువులను సేకరించి మందులను తయారుచేసి అవి ఎలా తయారు చేయాలి, ఎలా వాడాలి, ఆరోగ్యవంతమైన జీవనాన్ని గడపడం ఎలా అనే విషయాలను గ్రంథ రూపంలో మనకు అందించారు. ఇలాంటి గొప్ప గ్రంథమే ‘చరక సంహిత.’ ఇలాంటి మరొక గ్రంథమే ‘శుశ్రుత సంహిత.’ ఇది శస్త్ర చికిత్సలను గురించి తెలుపుతుంది. ఈ గ్రంథాలు ఆయుర్వేద వైద్య విధానానికి ఆది గ్రంథాలని చెప్పవచ్చు. ఇవి కేవలం అనారోగ్యాలకి మందులను నూచించడమే కాకుండా ఆరోగ్యాన్ని ఎలా కాపాడుకోవాలి, సమతుల్యమైన ఆరోగ్యవంతమైన జీవనం ఎలా గడపాలో తెలిపాయి.

■ మీ ఇంట్లో లేదా పరిసరాలలో ఉండే ఔషధ మొక్కలను గుర్తించి వాటి పేర్లు, ఉపయోగాలను రాయండి.
ఆరోగ్య చిట్కాలను మీ పెద్దలదగ్గర సేకరించి తరగతిలోని అందరూ సేకరించిన చిట్కాలతో చిన్న పుస్తకాన్ని తయారు చేయండి.

ఖగోళ, గణిత శాస్త్రాలలోని గ్రంథాలు

మన పూర్వీకులు ఎక్కువగా సూర్య, చంద్ర, నక్షత్రాలు, గ్రహాల వంటి వాటిని చూసి

సమ్యాహితులైనారు. ఇవి ఆకాశంలో రోజూ మార్పు చెందుతుండడాన్ని గ్రహించి రోజుల తరబడి వాటి గమనాలను, స్థితిగతులను పరిశీలించి నమోదు చేశారు. కొన్ని మార్పులు నిమిషాలలో జరిగితే కొన్ని మార్పులు నెమ్మదిగా వారాలు, నెలలు, సంవత్సరాల తరబడి జరిగేవి. ఇలా గమనించిన తరవాత ఆకాశంలో రెండు, మూడు రకాల పదార్థాలున్నాయని, సూర్యుడు రోజు పగలు ఉదయించి రాత్రిళ్ళు అస్తమిస్తున్నాడని, చంద్రుడు నెలకొకసారి తగ్గుతూ, పెరుగుతూ ఉంటాడని, నక్షత్రాలు స్థిరంగా ప్రకాశిస్తుంటాయని, గ్రహాలు కదులుతుంటాయని ఇలా అనేక విషయాలను నిర్ధారించారు. ఈ నక్షత్రాలు, గ్రహాలు, సూర్యుడు, చంద్రుడు, వీటిలో విశ్వానికి సంబంధించిన అనేక రహస్యాలు దాగి ఉన్నాయని గ్రహించి వాటిని మరింత శ్రద్ధతో పరిశీలించారు. ఇలాంటి పరిశీలకులలో ఒకరైన ఆర్యభట్టు “ఆర్యభట్టీయం” అనే పుస్తకాన్ని రాశాడు. భూభ్రమణం వల్ల రాత్రి వగలు ఏర్పడుతున్నాయని, సూర్యుడు భూమి చుట్టూ తిరగడం లేదని చెప్పాడు. ఆరోజుల్లో ప్రజలు ఈయనను వ్యతిరేకించారు.

ఇతని సిద్ధాంతాలను నమ్మలేదు. ఇదే విధంగా ఆర్యభట్టు, ఇతరులు కూడా గణితంలో దశాంశ పద్ధతిని, స్థానపు విలువలను, సంఖ్యామానాన్ని కనుక్కొన్నారు. ప్రస్తుతం గణితంలో ఈ విధానాలనే మనం వాడుతున్నాం. పూర్వం ‘రోమన్’లు నూట రెండుని ఇలా రాసేవారు : CII, లేక నూట ఇరవై ఏడుని ఇలా రాసేవారు : CXXVII (C = 100, X = 10, V = 5, I = 1). వారు సున్నాను ఉపయోగించేవారు కాదు. కూడికలలో ఈ పద్ధతి చాలా గందరగోళాన్ని సృష్టించేది.

దశాంశ పద్ధతి, స్థాన విలువల ద్వారా పై సంఖ్యలను సులభంగా 102, 127 గా రాయవచ్చు. ఇప్పుడు ప్రపంచమంతటా ఈ సంఖ్యామాన పద్ధతినే ఉపయోగిస్తున్నారు.

Sanskrit Literature

One of the most important thinkers of ancient India was Panini who wrote about the grammar of Sanskrit Language in a book called 'Ashtadhyayi'. This helped to systematise language and made it easy for others to learn it. Patanjali carried forward this work by writing a long commentary on Panini's book.

Ashvaghosha in the Kushans time wrote 'Buddhacharita', one of the earliest kavya or poetic story in Sanskrit, based on the life of the Buddha.

During the Gupta period, some of the finest books in Sanskrit were written. Amarasimha, who was in the court of Chandra Gupta - II, wrote the famous 'Amarakosa', a kind of dictionary in Sanskrit.

During this period, drama became a well developed form of literature and popular entertainment. Bhasa, a famous dramatist,

wrote thirteen dramas based on stories from Ramayana and Mahabharata. Kalidasa wrote his famous drama Abhijnana Shakuntalam based on a story from Mahabharata relating the love of King Dushyanta and Shakuntala. Shudraka wrote a very interesting drama called Mrichchakatika describing the lives of urban people. Kalidasa also wrote poems of different kinds and these have become famous all over the world.

Find out about any work of Kalidasa and share its story in the class room. Do you find it interesting? Give reasons.

Keywords

Epic Sangam Literature
Inscription Decimal system
Ayurveda

Improve your learning

1. What is the importance of languages ?
2. How can you say that Aryabhata was the father of astronomy?
3. Differentiate between Charaka Samhita and Sushruta Samhita.
4. Mention a few inventions in Mathematics.
5. Look at a currency note and write down the different scripts on them. Identify the language. Is the same script used for different languages? Which are they?
6. Refer to any general knowledge book, list out and tabulate five great books in Telugu language and other languages.
7. How did the work done in various fields by the ancient Indian scientists inspire the present time scientists ?
8. Locate the following in the map of India.
a) Bihar b) Tamil Nadu c) Uttar Pradesh d) Maharashtra e) West Bengal
9. Read the para under the title, 'The great Epics', on page 330 and comment on it.

సంస్కృత సాహిత్యము

ప్రాచీన భారతదేశానికి చెందిన ప్రముఖ మేధావులలో పాణిని ఒకరు. ఇతను సంస్కృత భాషలో 'అష్టాద్యాయి' అనే వ్యాకరణ గ్రంథాన్ని రచించాడు. ఇది భాషకు ఒక క్రమ పద్ధతిని, ఇతరులు భాషను సులభంగా నేర్చుకోడానికి తోడ్పడింది. పాణిని వ్రాసిన గ్రంథంపై పతంజలి ఒక సుదీర్ఘ వ్యాఖ్యానాన్ని రాస్తు దీన్ని ముందుకు తీసుకెళ్ళాడు.

కుషానుల కాలంలో అశ్వమేధుడు బుద్ధుని జీవిత చరిత్రను తెలుపుతూ 'బుద్ధ చరితము' అనే గ్రంథాన్ని రచించాడు. ఇది సంస్కృతంలోని మొట్టమొదటి పద్య కావ్యము.

గుప్తుల కాలంలో సంస్కృతంలో కొన్ని గొప్ప కావ్యాలు రచించబడ్డాయి. రెండవ చంద్రగుప్తుని ఆస్థానంలోని అమరసింహుడు 'అమరకోశము' అనే ప్రసిద్ధ సంస్కృత నిఘంటువు రచించాడు.

ఈ కాలంలో నాటకం బాగా అభివృద్ధి చెందిన సాహిత్యరూపం గానూ మరియు జనాదరణ పొందిన

వినోదంగా ఉండేది. భాస అనే ప్రసిద్ధిగాంచిన నాటకకర్త రామాయణ, మహాభారతాల ఆధారంగా 13 నాటకలు రాశాడు. కాళిదాసు మహాభారతంలోని శకుంతల, దుష్యంతుల ప్రేమను వర్ణిస్తూ అభిజ్ఞాన శాకుంతలము అనే గొప్ప నాటకాన్ని రాశాడు. శూద్రకుడు పట్టణ ప్రజల జీవితాలను వర్ణిస్తూ మృచ్ఛకటికం అనే ఆసక్తికరమైన నాటకాన్ని వ్రాశాడు. కాళిదాసు వివిధ రకాలైన పద్యాలను రచించాడు. ఇవి ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఎంతో ప్రసిద్ధిచెందాయి.

కాళిదాసు యొక్క రచనల గురించి తెలుసుకోండి. వాటిని తరగతిలో చెప్పండి. అవి మీకు ఎందుకు ఆసక్తికరంగా ఉన్నాయి? కారణాలు తెలపండి.

కీలకపదాలు

ఇతిహాసము	సంగమ సాహిత్యం
శాసనాలు	దశాంశ పద్ధతి
ఆయుర్వేదం	

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

1. భాష ప్రాముఖ్యాన్ని వివరించండి.
2. ఆర్యభట్టు ఖగోళ శాస్త్రానికి ఆద్యుడని ఎలా చెప్పగలరు?
3. చరక సంహిత, శుశ్రూత సంహితల మధ్య గల తేడాలను వివరించండి.
4. గణితంలో కొన్ని కొత్త ఆవిష్కరణలను తెలపండి.
5. కరెన్సీ నోటును చూసి దానిపై ఉన్న వివిధ లిపులను గుర్తించండి. ఏ యే భాషలు దీనిమీద రాసి ఉన్నాయి? ఒకే లిపిలో వివిధ భాషలు రాసి ఉన్నాయి, అవి ఏవి?
6. ఏదైనా జనరల్ నాలెడ్జ్ పుస్తకం పరిశీలించి, ఐదు తెలుగు భాషలోని ముఖ్య గ్రంథాల పేర్లను, ఐదు ఇతర భాషలకు చెందిన ముఖ్య గ్రంథాల పేర్లను తెలిపే పట్టిక తయారు చేయండి.
7. ప్రాచీన భారతీయ శాస్త్రవేత్తలు వివిధ రంగాలలో చేసిన కృషి నేటి శాస్త్రవేత్తలకు ఎలా స్ఫూర్తినిచ్చింది?
8. భారతదేశ పటంలో కింది వాటిని గుర్తించండి.
 - అ. బీహార్ ఆ. తమిళనాడు ఇ. ఉత్తరప్రదేశ్ ఈ. మహారాష్ట్ర ఉ. పశ్చిమ బెంగాల్
9. పేజి నెం. 331 లోని 'గొప్ప ఇతిహాసాలు' అంశాన్ని చదివి, వ్యాఖ్యానించండి.

Sculptures and Buildings

Archaeologists digging the ancient cities of Indus Valley found some very nice stone and bronze sculptures besides seals carved on stones and baked clay figurines. These were made some 4000 years ago. You can see some of their pictures here. You can see that these depict everything in a natural manner. We don't know what they were used for.

Fig. 20.1: A small bust of a male person of importance – was he a priest or a king?

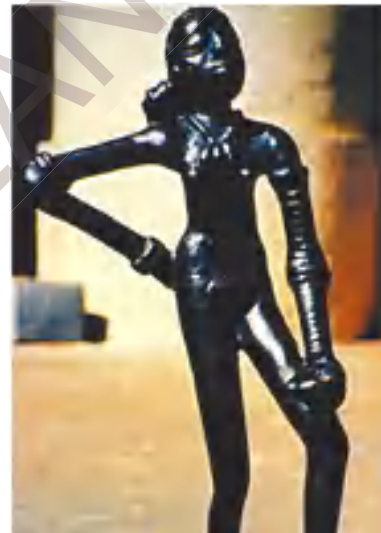

Fig. 20.3: A bronze statue of a girl standing

Fig. 20.2: A beautiful Harappan Seal showing a bull

Fig. 20.4: A mother goddess figurine of terracotta

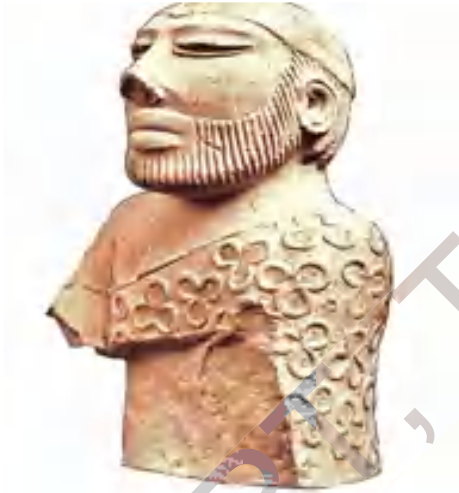
పాఠం

20

శిల్పం మరియు కట్టడాలు

ప్రాచీన సింధులోయ నగరాలలో తవ్వకాలు జరిపిన పురాతత్వ శాస్త్రజ్ఞులు రాతిపైన చెక్కిన ముద్రలను, కాల్చిన బంకమట్టి ఆకృతులతో పాటు అందమైన రాతి, కంచు శిల్పాలను కనుక్కొన్నారు. నాలుగు వేల సంవత్సరాల క్రితం చేసిన చిత్రాలను కొన్నింటిని మీరు ఇక్కడ చూడొచ్చు. ఇవన్నీ సహజసిద్ధమైన అంశాలను ప్రతిబింబిస్తాయి. అయితే, వాటిని ఎందుకోసం ఉపయోగించారో మనకు తెలియదు.

చిత్రం 20.1: సింధులోయ కాలం నాటి ఒక ముఖ్య వ్యక్తి ప్రతిమ, ఇతను పూజారా? లేదా రాజా?

చిత్రం 20.3: నిలబడినట్లున్న ఓ బాలిక కంచు విగ్రహం

చిత్రం 20.2: ఎద్దు బొమ్మ కలిగిన అందమైన హరప్పా ముద్ర

చిత్రం 20.4: టెర్రకోటతో చేసిన అమృతల్లి ఆకృతి

Harappan Cities – The first cities of the subcontinent

In chapter 6, you read that humans led a migrant or nomadic life as hunter gathers for a very long time. It was only 10,000 years ago that people began agriculture and animal herding in modern Syria and Palestine. In the Indian sub-continent, some of the earliest villages are found in the North west, in Baluchistan dating from seven to eight thousand years ago. People in different regions took to agriculture and village life very slowly and most people still practiced hunting and gathering. But when did the first cities emerge? In the Indian sub-continent, it happened some 5000 years ago again in the Northwestern parts in Baluchistan, Sindh, Punjab and Gujarat. Archaeologists have excavated remains of large cities. Though we do not know the actual names of those cities, we call them by the modern names of the villages in which the remains have been found. You may have heard of famous cities like Harappa, Mohenjodaro, Kalibangan and Lothal. These are among the most ancient cities of our subcontinent. These cities were spread from Afghanistan in the North to Gujarat in the south and Punjab and Haryana in the east and Baluchistan in the west and had many common features. Archaeologists use a common name “Harappan Culture” to denote this phase of our history. Sometimes, it is also called ‘The Indus Valley Civilisation’ as most of the important sites of this culture were situated in the plains watered by River Indus and its tributaries.

Find out the names of rivers that flow in these regions. Locate these

places on a map and see how far are they from Hyderabad.

Do you think Telangana was part of the Harappan culture? Would the people living in Telangana have known about the Harappan people? How?

If you visit a place, how will you decide if it is a village or a town?

What kind of activities go on in a city that are different from a village?

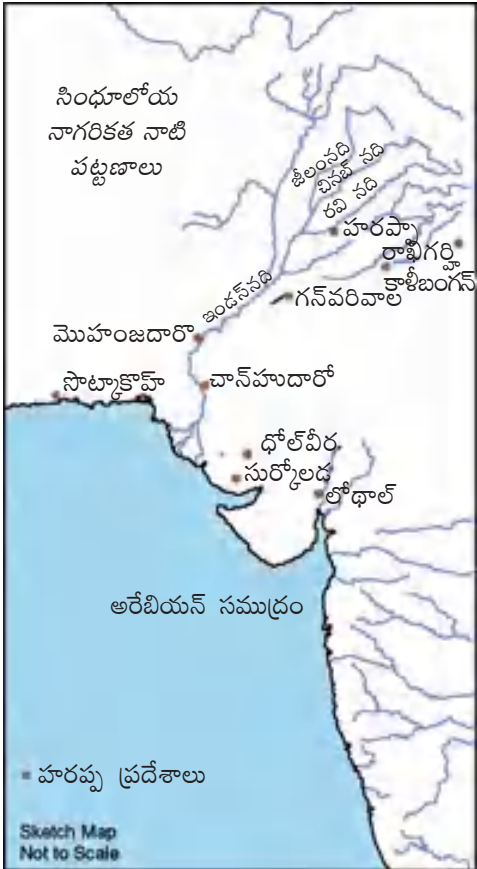
How do you think archaeologists figure out from remains of ancient ruins if a place was a village or a city? Can you think of the special features in the remains of a city which will not be there in the remains of a village?

హరప్పా నగరాలు - ఉపఖండము యొక్క మొట్టమొదటి నగరాలు

మానవులు చాలాకాలం పాటు వేట మరియు ఆహార సేకరణ జరుపుతూ, వలస మరియు సంచార జీవనం గడిపేవారని మీరు 6వ అధ్యాయంలో చదివియున్నారు. కేవలం 10,000 సంవత్సరాల పూర్వం నుండే నవీన సిరియా మరియు పాలస్తీనా వాసులు వ్యవసాయం మరియు జంతువులను మచ్చిక చేసుకోవడం ప్రారంభించారు. భారత ఉపఖండంలో ఏడు నుండి ఎనిమిది వేల సంవత్సరాల నాటి పురాతన గ్రామాలు బెలూచిస్తాన్ లోని వాయవ్య ప్రాంతంలో బయల్పడ్డాయి. వివిధ ప్రాంతాలలోని ప్రజలు వ్యవసాయం చేస్తూ, గ్రామీణ జీవితాన్ని నెమ్మదిగా స్వీకరించినా, ఇప్పటికీ చాలా మంది వేట మరియు ఆహార సేకరణను కొనసాగిస్తున్నారు. మరి, మొట్టమొదటి నగరాలు ఎప్పుడు నిర్మింపబడి ఉంటాయి? సుమారు 5000 సంవత్సరాల క్రితం, భారత ఉపఖండంలోని వాయవ్య ప్రాంతాలైన బెలూచిస్తాన్, సింధ్, పంజాబ్ మరియు గుజరాత్ లో ఇవి ఉద్భవించాయి. పురావస్తు శాస్త్రజ్ఞులు తమ త్రవ్వకాలలో పెద్ద పెద్ద నగరాల అవశేషాలను కనుగొన్నారు. ఆ నగరాల అసలు పేర్లు మనకు తెలియకపోయినా, వాటి అవశేషాలు బయల్పడిన ఆధునిక గ్రామాల పేర్లతో వాటిని పిలుస్తాం. మీరు ప్రఖ్యాతిగాంచిన హరప్పా, మొహంజోదారో, కాళీబంగన్ మరియు లోథాల్ నగరాల పేర్లను వినే ఉంటారు. భారత ఉపఖండంలో పేరుగాంచిన ప్రాచీన నగరాలలో ఇవి ప్రముఖమైనవి. ఈ నగరాలు ఉత్తరాన ఉన్న ఆఫ్ఘనిస్తాన్ నుండి దక్షిణాన ఉన్న గుజరాత్ వరకు మరియు తూర్పున పంజాబ్ మరియు హర్యానాల నుండి పశ్చిమాన బెలూచిస్తాన్ వరకు అనేక ఒకే రకమైన (ఉమ్మడి) లక్షణాలతో విస్తరించబడ్డాయి. చరిత్రలోని ఈ దశను పురావస్తు శాస్త్రజ్ఞులు 'హరప్పా సంస్కృతి' అనే పేరుతో సూచిస్తారు. ఈ సంస్కృతిలోని ముఖ్యమైన ప్రాంతాలలోని అధిక భాగం సింధూనది మరియు దాని ఉపనదులతో ఏర్పడిన మైదాన ప్రాంతాలలో ఉండటం వల్ల కొన్నిసార్లు దీనిని 'సింధూలోయ నాగరికత' అని కూడా పిలుస్తారు.

ఈ ప్రాంతాలలో ప్రవహించే నదుల పేర్లను కనుగొనండి. ఈ ప్రాంతాలను పటంపై గుర్తించి, అవి హైద్రాబాదు నుండి ఎంత దూరంలో ఉన్నాయో గమనించండి. తెలంగాణ హరప్పా సంస్కృతిలో భాగమని మీరు భావిస్తున్నారా? తెలంగాణలో నివసించే ప్రజలకు హరప్పా సంస్కృతి గురించి తెలుసా? ఎట్లు? మీరు ఏదైనా ఒక ప్రాంతాన్ని సందర్శిస్తే, అది ఒక గ్రామమా లేదా పట్టణమా అని ఎలా నిర్ణయిస్తారు? గ్రామానికి భిన్నంగా ఉండే నగరంలో ఎటువంటి కార్యకలాపాలు నిర్వహింపబడతాయి? పురావస్తు శాస్త్రజ్ఞులు ప్రాచీన అవశేషాల ఆధారంగా ఒక ప్రాంతం గ్రామమా లేదా నగరమా అని ఎలా నిర్ణయిస్తారని నీవు అనుకుంటున్నావు? గ్రామ అవశేషాలలో ఉండని ఏ ప్రత్యేక లక్షణాలు నగర అవశేషాలలో ఉంటాయని నీవు భావిస్తావు?

What are cities?

By ‘cities’, we mean a place where a large number of people live who do not depend on either agriculture or hunting gathering for their livelihoods. Cities primarily have people from three or four kinds of professions: artisans like potters, metal smiths, carpenters, masons, stone cutters etc.; traders who buy and sell things made by other people both in the city and outside of it; rulers like kings, nobles, priests and administrators; and finally, poor labourers or soldiers who serve others. Most of these people would not cultivate land or grow crops and therefore, depended upon the grains produced by farmers or milk and meat etc. produced by herders. Cities would procure these grains through taxes on the farmers or in exchange for artisanal products. Thus, like today, even in those early times most people probably lived in villages or in forests.

Do you think the ruins of the houses of rulers and houses of artisans would look similar or different? How?

Do you think it is possible to find out if there were traders in a city and where they lived by just studying the ruins?

Why do you think would the farmers have agreed to give their produce to city dwellers?

Features of the cities

The Harappan cities emerged very rapidly some four thousand six hundred years ago and flourished for about seven

hundred years and eventually disappeared about three thousand nine hundred years ago. Buildings in the Harappan cities were built with good baked bricks of a standard size and shape. This is a remarkable feature of these cities. Most of the important cities show carefully planned development of towns as they have a clear lay out with straight roads which intersect each other like in a chess board. The roads had drains to carry dirty water from houses and rain water. Most of the cities were divided into two clear sections, one, a high citadel in which there were some important public buildings like granaries, halls and large buildings; second, a lower part which seemed to have had residential blocks for artisans, traders, and other ordinary people. It appears that the rulers lived or worked in the citadel and wanted to distinguish themselves from the ordinary people.

Do you see any difference in the lay out of areas where powerful people live or work and where ordinary people live in today’s towns? Why is there a difference?

What kind of artisans lived in the Harappan cities? You can guess one kind of artisans from the bricks and buildings – the brick makers or probably potters and masons. Harappan potters produced some of the finest pots made in Indian history, and made a large variety of clay pots and toys. People of Harappan cities extensively used objects made of different kinds of metals like copper, silver, tin etc and mixed metals like bronze. However, they did not

నగరాలంటే ఏమిటి ?

జీవనోపాధికోసం వ్యవసాయం లేదా వేట మరియు ఆహార సేకరణలపై ఆధారపడకుండా జీవించే అధిక జనాభా కలిగిన ప్రాంతాలను 'నగరాలు' అని మనం అంటాము. నగరాలు ముఖ్యంగా మూడు లేదా నాలుగు రకాల ప్రజలను కలిగి ఉంటాయి. ఉదా॥ చేతివృత్తుల వారు-కుండల తయారీదార్లు, లోహపు పనివారు, వడ్రంగి పనిచేసే వారు, భవన నిర్మాణం చేసే మేస్త్రీలు, రాళ్ళను కొట్టేవారు, మొదలైనవారు; వర్తకులు-నగరం లోపల మరియు బయట ఉండేవారు తయారు చేసిన వస్తువులను కొనడం లేదా అమ్మడం చేసే వ్యాపారులు; పరిపాలకులైన రాజులు, కులీనులు, పూజారులు మరియు పరిపాలనాధికారులు; చివరగా పేద శ్రామికులు లేదా సైనికులు వీరు ఇతరులకు సేవ చేసేవారు. వీరిలో చాలా మంది వ్యవసాయం చేయరు లేదా పంటలను పండించరు. అందువలన ధాన్యము ఉత్పత్తి చేసే రైతులపై, పాలు మరియు మాంసం ఉత్పత్తి చేసే పశుపోషకులపై ఆధారపడతారు. నగరాలు ఈ ధాన్యాలను రైతులపై విధించే పన్నుల ద్వారా లేదా చేతిపనుల ద్వారా వచ్చే ఉత్పత్తులకు బదులుగా పొందుతాయి. నేడు ఉన్న పరిస్థితులలాగానే ఆ ప్రాచీన యుగంలో కూడా అధిక శాతం మంది ప్రజలు బహుశా గ్రామాలలోనో లేదా అడవులలోనో నివసించి ఉండవచ్చు.

పరిపాలకుల మరియు పనివారి శిథిల భవనాలు ఒకేలాగా ఉన్నాయా? విభిన్నంగా ఉన్నాయా? ఎలా?
కేవలం శిథిలాలను అధ్యయనం చేసి, ఆకాలంలో వర్తకులున్నారో లేదో, వారి నివాస ప్రాంతాలు ఎక్కడున్నాయో తెలుపడం సాధ్యమని మీరు అనుకుంటున్నారా?
రైతులు తమ ఉత్పత్తిని నగరవాసులకు ఇవ్వడానికి ఎందుకు ఒప్పుకున్నారు మీరు భావిస్తున్నారా?

నగరాల లక్షణాలు

సుమారు నాలుగువేల ఆరు వందల సంవత్సరాల క్రితం హరప్పా నగరాలు వేగంగా ఏర్పడి దాదాపు ఏడు వందల సంవత్సరాలు వెలుగొందాయి. సుమారు

మూడువేల తొమ్మిది వందల సంవత్సరాలలో క్రమేణ కనుమరుగయ్యాయి. హరప్పా నగరాలలోని భవనాలు బాగా కాల్చిన, నిర్ణీత ఆకారము, పరిమాణము గల ఇటుకలతో నిర్మించబడటం ఆ నగరాల ఒక విశిష్ట లక్షణం. దాదాపు అన్ని ప్రముఖ నగరాలు జాగ్రత్తగా రూపొందించిన ప్రణాళికాబద్ధమైన పట్టణాభివృద్ధిని కలిగి, చదరంగంలోని గడులవలె ఒకదానినొకటి ఖండించుకుంటున్న వంకరలు లేని రహదార్లతో నిర్మించబడ్డాయి. రహదారులన్నీ గృహాల నుండి వచ్చే మురుగు నీటి పారుదల, వర్షపునీటి పారుదల కోసం చక్కటి కాలువలతో నిర్మించబడ్డాయి. దాదాపు అన్నీ నగరాలు రెండుగా విభజింపబడి నిర్మించబడ్డాయి. ఒక భాగంలో ఎత్తైన భవనాలు, ప్రధాన రాజ ప్రసాదాలు (కోటలు), నివాసాలు, కార్యాలయాలు, ధాన్యా గారాలతో ఉండగా, మరొక భాగంలో చేతి వృత్తులు, వర్తకులు మరియు ఇతర సామాన్య ప్రజల నివాసాలుండేవి. పరిపాలకులు రాజ ప్రసాదాలలో నివసిస్తూ పని చేస్తూ, ఇతర సామాన్య ప్రజల నుండి విడిగా ఉంటూ తమ ప్రత్యేకతను చాటుకుంటూ ఉండేవారు.

నేటి పట్టణాలలో స్థితిమంతులైన ప్రజలు నివసించే ప్రాంతాలు లేదా పనిచేసే స్థలాలకును సామాన్య ప్రజల నివాస ప్రాంతాలకును మధ్యన మీరు ఏవైనా తేడాలు గమనించారా? ఈ తేడాలు ఎందుకున్నాయి?

హరప్పా నగరాలలో ఎటువంటి చేతి వృత్తుల వారు నివసించేవారు? భవనాలు, అవి నిర్మింపబడిన ఇటుకల ప్రాముఖ్యతను బట్టి చేతి వృత్తుల పనివారిలో ఒక రకాన్ని మీరు ఊహించవచ్చు - ఇటుక తయారీదారులు లేదా భవననిర్మాణ మేస్త్రీలు లేదా మట్టితో పనిచేసే కుండల తయారీదారులు. హరప్పా కాలం నాటి కుండల తయారీదారులు భారత చరిత్రలోనే అత్యంత నాణ్యతగల కుండలను, విభిన్న రకాల మట్టి పాత్రలను, బొమ్మలను తయారు చేసేవారు. హరప్పా ప్రజలు వివిధ రకాల లోహాలతో తయారైన అనగా రాగి, వెండి, తగరం, మిశ్రలోహమైన ఇత్తడి మొదలైన వాటితో తయారయిన వస్తువులను

Fig. 20.5: Dockyard of Lothal - Imagine, the size of the boat that can fit here. (Dimensions 37m east-west, 22m north-south)

use iron which came into use in India much later. Copper being a rare metal had limited use. Harappans continued to use stone and wood for most of their daily needs. They used very fine and long stone blades for cutting, finely carved stone seals for trading, beautiful and colourful polished stone beads for ornaments, and stone weights and measures for trading. They wove cotton and woollen clothes and some small fragments of these have survived. They also used sea shells to make objects of daily use like ladles, spoons and bangles.

The use of seals and weights indicate that the Harappan cities had a large number of traders who took merchandise from one place to another. In fact, they also went by ships to trade in distant lands like Iraq where too many cities had developed. They must have used bullock carts and boats to transport their goods.

Do you think that the same artisans can make all these goods or different artisans were needed for making different kinds of things? Why do you think so?

Language

We do not have any books written by the Harappan people; we do have some small inscriptions on seals etc. but we don't know how to read them. Hence, we do not know what language they spoke and if they spoke any common language at all. We also don't know what names

Fig. 20.6: Citadel of Mohenjodaro

చిత్రం 20.5: లోధల్ నౌకానిర్యాణ కేంద్రం-ఇక్కడ సరిపోయే నావ పరిమాణాన్ని ఊహించండి (కొలతలు: తూర్పు-పడమరల మధ్యం దూరం -37మీ, ఉత్తర-దక్షిణాల మధ్య దూరం-22మీ.)

విస్తృతంగా ఉపయోగించే వారు. అయినా, భారతదేశంలో ఆలస్యంగా వాడుకలోనికి వచ్చిన ఇనుమును వీరు ఉపయోగించలేదు. రాగి అరుదుగా లభించేది దాని ఉపయోగం పరిమితిగా ఉండేది. హరప్పా ప్రజలు తమ నిత్యావసరాల కోసం రాయి మరియు చెక్కతో చేసిన పనిముట్లను ఎక్కువగా ఉపయోగించేవారు. సరికేపని కోసం రాతితో చేయబడిన పొడవుగా ఉండే విశిష్టమైన రంపాలను, వర్తకం కోసం చక్కగా చెక్కబడని రాతి ముద్రలను, ఆభరణాల కోసం అందమైన, రంగులతో నునుపుగా తయారు చేసిన రాతి పూసలను, వ్యాపారం కోసం రాతిబాట్లను (బరువును నూచించే రాళ్ళు) ఉపయోగించేవారు. పత్తి, ఉన్ని బట్టలను తయారు చేసేవారు. వీటిలో చాలా తక్కువ పరిమాణంలో కొన్ని చరిత్రకారులకి లభ్యమయ్యాయి. ప్రతిరోజూ ఉపయోగించే వస్తువులైన గరిటెలు, కాడలు, గాజులను తయారు చేయడానికి సముద్రంలో లభ్యమయ్యే గవ్వలు, శంఖాలను ఉపయోగించేవారు.

రాతిముద్రలు, బరువుల (తూనిక బాట్లు) ఉపయోగాన్ని గమనిస్తే, ఆ కాలంలో వివిధ ప్రదేశాల మధ్య వర్తక వ్యాపారాలు అధిక సంఖ్యలో జరిగేవని తెలుస్తుంది. నిజానికి,

వారు ఎన్నో అభివృద్ధి చెందిన నగరాలు కలిగిన ఇరాక్ లాంటి సుదూరదేశాలకు ఓడలపై ప్రయాణించి వర్తక వ్యాపారాలు కొనసాగించేవారు. సరుకుల రవాణాకు ఎద్దుల బండి మరియు పడవలను వారు తప్పకుండా ఉపయోగించి ఉంటారు.

ఈ వస్తువులన్నీ ఒకే పనివారు చేస్తుంటారా? లేదా వివిధ వృత్తిపనివారు చేస్తుంటారా? ఈ విధంగా మీరు ఎందుకు భావిస్తున్నారు?

భాష

హరప్పా ప్రజలు రాసిన పుస్తకాలేవి మనకు లభించలేదు. కొన్ని చిన్న శిలాఫలకాలు, ముద్రలు మాత్రము లభించినప్పటికీ వాటిని ఎలా చదవాలో మనకు నేటికీ తెలియదు. వారు ఏ భాషను

చిత్రం 20.6: మొహొంజాదారో దుర్గం

*Fig. 20.7: Great Bath of Mohenjodaro
(Dimensions 11.8x7metres)*

they called themselves, or their rulers and gods and even their cities. You will also read about their religious beliefs in a later chapter.

Rulers

We don't know who ruled these cities. Since most of the cities were spread over such a large area and had so many features in common, it has been suggested by some that there must have been one central authority regulating all these things. However, was it a king or a priest or a group of elected leaders, we do not know. They probably lived in the citadels and regulated the life of all city-dwellers from there.

Change in livelihood

It appears that some seven hundred years after the great Harappan cities developed, the towns declined. Trade and artisanal production declined and people moved out of these cities to villages. In fact, some historians believe that many rivers which flowed through this area dried up and people shifted further eastwards towards

Ganga river. They mingled with other farming and herding people. However, the great cities of the Harappan culture gradually disappeared forever, to be buried under mud. They were discovered in the early twentieth century when archaeologists began a systematic study of this lost civilisation.

Do you know of people who have changed their livelihood – from being farmers to factory workers or office workers or shopkeepers? Or factory workers who take to odd jobs in the market? Or people who have to leave their ancestral place and go to new places in search of work? Describe their life and the problems and challenges faced by them.

Fig. 20.8: Drianage system in a street in Mohenjodaro

చిత్రం 20.7: మొహెంజాదారో మహాస్నాన ఘట్టం
(కొలతలు : 11.8 మీ × 7 మీ)

మాట్లాడారో, అన్ని చోట్ల ఒకే భాషను మాట్లాడారా అన్న విషయం కూడా తెలియదు. వారు ఏయే పేర్లతో పిలుచుకున్నారని గాని, రాజులను, దేవుళ్ళను ఎలా పిలిచారో గాని, చివరికి వారి నగరాల పేర్లు కూడా తెలియదు. వారి మత విశ్వాసాలను గురించి మీరు తర్వాత పాఠంలో చదువుతారు.

పాలకులు

ఈ నగరాలను ఎవరు పరిపాలించారో తెలియదు. నగరాలు చాలా విశాల ప్రాంతాలలో నిర్మాణం అయివున్నాయి. దాదాపు అన్ని నగరాలలోను సాధారణంగా ఉండే అంశాలు ఒకే రకంగా ఉండటంచే, కొంతమంది అభిప్రాయం ప్రకారం వీటిని అజమాయిషీ చేయడానికి ఒక కేంద్రీకృత వ్యవస్థ ఉండేదని తెలుస్తుంది. ఈ కేంద్రీకృత వ్యవస్థను రాజు, పుజారి లేదా ఎన్నుకోబడిన కొంత మంది నాయకులు వీరిలో ఎవరు అజమాయిషీ చేసారో తెలియలేదు. బహుశా వారు పెద్ద పెద్ద కోటలలో నివసిస్తూ, నగర ప్రజలను పరిపాలించి ఉండవచ్చు.

జీవనోపాధిలో మార్పు

దాదాపు ఏడు వందల సంవత్సరాల తరువాత గొప్ప నగరాలుగా అభివృద్ధి చెందిన పట్టణాలు, వర్తకం, చేతి వృత్తుల వారి ఉత్పత్తి తగ్గిపోయి, క్రమేణ క్షీణించి, ఇక్కడి ప్రజలు పట్టణాల నుండి గ్రామాలకు తరలి

వెళ్లారు. కొంత మంది చరిత్రకారుల అభిప్రాయం ప్రకారం ఈ ప్రాంతంలో ప్రవహించే చాలా నదులు ఎండిపోవడంచే, ఇక్కడి ప్రజలు తూర్పుగా గంగానదివైపుకు తరలిపోయారు. అక్కడ వారు వ్యవసాయ, పశుపోషకులతో కలిసిపోయారు. ఏది ఏమైనప్పటికీ హరప్పా సంస్కృతిలోని గొప్ప నగరాలు కనుమరుగై, భూమిలో కలిసిపోయారు. అంతరించిపోయిన ఈ నాగరికత గురించి పురావస్తు శాస్త్రజ్ఞులు ఇరవైవ శతాబ్దంలో కనుగొని క్రమబద్ధమైన అధ్యయనం చేయడం మొదలుపెట్టారు.

రైతులుగా ఉంటూ కర్మాగార కార్మికులుగా లేదా కార్యాలయ పనివారుగా లేదా దుకాణదారులుగా నీకు తెలిసిన వారు ఎవరైన తమ జీవనోపాధిని మార్చుకున్నారా? లేదా కర్మాగార కార్మికులు ఎవరైనా మార్కెట్లో చిన్న చిన్న పనులు చేసే వారిగా మారారా? లేదా తమ పూర్వీకుల ప్రాంతాన్ని వదిలి పెట్టి ఉపాధికోసం కొత్త ప్రదేశాలకు వెళ్లారా? వారి జీవితాలను మరియు వారు ఎదుర్కొనే సమస్యలను, సవాళ్లను వర్ణించండి?

చిత్రం 20.8: మొహెంజాదారో వీధిలోని మురుగు నీరు పారుదల వ్యవస్థ

Sculpture after Indus Valley Civilisation

A little later, the art of casting metal figures spread to Maharashtra. Some very exquisite bronze figures were found during digging. These were probably made some 3000 years ago. Do you think they could have been toys?

Fig: 20. 9. Daimabad Bronzes

The next important phase of sculpture belongs to the Mauryan period, that is around 2200 years ago. King Ashoka set up some tall, smoothly polished pillars in many places. They were usually made of one piece of stone. Ashoka's messages were carved on them. They also had some figures of animals at their top. These are called capitals. The most famous among them is the Lion Capital of Sarnath set up by Ashoka in the place where Buddha first preached his teachings. These four majestic lions facing the four directions hold the Wheel of Dharma on their pedestal.

Do you feel that the lions look natural or do they look artificial, posing for the sculpture?

You must have seen these often. Where do you see pictures of these lions?

These pillars and the Lion Capital represent the power and majesty of the Mauryan emperors. Compare this capital with the Bull capital in Rampurva. Here you can see that the bull looks more natural and quite similar to the Harappan seal's bull.

Fig. 20.10: Sarnath Lion Capital

Fig. 20.11: Rampurva Bull

సింధూ లోయ నాగరికత తరువాత కాలం శిల్పకళ

కొద్దికాలం తరువాత ఖనిజాలతో ఆకృతులను పోతపోయడం మహారాష్ట్రకు విస్తరించింది. అద్భుతమైన కంచు పోతబొమ్మలు తవ్వకాలలో బయటపడ్డాయి. బహుశా అవి మూడువేల సంవత్సరాలకు పూర్వం పోతపోసినవి అయి ఉండొచ్చు. అవి ఆట బొమ్మలు కూడా అయి ఉండవచ్చునని మీకు అనిపిస్తోందా?

చిత్రం 20.9: దయిమాబాద్ కంచు పోతబొమ్మలు

శిల్పానికి సంబంధించి ముఖ్యమైన తరువాత ఘట్టం 2200 సంవత్సరాల క్రితం నాటి మౌర్యుల కాలం. అశోక చక్రవర్తి అనేక ప్రాంతాలలో బాగా పొడవైన నునుపుదేలిన స్తంభాలను పాతించాడు. వీటిని ఒకే రాతిలో చెక్కారు. వీటిపైన అశోకుని సందేశాలను చెక్కేవారు. ఈ స్తంభాల చివరి భాగాన కొన్ని జంతువుల ఆకృతులు కూడా ఉండేవి. వీటిని రాజవిహారు (కాపిటల్స్) అంటారు. వీటిలో ప్రముఖమైనది బుద్ధుడు మొదటిసారిగా బోధించిన సారనాథ్ లోని సింహ శిఖరం. దీన్ని అశోకుడు స్థాపించాడు. రాజసం ఉట్టిపడే ఈ నాలుగు సింహాల తలలు నాలుగు దిక్కులను సూచిస్తూ 'ధర్మచక్రాన్ని' చూపిస్తూ ఉన్నాయి.

శిల్పంలోని సింహాలు చూడటానికి సహజంగా లేక కృత్రిమంగా కనిపిస్తున్నాయని మీరు భావిస్తున్నారా? తరచుగా చూసే సింహాల బొమ్మలను వేటిమీద చూశారు?

ఈ రాతి స్తంభాలు, సింహశిఖరం మౌర్యచక్రవర్తుల శక్తికి, రాజసానికి ప్రతీకలు. ఈ సింహశిఖరాన్ని రాంపూర్వలోని వృషభ శిఖరంతో పోల్చండి - ఈ ఎద్దు, హరప్పాలోని ఎద్దును పోలి ఎంతో సహజంగా కనిపిస్తోంది కదా!

చిత్రం 20.10: సారనాథ్ లోని సింహశిఖరం

చిత్రం 20.11: రాంపూర్వలోని వృషభ శిఖరం

Buddhist Stupas and Viharas

Given below is the picture of one of the most famous stupas in India – the Sanchi Stupa. Look at the photo. You can see that it is like a hemisphere (half ball) – just the way the sky looks when you look up.

A stupa is built on a platform. In the centre of a stupa relics of Buddha or other important monks (relics are remains of the body like teeth, bone, hair etc) were buried. The hemisphere is fully packed and you cannot enter it like a temple. Above it there is a pillar topped by umbrella. The stupa is usually surrounded by a stone fence with decorated gateways. Initially, in Ashoka's times they were built with mud, brick and wood but later they were made with stones.

The stupa has many meanings – it is supposed to represent the Buddha. At the same time, it is believed that the dome of the stupa represents the universe and the central pillar being the axis around which the earth revolves and which connects the world below, the earth and the heavens. Pilgrims worship the stupa by offering flowers etc., and going round it in *pradakshina* and meditating in front of it.

Can you compare a stupa with a temple and point out the similarities and differences between them and how do people worship them?

Fig. 20.12: Sanchi stupa in Madhya Pradesh. It is one of the most important stupas built by King Ashoka. Can you identify the hemisphere, the platform, the umbrella and the fence?

బౌద్ధస్థూపాలు, విహారాలు

భారతదేశంలో ప్రఖ్యాతిపొందిన సొంచీ స్థూపపు చిత్రం దిగువన ఉంది. ఒకసారి చిత్రాన్ని చూడండి. మనం ఆకాశంవైపు చూసినపుడు ఎలా కనిపిస్తుందో అదేవిధంగా అర్థగోళం (సగం బంతి)లా ఈ స్థూపం కనిపిస్తుంది.

ఒక వేదికపైన నిర్మించిన అర్థగోళపు ఆకారమే స్థూపం. దీని మధ్యలో బుద్ధుడు లేక బౌద్ధ భిక్షువు అవశేషాలు (దంతం, ఎముక, జుట్టు వంటి శరీర భాగాలు) ఉంటాయి. ఈ అర్థగోళం పూర్తిగా మూసి ఉంటుంది. దీని లోపలికి మనం గుడిలోకి ప్రవేశించినట్లు ప్రవేశించలేం. దీనిపైన ఒక స్తంభం, దాని చివర ఛత్రం ఉంటాయి. చుట్టూ అందంగా

అలంకరించిన ముఖద్వారాలు ఉన్న రాతి ప్రహారీ ఉంటుంది. అశోకుని కాలంలో వీటిని మట్టి, ఇటుక, చెక్కతో నిర్మించేవారు. తరవాత రాతితో నిర్మించేవారు.

స్థూపానికి అనేక అర్థాలున్నాయి. దీన్ని బుద్ధునికి ప్రతీకగా భావిస్తారు. అలాగే స్థూపపు గుమ్మటాన్ని విశ్వంగాను, ఈ స్తంభాన్ని భూమిని, స్వర్గాన్నీ కలిపే వారధిగాను భావిస్తారు. యాత్రికులు పుష్పాలతో దీన్ని పూజిస్తారు. దాని చుట్టూ ప్రదక్షిణలు చేస్తారు. స్థూపానికి వెలుపలి వైపు ధ్యానం చేస్తారు.

స్థూపానికీ, దేవాలయానికీ పోలికలను, తేడాలను పేర్కొనండి. వీటిని ప్రజలు ఎలా పూజిస్తారో చెప్పండి.

చిత్రం 20.132 మధ్యప్రదేశ్‌లో ఉన్న సొంచీ స్థూపం. అశోకుడు నిర్మించిన అత్యంత ప్రాముఖ్యమున్న స్థూపమిది. ఈ చిత్రంలో అర్థగోళాన్ని, వేదికను, ఛత్రాన్ని, ప్రహారీని గుర్తించండి.

Fig. 20.13: Bhuddist Stupa from Nelakondapally, Khammam District. Can you identify nicely stacked bricks

Fig. 20.14: Amaravathi stupa in Andhra Pradesh

Archeologists have found remains of stupas from very early times in several places in Andhra Pradesh like Amaravati, Bhattiprolu, Ramatirtham, Salihundam etc. A crystal casket containing the relics of the Buddha was found at Bhattiprolu Stupa.

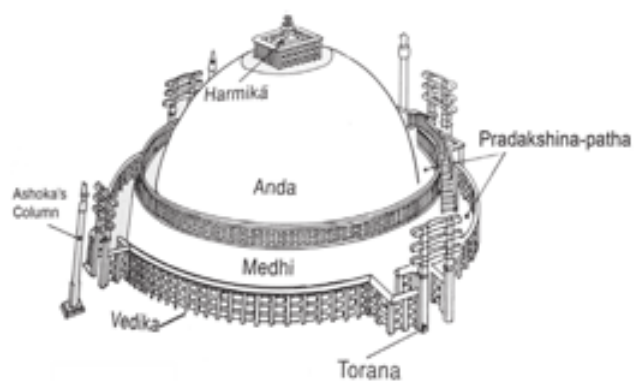
Amaravati Stupa in Guntur district is the most famous one in Andhra Pradesh. This was built during the rule of Satavahanas about 1900 years ago.

Fig.20.15 shows a sculpture panel depicting the stupa. Can you see some flying figures on the top? These are supposed to be gods from heavens who came to worship the Buddha. At the bottom, you can see some men and women bowing down and worshipping. You can also see the four lions on the gateway. What do you think they signify?

Today, the Amaravathi stupa is just a mound of rubble. All that we can do is imagine how this great stupa was in the past. The panels help us to imagine how it must have looked 1900 years ago. As you can see from the picture, the stupa was covered with panels of sculptures depicting the Buddha and his teachings. These panels were found by the British and were taken away to London. Some of the panels that

could not be transported were kept in Madras Museum. Based on these panels, people have tried to imagine how the stupa would have looked. See the picture of reconstruction and compare it with the panel.

Another important stupa was the Nagarjunakonda stupa. It was a part of Vijayapuri, the capital city of Ikshvaku kings. It was situated on the banks of Krishna River. Vijayapuri had a large number of stupas, *viharas* and palaces. It also had a beautifully designed amphitheatre and ghats leading to the river. Unfortunately, today the entire city

Plan of stupa

Fig. 20.15: Reconstruction of Amaravathi stupa

ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని చాలా ప్రాంతాలలో ముఖ్యంగా అమరావతి, భట్టిప్రోలు, రామతీర్థం, సాలిహుండం మొదలైన ప్రదేశాల్లో పురాతత్వ శాస్త్రజ్ఞులు అనేక ప్రాచీన స్థూప శిథిలాలను కనుక్కొన్నారు. భట్టిప్రోలు వద్ద బుద్ధుని అస్థిక కలిగిన ఒక స్థూపిక పేటికను కనుక్కొన్నారు.

చిత్రం 20.13: నేలకొండపల్లిలోని బుద్ధ స్థూపం, ఖమ్మం జిల్లా. చక్కగా అమర్చిన ఇటుకలను గుర్తించారా.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని గుంటూరు జిల్లాలో ఉన్న అమరావతి స్థూపం అత్యంత ప్రసిద్ధమైనది. 1900 సంవత్సరాలకు పూర్వం శాతవాహనుల కాలంలో దీన్ని నిర్మించారు.

చిత్రం 20.15 శిల్పకళతో కూడిన స్థూపాన్ని వర్ణిస్తుంది. పై భాగంలో కొన్ని ఎగిరే ఆకృతులను చూశారా? బుద్ధున్ని పూజించేందుకు స్వర్ణము నుండి దిగి వచ్చిన దేవతలుగా వీరిని భావిస్తారు. దిగువ భాగంలో కొద్దిమంది స్త్రీ, పురుషులు అణకువగా పూజిస్తున్నట్లుంది. ముఖ ద్వారం దగ్గర నాలుగు సింహాలను చూడవచ్చు. ఇవి ఏ అంశాన్ని స్ఫురింప చేస్తాయి?

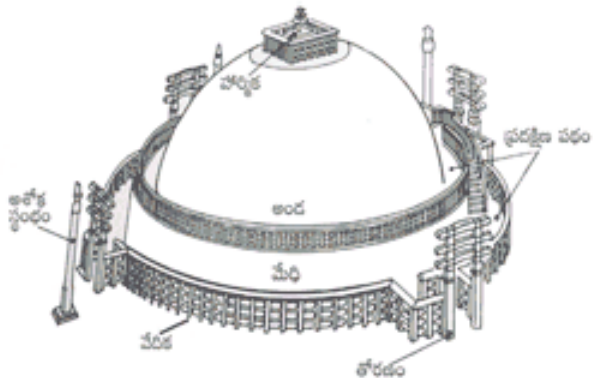
అమరావతి నేడు చిన్నాభిన్నమైన రాళ్ళతో కూడిన గుట్ట. ఇది 1900 సంవత్సరాల క్రితం శిల్పతోరణాలతో ఎంత అద్భుతంగా ఉండేదో ఊహించుకోవాల్సిందే. బుద్ధుడు, అతని బోధనల గురించి ఈ శిల్ప తోరణాలు తెలియచేస్తాయి. వీటిని బ్రిటిషువారు కనుక్కొని లండన్ కు తరలించారు. తరలించలేనివాటిని మద్రాసు

చిత్రం 20.14: అమరావతి స్థూపం

మ్యూజియంలో భద్రపరిచారు. ఈ తోరణాలు ఆధారంగా స్థూపం ఏవిధంగా ఉండేదో అంచనావేస్తున్నారు. దీని పునర్నిర్మాణం ఈ తోరణాలు ఆధారంగా జరిగింది. వాటిని సరిపోల్చండి.

నాగార్జునకొండ స్థూపం మరొక ముఖ్య స్థూపం. ఇక్ష్వాకుల రాజధాని అయిన విజయపురిలో ఇదొక భాగం. కృష్ణానది ఒడ్డున ఇది ఉంది. విజయపురిలో అనేక స్థూపాలు, విహారాలు, రాజప్రాసాదాలు ఉన్నాయి. అందమైన క్రీడాప్రాంగణాన్ని (స్టేడియమ్ ను) పోలిన నిర్మాణం, నదీ స్నానఘట్టాలు ఉన్నాయి. దురదృష్టవశాత్తూ మొత్తం నగరం

చిత్రం 20.15: అమరావతి స్థూప పునర్నిర్మాణ నమూనా

lies under water – submerged in the Nagarjunasagar dam. A large number of sculptures and other remains have been removed and kept in a museum nearby.

Look at some of the sculpture panels from Nagarjunakonda and Amaravati given below. These sculpture panels represent the earliest sculptural activity in South India. You can get a glimpse of the lives people of those times from them.

As time went on, sculptors started making large and complete figures instead of just the reliefs shown above. Large statues of the Buddha gave people an idea of the peaceful, calm and serene personality of the Buddha. The most famous sculptures of the Buddha come from Gandhara in the Northwest, Mathura and Saranath in Uttar Pradesh (Fig: 17.11). We can see some of these sculptures in Nagarjunakonda too.

Fig. 20.16: A panel from Amaravati showing the calming of an elephant (Nalagiri) by the Buddha. The royal elephant went out of control and the people on the street were panic stricken. However, on seeing the Buddha, the elephant calmed down and bowed down to him. Do you notice how they have shown a story in a panel? What could be the message of the story?

Fig. 20.17: A panel from Nagarjunakonda showing the admission of six princes and the barber Upali into the Sangha. In order to teach humility to the princes, the Buddha admitted Upali first and the rest after him. You can see Upali seated on a low stool besides the Buddha

Fig. 20.18: Panel from Sanchi shows the daily life of villagers. It is a beautiful panel and shows the visit of the Buddha to a village. Can you make a list of activities being done by the people in this panel? Do you get to see similar scenes in today's villages?

Viharas were the monasteries or living places of Buddhist monks where religious education was imparted. A vihara usually had small rooms around an open courtyard and had a small shrine containing a stupa or an image of the Buddha at one end. This shrine was called a *chaitya*, which was also a prayer hall for the monks.

There are cave viharas excavated on hill sides like in Nasik and Karle. These too have some beautiful sculptures carved on them.

నాగార్జునసాగర్ నీటిలో మునిగిపోయింది. చాలా శిల్పాలను, అవశేషాలను అక్కడి నుండి తొలగించి దగ్గరలోని మ్యూజియంలో పొందుపరచారు.

కింద ఉన్న నాగార్జునకొండ, అమరావతిలోని శిల్ప తోరణాలలోని భాగాలను చూడండి. దక్షిణ భారతదేశం లోని ప్రాచీన శిల్ప నిర్మితులకు ఇవి ప్రతీకలు. వీటినిబట్టి అప్పటి ప్రజల రూపాలను మలచిన రీతిని గమనించండి.

కాలక్రమంలో శిల్పులు, ఇక్కడ కనిపిస్తున్న ఇలాంటి శిల్ప ఖండికలలో కనిపించే ఆకృతులను మాత్రమే కాకుండా సంపూర్ణమైన పెద్ద ఆకృతులను చెక్కడం ప్రారంభించారు. బుద్ధుని పెద్ద ప్రతిమలు ప్రశాంతమైన, వ విత్రవైన బుద్ధుని వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రజలకు చూపించాయి. ప్రఖ్యాత బౌద్ధశిల్పాలు వాయవ్య దిశలోని గాంధారనుంచి ఉత్తర ప్రదేశ్ లోని మధుర, సారనాథ్ నుంచి లభించాయి. ఇలాంటి శిల్పాలను నాగార్జున కొండలో కూడా చూడవచ్చు.

చిత్రం 20.17: అమరావతిలోని శిల్పసంపద

పిచ్చిపట్టిన నలగిరి అనే ఏనుగును బుద్ధుడు శాంతింప చేయటాన్ని ఈ చిత్రం చూపిస్తుంది. రాజుగారి ఈ ఏనుగు అదుపు తప్పి చెలరేగటంతో వీధుల్లోని ప్రజలు భయభ్రాంతులయ్యారు. అయినప్పటికీ బుద్ధుణ్ణి చూడగానే ఆ ఏనుగు శాంతించి అతనికి మోకరిల్లింది. ఒక చిత్రం కథనెలా చెప్పిందో చూశారా? ఈ కథ సందేశం ఏమై ఉంటుందో ఆలోచించండి.

చిత్రం 20.17: నాగార్జునకొండలో లభించిన ఈ శిల్పంలో ఆరుగురు యువరాజులు, ఉపాలి అనే ఝరకుడు బౌద్ధ సంఘంలో ప్రవేశానికి అనుమతి పొందటం చూడవచ్చు. మానవత్వాన్ని బోధించేందుకుగాను, బుద్ధుడు ముందుగా సంఘంలోకి ఉపాలిని అనుమతించి తర్వాత మిగిలిన వాళ్ళని అనుమతించారు. బుద్ధునికి ఎడమవైపున చిన్న ఆసనంమీద కూర్చున్న ఉపాలిని చిత్రంలో చూడవచ్చు.

చిత్రం 20.18: సొంచీ నుంచి సేకరించిన ఈ శిల్పం గ్రామాలలోని దినచర్యను తెలుపుతుంది. ఈ అందమైన ఫలకం ఒక గ్రామంలో బుద్ధుని సందర్శనాన్ని తెలుపుతుంది. ఈ ఫలకంలో కనిపిస్తున్న ప్రజల దైనందిన కృత్యాలను పట్టికగా రాయండి. ప్రస్తుతం ఇలాంటి కృత్యాలను ఇప్పటి గ్రామాల్లో చూడగలమా? ఆలోచించండి.

“విహారాల”నేవి బౌద్ధభిక్షువులు నివసించిన సన్యాసుల పీఠాలు లేదా ఆవాసాలు. వీటిలో మతపరమైన విద్య నేర్పేవారు. సాధారణంగా విహారాల్లో బహిరంగ ఆవరణ ఉంటుంది. దాని చుట్టూ చిన్న గదులు ఉండేవి. మరొకవైపు ఒక చిన్న పూజా మందిరం లేదా ఒక స్థూపం లేదా బుద్ధుని ప్రతిమ ఉండేవి. ఈ పూజా మందిరాన్నే “చైత్యమ”ని, బౌద్ధ భిక్షువుల ప్రార్థనాస్థలమని అంటారు. నాసిక్, కార్నేలలో గుహావిహారాలను కనుక్కొన్నారు. వీటిలోకూడా చెక్కిన కొన్ని అందమైన శిల్పాలు ఉన్నాయి.

The other *viharas* were built with brick or stone blocks like in Takshashila, Nagarjunakonda and Nalanda, which became great places of learning. In Viharas, monks taught Buddhist scriptures to disciples. Along with imparting education in Viharas, monks also treated the physical ailments of people. We find many inscriptions from these viharas, which tell us that ordinary men and women – farmers, traders, soldiers, and artisans – made liberal donations for building and the other expenses of these viharas.

Buddhist holy places of learning also attracted the pilgrims from many other countries. Chinese pilgrims Fa-hi-an, Itsing and Hu- en-Tsang came to visit places associated with the life of the Buddha as well as famous monasteries.

Pilgrims are people who take up journeys to holy places of worship.

Hu-En-Tsang, and others spent time studying in Nalanda (Bihar), the most famous Buddhist monastery of the period. This is how he describes it:

“The teachers are men of the highest ability and talent. They follow the teachings of the Buddha in all sincerity. The rulers of the monastery are strict, and everyone has to follow them. Discussions are held throughout the day, and the old and the young mutually help one another. Learned men from different cities come

here to clear their doubts. The gate keeper asks new entrants difficult questions. They are allowed to enter only after they have answered them. Seven or eight out of every ten are not able to answer.”

Rock cut Chaityas and Early Temples

Traders, artisans and kings of the times of the Satavahanas donated generously to build unique kinds of chaityas and viharas in several places in Maharashtra like Karle, Bhaja, Kanheri and Nasik. These were built like caves on hill sides. Stone workers, carved rocks and reproduced the structures made by the carpenters with wood. They made large prayer halls, stupas and small rooms for monks – all made in rock. They also carved beautiful images of people and animals and some times of the Buddha. Look at these pictures of the Karle chaitya, which was built about 2100 years ago.

Do you think the man and the woman shown in the sculpture had equal status? Give reasons.

Which part of the chaitya do you think was carved out first and which part was carved the last?

Even then carpenters and masons made temples and chaityas with mud, wood and stones. Some of these temples were for gods like Krishna while others are for the Buddha.

తక్షణిల, నాగార్జునకొండ, నలంద వంటి మిగిలిన విహారాలను ఇటుకతో లేదా రాతితో నిర్మించారు. ఇవి గొప్ప విద్యా బోధన కేంద్రాలుగా రూపొందాయి. ఈ విహారాల్లో శిష్యులకు బౌద్ధ భిక్షువులు బౌద్ధగ్రంథాలను బోధించేవారు. కేవలం విద్యనే కాకుండా శారీరక రుగ్మతలకు కూడా భిక్షువులు ఈ విహారాల్లో చికిత్స చేసేవారు. ఈ విహారాల్లో చాలా శాసనాలు లభ్యమయ్యాయి. అనేకమంది స్త్రీలు, పురుషులు, రైతులు, వర్తకులు, సైనికులు, వృత్తిపనివారు ఈ విహారాల నిర్మాణానికి, వాటి నిర్వహణకు విరాళాలిచ్చేవారని ఈ శాసనాలు చెబుతున్నాయి.

బౌద్ధుల ఈ పవిత్ర విద్యాలయాలు ఇతర దేశాల నుండి అనేక మంది యాత్రికులను ఆకర్షించాయి. చైనా యాత్రికులు ఫాహియాన్, ఇత్సింగ్, హ్యూయన్ త్సాంగ్ లు బుద్ధుని జీవితంతో సంబంధం కలిగిన ప్రాంతాలను, ప్రముఖ బౌద్ధసన్యాసుల విద్యాపీఠాలను సందర్శించేందుకు విచ్చేశారు.

పవిత్ర స్థలాలను పూజించేందుకు / దర్శించేందుకు వెళ్లే ప్రజలను యాత్రికులు అంటారు.

హ్యూయన్ త్సాంగ్ తదితరులు ఆనాటి ప్రఖ్యాత బౌద్ధ సన్యాసుల విద్యాపీఠమైన నలందా (బీహార్)లో విద్యనభ్యసిస్తూ కాలం గడిపారు. దీన్ని గూర్చి అతను ఇలా వివరించాడు.

“ఇక్కడి ఉపాధ్యాయులందరూ అత్యంత సామర్థ్యం, నైపుణ్యం కలిగినవారు. వీరంతా బుద్ధుని బోధనలను చిత్తశుద్ధితో అనుసరించేవారు. ఈ విద్యా పీఠాల నియమాలు కఠినంగా ఉండేవి. వాటిని ప్రతి ఒక్కరూ విధిగా పాటించాలి. రోజంతా చర్చాగోష్ఠులు జరిగేవి. వృద్ధులు, యువకులు పరస్పరం సహకరించుకొనేవారు. తమ సందేహాలను నివృత్తిచేసుకొనేందుకు వివిధ నగరాలనుండి విద్యాధికులు ఇక్కడికి వచ్చేవారు. కొత్తగా వచ్చేవాళ్ళని కాపలాదారులు కఠినమైన ప్రశ్నలు వేసేవారు. వారు వాటికి సరైన

సమాధానాలను ఇస్తేనే ప్రవేశానికి అనుమతించే వారు. పదిమందిలో ఏడెనిమిది మంది ఆ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు ఇవ్వలేకపోయేవారు”.

రాతిని తొలచి చైత్యాలు - మొదటి దేవాలయాలు

శాతవాహనుల కాలంలో వర్తకులు, వృత్తి కళాకారులు, రాజులు ఒక ప్రత్యేక శైలిలో విహారాల నిర్మాణానికి విరాళాలిచ్చేవారు. ఇలాంటివి మహారాష్ట్రలో - ముఖ్యంగా కార్లే, భాజా, కన్హేరి, నాసిక్ లో చూడొచ్చు. పర్వత ప్రాంతాలలో వీటిని గుహలుగా నిర్మించేవారు. రాతిపనివారు ఉలి, సుత్తి ఉపయోగించి రాళ్ళను తొలిచి వడ్రంగులు తయారుచేసే నిర్మాణాలను పోలిన ఆకృతులను ఆవిష్కరించారు. వీళ్ళు పెద్ద ప్రార్థనా ప్రాంగణాలను, స్థూపాలను, బౌద్ధ భిక్షువుల కోసం చిన్నగదులను రాళ్ళలో నిర్మించేవారు. మనుషుల మరియు జంతువుల అందమైన ప్రతిమలను, కొన్ని సందర్భాలలో బుద్ధుని విగ్రహాలను కూడా వీళ్ళు చెక్కేవారు. 2100 సంవత్సరాలకు పూర్వం నిర్మించిన కార్లే చైత్యపు చిత్రాలను పక్క మేజీలో పరిశీలించండి.

ఈ శిల్పాలలో స్త్రీ, పురుషులకు సమాన మోదా ఉందని మీరు భావిస్తున్నారా? కారణాలు చెప్పండి.
ఈ చైత్యంలో మొదటగా ఏ భాగం చెక్కి ఉంటారు? చివరగా ఏ భాగం చెక్కి ఉండవచ్చని మీరు భావిస్తున్నారు?

ఈ కాలంలో కూడా వడ్రంగులు, తాపీపనివారు దేవాలయాల, చైత్యాల నిర్మాణంలో మట్టిని, చెక్కను, రాతిని ఉపయోగించేవారు. ఈ దేవాలయాల్లో కొన్ని కృష్ణునికి, మరికొన్ని బుద్ధునికి సంబంధించినవి ఉన్నాయి.

Fig. 20.19: Outside gate of Karle cave chaitya

But they have not survived. At Sanchi in Madhya Pradesh, we get to see one of the earliest surviving stone temples. It is a very simple structure, with just a small room (called *garbhagriha*) in which the idol of the Buddha was kept, and a small open porch or *mandapa* with no walls but only pillars. The door and the pillars are beautifully carved. However, the temple has a flat roof without any tower or *shikhara* on it. It was built around 1600 years ago.

Fig. 20.20: Inside a Chaitya

Fig. 20.21 & 20.22: Sculptures from Karle

Fig. 20.23: Early Buddhist temple from Sanchi

Keywords

Chaitya

Monks

Stupa

Relics

Vihara

Monastery

చిత్రం 20.19: కార్ల చైత్యపు వెలుపలి ద్వారం

అయితే ఇవి ప్రస్తుతం పదిలంగా లేవు. మధ్యప్రదేశ్ లోని సాంచీవద్ద ప్రాచీన కాలపు రాతి ఆలయమొకటి పదిలంగా ఉంది. దీని నిర్మాణం సరళంగా ఉంది. గర్భ గృహ అని పిలిచే ఒక చిన్న గదిలో బుద్ధుని విగ్రహం ఉండేది. ఈ చిన్న తెరిచి ఉన్న వాకిలి లేదా మంటపం ఏవిధమైన గోడలు లేకుండా కేవలము స్తంభాలతో మాత్రమే ఉంది. ఈ స్తంభాలను అందంగా చెక్కారు. ఈ ఆలయ పైకప్పు సమతలంగా ఉంది. దీనికి ఏ విధమైన శిఖరమూ లేదు. దీన్ని 1600 సంవత్సరాలకు పూర్వం నిర్మించారు.

చిత్రం 20.20: చైత్యపు లోపలి భాగం

చిత్రం 20.21, 20.22: కార్ల శిల్పాలు.

చిత్రం 20.23: సాంచీలోని ప్రాచీన బౌద్ధ ఆలయం

కీలకపదాలు

చైత్యం
అవశేషాలు

బౌద్ధ సన్యాసులు
విహారం

స్థూపం
ఆరామం

Improve your learning

1. Why do you think Ashoka chose lions and bulls for his pillars rather than cows or parrots? What animal would you have chosen if you were in his place? Give reasons for your choice.
2. Many stupas of Andhra Pradesh are on the banks of rivers (like Salihundam, Nagarjunakonda, Amaravati etc). Why do you think the monks selected these places to build stupas?
3. Look at the sculpture showing the calming of the elephant. Who are the people watching the event from a height?
4. Why do you think only the rock cut viharas and chaityas have survived till today?
5. Compare the features of a Chaitya and a temple. Do you think the mode of worship in a Chaitya and a temple would be different?
6. Why are the Buddhist Stupas and Chaityas sacred?
7. How did the Buddhist monks probably use the Viharas and Chaityas?
8. Locate Buddhist and Jain sites on the outline map of Telangana.
9. Read the first para of page 354 (Vihara's were the for the monks) and comment on it.

Project:

Visit a place of worship in your village or town and draw a sketch of the structure. Try to get the name of each part, its meaning and use. Prepare a report about this place of worship and conduct an exhibition in your class.

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

1. అశోక చక్రవర్తి తన స్తంభాలపై గోవుల, లేదా రామచిలుకల శిల్పాలకు బదులుగా సింహాలనో లేదా ఎద్దులనో ఎందుకు ఎంపిక చేశాడు? అతని స్థానంలో మీరు ఉంటే ఏ జంతువును ఎంపిక చేస్తారు? మీ ఎంపికకు గల కారణాలు ఇవ్వండి.
2. ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని అనేక స్థూపాలు నదీ తీరాలలోనే ఉన్నాయి.
(ఉదా: సాలిహుండం, నాగార్జునకొండ, అమరావతి మొదలైనవి) స్థూపాల నిర్మాణానికి భిక్షువులు/ సన్యాసులు, ఈ ప్రాంతాలనే ఎందుకు ఎంపిక చేశారు?
3. ఏనుగును శాంతపరిచే శిల్పంలో కొంతమంది కొంత ఎత్తులో ఉండి ఆ సంఘటనను గమనించడాన్ని చూడండి. ఆ ప్రజలు ఎవరని మీరు భావిస్తున్నారు?
4. రాతిని తొలచిన విహారాలు, చైత్యాలు ఈ నాటికీ పదిలంగా ఉండడానికి కారణం ఏమిటి?
5. చైత్యపు లక్షణాలను, దేవాలయాల లక్షణాలతో పోల్చండి. చైత్యంలో పూజావిధానానికీ, దేవాలయంలో పూజావిధానానికీ తేడాలు ఉన్నాయా? ఏమిటి?
6. స్థూపాలను, చైత్యాలను బౌద్ధులు ఎందువల్ల పవిత్రమైనవిగా చూస్తారు?
7. విహారాలు, చైత్యాలు బౌద్ధ భిక్షువులకు ఎలా ఉపయోగపడ్డాయి?
8. తెలంగాణ పటంలో బౌద్ధ, జైన క్షేత్రాలను గుర్తించండి.
9. పేజీ నెం.355 లోని 'విహారాలనేవి బౌద్ధ భిక్షువులు ప్రార్థనా స్థలమని అంటారు' పేరాను చదివి, వ్యాఖ్యానించండి.

ప్రాజెక్టు

మీ గ్రామంలో గాని, పట్టణంలో గాని ఒక దేవాలయాన్ని సందర్శించి దాని నిర్మాణపు రేఖా చిత్రాన్ని గీయండి. ఆ నిర్మాణంలోని ప్రతి భాగం పేరూ, దాని ఉపయోగాన్ని, అర్థాన్ని రాసేందుకు ప్రయత్నించండి. ఆ దేవాలయం గురించి ఒక నివేదికను తయారు చేసి, మీ తరగతిలో ప్రదర్శించండి.

Greenery in Telangana

Observe the below pictures and compare both of them.

Fig. 1

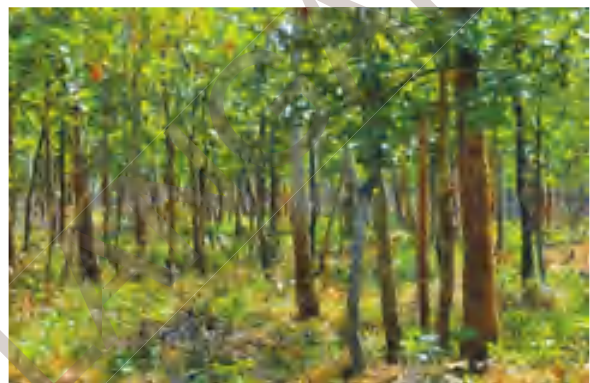

Fig. 2

Can you think of the reasons for the conditions in the first picture?

With regard to your region compare the situations of the above pictures.

What will we do to make our regions like the second picture?

Telangana lies between 15°46' and 19°47' North latitude and 77°16' and 81°43' Eastern longitude. It is situated in the Deccan plateau in a semi-arid zone. The climate is predominantly hot and dry. The rainfall is scanty and erratic leading to dry deciduous forests & scrublands.

According to National Forest Policy of India (1988) the total geographical area under tree cover should be a minimum of 33% to maintain environmental stability and ecological balance. It is very essential

for the sustenance of all life forms, human beings and animals. But in Telangana the present tree cover area is only about 24% due to felling of trees which is further resulting in low rainfall and associated water problems. Due to constant deforestation, degradation of forests, excess of soil erosion in degraded forests, wild animals like monkeys, bears, leopards are entering villages and are disturbing the households.

Telangana State Government is initiating massive plantation programme to increase the forest cover to the expected 33% of the total geographical area. It is planned in two-folds:

- i) initiatives in notified forest areas.
- ii) initiatives in areas outside the notified areas.

పాఠం

21

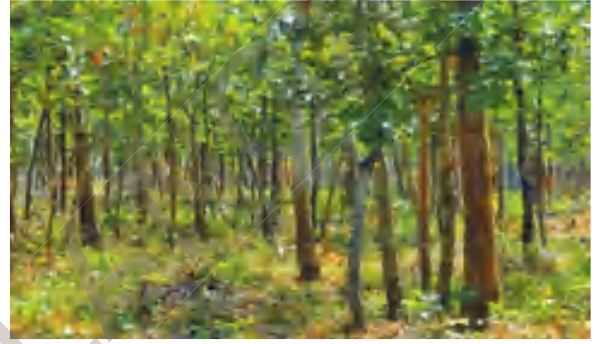

తెలంగాణలో పచ్చదనం

క్రింద ఇవ్వబడిన చిత్రాలను పరిశీలించి, ఆ రెండింటిని పోల్చండి.

చిత్రం.1

చిత్రం.2

మొదటి చిత్రంలోని పరిస్థితులకు గల కారణములను గురించి ఆలోచించండి.

మీ ప్రాంతాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని పై చిత్రములలోని పరిస్థితులను పోల్చండి.

మన ప్రాంతాలు రెండవ చిత్రం వలె ఉండాలంటే మనం ఏమి చేయాలి?

తెలంగాణ 15⁰46' మరియు 19⁰47' ఉత్తర అక్షాంశాలు, 77⁰16' మరియు 81⁰43' తూర్పు రేఖాంశాల మధ్యన ఉంది. ఇది దక్కను పీఠభూమిలోని అర్ధశుష్క ప్రాంతంలో గలదు. ఇక్కడి శీతోష్ణస్థితి ప్రధానంగా వేడిగా, పొడిగా ఉంటుంది. క్రమరహిత మరియు తక్కువ వర్షపాతం కలిగి యుండడం వల్ల శుష్క, ఆకురాల్యు అడవులు, చిన్న పొదలతో కూడిన భూ భాగాలు ఏర్పడుటకు దారితీసింది.

భారత జాతీయ అటవీ విధానం (1988) ప్రకారం పరిసరాల సుస్థిరత, పర్యావరణ సమతౌల్యం సాధించడానికి మొత్తం భౌగోళిక విస్తీర్ణంలో 33% చెట్లతో విస్తరించి యుండాలి. అన్ని రకాల జీవులు,

మానవులు, జంతువులు మనుగడ సాగించడానికి ఇది చాలా అవసరం. చెట్లను నరికి వేయడం వలన తెలంగాణలో చెట్లతో విస్తరించిన ప్రాంతం 24% మాత్రమే యుండి తక్కువ వర్షపాతానికి, నీటికి సంబంధించిన సమస్యలకు దారితీసింది. నిరంతరం అడవులను నరికివేయడం, అడవులు క్షీణించిపోవడం, ఆ క్షీణించిన అడవులలో నేలకోత అధికం కావడంతో నీరు, ఆహారం లభించక అడవి జంతువులైన కోతులు, ఎలుగుబంట్లు, చిరుతపులులు గ్రామాలలో ప్రవేశించి కుటుంబాలను ఇబ్బందుల పాలుజేయడం, మనం గమనిస్తూనే ఉన్నాం.

మొత్తం భౌగోళిక విస్తీర్ణంలో అటవీ విస్తీర్ణాన్ని ఆశించిన 33% నికి పెంచడానికై తెలంగాణ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం బృహత్తరమైన మొక్కలునాటే కార్యక్రమాన్ని చేపట్టింది. ఇది రెండు విధాలుగా ఉంది.

- గుర్తించిన అటవీ ప్రాంతాలలో చేపట్టేవి
- గుర్తించిన అటవీ ప్రాంతాల బయటచేపట్టేవి

Massive planting activities are taken up in areas such as road-side avenues, river and canal bank, barren hills, tank bunds and foreshore areas, schools and colleges, religious places, housing colonies, community lands, municipalities, industrial parks and farm lands, etc.

Fig.3 Children in plantation

How was *vanamahotsava* programme held in your school?
Make a list of different saplings planted in your school.

To achieve this, 230 crores seedlings are proposed to be planted in the state. More than 4000 nurseries were established by the forest and other government departments in the state. The saplings from the nurseries are distributed freely to whoever are participants in the Greenary Programme. People from all walks of life, government agencies, officers even like district collectors, prominent citizens, people's representatives, judges, police men, celebrities participate in the programme to make it successful.

Medicinal plants like neem, tulsi, etc. Fruit and nut bearing plants like almonds, mango, sapota, guava, custard apple, etc. Flowering plants like jasmine, marigold, rose, gulmohar, etc and several other plants like silver oak, *raavi*, *marri*, *neredu*, etc are being planted in the above mentioned areas.

If we grow more plants and trees, it will be useful in getting rainfall, improving the surface and ground water level. Tanks and wells will be with full of water and so better irrigation will be provided for agriculture. Animals such as sheep, goats, cows will have abundant fodder. Grasslands, green meadows will be available to these animals for grazing. The pollution caused due to emissions from industries, vehicles and fossil fuel burning will be reduced. Forest produce like timber, bamboo, leaves for medicines and beedi leaves, fire wood, honey, fruits, nuts, etc. will be available from these forests. Birds and wild animals will have a proper shelter and will not poach on to the habitations.

How can you say that increase in forest cover will help in high rainfall?
Imagine the situations in your village/town or your region, if it is fully covered with trees and greenery.

Planting of saplings is a passion to many of us, but the problem is with regard to safeguarding and protecting of the plants. Normally, more saplings are planted, but not many of them are grown due to our own negligence.

రోడ్డుకు ఇరువైపులా, నదుల ఒడ్డున-కాలువల గట్టున, చెట్లులేని గుట్టలపై, చెరువులపై పాఠశాలలు, కళాశాలలు, మతపరమైన స్థలాలు, గృహసముదాయ కాలనీలు, కమ్యూనిటీ స్థలాలు, మునిసిపాలిటీ-పారిశ్రామిక ఉద్యానవనాలు, వ్యవసాయ క్షేత్రాలలో ఈ బృహత్తర మొక్కలు నాటే కార్యక్రమాలు చేపట్టడం జరిగింది.

చిత్రం.3 మొక్కలు నాటుతున్న పిల్లలు

మీ పాఠశాలలో వనమహోత్సవ కార్యక్రమం ఎలా జరిగింది?

మీ పాఠశాలలో నాటిన వివిధ మొక్కల జాబితా తయారు చేయండి.

దీనిని సాధించుటకుగాను రాష్ట్రంలో 230 కోట్లు మొక్కలు నాటాలని ప్రతిపాదించడం జరిగింది. అటవీశాఖ మరియు ప్రభుత్వ ఇతర శాఖలచే 4000కు పైగా నర్సరీలు ప్రారంభించబడ్డాయి. ఈ పచ్చదనం కార్యక్రమంలో పాల్గొనే వారికెవరికైనా నర్సరీల ద్వారా మొక్కలు పూర్తి ఉచితంగా పంపిణీ చేస్తున్నారు. ప్రభుత్వ సంస్థలు, జిల్లా కలెక్టరీ లాంటి అధికారులు, ప్రముఖ పౌరులు, ప్రజాప్రతినిధులు, న్యాయమూర్తులు, పోలీసు అధికారులు బహుశప్రజాదరణ పొందిన క్రీడాకారులు, కళాకారులు మొదలగు అన్ని రంగాలకు చెందిన ప్రజలు ఈ కార్యక్రమంలో పాల్గొంటూ విజయవంతం చేస్తున్నారు.

వేప, తులసి వంటి ఔషధ మొక్కలు, బాదం, మామిడి, సపోట, జామ, సీతాఫలం వంటి పండ్లు- గింజలు ఇచ్చే మొక్కలు, మల్లె, బంతి, గులాబి, గుల్మొహర్ వంటి పూల మొక్కలతో బాటు సిల్వర్ ఓక్, రావి, మర్రి, నేరేడు వంటి ఇతర మొక్కలను పైన పేర్కొన్న ప్రాంతాలలో నాటుతున్నారు.

మనం మొక్కలు, చెట్లు బాగా పెంచినట్లయితే ఉష్ణోగ్రతలు తగ్గించడానికి, వర్షాలు ఎక్కువ కురవడానికి, ఉపరితల, భూగర్భ జలమట్టం పెరగడానికి ఉపయోగపడతాయి. చెరువులు, బావులు నీటితో నిండి వ్యవసాయానికి అవసరమైన సాగునీటి సదుపాయం కల్పించవచ్చు. గొట్టెలు, మేకలు, ఆవులు వంటి పశువులకు సరిపడునంత మేత లభిస్తుంది. గడ్డిభూములు, పచ్చికబయళ్లు పశువులు వేయడానికి అనువుగా అందుబాటులో ఉంటాయి. పరిశ్రమలు, వాహనాలు, ఇంధనాలు కాల్చడం ద్వారా విడుదల అయ్యే కాలుష్యం తగ్గుతుంది. అడవుల వలన కలప, వెదురు, ఔషధాల తయారీలో ఉపయోగించే ఆకులు, బీడీల ఆకులు, వంట చెరకు, తేనె, పండ్లు, గింజలు లభిస్తాయి. పక్షులు, క్యూరమ్మగాలు అడవులలో ఆశ్రయం పొంది మానవ ఆవాసాల్లోకి రాకుండా ఉంటాయి.

పెరిగిన అటవీ విస్తీర్ణం అధిక వర్షపాతానికి దోహదపడుతుందని ఎలా చెప్పగలము?

మీ గ్రామం/పట్టణం, ప్రాంతం పూర్తిగా చెట్లు, పచ్చదనంతో నిండియున్నట్లయితే ఎలాంటి పరిస్థితులుంటాయో ఊహించండి.

మనలో చాలా మందికి మొక్కలు నాటడం అనేది చాలా ఇష్టమైన పని, కానీ ఆ మొక్కలను సంరక్షించి కాపాడటమే సమస్య. మనం సాధారణంగా చాలా మొక్కలు నాటుతుంటాం కానీ మన నిర్లక్ష్యం వలన చాలా వరకు పెరగకుండా పోతున్నాయి.

Fig.4 Plantation with treeguards

The Forest Man of India

Jadav Molai Payeng was a forest worker in Jorhat district of Assom. At the age of 16, he participated in the social forestry program in 1979 as a labourer in the project which continued for 5 years. After completion of the project, all the workers left but he continued to plant more trees on his own. He planted and cared number of trees in an area of about 1360 acres over a period of 20 years on a sand bar of the river Brahmaputra. With his work, the whole place turned into a forest, called the Molai forest, after him. He is called as “the Forest Man of India” and awarded Padmashree, the fourth highest civilian honour in the country.

The state government has started geo tagging of these plants to assess whether all the plants are protected or not. Tree gaurds are being supplied by the officials to schools, offices and other places where there is necessity. It is our primary duty to

take care of these plants. In schools, teachers and students along with the community participation take up plantations. The students and teachers are adopting a few plants, either classwise or groupwise and they are taking care of these plants. In their leisure time, before or after school hours they water the plants and arrange tree guards or fencing for the sake of their protection. This type of Greenery Programme by the schools is being encouraged by the State Government by rewarding them.

In some schools, the saplings are given to the students by their teachers to get it planted at their respective habitations. Thus indirectly parents and community are also involved. The massive programme of planting 230 crore saplings is achieved only if all people of the community are participating with interest and intention. In some other schools, “**Each one, plant one**” programme is initiated.

Discuss in the classroom, how the plantation has taken place in your locality.

Discuss about the trees, gardens, parks available in your village/town or region.

చిత్రం.4 ట్రీగార్డ్స్

భారతదేశపు ఫారెస్ట్ మ్యాన్

జాదవ్ మొలాయ్ పయేంగ్ అస్సాంలోని జోర్హాట్ జిల్లాలోని ఒక అటవీ కార్మికుడు. తన 16వ ఏట, 1979లో సామాజిక అటవీ కార్యక్రమం అనే ప్రాజెక్టులో 5 సంవత్సరాలు కార్మికుడుగా కొనసాగాడు. ఆ ప్రాజెక్టు పని పూర్తి అయిన తర్వాత కార్మికులందరూ వెళ్లిపోయారు. కానీ తాను సొంతంగా చెట్లు నాటడాన్ని కొనసాగించాడు. 20 సంవత్సరాల కాలంలో బ్రహ్మాపుత్రా నది యొక్క ఇసుక తిన్నెలపై తాను దాదాపు 1360 ఎకరాల విస్తీర్ణంలో ఎన్నో చెట్లు నాటి వాటిని సంరక్షించాడు. ఆయన చేసిన ఈ పనితో మొత్తం ఆ ప్రాంతమంతా అడవిగా మారిపోయింది. దానితో ఆ అడవిని ఆయన పేరుతోనే “మొలాయ్ అడవి”గా పిలువసాగారు. ఆయనను “భారతదేశపు ఫారెస్ట్ మ్యాన్” అని పిలుస్తూ, దేశంలోనే నాల్గవ అత్యున్నత పౌరపురస్కారం అయిన పద్మశ్రీతో గౌరవించడం జరిగింది.

నాటిన మొక్కలు అన్నీ సంరక్షించబడుతున్నదీ, లేనిదీ, తెలిసికోవడానికి రాష్ట్రప్రభుత్వం ‘జియో-ట్యాగింగ్’ (geo tagging) ద్వారా పరిశీలిస్తుంది. పాఠశాలలు, కార్యాలయాలు మరియు ఇతర స్థలాల్లో

అవసరమైన చోట ట్రీ గార్డ్స్ (Tree guards) సరఫరా చేస్తున్నారు. ఈ మొక్కలను సంరక్షించడం మనకు ముఖ్యమైన విధి. పాఠశాలల్లో ఉపాధ్యాయులు, విద్యార్థులు మరియు సమాజం కూడా మొక్కలు నాటడంలో పాల్గొంటున్నారు. విద్యార్థులు, ఉపాధ్యాయ మొక్కలను తరగతి వారీగా లేదా జట్ల వారీగా దత్త ఇచ్చి వాటి సంరక్షణ చేపడుతున్నారు. వారికి గల విరామ సమయంలో, పాఠశాల సమయానికి ముందు, తరువాత మొక్కలకు నీరుపోయడం, ట్రీగార్డ్స్ అమర్చడం, చుట్టూ కంచెవేయడం వంటి పనులు చేస్తున్నారు. ప్రభుత్వం పాఠశాలల్లో ఇలాంటి పచ్చదనం కార్యక్రమానికి అవార్డులిస్తూ ప్రోత్సహిస్తోంది.

కొన్ని పాఠశాలల్లో ఉపాధ్యాయులు మొక్కలను విద్యార్థులకు పంపిణీ చేసి వారి ఆవాస ప్రాంతాల్లో నాటిస్తున్నారు. ఆ విధంగా విద్యార్థుల తల్లిదండ్రులు మరియు సమాజం పరోక్షంగా భాగస్వాములౌతున్నారు. ప్రజలు, సమాజమంతా శ్రద్ధతో పాల్గొంటేనే 230 కోట్ల మొక్కలు నాటే బృహత్తర కార్యక్రమం విజయవంతమౌతుంది. మరి కొన్ని పాఠశాలల్లో ‘ప్రతి ఒకరు-ఒక మొక్క’ (Each one, plant one) నాటాలనే కార్యక్రమం అమలు చేస్తున్నారు.

మీ ప్రాంతంలో మొక్కల పెంపకం ఎలా జరుగుతుందో తరగతి గదిలో చర్చించండి. మీ గ్రామం/పట్టణం లేదా ప్రాంతంలో అందుబాటులో ఉన్న చెట్లు, ఉద్యానవనాలు, పార్కుల గురించి చర్చించండి.

వృక్షాలను రక్షించండి.

అవి మనల్ని రక్షిస్తాయి.

Vanajeevi Ramaiah

Daripalli Ramaiah aged 70, popularly known as 'Vanajeevi Ramaiah' from Reddypally village in Khammam rural mandal, Telangana state. He transformed the famous slogan "Plant a tree and save a life" into action rather than lecturing the benefits. Locals know him as a man with pockets full of seeds and who pedals miles together with an overload of saplings on his bicycle. He truly recognizes the need to plant trees to save our environment and desperately plants saplings in each and every barren land he passes. He not only planted the saplings, but also nurtured them inspiring individuals and institutions to take up tree plantation drive as a social movement. His untiring endeavour to protect the environment and his outstanding contribution to expand the green cover won him the country's prestigious Padma Shri award.

Keywords

Ecological balance

Pollution

Ground water level

Greenery

Improve your learning

1. Why is it necessary to increase the greenery in Telangana?
2. What are the uses of forests?
3. Suggest a few measures to protect the plants.
4. How are the trees on both sides of the roads helpful to us?
5. Collect news paper clippings, showing the news related to planting saplings and make an album.
6. How is vanamahotsavam conducted recently in your locality?
7. Create a few slogans on afforestation.

వనజీవి రామయ్య

తెలంగాణ రాష్ట్రంలోని ఖమ్మం గ్రామీణ మండలంలోని రెడ్డిపల్లి గ్రామానికి చెందిన 70 ఏళ్ల వయసుగల దరిపల్లి రామయ్య వనజీవి రామయ్యగా ప్రజాదరణ పొందాడు. 'మొక్కలు నాటండి-ప్రాణాన్ని కాపాడండి' అనే వాక్యం యొక్క ఉపయోగాల గురించి ఉపన్యాసాలివ్వడం కాకుండా ఆయన దానిని సార్థకం చేసి చూపించాడు. జేబునిండా విత్తనాలతో, సైకిలునిండా మొక్కల బరువుతో మైళ్ల దూరం సైకిలు తొక్కుతూ వెళ్లే వాడిగా స్థానికులకు తాను తెలుసు. పర్యావరణాన్ని కాపాడటానికి మొక్కలు నాటడం ఎంత అవసరమో ఆయన వాస్తవంగా గుర్తించాడు. అతడు వెళ్లే ప్రతిచోటా, తన వెంట ఎవరూ లేకున్నా ఒక్కడే బీడు భూముల్లో మొక్కలు నాటాడు. మొక్కలు నాటడమే కాదు. ఇతర వ్యక్తులకు, సంస్థలకు మొక్కలు నాటడానికి ప్రేరణ ఇచ్చి వాటిని పెంచి, సంరక్షించాడు. పర్యావరణాన్ని కాపాడడానికి తాను చేసిన అవిశ్రాంతమైన కృషి పచ్చదనాన్ని పెంచడానికి తాను చేసిన అద్భుతమైన ప్రయత్నం దేశంలోనే గౌరవప్రదమైన పద్మశ్రీ పురస్కారం పొందేలా చేసింది.

కీలకపదాలు

పర్యావరణ సమతౌల్యం

కాలుష్యం

భూగర్భ జలమట్టం

పచ్చదనం

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

1. తెలంగాణలో పచ్చదనాన్ని పెంచడం ఎందుకు అవసరం?
2. అడవుల వలన ఉపయోగాలేమి?
3. మొక్కలను కాపాడుటకు కొన్ని చర్యలను సూచించుము.
4. రోడ్లకు ఇరువైపుల గల చెట్లు మనకు ఎలా సహాయపడతాయి?
5. మొక్కలను నాటడానికి సంబంధించిన వార్తలను సూచించు పత్రికా క్లిప్పింగులను సేకరించి ఒక ఆల్బమ్ తయారుచేయండి.
6. ఈ సంవత్సరము మీ ప్రాంతంలో వనమహోత్సవం ఎలా నిర్వహించారు.
7. వనాలను పెంచడంపై కొన్ని నినాదాలు తయారుచేయండి.

ACADEMIC STANDARDS (AS)

Time should be spent in making sure that children comprehend the passages given in the textbook. While-reading questions are useful in this context. They include the aspects reasoning, cause and effect, justification, mind mapping/ concept mapping, observation, analysis, thinking and imagination, reflection, interpreting etc. The key concepts have been discussed subconceptwise in every chapter with examples and are also given as keywords.

- 1) **Conceptual understanding (AS1)** : Promoting learning of basic concepts through inquiry, discussion, reflection giving examples through case studies interpreting, observation etc.
- 2) **Reading the text (given), understanding and interpretation (AS2)** : Occasionally there are case studies about farmers, labourers in factory, or images that are used in text which do not directly convey the concept. Time should be given for children to grasp the main ideas, interpret images etc.
- 3) **Information skills (AS3)**: Textbooks alone cannot cover all aspects of social studies methodology. For example children living in an urban area can collect information regarding their elected representatives or children living in the rural area can collect information about the way irrigation/ tank facilities are made available in their area. These information may not exactly match with that of the textbooks and will have to be clarified. Representing the information that they have collected through projects are also an important ability. For example if they collect information about a tank – they may decide to draw an illustration or map etc along with written material. Or represent the information collected through images or posters. Information skill includes, collection of informatic tabulation/ records and analysis.
- 4) **Reflection on contemporary issues and questioning (AS4)**: Students need to be encouraged to compare their living conditions with that of others in different regions or different times. There may not be a single answer to these situations of comparison. Giving reasons for a certain happening or a process is important.
- 5) **Mapping skills (AS5)**: There are different types of maps and pictures used in the textbook. Developing ability related to maps as abstract representation of places is important. There are different stages of developing this ability, from creating a map of their classroom to understanding height, distance as represented in a map. There are illustrations, posters and photographs used in the textbook, these images often relate to the text and are not merely for visual effect. Sometimes there are activities like, 'write a caption' or 'read the images' about architecture etc.
- 6) **Appreciation and Sensitivity (AS6)**: Our country is diverse in terms of language, culture, caste, religion, gender, etc. Social studies does take into consideration these different aspects and encourages students to be sensitive to these differences.

విద్యా ప్రమాణాలు (Academic Standards)

పుస్తకంలో ఇచ్చిన విషయాన్ని విద్యార్థులు అవగాహన చేసుకోవడానికి తగినంత సమయం వెచ్చించాలి. మధ్యమధ్యలో ప్రశ్నలు వేయడం ఇందుకు దోహదపడతాయి. హేతువు, కారణకార్యాలు, సమర్థన, మానసిక పటం/భావనల పటం, పరిశీలన, విశ్లేషణ, ఆలోచన, ఊహ, సమాలోచన, వ్యాఖ్యానం వంటి వాటికి సంబంధించి ఈ ప్రశ్నలు ఉండాలి. ప్రతి అధ్యాయంలోను అంశాలవారిగా కీలక భావనలను చర్చించారు. కీలక పదాలను కూడా ఇచ్చారు.

1) విషయావగాహన (Conceptual Understanding) (AS1) :

ప్రశ్నించడం, చర్చించడం, సమాలోచన, కేస్ స్టడీల ద్వారా ఉదాహరణలు, వ్యాఖ్యానించడం, పరిశీలించడం, వంటి వాటి ద్వారా కీలక భావనలను నేర్చుకోవడాన్ని ప్రోత్సహించవచ్చు.

2) పాఠ్యాంశాన్ని (ఇచ్చిన) చదివి, అర్థం చేసుకుని, వ్యాఖ్యానించడం (Reading the text(given), Understanding and Interpretation) (AS2):

రైతులు, కర్మాగారాలలోని కార్మికులకు సంబంధించి కొన్ని కేస్ స్టడీలు, పాఠ్యపుస్తకంలో ఉపయోగించిన కొన్ని చిత్రాలు వంటివి నేరుగా భావనను తెలియజేయవు. ముఖ్య భావనలను విద్యార్థులు అర్థం చేసుకోవడానికి, చిత్రాలను వ్యాఖ్యానించటానికి తగినంత సమయం కేటాయించాలి.

3) సమాచార నైపుణ్యాలు (Information Skills) (AS3):

సామాజిక శాస్త్రంలోని వివిధ అంశాల అధ్యయనానికి కేవలం పాఠ్యపుస్తకాలు సరిపోవు. ఉదాహరణకు పట్టణ ప్రాంతంలో ఉంటున్న విద్యార్థులు తమ ప్రజా ప్రతినిధుల గురించి, గ్రామీణ ప్రాంతంలో ఉంటున్న విద్యార్థులు తమ ప్రాంతంలో సాగునీటి సౌకర్యాలు, చెరువుల గురించి సమాచారం సేకరించవచ్చు. విద్యార్థులు సేకరించిన సమాచారం పాఠ్యపుస్తకంలో ఉన్న దానితో పూర్తిగా సరిపోలక పోవచ్చు, దీనిని వివరించాలి. ప్రాజెక్టుల ద్వారా విద్యార్థులు సేకరించిన సమాచారాన్ని తెలియజేయడం కూడా ఒక ముఖ్యమైన నైపుణ్యం. ఉదాహరణకు ఒక చెరువు గురించి సమాచారం సేకరించి ఉంటే దాని లిఖిత నివేదికతోపాటు ఒక చిత్రమో, పటమో జతపరచాలనుకోవచ్చు లేదా సమాచారాన్ని పోస్టర్లు, బొమ్మల రూపంలో ప్రదర్శించవచ్చు. సమాచార సేకరణ, రికార్డులు/పట్టికలలో క్రోడీకరించటం, విశ్లేషణ, నిర్ధారణ వంటివి సమాచార నైపుణ్యాల కిందికి వస్తాయి. ప్రాజెక్టు పనులు నిర్వహించగలగాలి.

4) సమకాలీన అంశాలపై (సామాజిక/సాంఘిక) ప్రతిస్పందన - ప్రశ్నించడం (Reflection on contemporary issues and questioning) (AS4) :

విద్యార్థులు తమ తమ జీవన విధానాలను వివిధ కాలాలలోని, వివిధ ప్రాంతాలలోని ప్రజల జీవన విధానాలతో సరిపోల్చి, భేదాలకు గల పలు కారణాలను సూచించుటను, నిర్ధారించుటను మరియు వానిపై వ్యాఖ్యానించునట్లుగా ప్రోత్సహించాలి.

5) పట నైపుణ్యాలు (Mapping Skills) (AS5):

పాఠ్య పుస్తకంలో అనేక రకాల పటాలు, చిత్రాలు ఉన్నాయి. ఒక ప్రదేశానికి సంబంధించి నైరూప్య ప్రతిబింబమైన పటాల అధ్యయన నైపుణ్యాలను పెంపొందించుకోవడం ముఖ్యం. ఈ నైపుణ్యాన్ని పెంపొందించుకోవడంలో అనేక దశలు ఉన్నాయి. తరగతి గది పటం తయారు చేయడం, పటంలో దూరం, ఎత్తులను చూపించే విధానాన్ని అర్థం చేసుకోవడం. ఈ పాఠ్యపుస్తకంలో బొమ్మలు, పోస్టర్లు ఫోటోలను ఉపయోగించాం. పుస్తకాన్ని అందంగా తీర్చిదిద్దడం కోసం కాకుండా వీటికి, పాఠ్యాంశానికి సంబంధం ఉంది. కొన్ని సార్లు వీటికి సంబంధించి కొన్ని కృత్యాలు కూడా ఉన్నాయి. ఉదా; బొమ్మకి శీర్షిక రాయటం, భవన నిర్మాణ చిత్రాలను చదవటం మొదలైనవి.

6) ప్రశంస, సున్నితత్వం (Appreciation and sensitivity) (AS6) :

భాష సంస్కృతి, కులం, మతం, లింగభేదం వంటి విషయాల్లో మన దేశంలో ఎంతో వైవిధ్యత ఉంది. సాంఘిక శాస్త్రం ఈ భిన్నత్వాన్ని పరగణనలోకి తీసుకోవాలని, ఈ తేడాల పట్ల సున్నితంగా ఉండాలని విద్యార్థులను ప్రోత్సహిస్తుంది.

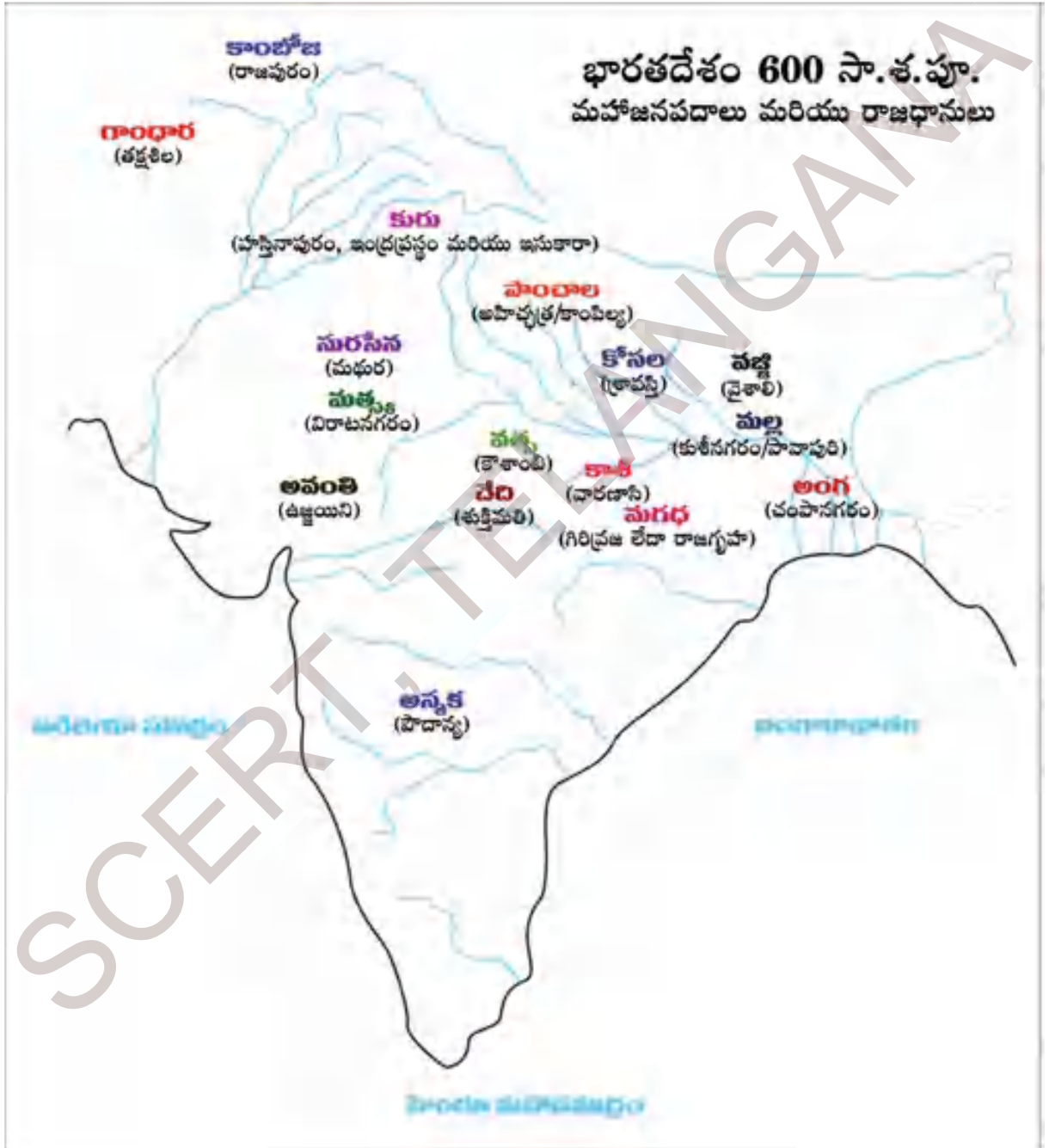
అనుబంధం

ఈ అదనపు పటములను అవసరమైన సందర్భములలో ఉపయోగించండి.

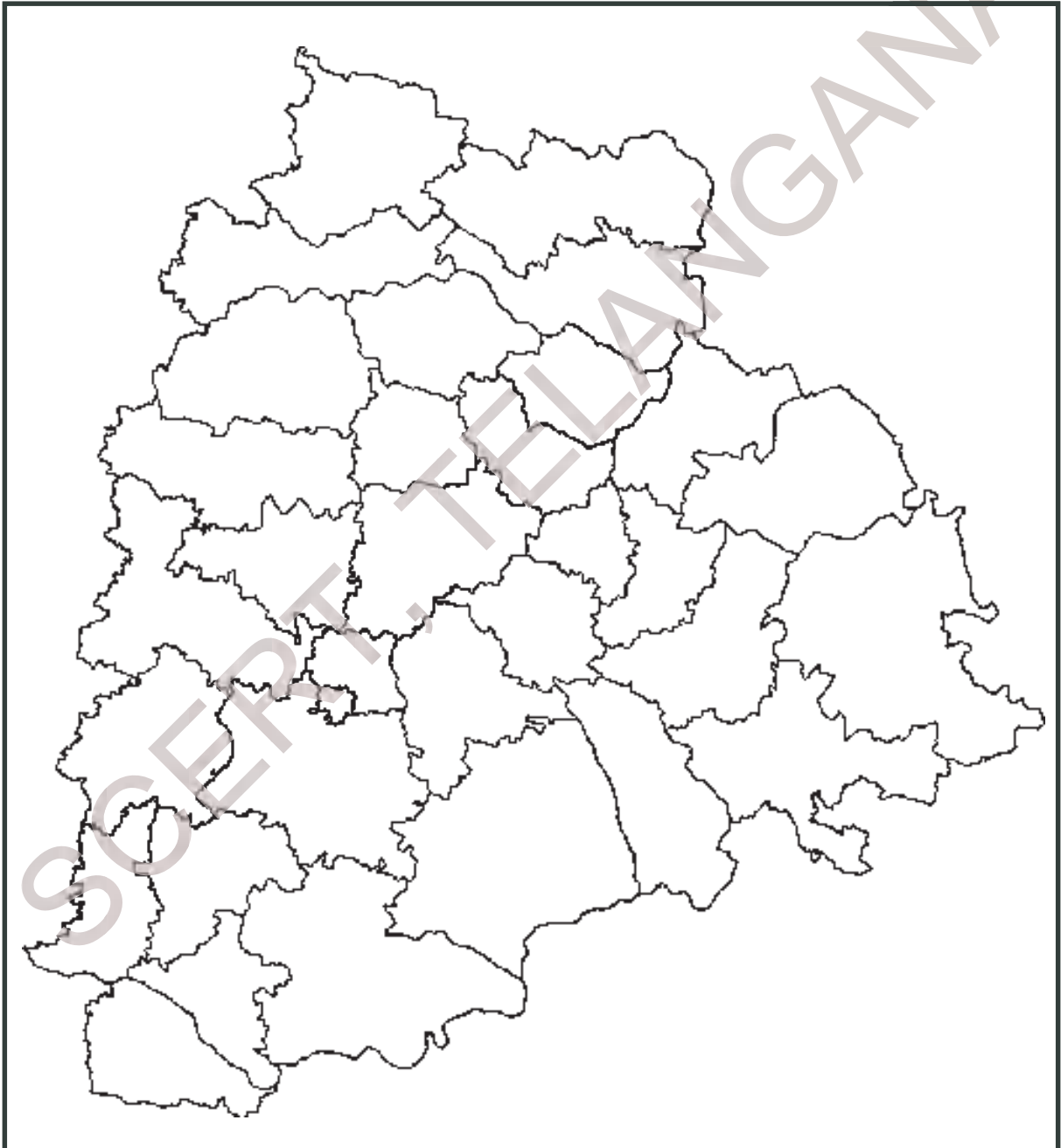
ప్రపంచ రాజకీయ పటం

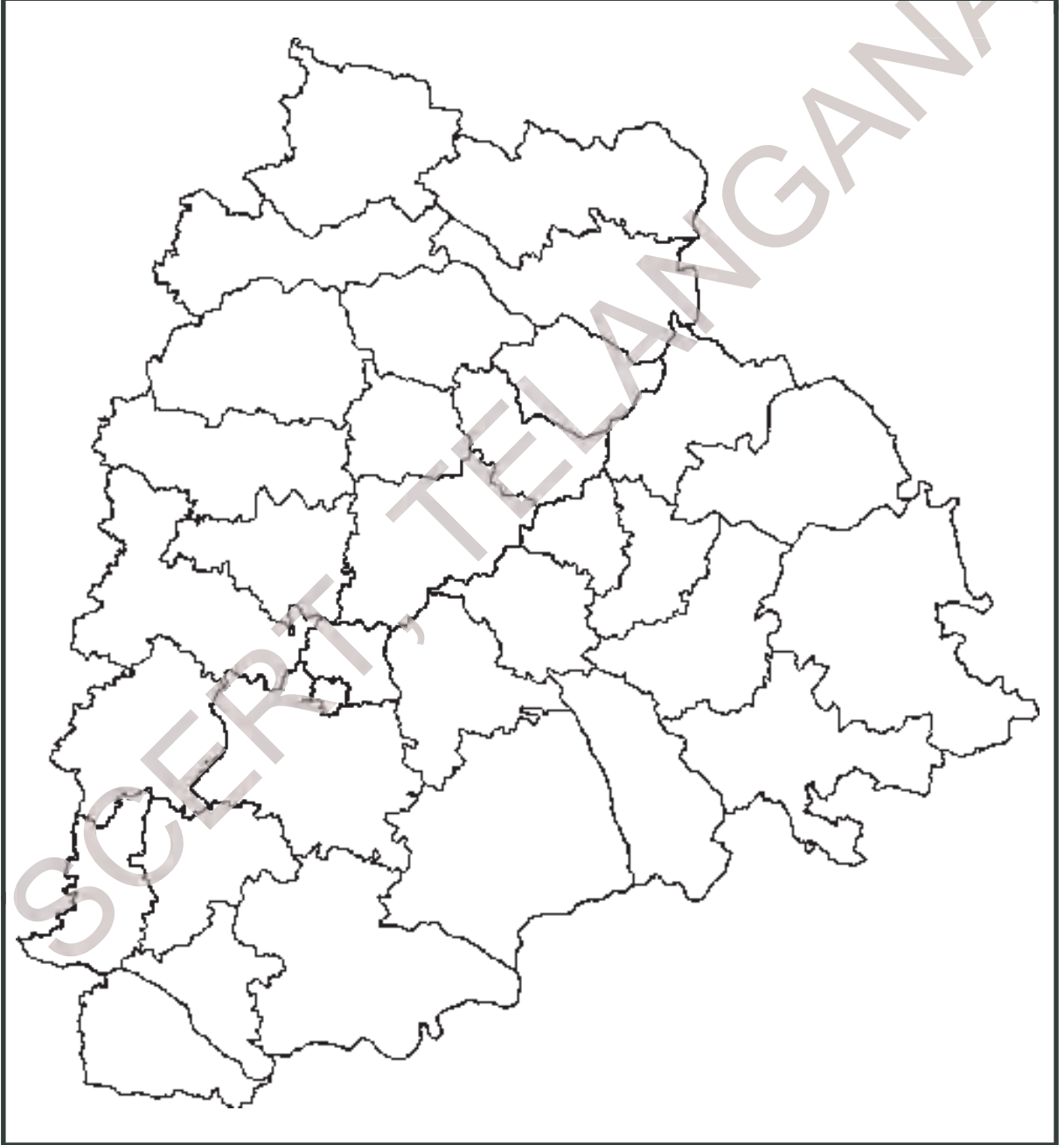

Telangana Political Map

తెలంగాణ రాజకీయ పటం

Telangana State Symbols

Sl. No.	State Symbol	Common Name	Telugu Name
1.	State Animal	Spotted Deer	Jinka
2.	State Bird	Indian Roller	Pala Pitta
3.	State Tree	Jammi Chettu	Jammi
4.	State Flower	Tangedu	Tangedu

State Animal

State Bird

State Tree

State Flower

State Logo

Indian National Calendar (Saka calendar)

S. No.	Month	Length	Start date (Gregorian calendar)	Ritu	Season
1	Chaitra	30/31	March 22	Vasanta	Spring
2	Vaishākh	31	April 21		
3	Jyaishtha	31	May 22	Grishma	Summer
4	Āshādhā	31	June 22		
5	Shrāvana	31	July 23	Varsha	Monsoon
6	Bhādrapad	31	August 23		
7	Āshwin	30	September 23	Sharat	Autumn
8	Kārtik	30	October 23		
9	Agrahayana	30	November 22	Hemant	Winter
10	Paush	30	December 22		
11	Māgh	30	January 21	Sishira	Cold & dewy season
12	Phālgun	30	February 20		

తెలంగాణ రాష్ట్ర చిహ్నాలు

క్ర.సం	రాష్ట్ర చిహ్నం	సాధారణ నామము	తెలుగు పేరు
1.	రాష్ట్ర జంతువు	జింక	జింక
2.	రాష్ట్ర పక్షి	ఇండియన్ రోలర్	పాలపిట్ట
3.	రాష్ట్ర చెట్టు	జమ్మి చెట్టు	జమ్మి చెట్టు
4.	రాష్ట్ర పుష్పం	తంగేడు పుష్పము	తంగేడు పువ్వు

రాష్ట్ర జంతువు

రాష్ట్ర పక్షి

రాష్ట్ర చెట్టు

రాష్ట్ర పుష్పం

రాజ ముద్ర

Indian National Calendar (Saka calendar)

S. No.	Month	Length	Start date (Gregorian calendar)	Ritu	Season
1	Chaitra	30/31	March 22	Vasanta	Spring
2	Vaishākh	31	April 21		
3	Jyaishtha	31	May 22	Grishma	Summer
4	Āshādhā	31	June 22		
5	Shrāvana	31	July 23	Varsha	Monsoon
6	Bhādrapad	31	August 23		
7	Āshwin	30	September 23	Sharat	Autumn
8	Kārtik	30	October 23		
9	Agrahayana	30	November 22	Hemant	Winter
10	Paush	30	December 22		
11	Māgh	30	January 21		Cold & dewy season
12	Phālgun	30	February 20	Sishira	

National Symbols of India

National Flag :

Designed by
Sri Pingali Venkaiah

National Symbol : Lion Capital - Adopted from the Emperor Asoka's dharma stupa established at Saranath.

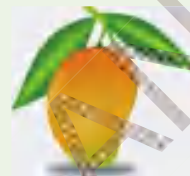
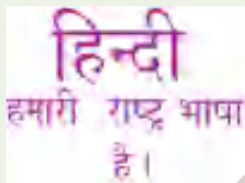

National Tree :
Banyan tree

National Flower :
Lotus

National Language : Hindi

National Fruit :
Mango

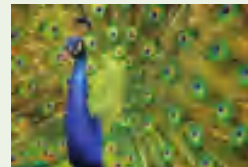
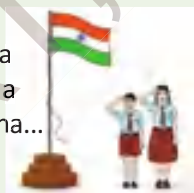
National River :
Ganges

National Animal :
Royal Bengal Tiger

National Anthem :
Written by Sri
Ravindranath Tagore.

Jana
gana
mana...

National Bird :
Peacock

National Aquatic Animal : Dolphin

National Song :
Vande Mataram
Written by Sri
Bamkim Chandra
Chatterji

National Heritage Animal : Elephant

National Calendar :
Based on Shaka Samvatsara
(Chaitra masam to Phalguna
masam).
We follow the Gregorian
Calendar officially.

Indian Standard Time (IST) : Based on 82 1/2 degrees East Longitude. Our local time is 5hrs. 30min. ahead of Greenwich mean time (GMT).

భారతదేశ జాతీయ చిహ్నాలు

జాతీయ జెండా :

రూపకర్త -

శ్రీ పింగళి వెంకయ్య

జాతీయ రాజ ముద్ర :

సార్నాథ్ వద్ద ఉన్న అశోకుని

ధర్మ స్థూపములోని మూడు

సింహాల గుర్తు నుండి

తీసుకొనబడినది.

జాతీయ వృక్షం :

మర్రి చెట్టు

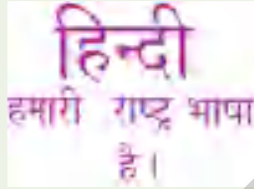
జాతీయ పుష్పము :

తామరపువ్వు

జాతీయ భాష :

హిందీ

జాతీయ ఫలము :

మామిడిపండు

జాతీయ నది :

గంగ

జాతీయ జంతువు :

రాయల్ బెంగాల్ పులి

జాతీయ గీతం :

శ్రీ రవీంద్రనాథ్ ఠాగూర్చే

రచించబడినది.

జాతీయ పక్షి :

నెమలి

జాతీయ జలచర

జంతువు : డాల్ఫిన్

జాతీయ ప్రార్థన:

వందేమాతరం

శ్రీ బంకిం చంద్ర ఛటర్జీచే

రచించబడినది.

జాతీయ వారసత్వ

జంతువు : ఏనుగు

జాతీయ క్యాలెండరు : శక సంవత్సరం ఆధారితము (చైత్ర మాసం నుండి ఫల్గుణ మాసం వరకు). ప్రపంచ దేశముల వలనే గ్రెగరియన్ క్యాలెండరును అధికార క్యాలెండరుగా ఉపయోగిస్తాము.

భారత ప్రామాణిక కాలము :

82 1/2 డిగ్రీల తూర్పు రేఖాంశ

ఆధారితము. గ్రీన్విచ్ ప్రామాణిక

కాలము కన్నా మనదేశ కాలము

5 గం.30ని.లు. ముందు ఉంటుంది.

The learner....

- Reaches a place using scale and symbols on the map and recognises the actual distance and the directions.
- Demonstrates for day & night reasons.
- Locates continents and oceans on the world map.
- Identifies latitudes and longitudes including poles, equator, tropics, etc. on the globe and map.
- Locates States/ UTs of India and neighbouring countries on the map.
- Describes different types of sources (manuscripts, inscripts, religious texts, archaeological materials etc) of ancient Indian history
- Uses archaeological sources - uses in reconstruction of history
- Explains extensive developments during ancient period e.g. hunting gathering stage, the beginning of agriculture.
- Outlines India's significant contribution in the field of culture, astronomy, medicine, Mathematics and Knowledge of metals etc.
- Analyses basic ideas and values of various religions and systems of thought during ancient period.
- Analyses various forms of human diversity and discrimination existing around her/him.
- Differentiates between equality and inequality in various forms to treat them in a healthy way.
- Describes the role of government.
- Analyses the functioning of rural and urban local bodies in sectors like health and education.
- Describes various occupations available in rural and urban areas.
- Explains about panch and patla of Gonds from the tribals.
- Locates Mahajanapadas, important, modern towns in India map.
- Describes the great Maurayan emperor Ashoka and explains the special features.
- Compares and explains the basic characteristics of various religions.

విద్యార్థులు ఇవన్నీ నేర్చుకుంటారు.....

- ★ పటంలోని చిహ్నాలు, స్కేలును బట్టి వాస్తవ దూరాలను మరియు దిక్కులను గుర్తించి వాటి ద్వారా ఒక ప్రదేశానికి చేరుకోగలుగుతారు.
- ★ గ్లోబ్ సహాయంతో పగలు, రాత్రి ఏర్పడే విధానాన్ని ప్రదర్శించి వివరిస్తారు.
- ★ ప్రపంచ పటంపై ఖండాలను మరియు మహాసముద్రాలను గుర్తించగలరు.
- ★ గ్లోబ్ మరియు ప్రపంచ పటంలో అక్షాంశాలు, రేఖాంశాలు, ధ్రువప్రాంతాలు, భూమధ్యరేఖ మొదలగునవి గుర్తించగలరు.
- ★ భారతదేశ అవుట్లైన్ పటంలో రాష్ట్రాలు, కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలు మరియు సరిహద్దు దేశాలను గుర్తిస్తారు.
- ★ వివిధ రకాలైన పురావస్తు వనరులు (రాతప్రతులు, శాసనాలు, మిగతా సంబంధ రచనలు, పురావస్తు సంబంధ పదార్థాలు మొదలగునవి) ఉపయోగించి ఆయా కాలాలలో చరిత్ర పునర్నిర్మాణంలో వాటి పాత్రను వివరించగలరు.
- ★ ప్రాచీన కాలంలో జరిగిన అభివృద్ధిని వివరించగలరు.
ఉదా: వేట, వ్యవసాయం, పట్టణాలు మొదలగునవి.
- ★ సంస్కృతి, ఖగోళశాస్త్రం, వైద్యం, గణితశాస్త్రం, తర్కశాస్త్ర విజ్ఞానంలో భారతీయులు పోషించిన ప్రధానమైన పాత్రను తెలుపుతారు.
- ★ పురాతన కాలంలో గల వివిధ మతాల ప్రాథమిక సిద్ధాంతాలను, విలువలను మరియు ఆలోచన సరళిని (విధానాన్ని) విశ్లేషిస్తారు.
- ★ తమ చుట్టూ వివిధ రకాల మానవ వైవిధ్యాలు మరియు వివక్షతలను విశ్లేషిస్తారు.
- ★ వివిధ రూపాలలో సమానత్వం మరియు అసమానత్వం మధ్య తేడాలను గుర్తించి వాటిని సరియైన పద్ధతిలో సరిచేస్తారు.
- ★ గ్రామీణ, పట్టణ ప్రాంతాలలోని వివిధ రకాల వృత్తుల గురించి వివరిస్తారు.
- ★ గిరిజనుల యొక్క గోండు పంచ్, పట్లా గురించి వివరిస్తారు.
- ★ భారతదేశ పటంలో మహాజనపదాలను, ముఖ్యమైన ఆధునిక పట్టణాలను గుర్తిస్తారు.
- ★ మౌర్యచక్రవర్తి అయిన అశోకుని ఔన్నత్యాన్ని వర్ణిస్తారు. గుప్తరాజుల ప్రత్యేకతలను వివరిస్తారు.
- ★ వివిధ మతాలలోని మౌలిక లక్షణాలను పోల్చుతారు, వివరిస్తారు.

Right of Children to Free and Compulsory Education (RTE) Act, 2009

The RTE Act is meant for providing free and Compulsory Education to all Children in the age group of 6 – 14 years and came into force from 1st April 2010.

Important provisions of RTE Act

Ensure availability of schools within the reach of the children.

Improve School infrastructure facilities.

Enroll children in the class appropriate to his / her age.

Children have a right to receive special training in order to be at par with other children.

Providing appropriate facilities for the education of children with special needs on par with other children.

No child shall be liable to pay any kind of fee or charges or expenses which may prevent him or her from pursuing and completing the elementary education. No test for admitting the children in schools.

No removal of name and repetition of the child in the same class.

No child admitted in a school shall be held back in any class or expelled from school till the completion of elementary education.

No child shall be subjected to physical punishment or mental harassment.

Admission shall not be denied or delayed on the ground that the transfer and other certificates have not been provided on time.

Eligible candidates alone shall be appointed as teachers.

The teaching learning process and evaluation procedures shall promote achievement of appropriate competencies.

No board examinations shall be conducted to the children till the completion of elementary education.

Children can continue in the schools even after 14 years for the completion of elementary education.

No discrimination and related practices towards children belonging to backward and marginalized communities.

The curriculum and evaluation procedures must be in conformity with the values enshrined in the constitution and make the child free of fear and anxiety and help the child to express views freely.